ne-kaltas krau-jas

P. D. JAMES

Byla Nr. 007

ALMA LITTERA

Phyllis Dorothy James

(g. 1920) – pasaulyje žinoma kaip P. D. James – anglų detektyvų karalienė. Gimė Oksforde, augo ir mokėsi Kembridže. Pirmoji knyga pasirodė 1962 m. Po karo likusi našlė su dviem dukterimis, dirbo Ligoninių valdyboje, ėjo atsakingas pareigas Policijos ir Kriminaliniame departamentuose. Gal todėl jos romanai stebina dalyko išmanymu, detalių tikroviškumu. Nuo 1979 m. atsidėjo tik kūrybai.

Detektyviniai P. D. James romanai su tuo pačiu sekliu, Adamu Dalglišu iš Skotland Jardo, atnešė autorei naujosios detektyvų karalienės šlovę ir Deimantinio durklo premiją. Už nuopelnus literatūrai 1991 m. D. Britanijos karalienė suteikė jai kilmingą baronienės James of Holland Park titulą. P. D. James – Karališkosios literatūros draugijos narė, apdovanota Britų imperijos ordinu.

BYLA NR. 007

Innocent Blood

P. D. JAMES

Nekaltas kraujas

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Nijolė Kepenienė

ALMA LITTERA

UDK 820-3
Ja 289

Versta iš:
P. D. James
INNOCENT BLOOD
Penguin Book, London, 1989

ISBN 9955-08-228-7

Pirma dalis

TAPATYBĖS PATIKRINIMAS

1

Socialinė darbuotoja buvo vyresnė, nei ji tikėjosi; galbūt šiuos reikalus tvarkantis bevardis pareigūnas manė, kad žili plaukai ir dėl menopauzės suapvalėjusi figūra turėtų kadaise įvaikintiems suaugusiesiems, atvykusiems į šį priverstinį pasitarimą, kelti pasitikėjimą. Pagaliau jie kaip nors turėjo išsiaiškinti, kodėl šie žmonės, kuriems teismo nutartis atstojo bambagyslę, nuspręsdavo eiti tą biurokratinį kelią, kad nustatytų savąją tapatybę. Socialinė darbuotoja šypsojosi drąsinančia profesionalės šypsena. Tiesdama ranką ji tarė:

– Esu Naomi Henderson, o jūs tikriausiai panelė Filipa Rouzė Palfri. Apgailestauju, kad privalėjau pradėti nuo klausimų apie jūsų tapatybę.

Filipa jau ketino atsakyti: „Mane vadina Filipa Rouzė Palfri. O čia esu tam, kad sužinočiau, kas aš iš tikrųjų“, – bet laiku save sustabdė, suprasdama, kad tatai nebūtų palanki pokalbio pradžia. Jos abi žinojo, ko ji čia atvyko. Ir ji troško, kad pokalbis būtų sėkmingas, kad jis vyktų kaip dera, nors nežinojo, kaip tokie pokalbiai privalo vykti. Atsegusi savo odinę rankinę ji tylomis ištiesė moteriai pasą ir neseniai įsigytą vairuotojo pažymėjimą.

Neoficialumo įspūdį dar labiau didino kambario apstatymas. Čia buvo valdininkiškumu dvelkiantis suolas, bet ponia Henderson pasitraukė nuo jo vos Filipai atvykus ir išsyk nulydėjo ją prie vieno iš dviejų abipus žemo stalelio stovinčių medžiaga aptrauktų krėslų. Ant stalo, mažutėje mėlynoje vazoje su užrašu „nuo Polperio“ buvo netgi įvairiaspalvių rožių puokštelė. Tai nebuvo bekvapiai bespygliai gėlių parduotuvėse besipuikuojantys žiedai. Tai buvo sodo rožės, primenančios Kaldekoto terasos sodą: peržydėję ir nubyrėję 'Peace', 'Superstar', 'Albertine' žiedai, vienas kitas standus patamsėjusiais kraštais pumpuras, kuriam jau niekad nebus lemta išsiskleisti. Filipai buvo įdomu, ar socialinė darbuotoja atnešė gėlių iš savo pačios sodo. Greičiausiai ji jau buvo išėjusi į pensiją ir gyveno kaime, o dalį laiko skyrė šiam ypatingam darbui. Filipa galėjo įsivaizduoti šią moterį, apsiavusią nedailiais batais ir apsivilkusią kaip ir dabar patvariais vilnoniais drabužiais, tupinėjančią apie savo rožių darželį, taip labai nuo jos priklausomą. Kažkas bus gausiai apipurškęs gėles. Padūmavęs vandens karoliukas tarsi perlas slėpėsi tarp dviejų geltonų žiedlapių, buvo matyti purslų ir ant stalo. Bet raudonmedžio imitacija ne be priekaištų – netikras medis. Šlapios rožės iš paskutiniųjų stengėsi atrodyti žavios, bet jos nebuvo ką tik nuskintos. Jokie lankytojai iš tikrųjų negalėjo laisvai sėdėti šiose kėdėse. Ir šypsena kitoje stalo pusėje, besistengianti sukelti jai tikėjimą ir pasitikėjimą, tebuvo mandagumas, kurio reikalavo 26-asis paragrafas iš 1975 metais priimto Vaikų teisių įstatymo.

Filipa pasirūpino savo išvaizda, bet šitai ji visada darydavo, droviai pristatydama save pasauliui, kasdien perdirbdavo save pagal pačios susikurtą įvaizdį. Šiandien savo išvaizda ji norėjo duoti suprasti, kad iš tikrųjų nebuvo jokių rūpesčių ir šis pokalbis nekelia jokio nerimo, nereikalauja jokių ypatingų pastangų. Jos stori, subrendusių kviečių spalvos plaukai, per vasarą taip nublukę, kad negalėjai rasti dviejų vienodo geltonumo sruogų, nuo kaktos buvo nubraukti atgal ir supinti į paprastą storą kasą. Plati burna su labai išlenkta viršutine lūpa ir geidulingasis lūpų kampučiais apsiėjo be dažų, bet šešėliais ji pasinaudojo kuo rūpestingiausiai, kad pabrėž-

tų savo šviesių, kiek išpūstų žalių akių grožį. Medaus spalvos oda blizgėjo nuo prakaito. Nenorėdama atvykti per anksti ji pernelyg užgaišo pakrantės soduose, taigi galop buvo priversta skubėti. Filipa avėjo sandalais, vilkėjo medvilnine šviesiai žalia palaidine su iškirpte ir velvetinėmis kelnėmis. Kontrastas šiam nerūpestingam laisvumui buvo talismanai, kuriais ji atsargiai užsiminė apie pinigus ar socialinę klasę: mažytis auksinis laikrodėlis, trys sunkūs Viktorijos laikų žiedai – su topazu, su karneoliu, su olivinu; itališkos odos rankinė, svyranti nuo kairiojo peties. Ji buvo gerai apgalvojusi šį kontrastą.

Tai, kad neatsiminė visiškai nieko iki aštuntojo savo gimtadienio, kad žinojo, jog yra nesantuokinė, dar nereiškė, kad turėtų gyventi kaip mirusi ar pamaldžiai garbinti protėvius, o gal sąlyginiais refleksais slopinti savo kūrybingumą, kuriuo vadovaudamasi pristatydavo save pasauliui. Ji tesiekė sudaryti savitos, inteligentiškos, impozantiškos, kartais net ekscentriškos merginos įspūdį, vengė tik atrodyti paprasta.

Jos aplankas, švarus ir naujas, atverstas gulėjo priešais ponią Henderson. Per stalą Filipa galėjo šį bei tą iš aplanko turinio atpažinti: oranžinis ir rudas vyriausybės informacinis lakštas, kurio nuorašą ji įsigijo šiaurės Londono piliečių patarimų biure, kur nerizikavo būti atpažinta; jos laiškas Generaliniam registracijos biurui; jį parašė prieš penkias savaites, kitą dieną po aštuonioliktojo gimtadienio, ir prašė anketos – pirmo dokumento, reikalingo tapatybei nustatyti; pačios anketos kopija. Laiškas baltavo ant biurokratinių popierių šūsnies. Ponia Henderson pačiupinėjo jį. Kažkas tame laiške, gal adresas, gal stambiai liniuoto popieriaus kokybė, matoma net kopijoje, Filipos manymu, trikdė socialinę darbuotoją. Gal ją varžė tai, kad Filipos įtėvis buvo Morisas Palfris. Būtų keista, jei vyresnioji socialinė darbuotoja nebūtų girdėjusi apie nenuilstantįjį Morisą, užvertusį visus sociologijos straipsniais. Įdomu, ar ponia Henderson skaitė jo „Pasitarimų teoriją ir praktiką: vadovą teisininkams“, o jei skaitė, ar nuoseklus skirtumų tarp paprastos konsultacijos ir geštalto terapijos tyrinėjimas padėjo jai žadinti savo

klientų – ką išvis reiškia žodis „klientas“ socialinio darbuotojo žargone – savigarbą. Ponia Henderson tarė:

– Matyt, pirmiausia turėčiau jums pasakyti, kiek toli siektų mano pagalba. Kai ką jūs tikriausiai žinote, bet manau, kad ne pro šalį būtų patikslinti. 1975 metais priimtame Vaikų teisių įstatyme yra nemaža pakeitimų, kuriuose kalbama apie gimimo dokumentų tvarkymą. Tai leidžia kadaise įvaikintiems, dabar jau suaugusiems, sulaukusiems aštuoniolikos metų, kreiptis į Generalinį registracijos biurą ir gauti informaciją, kuri padėtų rasti tikruosius savo gimimo dokumentus. Kai jus įvaikino, buvo išrašytas naujas gimimo liudijimas, o informacija, susijusi su dabartiniu jūsų vardu – Filipa Rouzė Palfri, – ir jūsų tikrasis gimimo liudijimas yra laikomi Generaliniame registracijos biure tarp slaptų dokumentų. Įstatymas įpareigoja Generalinį registracijos biurą pateikti šią tarpinę informaciją, jei tik jūs to norite. 1975-ųjų metų įstatyme taip pat numatyta, kad kiekvienas, įvaikintas iki 1975 metų lapkričio dvyliktosios, taigi iki įstatymo įsigaliojimo laiko, prieš gaudamas informaciją privalo pasikalbėti su advokatu. To priežastis – Parlamento rūpestis dėl šių pertvarkymų grįžtamosios galios. Prieš daugelį metų tėvai, atidavę savo vaikus įtėviams, ir įtėviai, pasiėmę vaikus, tikėjosi, kad tikrosios tėvystės paslaptis bus išsaugota. Taigi šiandien jūs atvykote, kad mes drauge galėtume aptarti galimas pasiteiravimo apie tikruosius tėvus pasekmes jums ir kitiems žmonėms ir kad informacija, kurios jums dabar trūksta ir kurią jūs, žinoma, turite visas teises gauti, būtų pateikta geranoriškai ir tinkamai. Mūsų pokalbio gale, jei jūs vis dar to norėsite, aš galėsiu pasakyti jums tikrąjį jūsų vardą, jūsų tikrosios motinos vardą, turbūt, bet nebūtinai, jūsų tikrojo tėvo vardą bei įvardysiu teismą, kuriame buvo surašytas jūsų įvaikinimo įsakymas. Taip pat galėsiu jums duoti pareiškimo pavyzdį, kad turėtumėte galimybę Generaliniame registracijos biure reikalauti išduoti jums tikrojo gimimo liudijimo nuorašą.

Įžanginė socialinės darbuotojos kalba pagaliau pasibaigė. Filipa tarė:

– O štai įprastinis dviejų svarų ir penkiasdešimties pensų mokestis už gimimo liudijimą. Tai, atrodo, gana pigu. Visa, ką jūs sakėte, surašyta oranžinės ir rudos spalvos brošiūroje.

– Vadinasi, viskas aišku. Norėčiau sužinoti, jei galėtumėte man pasakyti, kada pirmąsyk nusprendėte prašyti savo gimimo dokumentų. Matau, kad kreipėtės išsyk, kai tik jums sukako aštuoniolika. Ar tai buvo impulsyvus sprendimas, ar jūs ilgiau apie tai galvojote?

– Nusprendžiau, kai tik buvo priimtas 1975 metų įstatymas. Tuomet man buvo penkiolika ir aš laikiau O lygio egzaminus. Nemanau, kad labai daug apie tai mąsčiau, tiesiog nusprendžiau kreiptis išsyk, kai tik galėsiu tai padaryti.

– Ar kalbėjote apie tai su įtėviais?

– Ne. Mes nesame daug bendraujanti šeima.

Ponia Henderson kurį laiką tylėjo.

– Ir ką gi jūs iš tikrųjų turite galvoje? Ar tik norite sužinoti, kas tikrieji jūsų tėvai, ar norite juos pažinti?

– Tikiuosi išsiaiškinti, kas esu aš. Nemanau, kad vertėtų sustoti ties dviem vardais gimimo liudijime. Jie netgi gali būti ne du. Žinau, kad esu nesantuokinė. Ir paieškos gali būti bergždžios. Žinau, kad mano motina mirusi, taigi negalėsiu jos pažinti, o tėvo galiu taip ir nesurasti. Bet pagaliau, sužinojusi, kas buvo mano motina, gal rasiu ir jį. Jis irgi gali būti miręs, bet nemanau. Kažkodėl esu tikra, kad mano tėvas gyvas.

Jai patiko, kad šie svaičiojimai po truputėlį leidžia šaknis į tikrovę. Tik viena jos fantazija nuo kitų skyrėsi. Kad ir buvo visai kito laiko ir visiškai neįtikėtina, Filipa negalėjo jos atsisakyti kaip kokios senovinės religijos su gerai žinomomis archajiškomis ir net absurdiškomis ceremonijomis, kažkokiu būdu visgi liudijančiomis esminę tiesą. Ji negalėjo atsiminti, kodėl tą sceną perkėlė į devynioliktąjį amžių ir kodėl, sužinojusi, kad tai nesąmonė, nes buvo gimusi 1960 metais, ji niekada nebandė moderninti atkakliai pataikaujančių vaizdinių. Grakšti jos motinos figūra, aprengta Viktorijos laikų kambarinės drabužiais su auksinių plaukų aureole po

gofruota kepuraite su dviem anglų papročiu plevėsuojančiais kaspinais, kaip vaiduoklis stovinti priešais aukštą tvorą, juosiančią rožių sodą. Jos tėvas, vilkintis vakarine eilute, tarsi dievas dideliais žingsniais atskubantis per terasą žemyn tarp fontano purslų. Paskutinių saulės spindulių švelniai užlieta nuožulni veja, šviesoje raibuliuojantys povai. Du šešėliai susilieja į vieną, tamsi galva palinksta virš auksinės.

„Mano brangioji. Mano brangioji. Neįstengiu paleisti tavęs. Tekėk už manęs."

„Aš negaliu. Tu žinai, negaliu."

Filipa jau įprato prieš miegą atkurti mėgstamiausias scenas. Užmigdavo krentant rožių žiedlapiams. Seniausiose Filipos svajonėse jos tėvas dėvėjo ryškiai raudonos ir auksinės spalvos uniformą, jo krūtinę puošė kaspinai, kardas kabojo prie šono. Paaugusi ji atmetė tas nereikalingas puošmenas. Kareivį ir bebaimį raitelį su skalikais pakeitė eruditas aristokratas. Bet paveikslo esmė išliko ta pati.

Vandens lašelytis šliaužė žemyn geltonos rožės žiedlapiu. Filipa stebėjo jo kelionę susižavėjusi, trokšdama, kad jis nenukristų. Jos mintys kažin kur nuklydo nuo ponios Henderson pasakytų žodžių. Taigi jai teko susiimti. Socialinė darbuotoja klausinėjo apie įtėvius:

– O ką veikia jūsų mama?

– Mano įmotė verda.

– Turite omeny, kad ji dirba virėja? – Supratusi, kad jos klausimas galėjo nuskambėti žeminamai, socialinė darbuotoja pasitaisė pridurdama: – Ar ji verda kaip profesionalė?

– Ji verda savo vyrui, svečiams ir man. Be to, ji yra nepilnamečių teismo teisėja, bet aš manau, kad ji tuo užsiima tik norėdama įtikti mano įtėviui. Jis tiki, kad moteris gali dirbti ne vien namie, žinoma, pasirūpindamas, kad nenukentėtų jo patogumai. Bet verda ji entuziastingai. Ji galėtų būti profesionali virėja, nors nemanau, kad ji kada rimtai to mokėsi, nebent vakariniuose kursuose. Prieš ištekėdama ji buvo mano tėčio sekretorė. Kalbėdama apie virimą, turėjau galvoje jos pomėgį.

– Matyt, tai patinka ir jūsų tėvui, ir jums.

Turbūt ši drąsinanti pastaba išsprūdo tiesiog nesąmoningai. Filipa žiūrėjo į moterį šaltai ir šios pranašumas bemat išgaravo.

– Taip, mudu nesiskundžiame apetitu, nei aš, nei mano įtėvis. Abu mes valgome godžiai, nepriaugdami svorio.

Jos manymu, tai, kad jie abu mėgo gerą maistą, liudijo apetitą gyventi; turbūt tai netgi sustiprino jų tikėjimą, kad galima sau daug ką leisti, nemokant už tai. Godumas – ne taip kaip seksas – nepasižymi smurtu ir įpareigoja žmogų tik savo kūnui. Jai buvo malonu nusimanyti apie valgius ir gėrimus. Vargu ar tuos įpročius pasigavo iš įtėvio. Net Morisas, suformuotas savo aplinkos, stebėjosi, kaip greit ji išmoko skirti raudonojo vyno rūšis. Sugebėjimas pasirinkti vyną darsyk patvirtino jos įgimtą skonį. Filipa prisiminė septynioliktąjį savo gimtadienį; prieš ją ant stalo trys buteliai vyno su paslėptomis etiketėmis. Ji nelabai atsimena, ar Hilda buvo drauge su jais. Žinoma, ji privalėjo dalyvauti šeimos gimtadienio šventėje, bet atmintyje teišliko Morisas ir ji pati. Morisas tarė:

– Dabar pasakyk man, kuris tau labiau patinka. Užmiršk visas vaizdingas kalbas apie spalvų priedus, noriu žinoti, kaip tu pati savais žodžiais juos apibūdintum.

Filipa vėl jų ragavo, kiek palaikydama vyną burnoje, užgerdama vandeniu kiekvieną mėginį, galvodama, kad malonu tai daryti žiūrint į šviesias, lenktyniauti kviečiančias Moriso akis, kol nusprendė, kuris jai tinkamiausias.

– Šis.

– Kodėl?

– Nežinau. Tiesiog man jis atrodo geriausias.

Bet Morisas laukė išsamesnio paaiškinimo, taigi ji pridūrė:

– Turbūt todėl, kad ragaudama šį vyną skonio negaliu atskirti nuo kvapo ir nuo to, kaip jaučiu jį burnoje. Visa tai ne atskiri pojūčiai, o vientisa malonumų trejybė.

Ji išties pasirinko geriausią. Visada yra teisingas ir neteisingas atsakymas. Tai buvo dar vienas sėkmingai įveiktas testas, dar viena pakopa siekiant palankumo. Jis negalėjo atsisakyti jos, negalėjo išsiųsti jos atgal; ji tai žinojo. Įsakymo dėl įvaikinimo negalima buvo

panaikinti. Taigi buvo dar svarbiau, kad ji patvirtintų jo pasirinkimo teisingumą, kad būtų verta jo pinigų. Hilda, kuri valandų valandas praleisdavo virtuvėje ruošdama jiems maistą, valgė ir gėrė mažai. Ji sėdėdavo ir neramiomis akimis stebėdavo, kaip jie kemša. Ji duodavo, jie imdavo. Psichologiškai tai buvo net pernelyg tikslu.

Ponia Henderson paklausė:

– Ar jūs piktinatės, kad jie jus įvaikino?

– Ne. Aš tiesiog dėkinga. Man pasisekė. Manau, kad neturtingoje šeimoje nebūčiau taip gerai jautusis.

– Net jei jie būtų jus mylėję?

– Kodėl gi mylėję? Aš nesu labai miela.

Jai nebūtų gera neturtingoje šeimoje, tuo ji juk buvo visiškai tikra. Ji negalėjo sutarti su jokiais globėjais. Kai kurie kvapai: jos pačios išskyros, už restorano pūvantys likučiai, motinos skreite besisupantis purvinais skarmalais aptūlotas kūdikis, prisiglaudžiantis prie jos, autobusui pasvirus į šoną, – visa akimoju galėjo sukelti jai paniką, neturinčią nieko bendro su pasibjaurėjimu. Atmintis tarsi prožektoriaus šviesa išplėšdavo iš jos esybės gelmių nepaprastai ryškias švytinčias scenas, panašias į vaikiškus humoristinius piešinėlius akį rėžiančiomis spalvomis ir ryškiai apvedžiotais kontūrais, scenas, kurios mėnesių mėnesiais tūnojo juodoje užmarštyje, neįleidusios šaknų, kaip kitų vaikų prisiminimuose, nei į vietą, nei į laiką, nei į meilę.

– Ar tu juos myli, savo įtėvius?

Ji kiek pasvarstė. Meilė. Vienas iš dažniausiai vartojamų žodžių kalboje, vienas iš labiausiai nuvertintų. Eloiza ir Abelaras. Ročesteris ir Džeinė Eir. Ema ir ponas Naitlis. Ana ir grafas Vronskis. Net ir ribota heteroseksualų meilė jai suteikia norimą reikšmę.

– Ne. Ir nemanau, kad jie mane myli. Bet apskritai mes vieni kitiems tinkame. Ir manau, kad tai kur kas patogiau, nei gyventi su mylimais, bet netinkamais žmonėmis.

– Gali būti. Kiek jums buvo papasakota apie jūsų įvaikinimo aplinkybes? Apie jūsų tikruosius tėvus?

– Manau, tiek, kiek mano įmotė galėjo. Morisas niekada apie tai nekalbėjo. Mano įtėvis – universiteto dėstytojas, sociologas. Morisas Palfris, sociologas, rašantis angliškai. Jo pirmoji žmona ir sūnus, kuriam tebuvo treji, žuvo autokatastrofoje. Vairavo žmona. Po devynių mėnesių jis vedė mano įmotę. Supratę, kad ji negalės turėti vaikų, susirado mane. Aš tuomet jau turėjau globėjus, bet jie ėmė manimi rūpintis ir po šešių mėnesių gavo apygardos leidimą įvaikinti. Tai buvo privati sutartis, kurią pagal naująjį įstatymą reikėtų laikyti negaliojančia. Nežinau net kodėl. Man tatai atrodo visiškai protingas būdas spręsti tokius reikalus. Aš visiškai neturiu kuo skųstis.

– Šis būdas tiko tūkstančiams vaikų ir jų įtėvių, bet jame slypi pavojų. Mes nenorime grįžti į tuos laikus, kai išsižadėti vaikai gulėdavo į eilę išrikiuotose vaikų lopšelio lovelėse, kad įtėviai galėtų perėję tą eilę išsirinkti sau patinkamą.

– O kodėl gi ne? Manau, kad toks būdas ir yra pats tinkamiausias, kol vaikas per mažas, kad suprastų, kas vyksta. Juk šitaip išsirenkame šuniuką ar katinėlį. Manyčiau, kad auklėti ir pamilti gali tik tą kūdikį, kuris tave traukia. Jei aš norėčiau įvaikinti ką nors, – bet aš niekada to nedarysiu, – visų mažiausiai norėčiau, kad kūdikį man išrinktų socialinis darbuotojas. Jeigu mes nepriprastume vienas prie kito, aš negalėčiau grąžinti vaiko, nes socialinės rūpybos žinybos išsyk išbrauktų mane iš sąrašų kaip neurotišką, vien savimi besirūpinančią moterį, užsimaniusią vaiko savo pačios malonumui. Lyg galėtų būti dar kokios kitos įvaikinimo priežastys.

– Tikriausiai noras suteikti vaikui daugiau galimybių.

– Argi žmogus nejaučia pasitenkinimo suteikdamas vaikui daugiau galimybių? Tai yra tas pats.

Žinoma, ji nesivargino atremti šitokios erezijos. Socialinio darbo teorija nepripažįsta klaidų. Pagaliau dirbdama šį dvasininkui artimą darbą ji neišvengiamai susiduria su netikinčiaisiais. Ponia Henderson tik nusišypsojo ir atkakliai klausinėjo toliau:

– Ar jie ką nors papasakojo apie jūsų praeitį?

– Tik tiek, kad aš nesantuokinė. Mano įtėvio pirmoji žmona buvo kilusi iš aristokratų, grafo duktė, ir buvo auklėjama Viltšyro tvirto-

vėje. Manau, kad mano motina ten dirbo kambarine, o vėliau pasijuto nėščia. Ji mirė vos man gimus ir niekas nežinojo, kas buvo mano tėvas. Akivaizdu, kad jis nebuvo tarnas; ji nebūtų galėjusi visko nuslėpti nuo tarnų. Manau, jis buvo tų namų svečias. Tik du dalykus įstengiu aiškiai prisiminti iš savo gyvenimo iki aštuonerių metų: Peningtono rožių sodą ir biblioteką. Manau, kad mano tėvas, tikrasis mano tėvas, tuomet buvo su manimi. Tikriausiai vienas iš vyresniųjų tarnų Peningtone padėjo mano įtėviui susisiekti su manimi, kai žuvo pirmoji įtėvio žmona. Bet jis niekada apie tai nešneka. Šį bei tą sužinojau iš įmotės. Spėju, kad Morisui tikau todėl, kad esu mergaitė. Vargu ar Morisas būtų norėjęs, kad koks nors berniukas turėtų jo pavardę nebūdamas tikras sūnus. Jam būtų nepaprastai svarbu žinoti, kad sūnus tikrai jo.

– Tai nesunku suprasti, tiesa?

– Žinoma. Dėl to paties ir aš esu čia. Man irgi svarbu žinoti, kad mano tėvai yra tikrai mano.

– Gerai, sakykime, jūs laikote tai išties svarbiu dalyku.

Socialinė darbuotoja įsikniaubė į aplankus. Šlamėjo popieriai.

– Taigi jus įdukrino 1969 metų sausį. Buvote aštuonerių. Gana didelė.

– Spėju, kad jiems tai pasirodė geriau, nei pasirinkti kūdikį ir neišsimiegoti naktimis. Be to, mano įtėvis galėjo įsitikinti, kad buvau sveika fiziškai ir nekvaila. Tai ne tokia didelė rizika kaip su kūdikiu. Žinau, kad atliekami griežti medicinos tyrimai, bet niekas negali būti visiškai tikras dėl intelekto. Jis nebūtų įstengęs tverti su kvailu vaiku.

– Ar jis jums tai sakė?

– Ne, tai sugalvojau aš pati.

Dėl vieno dalyko Filipa buvo tikra: ji atvyko iš Peningtono. Dar aiškiau nei rožių sodas į vaikišką atmintį buvo įsirėžusi Reno biblioteka. Ji prisimena, kaip kartą stovėjo po tomis prašmatniomis tinkuotomis septynioliktojo amžiaus lubomis, puoštomis girliandomis ir cherubinais, žiūrėjo į tą didžiulį kambarį, į daugybę Grinlingo Gibono raižinių, stovinčių ant lentynų, į Rubiliako lipdytus Ho-

mero, Dantės, Šekspyro, Miltono biustus ant knygų spintų. Atminty ji mato save, stovinčią prie didelio stalo su žemėlapiu ir skaitančią knygą. Knyga buvo per sunki, kad galėtum ją laikyti rankose. Ji net prisimena skausmą riešuose ir baimę, kad gali ją išmesti. Ji žino: tikrasis tėvas buvo kartu ir ji jam skaitė garsiai. Ji taip tikėjo priklausanti Peningtonui, kad netgi susigundydavo mintimi, jog grafas buvo jos tėvas. Bet ši fantazija pasirodė nepriimtina ir ji ją atmetė, likdama ištikima pirmajai vizijai apie svečią aristokratą. Grafas turėjo žinoti, kad tapo kurios kambarinės vaiko tėvu ir, žinoma, nebūtų taip besąlygiškai savo dukters atstūmęs ir palikęs nežinioje aštuoniolika metų. Ji niekada nebuvo sugrįžusi į tuos namus, o dabar, arabams juos nupirkus ir pavertus musulmonų tvirtove, tuo labiau nebūtų galėjusi ten grįžti. Bet būdama dvylikos Vestminsterio bibliografijos leidinių skaitykloje ji rado knygą apie Peningtoną ir perskaitė bibliotekos aprašymą. Ten buvo ir paveikslėlis. Atitikimas tiesiog sukrėtė ją. Visa čia buvo: gipsinės lubos, Grinlingo Gibono drožiniai, biustai. Bet jos atmintyje tai iškilo anksčiau. Vaikas, stovintis prie stalo su žemėlapiu ir laikantis įskaudusiose rankose knygą, turėjo iš tikrųjų egzistuoti.

Filipa vos begirdėjo pokalbio pabaigą. Jei tatai turėjo būti atlikta, ji tikėjosi, kad ponia Henderson atliks kuo puikiausiai. Tebuvo likęs įstatymo numatytas trukdymas, kuriuo įstatymų leidėjai nuramino savo prislėgtą sąžinę. Tačiau jokie, kad ir nuosekliausiai išdėstyti, argumentai negalėjo atimti iš jos ryžto susirasti tėvą. O jam jųdviejų susitikimas, kad ir uždelstas, argi nebūtų pageidaujamas? Ji neateis tuščiomis rankomis. Jam po kojų ji padės Kembridžo stipendiją.

Sugrąžinusi savo mintis dabartin Filipa tarė:

– Nesuprantu šio priverstinio pasitarimo esmės. Ar jūs bandote atkalbėti mane? Arba mūsų įstatymų leidėjai mano, kad turiu teisę, arba ne. Suteikti man teisę ir kartu atkalbinėti mane nuo bet kokio ieškojimo, – argi tai nerodo migloto mūsų parlamento mąstymo? O gal jie paprasčiausiai nesąžiningai elgiasi su grįžtamąją galią turinčiais įstatymais?

– Parlamentas nori, kad įvaikintieji asmenys gerai pagalvotų apie galimas pasekmes: ką tai galėtų reikšti jiems patiems, jų įtėviams ir tikriesiems tėvams.

– Aš pagalvojau. Mano motina mirusi, taigi negalėčiau jos įžeisti. Nesiruošiu ir savo tėvui pridaryti sunkumų. Tenoriu žinoti, kas jis yra arba kas buvo, jei jau miręs. Tai viskas. Jei jis tebėra gyvas, norėčiau su juo susitikti, bet tikrai neketinu įsiveržti į šeimos šventę pareikšdama visiems, kad esu jo pavainikė. Ir nesuprantu, kodėl šie dalykai turėtų rūpėti mano įtėviams.

– Bet argi nebūtų protingiau ir geriau pirmiausia viską aptarti su jais?

– Argi čia yra ką aptarinėti? Įstatymas suteikia man teisę. Ketinu ja pasinaudoti.

Vakare namie galvodama apie šį pasitarimą Filipa negalėjo tiksliai prisiminti, kada jai buvo suteikta geidžiama informacija. Spėjo, jog socialinė darbuotoja turėjo pasakyti kažką panašaus į: „Štai čia yra faktai, kurių jūs ieškote“, bet ponios Henderson, bešalės profesionalės, lūpose tai, žinoma, būtų nuskambėję pernelyg pretenzingai ir teatrališkai. Bet kokius nors žodžius ji vis dėlto turėjo pasakyti. O gal paprasčiausiai išėmė Generalinio registracijos biuro dokumentą iš aplanko ir perdavė jai tylomis?

Pagaliau ji laikė jį rankose. Žiūrėjo netikėdama. Pirma mintis buvo, kad tai greičiausiai kokia biurokratinė painiava. Čia buvo įrašyti du vardai, ne vienas. Meri Dakton ir Martinas Džonas Daktonas buvo nurodyti kaip jos tikrieji tėvai. Sumurmėjo vardus. Jie jai nieko nereiškė, neišjudino jos atminties, nesužadino pilnatvės jausmo, kai atgyja žinojimas, jog esi atpažinta ir pripažinta. Ir tuomet ji prašneko apie tai, kas turėjo būti įvykę. Ji kalbėjo nelabai įsivaizduodama, kad kalba garsiai:

– Įtariu, kad jie ištekino mano motiną už kito, kai sužinojo, jog ji nėščia. Greičiausiai už tarno. Karta iš kartos jie turėjo būti įpratę šitaip tvarkyti reikalus Peningtone. Bet aš nežinojau, kad buvau įvaikinta dar prieš motinos mirtį. Ji turėjo žinoti, kad jai nedaug teliko, ir norėjo įsitikinti, kad mano reikalai sutvarkyti. Ir, supran-

tama, jei ji buvo ištekinta dar prieš man gimstant, jos vyras buvo užrašytas kaip tėvas. Oficialiai esu gimusi teisėtai. Vyras jai pravertė. Reikia manyti, kad Martinas Daktonas dar prieš sutikdamas vesti žinojo apie motinos nėštumą. Prieš mirtį ji netgi galėjo jam pasakyti, kas buvo tikrasis tėvas. Akivaizdu, kad dabar reikia rasti Martiną Daktoną.

Ji pasiėmė rankinę ir ištiesė ranką atsisveikinti. Tik iš dalies tegirdėjo paskutinius ponios Henderson žodžius – ši ateityje siūlėsi padėti kiek galėdama ir darsyk patarė aptarti savo planus su įtėviais bei švelniai paragino ieškoti savo tėvo, jei jau taip nusprendė, per tarpininką. Bet keli patarimai vis dėlto prasiskverbė į jos sąmonę:

– Kad gyventume, mes visi susikuriame iliuzijų. Išsižadėdami jų kartais patiriame skausmą, kuris prilygsta mirčiai, o ne atgimimui nauju, jaudinamu pavidalu.

Jiedvi paspaudė viena kitai rankas ir Filipa, pirmąsyk žvelgdama į šios moters veidą be jokio susidomėjimo, trumpame žvilgsnyje pastebėjo lyg ir užuojautą.

2

Dar tą patį vakarą, 1978 metų liepos ketvirtąją, ji išsiuntė pareiškimą ir čekį Generaliniam registracijos biurui, taip pat įdėjo voką su pašto ženklu ir adresu, kaip darė praėjusį kartą. Nei Morisui, nei Hildai nerūpėjo jos susirašinėjimas, bet Filipa nenorėjo rizikuoti laukdama, kol oficialus atsakymas įkris į pašto dėžutę. Kelias dienas ji kentė jaudulį, kuris stumte stūmė iš namų. Savo nerimu ji net bijojo sukelti Hildai įtarimą. Giliai susikišusi rankas į švarko kišenes, sukdama ratus apie Sent Džeimso parko tvenkinį Filipa skaičiavo, kada ją galėtų pasiekti gimimo liudijimas. Visi žino, kad vyriausybės žinybos dirba lėtai, bet šis atvejis, be abejo, nėra sudėtingas. Jiems tereikia patikrinti dokumentus. Bet jie nepuls daryti nuorašų lyg akis išsiplikę. Įstatymas buvo priimtas 1975-aisiais.

Po savaitės, antradienį, liepos 11-ąją, ji išvydo ant kilimėlio pažįstamą voką. Išsyk jį nusinešė į savo kambarį. Lipdama laiptais dar šūktelėjo Morisui, kad jam laiškų nėra. Nusinešė jį prie lango, tarytum jos akys būtų apsilpusios ir reikėtų daugiau šviesos. Gimimo liudijimas, naujas, traškus, kur kas įspūdingesnis nei sutrumpinta jo forma, kuria naudojosi kaip įvaikintas asmuo, pirmąsyk

skaitant, atrodė, kalbėjo visai ne apie ją. Buvo rašoma apie moteriškosios lyties kūdikio Rouzės Dakten gimimą 1960-ųjų metų gegužės dvidešimt antrąją dieną: Bankrofto sodų 41, Seven Kingsas, Eseksas. Tėvas buvo įrašytas Martinas Džonas Daktonas, klerkas; motina – Meri Dakton, namų šeimininkė.

Taigi jie išvyko iš Peningtono dar prieš jai gimstant. Tai nenuostabu. Netikėta buvo tik tai, kad jie įsikūrė taip toli nuo Viltšyro. Tikriausiai norėjo užkirsti visus kelius senajam gyvenimui, prisiminimams, apkalboms. Turbūt kas nors jam surado darbo Esekse, o gal jis grįžo į savo tėviškę. Filipa spėliojo, kaip jis atrodė, tasai netikras, sukalbamas tėvas, ar jis gerai elgėsi su motina. Tikėjosi, kad jis jai patiks, o gal net pajusianti jam pagarbą. Jis galėjo tebegyventi Bankrofto sodų 41-ajame name, galbūt su antrąja žmona ir savo tikruoju vaiku. Dešimt metų – neilgas laiko tarpas. Iš savo kambario ji paskambino į Liverpulio stotį. Seven Kingsas buvo rytinėje priemiesčio dalyje ir spūsties valandomis į ten važiavo traukiniai kas dešimt minučių. Ji išvyko nė nelaukdama pusryčių. Jei turės laiko, kavos išgers stotyje.

9.25 val. išvykstantis iš Liverpulio stoties traukinys buvo beveik tuščias. Filipa išvyko ankstėliau nei visas srautas žmonių, kasdien važinėjančių priemiestiniu traukiniu. Ji atsisėdo kamputyje žvalgydamasi tai į vieną, tai į kitą pusę, traukiniui bildant pro besidriekiančius rytinius priemiesčius, eiles vienodų pajuodusių plytinių namų su lopytais stogais, televizijos antenų raizgalyne ir trapiais sulinkusiais stabais, turinčiais apsaugoti nuo piktos akies, pro dulksnos nutaškuotus daugiaaukščius namus, kiemą, pilną sudaužytų mašinų ir esantį simboliškai arti karių kapinių, pro dažų fabriką, šiluminius bokštus, šalia bėgių suverstas žvyro ir anglies piramides, negyvenamas žemes, apaugusias piktžolėmis, vandenį, užliejusį žalius krantus ir kylantį priemiesčio daržų ir sandėlių link, pro rožėse ir piktžolėse besislepiančias vaikiškas sūpynes. Rytiniai priemiesčiai, pavadinti skambiais, bet jiems visai netinkamais vardais – „Linksmybių žeme“, „Miško vartais“, „Dvaro parku“, – jai buvo svetimi, per dešimtį gyvenimo metų nutolę taip, kad netapo nė kiek

artimesni nei Glazgo ar Niujorko priemiesčiai. Nė vienas iš jos mokyklos draugų negyveno į rytus nuo Betna Grino, nors dauguma, rodos, turėjo namus keliuose iš nesugriautų Jurgio laikų kvartalų už Vaitčepelio koplyčios gatvės, drovūs kultūros ir radikalių pokyčių įkaitai, įsikūrę tarp tvirtovės akmeninių luitų ir pramoninės dykynės. Tačiau suodinas, netvarkingas priemiestis, per kurį žvangėdamas lingavo traukinys, užgavo snūduriuojančią atmintį: jis buvo pažįstamas, nors ir svetimas, jis buvo ypatingas, nors panašus į kitus. Žinoma, ji atpažino ne patį kelią. Greičiausiai jos atmintį pažadino pro šalį bėgantys pranašiškai niūrūs vaizdai, tokie tipiški bet kurio didelio miesto priemiesčiams, pilkos landynės, pažįstamos iš laikraščių aprašymų, senų paveikslų bei filmų ištraukų, ir jos vaizduotė virto atmintimi. Taip tikriausiai kiekvienas čia lankėsi. Monotoniška niekieno žemė galėjo būti bet kieno sąmonės topografijos dalis.

Seven Kingso stotyje nebuvo taksi. Kelio į Bankrofto sodus Filipa paklausė bilietų pardavėją. Jis nurodė jai eiti Aukštutine gatve, pasukti kairėn į Bažnyčios skersgatvį, tada paėjėti į dešinę. Aukštutinė gatvė driekėsi tarp geležinkelio ir mažyčių parduotuvėlių su butais viršuje; čia buvo skalbykla, spaudos kioskas, daržovių parduotuvėlė ir netgi universali parduotuvė su kasos aparatais.

Atminty aiškiai iškilo viena kvapų ir garsų prisodrinta scena, sukėlusi tokį skausmą, kuris negalėjo būti tik jos pačios įsivaizduotas. Moteris, stumianti vaikišką vežimėlį lygiai tokia pačia gatve. Ir ji, vos pradėjusi vaikščioti, besilaikanti už rankenos ir kone klupinėjanti. Akmenimis grįsta gatvė mirguliavo šviesoje, o vežimėlio ratai riedėjo vis greičiau ir greičiau. Atsiminė, kaip jos rankutė slidinėjo drėgno, įšilusio metalo paviršiumi, ir ją apėmė siaubas, kad pasileis, atsiliks ir pateks po raudonų autobusų ratais. Tuomet nuskambėjo keiksmas, o skruostą nutvilkė antausis. Paskui moteris trūktelėjo ją už rankos, šią kone išsukdama, ir vėl priglaudė delniuką prie rankenos. Moterį ji vadino tetule. Tetule Mei. Kaip keista, kad ji dabar atsiminė vardą. O kūdikis vežimėlyje buvo su raudona vilnone kepuraite. Veidą jis buvo išsitepliojęs seilėmis ir šokoladu. Ji

atsiminė, kad nekentė to kūdikio. Turėjo būti žiema. Gatvėje akinamai spindėjo šviesos, o virš daržovių prekystalio suposi spalvotų elektros lempučių girlianda. Moteris sustojo nusipirkti žuvies. Ji atsimena ant lentos išdėliotas žvynais mirguliuojančias raudonakes silkes, stiprų aliejaus ir rūkytų žuvų kvapą. Tai galėjo būti ir ši gatvė, tik dabar joje niekas neprekiauja žuvimi. Filipa žiūrėjo į lietaus išmargintus grindinio akmenis. Ar tai tie patys akmenys, kuriais eidama ji taip beviltiškai klupinėjo? Ar tai tebuvo viena iš daugybės panašių prie bėgių besidriekiančių gatvių, o ji pati sukūrė tik dar vieną įsivaizduojamos praeities sceną?

Iš Aukštutinės gatvės įsukus į Bažnyčios skersgatvį monotonišką priemiesčio prekybinį rajoną pakeitė jaukūs, žalumoje paskendę namukai, o siaura gatvelė, apsodinta platanais, grakščiai išlinko. Turbūt iki Pirmojo pasaulinio karo ši gatvelė išties vedė į senovinę kaimo bažnytėlę, pastatą, nušluotą nuo žemės paviršiaus dar prieš Antrojo pasaulinio karo bombardavimus. Bet dabar Filipa teišvydo atokiau stūksančią nunykusią bokšto viršūnę, sulipdytą tarytum iš dirbtinio akmens, su vėtrunge vietoje kryžiaus, privalomo tokiems pastatams.

Pagaliau ji priėjo Bankrofto sodus. Kiek tik akys užmatė, abipus gatvės driekėsi vienodų, pusiau sujungtų namų eilės su menkučiais šaligatviais. Architektūros požiūriu jie buvo visiškai vienodi. Išardę vartelius ir turėklus, sodelius žmonės apsitvėrė žemomis plytų tvoromis. Priešakiniai kvadratiniai langai slėpėsi bokštelių nišose. Architektūriškai vienodiems namams individualumo suteikė patys gyventojai. Kiekvienas sodelis priešais namą atrodė vis kitaip! Vienur vešėjo vasaros gėlių tirštynė, kitur plytėjo pedantiškai nukirptos įvairių formų pievelės, dar kitur – snapučių ir gebenių lysvės.

Priėjusi keturiasdešimt pirmąjį namą Filipa nustebusi sustojo. Šio namo šeimininkai, matyt, išsiskyrė ekscentrišku skoniu. Londonui būdingos geltonos namo plytos buvo nudažytos raudonai ir apvedžiotos baltai, taigi namas atrodė pastatytas tarytum iš didelių žaislinių kaladėlių. Ambrazūra buvo nudažyta raudonai ir mėlynai. Langus puošė kryžmai nerto tinklo užuolaidos, surištos atlasiniais

kaspinais. Į priekines duris buvo įstatytas tamsus stiklas, o jos pačios nudažytos ryškiai geltona spalva. Sodo priešaky įrengtą stiklinį tvenkinį juosė dirbtinės uolos, ant kurių buvo užtupdyti trys nykštukai su silpnapročių šypsenėlėmis veiduose ir meškerėmis rankose.

Spustelėjusi durų skambutį – o šis kuo muzikaliausiai sutilindžiavo, – Filipa suprato, kad namie nieko nėra. Šeimininkai tikriausiai buvo išėję į darbą. Ji pabandė dar sykį, bet nesulaukė atsako. Atsispyrusi pagundai žvilgtelėti į laiškų dėžutę Filipa nusprendė belstis į gretimas duris. Kaimynai juk turėjo žinoti, ar Daktenas tebegyvena keturiasdešimt pirmame name, ar jau ne. Šiame name nebuvo skambučio, o plaktukėlio dūžis nuskardėjo nenatūraliai garsiai ir griežtai. Bet niekas neatsiliepė. Ji išlaukė minutę ir jau vėl kėlė ranką, kai išgirdo velkamų kojų šiugždenimą.

Durys atsivėrė tiek, kiek leido grandinėlė, ir Filipa išvydo senyvą moterį su prijuoste ir plaukų tinkleliu, žvelgiančią gan nedraugiškai ir įtariai: argi tokie ankstyvi lankytojai galėjo atnešti gerą žinią? Filipa tarė:

– Atsiprašau, kad teko jus sutrukdyti, bet gal galėtumėte man padėti? Aš ieškau pono Martino Daktono, kuris prieš dešimtį metų gyveno jūsų kaimynystėje. Nieko neradusi namie pamaniau, kad jūs galėtumėte pagelbėti.

Moteris, ruda, į žnyples panašia ranka įsitvėrusi durų grandinėlės, stovėjo tarsi stabo ištikta ir viena akimi abejingai stebeilijo į Filipos veidą. Pasigirdo dar kažkieno žingsniai, sunkesni ir tvirtesni, bet vis dar duslūs. Paskui vyriškas balsas paklausė:

– Kas ten, mam? Kas ten atsitiko?

– Čia mergaitė. Ji ieško Martino Daktono, – sušnibždėjo moteris šiurkščiu, nuostabos ir paniekos kupinu balsu.

Stambi vyro ranka atkabino grandinėlę ir už moters atsistojo jos sūnus. Jis mūvėjo kelnėmis ir vilkėjo apatiniais marškiniais, avėjo raudonomis veltinėmis šlepetėmis. Filipa pagalvojo, kad greičiausiai jis dirba autobuso vairuotoju ar kontrolieriumi, o šiandien jam – poilsio diena. Kadangi buvo ne pats tinkamiausias laikas, ji pabandė atsiprašyti:

– Atleiskite, kad trukdau, bet aš bandau surasti poną Martiną Daktoną. Jis gyveno kaimynystėje. Gal kartais jūs žinote, kas jam atsitiko?

– Daktenas? Jis mirė, tiesa? Jau devyneri metai, kai miręs. Mirė Vandsvorto kalėjime.

– Kalėjime?

– Kurgi dar tas prakeiktas žudikas galėjo atsidurti? Jis išprievartavo tą kūdikį, o tada su savo „ponia" jį pasmaugė. O kam jis jums? Jūs reporterė ar kas?

– Ne. Niekas. Tai turbūt ne tas Daktonas. Gal aš supainiojau vardus.

– Ne, visai teisingai. Daktonas jis buvo. Martinas Daktonas. O ji – Meri Dakton. Dar tebėra.

– Ji gyva?

– Kiek žinau, taip. Išvyko išsyk po to įvykio. Ir nenuostabu. Bus prabėgę kokie dešimt metelių. Dabar ji čia nebegyvena. Nuo Daktonų laikų tame name pasikeitė gal keturios šeimos. Nebrangi nuoma. Prieš šešerius metus namą nusipirko jauna pora. Menkas malonumas gyventi ten, kur buvo nužudytas vaikas. Tai nutiko viršuje, priešakiniame kambaryje.

Jis linktelėjo galva keturiasdešimt pirmojo namo link, bet į Filipą nesižvalgė. Staiga moteris tarė:

– Juos derėjo pakarti.

Filipa nustebo išgirdusi save kartojant:

– Pakarti. Kaip tik tas žodis. Pakarti. Juos derėjo pakarti.

– Tikra tiesa, – atitarė vyras. Jis pasisuko į motiną. – Užkasė vaiką Epingo miške. Argi ne taip jie su ja pasielgė, mam? Užkasė Epingo miške. Ji tebuvo dvylikos. Atsimeni, motin?

Turbūt moteriškė buvo kurčia. Nors paskutiniai žodžiai nuskardėjo kaip nekantrus šauksmas, ji neatsakė. Neatitraukdama nuo Filipos akių ji tarė:

– Jos vardas buvo Julija Skeis. Atsiminiau dabar. Jie užmušė Juliją Skeis. Bet iki miško jie nespėjo nuvykti. Juos pagavo su vaiko lavonu mašinos bagažinėje. Julija Skeis.

Sumedėjusiomis lūpomis, vos beįstengdama ištarti žodį, Filipa paklausė:

– Ar jie turėjo vaikų? Ar jūs juos pažįstate?

– Ne. Anuomet mes čia negyvenome. Mes atvykome iš Romfordo jau vėliau. Buvo kalbama apie vaiką, mergaitę, kuri buvusi įvaikinta. Tai geriausia, kas galėjo atsitikti mažajai vargšelei.

Filipa tarė:

– Tuomet tai ne tas pats Daktonas. Tas, kurio ieškau, neturėjo vaikų. Matyt, man davė ne tą adresą. Atsiprašau, kad jus sutrukdžiau.

Ji nuėjo gatve. Kojos, atrodo, ištino ir apsunko, virto sunkiais ramsčiais, neturinčiais jokio ryšio su visu kūnu, bet vis dėlto nešė ją pirmyn. Ji stebeilijo į grindinį kaip tikrinamas alkoholikas. Atspėjo, kad moteris ir vyras dar žiūri į ją, todėl nuėjusi apie dvidešimt jardų atsisuko ir nužvelgė juos buku žvilgsniu. Šie tuoj pat išnyko. Likusi viena tuščioje gatvėje niekieno nestebima ji pajuto, kad nebegali eiti pirmyn. Ištiesusi rankas susirado plytų tvorą, juosiančią artimiausią sodą, ir atsisėdo. Buvo silpna ir pykino, o širdis susitraukinėjo kaip karštas pulsuojantis kamuolėlis. Bet ji negalėjo čia, šioje gatvėje, nualpti. Ji turėjo kaip nors grįžti į stotį. Nusvarinusi galvą tarp kelių pajuto, kaip kraujas grįžta į kaktą. Silpnumas praėjo, bet šleikštulys liko. Dabar ji vėl išsitiesė, užsimerkė, kad nematytų svirduliuojančių namų, ir dideliais gurkšniais gėrė gėlėmis kvepiantį orą. Paskui pravėrusi akis pabandė sukoncentruoti žvilgsnį į daiktus, kuriuos galėjo paliesti. Pirštais perbraukė sienos nelygumus. Kadaise čia būta geležinių turėklų. Tose vietose, kur anksčiau turėklai kirto plytų mūrą, ji jautė stambius cemento grūdelius, kuriais dabar buvo užtaisytos skylės. Greičiausiai turėklus bus ėmę karo metais ir sulydę gamindami ginklus. Tuomet ji atidžiai įsižiūrėjo į grindinio akmenį po savo kojomis. Šis buvo prisigėręs šviesos, mažutyčių dėmelių nusėtas, skaistus kaip deimantas. Iš sodo atskridusios žiedadulkės buvo aptūpusios jį, o vienišas rožės lapelis švytėjo kaip kraujo lašas. Argi ne keista, kad paprastas grindinio akmuo šitaip išsiskyrė iš kitų ir įdėmiam jos žvilgsniui atskleidė

šitiek stebuklų. Pagaliau šie daiktai buvo tikri ir ji buvo tikra, labiau pažeidžiama, ne tokia ilgaamžė kaip akmenys ar plytos, bet vis dar gyva, aiškiai matoma ir atpažįstama. Praeiviai, be abejonės, ją galėtų pastebėti. Už kelių namų pro duris išėjo jauna moteris ir stumdama vežimėlį artėjo prie Filipos. Vyrėlesnis vaikas, įsikibęs į rankeną, bėgo šalia. Moteris tik žvilgtelėjo į Filipą, o vaikas, kiek pristabdęs žingsnį, atsisuko ir pažvelgė atviru abejingu žvilgsniu. Jis netgi paleido vežimėlio rankeną, ir Filipa nė nepajuto, kaip pašoko ant kojų, tarytum ketindama įspėti ar maldauti. Bet tuomet stabtelėjo vaiko motina ir pašaukė jį, o vaikas nubėgo pas ją ir vėl įsitvėrė vežimėlio rankenos.

Filipa žiūrėjo, kol jie pasuko į Aukštutinę gatvę. Buvo laikas eiti. Negalėjo gi ji kiaurą dieną prasėdėti atsirėmusi į sieną, tarytum ši būtų kokia prieglauda, vienintelė patikima atrama nepastoviame pasaulyje. Ji prisiminė kelis Bunjano žodžius ir nė nepajuto, kaip ėmė juos garsiai tarti: „Kai kurie taip pat norėjo, kad kitas kelias vestų juos į tėvų namus ir kad jų kelyje nepasitaikytų nei kalvų, nei kalnų. Bet kelias yra kelias, ir gana“.

Ji nežinojo, kodėl šie žodžiai guodė. Jai ne itin patiko Bunjanas ir nesuprato, kodėl ši ištrauka prabilo į jos surizgusias mintis, kur grūmėsi nusivylimas, kančia ir baimė, bet grįždama į stotį ji be perstojo kartojo ją, tarytum šie žodžiai būtų tokia pati nekintanti, tvirta atrama kaip grindinys, kuriuo ji ėjo. „Kelias yra kelias, ir gana“.

3

Dirbdamas, o dirbo jis didesniąją metų dalį, Morisas Palfris naudojosi kambariu universitete. Vedėju paskyrus Palfrį, kupiną septintajam dešimtmečiui būdingo optimizmo ir tikėjimo pasauliu, sociologijos katedra sustiprėjo ir persikėlė į Blumsberio aikštėje esantį aštuonioliktojo amžiaus antrosios pusės namą, priklausantį universitetui. Pastatą reikėjo dalytis su orientalistikos studijų katedra, išsiskirianti daugybe lankytojų ir ramumu. Eilės mažaūgių, tamsaus gymio akiniuotų vyrų ir į sarius susisupusių moterų kasdien įplaukdavo pro paradines duris ir išnykdavo paslaptingoje tyloje. Atrodė, kad jis visą laiką susiduria su jais siauruose laiptuose; jie pasitraukdavo į šalį, nusilenkdavo, šnairai šyptelėdavo, bet tik retomis progomis žingsnių aidą išgirsdavai viršutiniame aukšte. Morisas jautė namą apsikrėtus paslaptimi ir slapta veikla.

Jo kabinetas anksčiau buvo dalis elegantiško svečių kambario, esančio antrame aukšte. Trys aukšti langai ir plieno pinučių balkonas vėrėsi į aikštės sodą. Bet kambarį padaliję įrengė patalpą sekretorei. Proporcijų grakštumas buvo pažeistas, o dailūs židinio drožiniai ir viršuje pakabintas Georgo Morlando paveikslas, visada kabojęs darbo kambaryje Peningtone, dvi regentystės laikų kėdės

atrodė pretenzingai ir ne vietoje. Morisas visada jautė pareigą lankytojams paaiškinti, kad savo kabineto sienų nenukabinėjo reprodukcijomis. Pakeitimai išvis nebuvo sėkmingi. Norėdama patekti į savąjį, sekretorė turėjo pereiti jo kabinetą, o mašinėlės tarškesys, sklindąs pro ploną pertvarą, erzino savo metaliniu *obligato,* taigi jis turėjo paprašyti Molės nespausdinti, kai būdavo lankytojų.

Tačiau per vizitus buvo sunku susikaupti žinant, kad už durų sėdi sekretorė ir demonstruodama savo neveiklumą niūriai žvalgosi į mašinėlę. Grožis ir elegancija buvo paaukoti naudai, kuri netgi nebuvo veiksminga. Helena, pirmąsyk įėjusi į kabinetą, tepratarė: „Nemėgstu pasikeitimų". Ir daugiau čia nesilankė. Hildai nerūpėjo kambario pertvarkymai ir ji neatėjo jos pažiūrėti. Po vedybų ji paliko katedrą ir niekados čia negrįžo.

Morisas įprato dirbti toliau nuo namų, kai vedė Heleną ir kai ši nusipirko Kaldekoto terasos 68-ąjį namą. Kaip tyrinėjantys vaikai susikibę už rankų jie traukdavo tuščiais aidinčiais kambariais ir uždarinėdavo langines, saulės spinduliai skverbdavosi vidun, pluoštais nuklodami nelakuotų lentų grindis, ir kaip šviesos atspindžius priešais juodu matė savo bendros ateities vaizdus. Ji paaiškino, kad jo darbo reikalų įsiveržimas į šeimos gyvenimą nepageidaujamas. Kai jis prasitarė, kad norėtų kabineto, ji atsakė, kad namas yra per mažas ir kad antrame aukšte bus vaikų kambarys ir gyvens auklė. Buvo aišku, kad ji pasiruošusi, – beje, ne be pagalbos, – kasdien virti ir skalbti, bet ne prižiūrėti vaiką. Ji išvardijo būtiniausius kambarius: svetainė, valgomasis, du miegamieji jiems patiems ir vienas atsarginis. Jokio kabineto Peningtone nebuvo; net pats pasiūlymas jai pasirodė keistas. Net ir bibliotekos čia neturėjo būti. Peningtone augdama ji matė Reno biblioteką ir bet kuri kita privati biblioteka tebuvo knygų saugykla, ir tiek.

Jis ilgai stengėsi užmiršti savo nelaimę – kaip tiksliai kolegos apibrėžė šį skaudžiai įdomų psichologinį procesą – ir dabar, kai galėjo atsiriboti nuo pažeminimo ir skausmo, jį domino moralės keistumas, kai be jokio sąžinės graužimo jam buvo įpirštas kito žmo-

gaus kūdikis vien dėl to, kad pati mintis apie abortą gąsdino. Jis prisiminė pokalbį, kai ji papasakojo jam apie kūdikį. Jis paklausė:

– Ką ketini daryti? Abortą?

– Žinoma, ne. Nebūk toks buržua, brangusis.

– Abortas yra bjauru, nepageidaujama, pavojinga ir net moralės požiūriu bloga, jei galvoji tokiomis sąvokomis. Nesuprantu, kodėl mano požiūris buržuazinis.

– Toks ir yra. Kaip tu galėjai pamanyti, kad aš noriu aborto?

– Turėtum suprasti, kad kūdikis trukdys.

– Mano senoji auklė trukdo, taip pat mano tėvas, bet dėl to aš jų neužmušu.

– Tai ką gi tu norėtum daryti?

– Ištekėti už tavęs, žinoma. Juk tu laisvas, tiesa? Juk nesi kur nors užslėpęs žmonos?

– Ne, žmonos aš neturiu, bet, mano mylimoji, tu negali norėti už manęs ištekėti.

– Niekada nežinau, ko noriu. Kur kas geriau žinau, ko nenoriu. Bet geriau mes susituokime.

Tai buvo paprasčiausia, akivaizdžiausia apgavystė, o jis – pats didžiausias lengvatikis iš visų aukų. Bet jis buvo įsimylėjęs pirmą ir vienintelį kartą, o padėtis, į kurią ką tik pateko, trukdė blaiviai mąstyti. Poetai teisūs meilę vadindami beprotybe. Jo meilė kaip tik ir buvo pamišimas, nes jo mąstymas, išorinio pasaulio supratimas, netgi fizinis jo gyvenimas, apetitas, virškinimas, miegas – visa buvo sutrikdyta. Nenuostabu, kad jis neapskaičiavo, kokiu pagirtinu greičiu ji išsirinko jį iš kitų per tas trumpas atostogas Perudžijoje ir kaip maža laiko teprabėgo nuo pirmo vertinamo žvilgsnio, mesto per stalą valgomajame, iki to laiko, kai jis atsidūrė jos lovoje.

Tiesa, kad ji žinojo, ko nenori. Jos norai jam atrodė tikrai kuklūs, bet nenorai savo stiprumu prilygo aistrai. Jis stebėjosi, kad jiedviem taip greitai pavyko susirasti namą Kaldekoto terasoje. Visi Londono rajonai jai atrodė aiškiai netinkami: Hampstedas nuobodus, Meiferas per brangus, Beisvoteris vulgarus, Belgravija per puošni. Jų pasirinkimą ribojo dar ir tai, kad ji atsisakė hipotekos. Bepras-

miškos buvo jo pastabos apie galimybes tokiu būdu sumažinti mokesčius. Devynioliktajame amžiuje grafas kartą užstatė Peningtoną apsunkindamas savo įpėdinius ir užtraukdamas gėdą. Užstatai tiko buržuazijai. Pagaliau juodu surado Kaldekoto terasą Pimlike, kur ji padovanojo jam, – nors ir kuo nerūpestingiausiai, – ketverius pačius laimingiausius jo gyvenimo metus. Jos ir Orlando mirtis išmokė jį kentėti. Dabar jis džiaugiasi, kad joks išankstinis žinojimas neatėmė iš jo tų pirmųjų skausmo mėnesių. Skausmas tebesitęsė, kol dvejus metus pragyvenęs su Hilda ėmė ieškoti savo santuokos nevaisingumo priežasčių ir sužinojo, kad negali būti tėvas. Tasai periodas, kai gedėjo moters, kurios jau nebuvo, ir sūnaus, kuris buvo ne jo, dabar jam atrodė kaip garbingai sumokėta skola pasauliui, netgi malonė.

Jis netgi labiau gedėjo Orlando nei Helenos. Helenos mirtis nusinešė džiaugsmą, kuris niekada neatrodė nei teisėtas, nei tikras. Jis daugiau vylėsi nei tikėjosi, kad šis džiaugsmas tęsis ilgai. Tam tikra jo proto dalis netektį priėmė kaip neišvengiamą; mirtis negalėjo jų išskirti labiau, nei būtų išskyręs gyvenimas. Bet Orlando jis gedėjo su visa gaivališka jėga, kupina bežadžio kančios klyksmo. Gražaus, protingo ir laimingo vaiko mirtis jam visada atrodė baisi skriauda, ir tasai vaikas buvo jo sūnus. Jo skausmas, atrodė, pasiekė astronomišką dydį. Jis nepuoselėjo jokių nepasiekiamų vilčių, susijusių su Orlandu, neskatino garbės siekimo, tetroško, kad jis ir toliau gyventų, pilnas grožio, meilumo ir to ypatingo dar vaikiško žavesio.

Būtent dėl Orlando mirties jis vedė Hildą. Žinojo, kad draugai laikė jųdviejų santuoką nesuprantama. Tačiau tai paaiškinti nebuvo sunku. Hilda vienintelė iš visų jo draugų ir bendradarbių verkė Orlando. Kitą dieną, kai jis grįžo iš laidotuvių Peningtone, – Helenos ir Orlando palaikų nugabenimas į šeimos rūsį jam reiškė visišką išsiskyrimą, dabar juodu atgulė tarp savo giminaičių, – Hilda į kabinetą atnešė rytinį paštą. Jis puikiai prisimena, kaip ji atrodė: balta moksleiviška palaidinė, šįryt lygintas sijonas, – jis netgi pastebėjo laidynės įspaudas ant priekinių klosčių. Ji stovėjo tarpdu-

ryje žiūrėdama į jį. Visa, ką ji pasakė, tebuvo: „Vargšas berniukas. Vargšas berniukas“. Jis matė, kaip jos veidas sustingo, paskui šią nejudrią kaukę pakeitė skausmas. Dvi ašaros ištryško iš akių ir netrukdomos nuriedėjo skruostais.

Ji tik keletą sykių buvo mačiusi Orlandą, kai auklė atnešė jį į raštinę. Bet ji verkė. Jo kolegos raštu ir žodžiu reiškė savo užuojautą, kreipdami akis į šoną nuo skausmo, kurio nemokėjo numalšinti. Mirtis reiškė blogą skonį. Nors ir užjausdami, jie elgėsi atsargiai, tarytum jis būtų sirgęs truputį gėdinga liga. Tik ji atidavė Orlandui spontaniškų ašarų duoklę.

Tai buvo pradžia, nutiesusi kelią į pirmą kvietimą pietų, teatro spektaklius drauge, pirmųjų pasimatymų smalsą, vargu ar padėjusią geriau vienam kitą suprasti. Jis įtikino save, kad ji gabi, kad ji turi to gerumo ir paprastumo, kurie atitiktų jo sudėtingus poreikius, kad už meiliai švelnaus veidelio slypi protas, būtinai sužydėsiantis, jo meilės ir rūpestingumo palytėtas, – bet jis niekad nebuvo tuo visiškai tikras. Be to, ji buvo visiškai kitokia nei Helena. Savimeilę glostė ir tai, kad jis galėjo duoti, o ne imti, būti mylimas, o ne mylintis. Taigi, nors kai kurie kolegos tai laikė nepadoriu skubėjimu, juodu atėjo į metrikacijos biurą tuoktis. Vargšė mergaitė, ji tikėjosi baltų vestuvių bažnyčioje. Šis tylus apsikeitimas sutartimis vargu ar galėjo jai ar jos tėvams atrodyti tinkamos vedybos. Bet ji ištvėrė visą tą gėdos agoniją, tikriausiai bijodama, kad santuokos registratorius pamanys ją esant nėščią.

Staiga jis suprato savo nerimo priežastį. Nuėjęs prie aukšto lango pažvelgė į netvarkingą aikštę. Nors ką tik buvo paliję, platanai stovėjo purvini, o žolėje telkšančiose balose mėtėsi šiukšlės. Šis lėtas vasaros traukimasis atitiko jo nuotaiką. Jis niekad nemėgo akademinių metų kaitos, kai paskutinio semestro spragas šešėliu dengia naujasis. Jis negalėtų atsiminti, kada entuziazmą pakeitė sąžiningas pareigos atlikimas, o šį – nuobodulys. Dabar tejaudino, kad kiekvieną semestrą jis pradeda su kur kas labiau gniuždančiomis nuotaikomis nei nuobodulys, kažkuo tarpiniu tarp pykčio ir baimės.

Suprato, kad jau nebemato savo studentų individualumo, jau nebemoka su jais bendrauti kitaip nei dėstytojas, bet net ir taip bendraudamas pasitikėjimo jau neturėjo. Jam atrodė, kad vaidmenys pasikeitė: jis – studentas, jie – dėstytojai. Jie dėvi visada patogias jaunatviškas uniformas: džinsus ir megztinius, didelius sunkius batus, palaidinukes atvirais kaklais, striukes, jie sėdi ir žiūri į jį inkvizitorių akimis, laukdami bet kokio nukrypimo nuo visuotinai priimtų tiesų. Jis kartojo sau, kad jie niekuo nesiskiria nuo ankstesnių jo studentų, patvirkusių, ne per daug protingų ir neišsimokslinusių, jei išsimokslinimu laikytume sugebėjimą rašyti gimtąja kalba elegantiškai ir tiksliai, blaiviai mąstyti – priimti arba atmesti. Šie buvo kupini sunkiai tramdomo pykčio ant tų, kurie įsivaizdavo žiną, kiek mažai privilegijų jie gali tikėtis iš ateities. Iš anksto nusprendę, kuo tikėti, kuo ne, jie netroško būti mokomi.

Jis darėsi vis smulkmeniškesnis, jį vis labiau erzino menkniekiai, kad ir vardų trumpinimas: Bilas, Bertas, Maikas, Džo, Stivas. Jis norėjo pagiežingai paklausti, ar įsipareigojimas marksizmui yra nesuderinamas su ilgesniu vardu. Erzino ir jų žodynas. Per paskutiniuosius seminarus, skirtus jaunimo teisėms aptarti jie vis kalbėjo apie „vaikučius“, į tą žodį įdėdami gerokai nusižeminimo ir šunuodegiavimo. Tai jam kėlė pasibjaurėjimą. Jis pats skrupulingai vartojo žodžius „vaikai“ arba „jaunuoliai“ ir pastebėjo, kad tai juos erzina. Pastebėjo, kad pats kalba iš aukšto lyg koks pedantas mokytojas.

– Šiek tiek pataisiau gramatiką ir rašybą. Jums tai pasirodys panašu į atgyvenusį pedantiškumą, bet jei jūs ketinate sukelti revoliuciją, privalote įtikinti ne tik lengvatikius ir neišmanėlius, bet ir protingus bei išsilavinusius žmones. Vartojant sociologijos žargono bei bendrojo lavinimo mokyklos C lygio kalbos mišinį tai atlikti gali būti sunkoka. O žodžio „nešvankus“, reiškiančio nepadorų, nekuklų, bjaurų, neturėtume vartoti vyriausybės politikai, kai nebuvo patenkinti nedarnių šeimų lūkesčiai, apibūdinti.

Maikas Bylas, pagrindinis studentų kurstytojas, atsiėmė paskutinį savo referatą kažką murmėdamas po nosimi. Nuskambėjo lyg ir

„prakeiktas pavainikis“, bet tai negalėjo būti „prakeiktas pavainikis“ jau vien todėl, kad Bylas nevartojo keiksmažodžių, į kuriuos neįėjo žodis „fašistas“. Bylas buvo baigęs antrą kursą. Jis sėkmingai baigs mokslus kitą rudenį ir įsigijęs socialinio darbuotojo kvalifikaciją bei susiradęs vietinės reikšmės darbą išvyks, be jokios abejonės, mokyti mažamečių nusikaltėlių, kad atsitiktinis smurtinis apiplėšimas yra natūralus beteisių atsakas į kapitalistų tironiją, ir kurstyti nuomininkų atsisakyti mokėti nuomą. Bet jį pakeis kiti. Akademinė mašina mals toliau, bet keisčiausia, kad iš esmės ir jis, ir Bylas palaikė tą pačią pusę. Jis pernelyg ilgai buvo viešai įsipareigojęs, kad dabar pabėgtų. Socializmas ir sociologija. Morisas jautėsi kaip žygio dalyvis, kuris daugiau nebetiki savo reikalu, bet kuriam užtenka žinoti, kad vyksta kova ir kad jis žino savąją pusę.

Į portfelį jis įsimetė kelis laiškus, kuriuos šįryt rado savo kambaryje. Viename Parlamento narys, socialistas, prašė pagalbos visuotiniuose rinkimuose, kurie – jis buvo tuo tikras – įvyksią spalio pradžioje. Ar Morisas galėtų kalbėti partijos vardu politinėje laidoje? Socialistas spėjo, jog Morisas sutiks. Gavo antausį. Kuo įžymesnis žmogus, tuo labiau juo pasitikima. Kitu laišku buvo siūlomos pareigos vieno iš šiaurės universitetų sociologijos katedroje. Jis galėjo suprasti socialinių darbuotojų rūpestį dėl šios vietos. Neseniai čia buvo daug naujų paskyrimų, nesusijusių su socialiniu darbu. Bet protestuojantieji negalėjo žinoti, kad dėmesys iš esmės buvo kreipiamas į dėstymo lygį bei mokslinius tyrinėjimus, o ne į pretendento drausmingumą. Paskutiniu konkursu dėl vietos sociologija ketino pademonstruoti savo akademinį svorį, o ne vaikytis dirbtinio profesionalumo. Morisą vis labiau erzino kolegų jautrumas, liguistas nepasitikėjimas savimi, manymas, kad yra nuvertinti, nusiskundimai, jog visuomenė tikisi juos išgydysiant visas jos ligas. Morisas tenorėjo išsigydyti pats.

Įdėjęs į stalo stalčių kelis paskutinius dokumentus Morisas jį užrakino. Prisiminė, jog šįvakar pas juos ketino vakarieniauti Kleghornai. Kleghornas buvo patikėtinis fondo, įkurto siekiant išsiaiškinti jaunimo nusikalstamumo priežastis ir veikimo būdus, o Morisas

turėjo ką tik mokslus baigusį ir tiriamojo darbo porai metų besidairantį studentą. Reguliarių vakarienių rengimas turėjo tą privalumą, kad ieškant naudos kvietimas vakarieniauti neatrodė kaip bandymas įsiteikti. Uždaręs duris Morisas ne per daug smalsaudamas susimąstė, kur Filipa šįryt taip anksti išskubėjo, ar ji prisimins, jog Kleghornai ketino ateiti, ir sugrįš laiku gėlėmis papuošti valgomojo.

4

Pagaliau patekusi į Liverpulio gatvę, beveik ligi vakaro Filipa vaikštinėjo po miestą. Kaldekoto terasą ji pasiekė kelios minutės po šešių. Lietus buvo kone pasibaigęs, tik dulksna šaltomis adatėlėmis badė jos įkaitusį veidą. Bet grindinio akmenys buvo tokie slidūs, tarytum lietus būtų lijęs kiaurą dieną, ir kelios seklios balutės susikaupė šalia vandens nutekamojo vamzdžio, į kurį krito grėsmingi atsitiktiniai lašai, dideli ir niūrūs kaip sugižęs pienas. Šešiasdešimt aštuntasis numeris atrodė lygiai taip, kaip bet kurį apsiblaususį vasaros vakarą, kai ji grįždavo iš mokyklos. Šis grįžimas namo išoriškai nė kiek nesiskyrė nuo kitų kartų. Virtuvė apačioje buvo apšviesta kaip ir visada, o kita namo dalis skendėjo tamsoje, tik pro elegantišką vėduoklės formos langą virš paradinių durų šviesa sklido iš koridoriaus.

Virtuvė buvo apatiniame aukšte, namo priekyje. Iš valgomojo, esančio užpakalinėje namo dalyje, galėjai patekti tiesiai į sodą. Visą pirmąjį aukštą užėmė svetainė, iš kurios taip pat galima buvo patekti į sodą dailios formos tekintais raižytais geležiniais laipteliais. Vasaros vakarais jie mėgdavo gerti kavą pavėsinėje po figos medžiu. Tik trisdešimties pėdų ilgio aptvertą sodelį užtvindydavo

rožių ir leukonijų kvapai. Aplink pavėsinę buvo sustatyti baltai dažyti mediniai loveliai su snapučiais, kurie raudonuote raudonuodavo leidžiantis saulei, tačiau nublankdavo įžiebus pavėsinėje šviesą.

Į šiaurę žiūrintys virtuvės langai taip pat visada būdavo apšviesti, tačiau Hilda niekada neužtraukdavo užuolaidų. Galbūt ji niekada nė nesuvokė, kad aplinkiniam pasauliui yra matoma tarsi apšviestoje scenoje. Ir dabar ji buvo čia, beveik pasiruošusi vakarienei. Filipa, pasilenkusi ir įsikibusi pinučių, įsispoksojo pro juos į Hildą. Ši gamino valgį su ypatingu uolumu, judėjo tarytum aukšto rango dvasininkė tarp savo šventenybių, su nenuilstamu smalsumu žiūrėdama į receptų knygą kaip menininkas į savo modelį, tada trumpai uždėdama ranką ant kiekvienos patiekalo sudedamosios dalies lyg šventindama. Hilda kaip apsėstoji valė ir tvarkė visą namą, bet likusioji namo dalis su ja lyg neturėjo nieko bendro, tik čia, organiškoje virtuvės maišalynėje, ji jautėsi kaip namie. Čia buvo jos buveinė. Čia, už langą saugančių geležinių pinučių ir užaštrintų turėklų viršuje, ji gyveno tarsi dvigubame narve, pasaulį regėdama kaip padrikai skubančias kojas. Šviesūs lygūs jos plaukai, paprastai krisdavę ant veido, šįsyk viršugalvyje buvo susegti dvejomis plastikinėmis šukutėmis. Su balta prijuoste, kurią nuolat ryšėjo, ji atrodė labai jauna ir trapi, tarytum moksleivė, susikaupusi ties praktine užduotimi, arba neseniai nusamdyta tarnaitė, bandanti susidoroti su pirmąja kviestine vakariene. Ne todėl, kad dirbo virtuvėje, Hilda panėšėjo į tarnaitę. Net ir turtingiausių moksleivių motinos dažnai virdavo pačios. Sugebėjimas virti buvo toks madingas, kad kone virto kultu. Galbūt balta prijuostė ir sunerimusios akys, visada, rodės, besitikinčios ir netgi besišaukiančios priekaištų, darė ją panašią į moterį, sunkiai užsidirbančią pragyvenimui.

Filipa buvo užmiršusi, kad Kleghornai ir Gabrielis Lomas žadėjo ateiti vakarienės. Ji suprato, kad iš pradžių turėjo būti patiekti artišokai. Šeši iš jų, gausiai ornamentuoti, buvo išrikiuoti ant pagrindinio stalo, paruošti dėti į puodą. Virtuvė, akinamai spindinti dviejų fluorescencinių lempų šviesoje, buvo taip gerai pažįstama kaip ir

paveikslas ant vaikų kambario sienos. Čia buvo pinta kėdė su nudėvėta iš gabalėlių susiūta pagalvėle. Nebuvo jokio reikalo pirkti antrą kėdę, nes nei Morisas, nei Filipa neturėjo įpročio sėdėti virtuvėje ir plepėti su Hilda, kai ši virdavo. Čia buvo ir lentynėlė su receptų knygomis taukuotais ir suglamžytais viršeliais, kalendorius su akį rėžiančio žydrumo paveikslėliu, vaizduojančiu Brikshamo uostą, sieninis telefonas, kilnojamas nespalvotas televizorius, kadangi spalvotasis buvo svetainėje. Filipa netgi negalėjo prisiminti, kad Hilda būtų kada nors viena sėdėjusi svetainėje. Ir kodėl ji turėtų tai daryti? Tai buvo ne jos svetainė. Viską joje buvo parinkęs Morisas arba jo pirmoji žmona.

Filipa niekada nebuvo girdėjusi, kad Morisas kalbėtų apie Heleną, bet jai niekada ir į galvą neatėjo, kad jis nustojo jos gedėti arba kad atsižvelgė į Hildos jausmus. Jau senokai ji nusprendė, kad Morisas yra tas žmogus, kuris savo jausmus laiko griežtai atskirtus vienus nuo kitų, todėl jie negalėjo padrikai pereiti iš vieno gyvenimo į kitą. Retkarčiais Filipą apimdavo neaiškus smalsumas dėl Helenos Palfri, kuriai amžiną orumą ir grožį suteikė ankstyva ir dramatiška mirtis. Tik kartą Filipa matė pirmosios Moriso žmonos nuotrauką. Tai atsitiko per vieną mokyklos aukcioną. Vienas iš tėvų padovanojo ryšulį blizgančių žurnalų. Puikiai sekėsi juos pardavinėti. Žmonės mielai mokėjo vieną ar kelis pensus, kad kurį laiką nugrimztų į nostalgiškų prisiminimų malonumus. Jie vartė juos kikendami:

– Žiūrėk, štai Molė ir Džonas pas Henlius. Brangioji, ar mes tikrai dėvėjome tokio ilgio sijonus?

Skaitinėdama žurnalus, išdėstytus parduoti, ji nustebusi atpažino Moriso veidą. Morisas čia buvo jaunesnis, svetimas, nors ir visiškai artimas, baikščia kvailoka šypsena tarsi žmogus, netikėtai užkluptas fotografo ir nespėjęs nuspręsti, kokią išraišką nutaisyti. Fotografuota vestuvėse. Antraštė buvo tokia: „Ponas Morisas Palfris ir ledi Helena Palfri kalbasi su seru Georgu ir ledi Skot-Hari“. Čia buvo juodu ir su niekuo, beje, nesikalbėjo, tik spoksojo į objektyvą laikydami šampano taures rankose, tarytum skelbdami tostą už šią efe-

meriškai užfiksuotą savo bendro gyvenimo sekundę. Besišypsanti ledi Helena Palfri su plačiakrašte skrybėle ir juokingai trumpu sijonu atrodė kiek aukštesnė už savo vyrą. Tamsūs plaukai rėmino nebejauną, kaulėtą, kone išsekusį veidą su plačiais antakiais. Filipa išplėšė lapą ir paslėpusi vienoje iš savo knygų saugojo apie metus. Kartais išsitraukdavo jį ir prie miegamojo lango atkakliai tyrinėdavo, tikėdamasi surasti raktą į tos moters charakterį, jųdviejų meilę, jei tokia buvo, į bendrą jų gyvenimą. Pagaliau nusivylusi ji tą lapą suglamžė ir nuleido tualete.

O dabar su tokiu pat susidomėjimu ji stebėjo gyvąją Moriso žmoną. Palinkusi virš stalo, ši rūpestingai kočiojo veršienos filė. Atrodo, vakarienei svečiai turėjo gauti veršienos su vyno ir grybų padažu. Žinoma, jie girs patiekalą, svečiai visada giria. Filipa atsiminė skaičiusi, kad paskutinis karas užmušė bet kokį anglų saiką, kai kalbama apie maistą. Dabar kone visos moterys, kartais netgi vyrai, giria, klausia receptų arba keičiasi jais. Bet Hildą paprastai girdavo perdėtai, nenatūraliai, tiesiog trikdydami šiuo nenuoširdumu, tarytum būtų reikėję suteikti jai vertės jos pačios akyse. Per visą santuokos laiką Moriso draugai elgėsi su Hilda taip, lyg ji domėtųsi tik virimu, lyg daugiau apie nieką ir pašnekėti nesugebėtų. Dabar tikriausiai taip ir buvo.

Filipa išgirdo žingsnius. Pašokusi ant kojų krūptelėjo iš skausmo: kojas buvo sutraukęs mėšlungis. Jai pasidarė silpna, turėjo nusitverti pinučių. Tik dabar prisiminė, kad beveik septynias valandas vaikščiojo Londono gatvėmis, parkais, užėjo ne į vieną bažnyčią, žingsniavo krantine nė nesustodama užkąsti. Jos paskutiniai žingsniai iki durų buvo skausmingi.

Pasukusi raktą spynutėje ir perėjusi prieangį su dvigubu Bern Džonso spalvoto stiklo pano, alegoriškai vaizduojančiu pavasarį ir vasarą, ji pateko į holo prieblandos tylą. Užuodė lengvą levandos ir šviežių dažų kvapą, tokį lengvą, kad jis labiau panėšėjo į iliuziją, sąlyginį savų namų atgarsį. Grakštūs poliruoto raudonmedžio turėklai, paremti baliustrados, išpuošti elegantiškais raižiniais, raitė-

si ir kilo aukštyn atidengdami laiptų aikštelės vitražą; šie du pano buvo anų dviejų, prieangyje esančių, tęsinys: girliandomis pasipuošusi moteris, iš gausybės rago pilanti rudens gėrybes, ir barzdota žiema su lazda ir žagarų kūleliu. Bet ankstesnis jų supratimas apie estetizmą ir žavesį pasikeitė; dabar Morisui visa tai nelabai patiko, bet jis nebūtų nė svajojęs ką nors keisti, turbūt tiksliai žinodamas, kiek tai kainavo. Tačiau visa kita prieškambaryje atitiko jo skonį, jo arba jo pirmosios žmonos: žema lentyna su Stafordšyro istorinių grupių kolekcija, ryškiai matoma balto medžio fone, išblyškęs ištįsęs Nelsonas, mirštantis ant Hardžio rankų; Velingtonas su kovos lauko maršalo lazda prie šlaunies, raitas ant Kopenhagos žirgo, Viktorija ir Albertas su savo idealizuojamais šviesiaplaukiais vaikais, susibūrusiais prieš didžiąją parodą; švyturys, iškilęs virš audringos nežabotų bangų jūros, ir „Grace Darling" jūreivių užgultais irklais. Virš jų, keistai arti, bet dėl subtilaus sugretinimo lyg ir savo vietoje, išsirikiavo trys devynioliktojo amžiaus japonų graviūros išlenktais raudonmedžio rėmeliais: Nobukazu, Kikugava, Tokohumi. Kaip ir Stafordšyro dirbiniai, nuo kurių jai leisdavo valyti dulkes, jie buvo jos vaikystės dalis: žiaurūs kariai su lenktais kardais, blyškus mėnulis už švelniažiedžių šakų, vos vos rausvai ir žalsvai padažytos įkypos moterų, dėvinčių kimono, akys. Negi ji tik dešimtį metų visa tai pažįsta? Kurioje atminties kertelėje tūno kiti prieškambariai, besivaidenantys tik naktiniuose košmaruose, su tamsiais sienų paneliais, ištįsusiais, tepaluotais apsiaustais, kabančiais už durų, kopūstų ir žuvies kvapais, klaustrofobine juodosios spintos po laiptais baime?

Nenusivilkusi apsiausto ji nuėjo į virtuvę. Hilda išėjo iš sandėliuko su kiaušinių dėžute rankoje. Nežiūrėdama į Filipą ji tarė:

– Džiaugiuosi, kad grįžai. Vakarienei laukiame Kleghornų. Ar negalėtum padengti stalo ir pamerkti gėlių?

Filipa neatsakė. Jautėsi labai rami, apsvaigusi iš nuovargio, pyktis buvo išgaravęs. Džiaugėsi, kad nereikės kontroliuoti savo balso. Jau buvo visiškai susitvardžiusi. Ji uždarė virtuvės duris ir

nugara atsirėmė į jas tarytum užtverdama, kad Hilda nebandytų išeiti. Palaukė, kol ši, nesulaukusi atsako, pažvelgė į ją, tuomet paklausė:

– Kodėl nepapasakojai man, kad mano motina buvo žudikė?

Bet vis dėlto ji turėjo valdytis. Praradusi žadą, burna gaudydama orą, iš siaubo išsiplėtusiomis akimis Hilda atrodė taip juokingai, tikras siaubo scenos įsikūnijimas, jog Filipa turėjo labai pasistengti, kad sutramdytų nervingą juoką. Dėžutė iš išskėstų Hildos rankų nuslydo žemėn, lyg ji pati to būtų norėjusi. Vienas kiaušinis išsirito iš dėžutės, trakštelėdamas sudužo ir išsiliejo geltono trynio kauburėliu ant lipnaus baltymo. Filipa instinktyviai žingtelėjo artyn. Hilda aštriai riktelėjo:

– Neįsilipk! Neįsilipk!

Dejuodama ji pagriebė skudurėlį ir tekštelėjo ant trynio. Juodos ir baltos plytelės aptiško geltoniu. Vis dar klūpodama Hilda sumurmėjo:

– Kleghornai, jie tuoj ateis vakarieniauti. Aš dar nepadengiau stalo. Žinojau, kad ieškosi! Aš jam sakiau. Visada taip sakydavau. Kas tau papasakojo? Kur tu buvai visą dieną?

– Kreipiausi su prašymu dėl gimimo liudijimo kopijos. Tuomet nuėjau į Bankrofto sodų keturiasdešimt pirmąjį namą. Jis buvo tuščias, bet kaimynai pasakė man. Dieną praklaidžiojau mieste. Dabar grįžau namo, turiu galvoje šiuos namus.

Hilda tebevalė geltonas gleives nuo plytelių. Įsiutusi ji pradėjo šaukti:

– Neketinu apie tai kalbėtis! Ne dabar! Turiu paruošti vakarienę. Tuoj pasirodys Kleghornai. Tai svarbu tavo tėvui.

– Kleghornai? Kas iš to? Jei ko nors reikia iš tėvo, vargu ar jie skųsis, kad maistas ne toks puikus, kaip tikėjosi. O jeigu jam ko nors reikia, tai jis paprasčiausiai gaišta laiką, argi jų sprendimas galėtų pasikeisti suvalgius veršienos patiekalą, kai yra aptikę tą intriguojančią smuklę Dordogne. – Ji dar sykį kantriai paaiškino: – Klausyk, jie nesvarbūs. Aš svarbesnė. Kodėl man nepasakėte?

– Argi galėjome? Tokį dalyką!.. Jie užmušė tą mergaitę. Išprievartavo ir užmušė ją. Jai tebuvo dvylika! Kam tau reikėjo žinoti? Tai ne tavo kaltė. Su tavimi tai neturėjo nieko bendra. Nenoriu net galvoti apie tai. Tai siaubinga! Siaubinga! Yra dalykų, kurių negali pasakoti vaikui. Jokiu būdu! Tai būtų pernelyg žiauru.

– Žiauriau, nei leisti man pačiai sužinoti?

Hilda pasisuko į ją su nauju gynybinių jėgų antplūdžiu.

– Taip, žiauru ir neteisinga! Dabar tu neturėtum to taip labai imti į galvą. Pagaliau tu jau užaugusi. Turi savo gyvenimą, esi asmenybė. Dabar tai neturėtų tavęs sugniuždyti. Tu nekalbėtum taip, jei tau iš tikrųjų rūpėtų. Tu susijaudinusi ir pikta, ir, manyčiau, sukrėsta, bet tu nesi labai įžeista. Tau tai nėra tikrovė. Tu stovi šalia gyvenimo ir žiūri į jį, tarytum nė nebūtum jo dalis. Tu stebi žmones, lyg jie vaidintų kokioje scenoje. Lygiai taip ką tik žvelgei į mane. Manei, kad nė nežinojau, jog esi čia. Bet aš žinojau. Iš tikrųjų tau nerūpi, ką tavo motina padarė tam vaikui. Tai neliečia tavęs. Niekas tavęs nepaliečia.

Sutrikdyta nelaukto išpuolio, Filipa spoksojo į Hildą. Paskui sušuko:

– Bet aš noriu, kad tai mane paliestų! Noriu tai jausti!

Ji galvojo:

„Tai todėl, kad aš vis dar negaliu patikėti. Visa mano praeitis suklastota. Ši klastotė – tai tik nauja istorija, kitoks požiūris, kurį reikia ištirti ir suprasti. Paskui aš vėl sugrįšiu į tą tikrovę, kurią pati sau sugalvojau, pas tą nepažįstamą tėvą, veržliai žingsniuojantį per veją Penington. Šie naujieji yra uzurpatoriai, o ne jis".

Hilda skalavo pašluostę murmėdama pro vandens teškėjimą:

– Dabar įeidama jau žinojai, ką ketini sakyti. Manau, repetavai traukinyje. Bet tu nesi iš tikrųjų nelaiminga. Tu ne tokia nusiminusi, kokia būtum, jei negautum Kembridžo stipendijos. Tu tokia kaip tavo tėvas, abu negalite pakęsti pralaimėjimo.

– Turi galvoje Morisą? Nežinau, ar esu panaši į savo tėvą. Tai vienas iš tų dalykų, kuriuos ketinu išsiaiškinti.

– Tai vis Parlamento, išleidusio įstatymą, kaltė. Jie neturėjo teisės. Tai pakerta pasitikėjimą globėjais. Pasiimdami tave tikėjomės, kad niekada nesužinosi, kas buvo tavo tėvai.

„Pasiimdami tave..." Ar Hilda visuomet į ją taip žiūrėjo? Tarytum į įsipareigojimą? Atsakomybę? Naštą? Galbūt Hilda iš tikrųjų niekuomet jos nenorėjo. Ir kodėl turėtų? Kūdikis, įvaikintas nuo gimimo, keliantis gailestį, gležnas, priklausomas, galėjo paveikti sužlugusius Hildos motiniškus jausmus. Bet kokio pasitenkinimo galėjo sulaukti iš sunkaus charakterio, pagiežingos aštuonerių metų mergaitės, iš kurios tėvai buvo atimti staiga, pradingo be jokių paaiškinimų? Ne, tai turėjo būti Moriso pramanas. Morisui reikėjo tyrinėjimo medžiagos. Bet pati įvaikinimo idėja tikriausiai kilo Hildai. Ji turėjo būti ta, kuri iš pat pradžių reikalavo vaiko. Morisui nebūtų rūpėję kaip, bet jei jau privalėjo atsirasti svetimas vaikas, kad patenkintų apviltą Hildos motinišką instinktą, jis bent jau turėjo įtikinti, kad jiedviem derėtų pasirinkti protingą, bet iš tikrų padugnių kilusį vaiką. Jei jau nebuvo lemta turėti savojo, galima buvo užauginti bent vieną sociologijos mokslo garbei. Keista, kad jis neišsirinko dar vienos mergaitės, to paties amžiaus ir intelekto, kad galėtų stebėti jųdviejų vystymosi skirtumus. Juk kiekvieną eksperimentą būtina tikrinti. Kaip jiedviem su Hilda turėjo patikti jų paslaptis! Galbūt ši nervus kutenanti apgaulė ir išlaikė šią keistą porą drauge?

Ji tarė:

– Turėjau teisę kreiptis į teismą dėl leidimo pamatyti gimimo liudijimą, nes jau tapau pilnametė. Įstatymas visada galiojo, netgi jei žmogus juo nesinaudodavo.

– Bet galėjai mus bent jau perspėti. Būtume kreipęsi į teismą, kad neišduotų tau leidimo. Šiaip ar taip, geriau viską sužinoti ne tada, kai esi dar vaikas.

– O ką pasakysi apie visas tas istorijas, kad mano motina tarnavo Peningtone ir mirė iškart po mano gimimo. Ar judu drauge jas išgalvojote?

– Ne, tik aš. Jis kaip tik norėjo tau pasakyti, kad mes nė nežinome, kas tavo tėvai. Bet aš privalėjau ką nors papasakoti, kai paklausei. Istorija pamažu išaugo.

– O motinos laiškas, kuris turėjo būti įteiktas man, kai sukaks dvidešimt vieneri?

Hilda sumišusi spoksojo į ją:

– Niekuomet tau to nepasakojau. Kokį laišką? Niekuomet nieko nesakiau apie laišką.

Taigi ši dalis turėjo būti jos pačios sugalvota. Jiedvi drauge nesąmoningai sukūrė ir išdailino bendrą pasaką – potėpis šen, smulkmenėlė ten, įsivaizduojamų pokalbių nuotrupos, nedideli aprašymai. Kartais įkyrūs klausimai trikdydavo Hildą ir versdavo išsisukinėti, bet, jos nuostabai, Filipa visada nutildavo vos užsiminus apie Peningtoną arba pirmąją Moriso žmoną. Beje, reikia pripažinti, kad Hilda išsisukinėdavo meistriškai. Visos jos išgalvotos istorijos puikiai tiko vienos prie kitų be jokių akivaizdžių prieštaravimų. Filipos motina atseit buvo kambarinė Peningtone. Ji pagimdė nesantuokinį kūdikį ir po to gana greitai mirė. Vaiką iš pradžių globojo kaimiečiai, dabar jau mirę. Kiti globėjai gyveno Londone. Morisas apie ją išgirdo atsakomojo vizito į Peningtoną metu po pirmosios žmonos mirties ir pasiūlė Hildai tapti vaiko globėjais. Visa sekėsi kuo puikiausiai ir po šešių mėnesių jie ją įvaikino. Niekas negalėjo dabar viso to paneigti. Dabartinis grafas prieš devynerius metus pardavė Peningtoną ir nenorėdamas mokėti savo buvusioms žmonoms emigravo į pietų Prancūziją. Labai mažai buvusių tarnų dar gyveno Peningtono kaime, bet nė vienas nebedirbo ankstesnio darbo. Vėliau Peningtoną nupirko arabas ir jau niekas nebegalėjo ten patekti. Sunku buvo paneigti tokią istoriją, be to, Filipa niekada nė nebandė. Tik dabar suprato, kad ši istorija pernelyg gerai atitiko jos pačios išsigalvojimus. Ji viskuo tikėjo, nes norėjo, kad tai būtų tiesa. Netgi ir dabar viena jos sąmonės dalis atkakliai priešinosi, nė neketindama atsisakyti išgalvotos istorijos.

Ji karčiai tarė:

– Turiu pripažinti, kad melavai puikiai. Nė nemaniau, kad turi lakią vaizduotę. Mačiau, kad pokalbiai apie mano motiną tave trikdo, bet, maniau, taip yra todėl, kad ji kadaise gyveno Peningtone. Turbūt buvo malonu mane mulkinti šitiek metų. Taip galėjai atsimokėti už tai, kad buvau tau įsiūlyta.

Hilda šaukė:

– Viskas buvo kitaip! Aš norėjau tavęs! Mes abu norėjome tave turėti! Kai sužinojau, kad negalėsiu Morisui dovanoti vaiko...

– „Vaikas" tavo lūpose skamba kaip „orgazmas". Ir jei tokia tebuvo judviejų vedybų priežastis, – išties dėl ko gi dar Morisas galėjo tave vesti? – labai gaila, kad prieš eidamas į metrikacijos biurą jis nenusiuntė tavęs pas ginekologą vaisingumo pažymos.

Pasigirdo lengvas priekinių durų trinktelėjimas. Hilda tarė:

– Tai tavo tėvas! Morisas grįžo!

Jos balse buvo girdėti laukinis išgąstis – tarytum moters, sulaukusios išgėrusio vyro. Ji puolė prie laiptų šaukdama:

– Morisai! Morisai! Eikš čia!

Kurį laiką žingsnių nesigirdėjo, paskui Morisas lėtai atlipo laiptais žemyn ir sustojo virtuvės tarpdury.

Hilda šaukė:

– Ji žino! Ji susirado tą straipsnį apie vaikų teises. Aš tau sakiau, kad ji ras. Ji gavo gimimo liudijimą ir buvo Bankrofto soduose.

Morisas paklausė:

– Ką tu žinai?

– O ką aš galiu žinoti? Kad esu prievartautojo ir žudikės duktė.

Ji džiaugėsi, kad jis nemylėjo jos, kad nė vienas iš jų jos nemylėjo. Nebuvo ko baimintis, kad jis, staiga apimtas gailesčio, prieis artyn ir užglostys sukrėtimą ir neviltį. Morisas kalbėjo ramiai:

– Man labai gaila, Filipa. Manau, kad tai buvo neišvengiama, bet norėčiau, kad to nebūtų įvykę.

– Turėjote man pasakyti.

Ramiai pastūmęs į šoną artišokus, Morisas pasidėjo portfelį ant stalo.

– Jei ir sutikčiau su tavimi, – o aš nesutinku, – nuo pat įvaikinimo pradžios nebuvo tinkamo laiko apie tai pakalbėti. O kokį laiką tu būtum pasirinkusi? Tą laiką, kai bandei prisitaikyti prie gyvenimo čia? Kai tau suėjo vienuolika ir laikei egzaminus į Pietų Londono koledžą? Kai vos įstengdama susidoroti su paauglyste stengeisi pasiekti O lygį, A lygį, Kembridžo stipendiją? Dešimt metų greit prabėga, ypač vaikystėje, nuo vienos krizės prie kitos. Kai ką verčiau vėliau sužinoti.

– Kur ji dabar?

– Tavo motina? Melkomb Greindže, išleidžiamajame skyriuje. Tai atviro tipo kalėjimas netoli Jorko. Manau, kad jos bausmės laikas baigsis maždaug po mėnesio.

– Tu tai žinojai?

– Žinoma, aš domėjausi jos išleidimo data. Bet tai ir viskas. Nesu jai įsipareigojęs ir nieko negaliu čia padaryti.

– Bet aš galiu. Galiu jai parašyti ir paprašyti, kad aplankytų mane. Esu sutaupiusi pinigų kelionei į Europą. Galėčiau išsinuomoti butą Londone ir prižiūrėti ją bent jau tuos kelis mėnesius prieš Kembridžą.

Ši spontaniška idėja, stebinanti net ją pačią, rodos, išsiveržė iš pačių jos gelmių lyg valiai nepaklūstantis impulsas. Bet vis dėlto net tai sakydama ji žinojo, kad būtent tai ir turėtų padaryti, tik tai ir ketino daryti nuo pat pirmosios minutės, kai sužinojo, kad jos motina gyva. Ji negalvojo apie motyvus ir elgėsi taip ne iš egoistinio atlaidumo. Bet jos širdis kalbėjo, kad tie motyvai netikri, kad šis teatrališkas elgesys kilo ne iš gailesčio nepažįstamai motinai, bet iš pykčio Morisui, iš liūdesio ir savo pusiau įsisąmonintų reikmių.

Morisas nuo jos nusisuko, taigi ji nematė jo veido, bet balsas nuskambėjo atšiauriai:

– Idėja ir kvaila, ir pavojinga, pavojinga judviem abiem. Tu jai nieko neskolinga, netgi neturi atlikti įprastų vaiko pareigų. Visa tai panaikino sprendimas dėl įvaikinimo. Ir nėra nieko, ką ji tau reikalingo turėtų, nieko, ką galėtų tau duoti.

– Negalvojau apie pareigą. Ir yra kai kas, ką ji galėtų man duoti. Informacijos. Žinių. Praeitį. Galėtų padėti man suvokti, kas aš esu. Negi jūs nesuprantate? Ji mano motina! Negaliu to nepaisyti, kaip negaliu nepaisyti to, ką ji padarė. Sužinojusi, kad mano motina gyva, noriu ją susitikti, pažinti. Ko jūs tikėjotės iš manęs? Kad gyvensiu taip, lyg šiandien nieko nebūtų atsitikę? Išgalvosiu naują istoriją? Visa, ką judu su Hilda man davėte, – apsimetimas. Tìkra yra tai.

Hilda gal prunkštelėjo, o gal sukukčiojo. Morisas pasisuko ir lėtai nukėlė savo portfelį nuo stalo. Jis atrodė labai pavargęs. Netgi jo balsas. Jis tarė:

– Pakalbėsime apie tai po vakarienės. Nemalonu, kad Kleghornai vakarieniaus pas mus, bet negalime išvengti. Turėjom įspėti juos bent prieš valandą. Jau sakiau, kad tokioms žinioms niekada nebūna tinkamo laiko.

5

Ji rengėsi rūpestingai. Svečių teturėjo būti Kleghornai ir Gabrielis Lomas, bet ne jų garbei užsisegė mėgstamiausią vakarinį klostytą vilnos sijoną ir apsivilko mėlynai žalią tuniką su aukštu kaklu, – ji rengėsi sau. Šis sijonas ir tunika įkūnijo visus jos reikalavimus drabužiams: jie turėjo atrodyti dramatiškai, bet būti lengvai apsivelkami ir malonūs kūnui, be to, atitikti jos skonį. Ji pasirūpino plaukais – šukavo juos tol, kol įskaudo galvos odą, tada viršugalvyje sumezgė į mazgą ir pašlapinusi pirštus susuko dvi plonas sruogas abipus veido. Paskui, stovėdama priešais veidrodį, ji apžiūrinėjo save nuo galvos iki kojų. Štai šitaip aš pati save regiu, o kaip atrodau kitiems?

Ją nustebino savo pačios ramumas; pailgas, kaulėtas medaus spalvos veidas su atsikišusiais skruostikauliais buvo tokių aiškių kontūrų, o akys giedros. Ji beveik tikėjosi pamatyti virpantį, susiliejantį atvaizdą, panašų į tą, kurį pamatytų kreivame veidrodyje. Ji ištiesė rankas ir jos pirštai palytėjo anuos, esančius šaltame veidrodžio stikle.

Pradėjo lėtai žingsniuoti po kambarį žvalgydamasi vertinančiomis smalsaus atvykėlio akimis. Šis žvilgsnis apėmė visą viršutinį

namo aukštą, kur dvi mansardos buvo paverstos vienu dideliu kambariu su žemomis lubomis. Morisas apstatė jį atsižvelgdamas į jos skonį, kai jai tebuvo dvylika. Tai buvo modernus, atitinkantis paskirtį, negausiai apstatytas kambarys, sukuriantis lengvumo įspūdį ir tarytum pakibęs erdvėje, nepanašus į jokį kitą kambarį jų name. Dėl abiejuose galuose įstatytų langų kambarys buvo itin šviesus. Pro pietinį langą buvo matyti mažas, siena apjuostas sodelis, Jorko akmenų takelis, tolyn besidriekiantys platanai ir įvairių įvairiausi Pimliko stogai. Prie lovos ir kitų modernių baldų derėjo šviesaus medžio sienos. Prie šio rašomojo stalo ji dirbo, kad gautų O ir A lygio pažymius, ruošėsi stoti į Kembridžą. Ant šios lovos ji ir Gabrielis grabaliojosi ir vyniojosi apie kits kitą nesėkmingai bandydami pirmąsyk pasimylėti. Šis žodis jai pasirodė juokingas: tai, ką juodu ten drauge darė, negalėjo būti meilė. Iš pradžių švelniai, paskui jau tramdydamas susierzinimą jis pasakė:

– Negalvok apie save. Nesirūpink tuo, ką jauti. Atsipalaiduok.

Bet šito ji niekaip neįstengė padaryti. Kaip galėjai atsipalaiduoti, nė nežinodama, ko išsižadi? Atsipalaidavimą ji įsivaizdavo kaip visišką pasitikėjimą tuo, kuris tau neabejotinai priklauso, kaip tikrumą, kad nė vienas nesijaus išniekintas ir pažemintas to greit praeisiančio, taip gąsdinančio nesivaldymo.

Ją nustebino, kad ši pirmoji seksualinė nesėkmė neatitolino jųdviejų. Jis nemėgo pralaimėti lygiai kaip ir ji. Vėliau, nepatenkinta ir apvilta, ji net neįsivaizdavo, kad reikėtų kilniaširdiškai ar taktiškai apsimesti. Nebuvo malonu ir klausytis jo sesers įspėjimo; Saros balsas, šaltas, šiek tiek kandus, jaučiantis pasitenkinimą: „Atrodo, mano brolis į savo haremą ėmė dairytis šeštokių. Beje, jis biseksualus. Žinoma, nesvarbu, bet vis dėlto naudinga prieš įšaunant kaištuką žinoti kai kurias smulkmenas“.

Tempdamasi chalatą Filipa tarė:

– Ko tu jaudinaisi? Reikėjo įrodyti, kad gali tai daryti su moterimis.

O jis atsakė:

– O tu ką bandei įrodyti? Kad gali tai daryti iš viso?

Bet, nepaisant nieko, jis buvo kur kas dėmesingesnis, aiškiai labiau atsidavęs nuo to nelemto vakaro ir ji tikėjosi, kad jis žino, kodėl šioje šaradoje Filipa atliko savo vaidmenį. Sąraše gražių ir naudotinų dalykų, kuriuos ji ketino pasiimti į Kembridžą, jis užėmė reikšmingą vietą. Bendraamžiai negalėtų iškrėsti jokios kiaulystės, jei tarp savo gerbėjų ji turėtų tokį turtingą gražuolį kaip gerbiamasis Gabrielis Lomas.

Atsisėdusi prie šio stalo rašyti istorijos referato patį pirmąjį šeštadienio rytą po to, kai kambarys buvo įrengtas, ji gavo ankstyvą pamoką, kad nepelnytas gėris gali piktinti. Hilda pakvietė ponią Kuper, valytoją, pasigrožėti naujai įrengtu kambariu. Hilda pasakodavo jai apie visas namų naujoves, matyt, beviltiškai stengdamasi apsimesti, kad jiedvi patinka viena kitai. Bet nepermaldaujamoji ponia Kuper atkakliai vadino ją „madam" ir likdavo nuošaliai, tarytum demonstruodama, kad dešimtimi šilingų už valandą ir nemokamais pietumis galima nusipirkti nuolankumą, bet ne prisirišimą. Dar nepasakiusi savo įprastos neentuziastiškos nuomonės: „Labai gražu, madam, išties", ji apsidairė. Palaukė kelias sekundes, kol Hilda išėjo, priėjo prie Filipos ir veidu kone prigludo prie josios veido. Žodžiai tiško drauge su gaižiu kvapu:

– Benkarte, manau, tu dėkinga. Tai neteisinga. Visa tai benkartui, tuo tarpu padorūs vaikai turi gyventi po keturis kambaryje. Tu turėtum gyventi prieglaudoje.

Tuomet jos balsas vėl tapo pagarbus:

– Einu, madam.

Filipa ir dabar prisimena patirtą sukrėtimą ir pyktį. Bet ji išmoko valdytis. Jos jau neapima staigus įniršis. Žodžiai, kuriuos ji surado, buvo kur kas veiksmingesni nei klyksmai, kur kas labiau įžeidžiantys nei spyriai ir smūgiai. Ji šaltai teištarė:

– Jums nederėjo priperėti keturių vaikų, jei nesugebate jais pasirūpinti. Ir aš tikiuosi, kad jie visada gyvens po keturis kambaryje, jei yra tokie pat kvaili ir šlykštūs kaip jūs.

Po šio įvykio ponia Kuper pasiprašė atleidžiama, bet nenurodė priežasties, ir Hilda buvo palikta su pasunkėjusia nepasitenkinimo ir nesėkmių našta.

Nuėjusi prie knygų lentynos Filipa perbraukė ranka nugarėles. Tai buvo daugiau nei vidutinio lygio studento biblioteka. Su šiais tomais A lygio anglų literatūros egzaminą galėjai išlaikyti bet kuriais metais nepriklausomai nuo programos; su gera atmintimi ir lydimas sėkmės galėjai netgi įstoti į Kembridžą. Nelengva susidaryti nuomonę apie asmeninį mergaitės skonį, jei težinai, kad Turgenevas jai patinka labiau nei Tolstojus, Prustas labiau nei Floberas, Henris Džeimsas labiau nei Dikensas. Bet čia nebuvo seniai sukritikuotų vaikų numylėtinių, keliaujančių iš kartos į kartą. Čia buvo tik autentiški, pripažinti klasikiniai kūriniai vyresniems vaikams: „Šiaip sau istorijos“, „Vėjas gluosniuose“, Kerolis, Rensomas ir Nesbitas. Šios knygos buvo skaitytos, bet atrodė taip, lyg jas būtų pirkę naujas šiam privilegijuotam vaikui.

Čia, šiose prigrūstose lentynose, buvo pakankamai žinių, išminties ir vaizduotės, palaikančių jos gyvenimą. Kokį gyvenimą? Ji pati nebuvo parašiusi nė žodžio, bet šioje kitų žmonių minčių ir patirties saugykloje ji galėjo rasti savo tapatybės patvirtinimą. Ji galvojo: „Net rengimasis drabužiais, kuriuos pati pasirenku, yra rengimasis savimi. Kas buvau aš, ką tik nusirengusi vonios kambaryje? Mane galima apibūdinti, išmatuoti, pasverti, užrašyti fiziologinius procesus, man galima duoti vardą, tikrą ar netikrą, tinkamą gyvenimui dokumentuoti. Bet kas aš pati esu? Šiaip ar taip, iš Moriso ir Hildos neturiu nieko. O kaip galėčiau? Juk jie nieko nepadarė, tik dėjo atramas – drabužius, daiktus – šiai šaradai. Netgi šis monologas yra išgalvotas. Tam tikra mano dalis, – ta, kuri vieną dieną padarys mane rašytoja, – stebi kitą mane, ieško žodžių minčiai ir sprendžia, kokius privalėčiau jausti jausmus“.

Atidariusi didžiulę drabužių spintą Filipa sutarškino pakabomis. Nuo besisupančių sijonų ir suknelių pasklido pažįstamas lengvas kvapas. Turbūt tai jos pačios kvapas. Ji mėgo brangius drabužius. Pirkdavosi nedaug, bet rūpestingai. Nešiojo tik vilną ir medvilnę. Akivaizdu, jog ši mergaitė nemėgo sintetikos. Nusišypsojo lengvai paironizavusi.

Dabar ji pasuko prie medžio anglies spalvos skelbimų lentos, pakabintos virš rašomojo stalo. Ji buvo nusagstyta atvirukais, pirktais

per atostogas ar meno galerijose, čia kabojo mokyklos tvarkaraštis, iš laikraščių iškirptos žinutės apie būsimas dailės parodas, *aides-mémoire**, du kvietimai į vakarėlius. Ji atidžiai įsižiūrėjo į atvirukus: Hanso Holbeino tapytą subtilų Sesilės Heron portretą; Augusto Džonso atliktą V. B. Jeitso graviūrą; Renuaro tapytą aktą iš „Musée du Jeu de Paume"; Faringtono akvatintą, vaizduojančią Londono tiltą 1799 metais; Džordžo Brechto darbus.

Kas galėtų perprasti šios nepažįstamos mergaitės, taip užgaidžiai visa rinkusios, meninį skonį? Iš šių atvirukų tegalėjai sužinoti, kokias galerijas ji lankė.

Per dešimtį metų šiame kambaryje ji išgalvojo ištisą savo tapatybės mitologiją. Jis slydo dabar iš rankų, šitas miręs, diskredituotas pasaulis. Sau ji tarė, kad niekas nepasikeitė. Esu toks pat žmogus, koks buvau vakar. Bet kas aš buvau vakar? Jautėsi lyg dizainerio apipavidalintame baldų parduotuvės kambaryje, kur rūpestingai parinkti ir išdėlioti daiktai sudaro iliuziją, kad šeimininkas išvyko. Bet šis šeimininkas egzistuoja tik dizainerio mintyse.

Iš atminties išplaukė Hildos veidas, palinkęs virš jos, apkamšomos nakčiai.

– Kur aš esu, kai miegu?

– Esi ten pat, lovoje.

– Bet iš kur tu žinai?

– Matau juk tave, kvailute. Galiu net paliesti.

Tik, žinoma, Hilda labai retai ją lietė. Visi trys gyveno vienas nuo kito atokiai. Tai nebuvo Hildos kaltė. Apkamšyta nakčiai, Filipa gulėjo sustingusi, atmesdama paskutinio bučinio pareigą, nekęsdama šio drėgno lūpų prisilietimo labiau nei grubaus kutenimo vilnonės antklodės, kurią Hilda visada nutraukdavo nuo kojų ir suklostydavo apie veidą.

– Žinai, kad esu čia, nes gali matyti mane ir paliesti. Kai aš miegu, nieko negaliu nei matyti, nei paliesti.

– Niekas negali, kai miega. Bet būni savo lovoje.

* Atmintinė *(pranc.)*.

– Bet jeigu aš būsiu ligoninėje ir man sukels narkozę. Kur būsiu tuomet? Ne mano kūnas. Kur būsiu *aš?*

– Geriau paklausk tėvelio.

– Kur būsiu, kai numirsiu?

– Su Jėzumi danguje.

Bet tokias erezijas prieš Moriso ateizmą Hilda kalbėjo neįtikinamai.

Filipa sugrįžo prie knygų lentynos. Jei kur ir galėjo rasti atsakymą, tai tik čia. Čia, drauge sustatyti, buvo ir pirmieji Moriso knygų leidimai, visuose jo paties ranka įrašytas jos vardas. Buvo keista, kad joks universitetas nepasiūlė jam katedros, nors jis ir buvo darbštus. Tikriausiai kitos šios srities garsenybės jo darbuose įžvelgė kiek diletantizmo, o gal jis jiems atrodė ne visa širdimi atsidavęs savo dalykui. O gal buvo dar paprasčiau? Turbūt aštroka jo visuomenės kritikos arogancija suerzino ir atstūmė juos, kaip, Filipos nuomone, galėjo suerzinti ir atstumti jo mokinius. Bet štai jie čia, naujausi jo proto vaisiai, kaip sociologo, parašyti labai elegantiškai, demonstruojantys nepriekaištingą erudiciją ir stilių ar, kaip sako kritikai, knygos, kurios iš dalies paaiškina patį Morisą. Dabar, žinoma, ji mato, kad šios knygos paaiškina ir ją pačią. PRIGIMTIS IR AUKLĖJIMAS: GENETIKOS IR APLINKOS ĮTAKA KALBOS VYSTYMUISI. PRIERAIŠUMO NEATITIKIMAI: SOCIALINĖ KLASĖ, KALBA IR PROTAS. KILMĖ IR APLINKA: APLINKOS ĮTAKA DAIKTO NEKINTAMUMO KONCEPCIJAI. MOKOMI PRALAIMĖTI: BETURČIŲ KLASĖ IR ŠVIETIMAS DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE. Ar jis planavo kurią dieną dar vieną čia pristatyti? ĮVAIKINIMAS: ATVEJIS, LEIDŽIANTIS TIRTI PAVELDIMUMO IR APLINKOS ĮTAKĄ.

Paskiausiai Filipa pamalonino žvilgsnį didžiausiu savo turtu – Henrio Voltono aliejiniais dažais tapytu šventojo Džozefo Skinerio ir jo šeimos portretu, kurį ji išsirinko kaip Moriso dovaną aštuonioliktojo gimtadienio proga. Tai buvo nepaprastai patrauklus ir kompetentingai atliktas darbas, dar neturintis nė šešėlio to lengvo sentimentalaus žavesio, esančio vėlesnėse tapytojo drobėse. Čia visa

alsavo jos mėgstamiausio anglų istorinio tarpsnio elegancija, tvarka, pasitikėjimu ir geromis manieromis. Šventasis Skineris ir trys jo sūnūs sėdėjo raiti ant žirgų, jo žmona ir dvi dukterys sėdėjo keturvietėje karietoje. Už jų buvo matyti solidus, puikus šeimos namas, priešais juos driekėsi kelias, vedantis į namą, ir pavėsinga ąžuolais apsodinta veja. Šių žmonių neturėjo trikdyti tapatumo krizės. Pailgi Skinerių veidai, pakumpusios nosys bylojo apie kilmingumą. Ir vis dėlto tai kalbėjo jai, tik jai, kad ir jie gyveno ir kentėjo, kaupė ištvermę ir mirė. Kada nors visa tai laukia ir jos.

6

Haris Kleghornas, kuris, būdamas keturiasdešimt penkerių ir jau plinkantis, dar sugebėjo išlaikyti daug žadančio politiko reputaciją, atrodė Filipai kaip sėkmės lydimas paprastas toris ir ji nusprendė, kad jo politinė karjera neišvengiama. Jis buvo raumeningas vyras lygia, rausva oda, juodais plaukais, tokiais juodais, kad jie atrodė tarsi dažyti, ir drėgna, nekantria burna, kurios lūpų krašteliai atrodė lyg perbraukti pieštuku; kalbėdamos lūpos prasiverdavo ir atidengdavo blyškiai rausvas dantenas. Filipos akimis, jis ir Morisas neturėjo nieko bendro, išskyrus bendrus pasirodymus televizijos diskusijose ir savo, kaip televizijos asmenybių, statusą. O ką gi dar juodu galėjo bendro turėti? Kilmės, temperamento, interesų, politinių pažiūrų skirtumai – visa per rinkimų kampaniją išnyko vienijančiame televizijos studijos šviesų sraute.

Nora Kleghorn sėdėjo priešais Filipą ir jos ryškiai dažytą veidą šiek tiek švelnino žvakių šviesa. Dvidešimties ji turėjo būti patraukli tiems, kuriems patiko šviesiaplaukės lėlytės, bet jos grožis anksti nuvyto, tai priklausė nuo odos sandaros ir spalvos, ne nuo kaulų struktūros. Ji buvo kvaila moteris, perdėtai besididžiuojanti savo vyru, bet jos nemėgo vos keli žmonės, mat tikėjimas, kad narystė

Bendruomenių Rūmuose yra žmogiškųjų troškimų viršūnė, buvo taip švelniai naivus. Neoficialiai vakarienei ji buvo pernelyg išsidabinusi, kaip ir visada: metaliniais blizgučiais žaižaruojanti berankovė palaidinukė krito ant aksominio sijono. Jųdviejų pečiams susilietus tarpdury Filipa užuodė lyg įšilusias, drėgnas, kvepaluose mirkytas monetas.

Nora Kleghorn buvo išties pernelyg puošniai apsirengusi, bet nuo jos nė kiek neatsiliko Gabrielis Lomas – vienintelis vyras, čia dėvintis smokingą. Tačiau kiekvienas žinojo, kad Gabrielio aprangos ekscentriškumas buvo gerai apgalvotas. Morisas, aišku, mėgo jį, nepaisydamas, – o gal kaip tik todėl, – apsimetimo kraštutiniu dešiniojo sparno toriu. Tikriausiai jis skyrėsi nuo daugumos jo studentų. Kita vertus, Gabrielis Filipai kartais atrodė pernelyg susidomėjęs Morisu. Kaip tik iš Gabrielio ji daugiausiai sužinojo apie Heleną Palfri. Galėdama gerai atsiminti kiekvieną tikrai dominantį pašnekesį, ji puikiai prisiminė vieną jųdviejų pokalbio ištrauką:

– Tavo tėvas toks kaip visi turtingi socialistai: vidumi jis – toris, kurį stengiasi bet kokiais būdais nugalėti.

Ji atsakė:

– Nemanau, kad Morisui tiktų turtingo socialisto vardas. Tavęs neturėtų klaidinti mūsų gyvenimo stilius. Namą, daugumą baldų ir paveikslų jis paveldėjo iš pirmosios savo žmonos. Partijos draugų požiūriu, Moriso kilmė yra visiškai tinkama. Tėvas dirbo pašto prižiūrėtoju ir buvo profesinės sąjungos pažiba. Morisas nemaištavo, tiesiog prisitaikė.

– Jis vedė grafo dukterį. Aš nevadinu to prisitaikymu. Visiems žinomas ekscentriškas grafas, trikdantis savąją klasę, bet nėra reikalo įtarti jo kilmingumą, siekiantį tolesnius nei Viktorijos laikus. Taip pat visiems žinoma, kad žmonės, pažinoję ledi Heleną, stebėjosi vedybomis, kol po septynių mėnesių ji pagimdė kūdikį. Naujagimis, kad ir septynių mėnesėlių, svėrė aštuonis svarus su puse.

– Gabrieli, iš kur, po perkūnais, visa tai ištraukei?

– Nedidelį polinkį domėtis apkalbomis įgijau dar vaikystėje, kai ilgais vasaros vakarais Kensingtono soduose klausydavausi auklės

ir jos bičiulių. Klaikiai išpustyta Sara sėdėdavo didžiuliame šeimyniniame vežimėlyje, aš tipendavau šalia. Dieve! Tas dusinantis vaikštynių apie apvalųjį tvenkinį nuobodulys! Būk dėkinga, privilegijuotoji mažoji pavainike, kad tau neteko viso to patirti.

Dabar, visiems užgulus artišokus, Gabrielis palengva įniko erzinti Morisą apsimesdamas tikįs, kad neseniai jaunųjų socialistų surengta politinė leiboristų partijos laida buvo sužlugdyta torių.

– Tiesiog nepadoru, nors aš nemanau, kad kas nors pereis į jų pusę. O jeigu jie norėjo mus pagąsdinti, manau, kad gerokai persistengė. Net ir jauniausių partijos narių kalbose nėra tokio juokingo keistų pažiūrų, klasių neapykantos ir susikompromitavusios ekonomikos teorijos mišinio. O iš kur jie iškasė tuos siaubingai nepatrauklius aktorius? Dauguma iš jų aiškiai serga skrofulioze. Nemanau, kad buvo kokių nors bandymų ištirti ryšį tarp apsišaukėlių ir kairiojo sparno pažiūrų. Tai galėtų būti gana įdomi mokslinio darbo tema vienam kuriam jūsų aspirantui, sere.

– Bet aš maniau, visi įsivaizdavo, kad tai leiboristų partijos laida, – stebėdamasi ištarė Nora Kleghorn.

Jos vyras nusijuokė.

– Morisai, tau verčiau būtų patarę jaunuosius partijos draugus paslėpti iki rinkimų.

Neišvengiamos politinės diskusijos jau buvo beįsisiūbuojančios. Retai kada Moriso ir Hario Kleghorno pokalbį galėjai pavadinti įsimintinu, galvojo Filipa. Dažniausiai tai būdavo arba buvusio televizijos susitikimo pakartojimas, arba būsimo susitikimo repeticija. Mintimis toldama nuo taip dažnai anksčiau girdėtų ginčų, ji per stalą pažvelgė į Hildą.

Nuo pat ankstyvos paauglystės Filipa vertė savo įmotę praaugti pačią save, atsiskleisti, nusimesti tą niūrų, nors vis dar tinkamą žieminį apdarą. Vaizduotėje ji išdažydavo ją, tarytum protingai parinktos spalvos galėtų suteikti veidui ryškumo, išgelbėtų nuo blyškaus padrikumo. Ji netgi kiek gėdydamasi svajojo, kaip pasikeitusią žmoną pristatys Morisui, kokius jis sakys komplimentus jai, pasirūpinusiai, kad jam būtų malonu. Netgi dabar, žiūrėdama į įmotę,

ji dažniausiai negalėdavo susivaldyti mintyse nekeisdama jos drabužių, šukuosenos. Maždaug prieš metus Hildai prireikė naujos vakarinės suknelės. Ji pasiūlė Filipai eiti pirkti kartu. Hilda tikriausiai įsivaizdavo, kad tai bus tarsi naujų idealių motinos ir dukters santykių pradžia, moteriškas pasivaikštinėjimas, truputį lengvabūdiškas ir paslaptingas. Deja, taip nebuvo. Parduotuvių, kurios neprekiavo maisto produktais, Hilda pakęsti negalėjo. Ji gėdijosi gražiai apsirengusių pardavėjų, ją trikdė prekių gausumas, pernelyg pagarbūs patarnautojai, ji drovėjosi nusirengti.

Paskutinė universalinė parduotuvė, į kurią Filipa desperatiškai nusitempė Hildą, turėjo milžinišką bendrą persirengimo kambarį. Filipai buvo įdomu, kokie kūno trūkumai vertė Hildą susigūžti kamputyje, su juoką keliančiu skrupulingumu bandyti nusirengti prisidengiant drabužiais, tuo tarpu aplinkui mergaitės ir moterys nerūpestingai nusimesdavo visa iki kelnaičių ir liemenėlių. Filipa desperatiškai rausėsi tarp pakabų. Ant Hildos nė vienas drabužis negulėjo kaip reikia. Niekas ir negalėjo gerai atrodyti, nes ji nepasitikėjo savimi, nejautė malonumo. Atrodė kaip nebyli kankinė, laukianti, kada ją papuoš aukojimo vakarienei. Pagaliau nusipirko juodą vilnonį sijoną, kurį Hilda ir šįvakar dėvėjo, ir prastai atrodančią, blogai sukirptą palaidinę. Tai buvo paskutinis kartas, kai jiedvi išėjo drauge, vienintelis kartas, kai ji pabandė būti dukra. Filipa džiaugėsi, kad niekada daugiau to neprireikė.

Šiek tiek bauginantis Hario Kleghorno balsas – jo balsas visada aidėjo kaip iš tribūnos – įsiveržė į raminamą Hildos charakterio kritikavimą, Hildos, kuri temokėjo meistriškai virti ir meluoti.

– Jūsų partija reikalauja suprasti vadinamąją darbininkų klasę, bet dauguma iš jūsų nieko neišmanote apie tai, ką jie jaučia. Moterį, gyvenančią į pietus nuo upės, įkurdinkite savo daugiaaukščiuose namuose. Jeigu ji, bijodama, kad neapiplėštų, negali išeiti į parduotuvę ar pensijos, ji nesijaus laisva tikrąja to žodžio prasme. Laisvė saugiai vaikščioti po savo sostinę yra, po perkūnais, kur kas fundamentalesnis reikalas nei visos tos abstrakcijos, apie kurias tauškia lobiai.

– Gal galėtumėte paaiškinti, kaip ilgesniu įkalinimu ir griežtesniu areštavimu besiremianti santvarka padarys juos saugesnius?

Nora Kleghorn nulaižė nuo pirštų padažą:

– Manau, kad jie turėtų karti žudikus.

Ji kalbėjo gyvu balsu, lyg įspėdama kaimynus, jei šie dėl savo aplaidumo užmirštų pasikabinti užuolaidas. Valandėlę buvo visiškai tylu, tarytum ji būtų numetusi ką nors brangaus. Mintyse Filipa girdėjo dūžtančio stiklo skambesį. Paskui Morisas ramiai tarė:

– Jie? Derėtų sakyti „mes turėtume“. Kadangi tai nėra ta pareiga, kurią ketinčiau atlikti pats, vargu ar galiu tikėtis, kad kas nors imsis jos mano vardu.

– O, Haris tai padarytų. Ar ne taip, brangusis?

– Manyčiau, yra vienas ar du, kuriuos siųsdamas į amžinybę tikrai nesudrebėčiau.

Tai sukėlė diskusiją – Filipa žinojo, kad taip ir bus, – apie labiausiai pagarsėjusią šio šimtmečio vaikų žudikę, kurios vardas visada nuskambėdavo, vos žmonės imdavo aptarinėti mirties bausmes. Žmonių nuomonė buvo tas kriterijus, kuriuo remdamiesi liberalai susidarydavo savo požiūrį į mirties bausmes. Filipai buvo įdomu, ar motina kalėjo ilgiau nei įprasta, mat ankstyvas jos paleidimas galėtų pasitarnauti šiai daug žinomesnei žudikei. Per stalą Filipa žvilgtelėjo į Hildą, bet plaukų sruogų pusiau uždengtas įmotės veidas buvo palinkęs prie lėkštės. Artišokai buvo patogi šios nemalonios vakarienės pradžia. Jie reikalavo daug dėmesio. Kleghornas tarė:

– Jei nuspręsime, kad žudikus karti neteisinga, teks pagalvoti apie tai, kad jie nemiršta kuo patogiausiai kalėjime ir niekur neišgaruoja. Taip pat teks prisiminti, kad kas nors turi juos prižiūrėti. O jei mes prižiūrėtojams gerai nemokėsime, niekas tokio nemalonaus darbo nesiims. Bet akivaizdu, kad anksčiau ar vėliau šią moterį paleis pasitikėdami jos garbės žodžiu. Siūlyčiau ją paleisti kuo vėliau.

Nora Kleghorn tarė:

– Bet argi nesklinda kalbos, kad ji tapo siaubingai religinga? Rodos, kažkur skaičiau, kad ji ketina tapti vienuole ar raupsuotųjų slauge.

Gabrielis nusijuokė:

– Vargšai raupsuotieji! Atrodo, kad jie lyg šventos aukos, vis kieno nors pasirenkamos atgailai. Ar nemanote, kad jie ir be to turi pakankamai rūpesčių?

Kleghornas kaip kūdikis į žinduką drėgnomis lūpomis įsisiurbė į sultingą artišoko minkštimą. Padažas srovele nuvarvėjo per smakrą, todėl balsas pro lininę servetėlę skambėjo kiek duslokai:

– Man nerūpi, ką ji slaugys, kol laikysis atokiai nuo vaikų.

– Bet jeigu ji išties būtų pasikeitusi, nė nesiveržtų išeiti iš kalėjimo, argi ne? – tarė jo žmona.

Kleghornas prašneko kiek nekantriai. Filipa jau anksčiau buvo pastebėjusi, kad jis pataikavo savo žmonos kvailystėms, o protinga jos šneka jį erzino.

– Žinoma, nesiveržtų. Tuo ji rūpintųsi kuo mažiausiai. Pagaliau jei ji išties norėtų daryti gera, kalėjimas tam tinka ne mažiau nei kuri kita vieta. Visos šios kalbos apie atgailavimą – nesąmonė. Ji su savo meilužiu nukankino vaiką negyvai. Jeigu jai bent pavyktų suvokti, ką padarė, nežinau, kaip iš viso įstengtų gyventi, jau nekalbu apie laisvo gyvenimo planus.

Gabrielis tarė:

– Taigi jos pačios labui galime tikėtis, kad nesigaili. Bet kodėl šitiek žmonių domisi jos dvasine būsena? Manau, kad visuomenė turi teisę ją nubausti, kad atgrasintų kitus, o prieš išleisdama į laisvę turi pareikalauti garantijų, kad daugiau nebus pavojinga. Bet atgailos reikalauti negalime. Tai jos ir Dievo reikalas.

Filipa tarė:

– Žinoma. Tai taip pat įžūlu, kaip man, nežydei, pareikšti, kad atleidžiu naciams masinį naikinimą. Toks pareiškimas neturi jokios prasmės.

– Lygiai tiek pat tereiškia ir pasakymas, kad atgaila – tik jos ir Dievo reikalas, – sausai prašneko Morisas.

Kleghornas šyptelėjo:

– Morisai, teologinius argumentus pasilaikyk diskusijai su vyskupu. Beje, kiek tau moka už naujas laidas?

Pokalbis pakrypo prie kontraktų ir televizijos režisierių silpnybių. Apie žudikus jie daugiau nesikalbėjo. Valgiai rikiavosi taip: veršiena, citrinų suflė ir pagaliau lėtas kavos ir brendžio gurkšnojimas sode. Filipai atrodė, kad ilgesnės dienos dar neteko išgyventi. Rytą ji atsikėlė kaip pavainikė; kokios trumpos, bet kokios nesibaigiančios valandos, įteisinusios jos gimimą, bet nubloškusios į siaubą ir gėdą. Tai buvo lyg gimimas ir mirtis tuo pat metu: abu skausmingi, bet abu – to paties nepermaldaujamo proceso dalys. Dabar ji sėdėjo vidiniame kieme išsekusi, tetrokšdama, kad Kleghornai išeitų.

Ji jau buvo pervargusi. Sąmonė dar buvo tiesiog antgamtiškai šviesi, tačiau mintys kliuvo už nereikšmingų smulkmenų, kurioms suteikdavo išskirtinę reikšmę: Noros Kleghorn petnešėlė, slystanti nuo metalu blizgančio peties, sunkus jos vyro žiedas – antspaudas, įsigraužęs į mažąjį pirštelį, vidinio kiemo šviesoje sidabru spindintis persiko medis; jei tik ji ištiestų rankas ir papurtytų kamieną, lapai žibančiomis skiautelėmis pasipiltų žemyn.

Apie pusę vienuoliktos kalba pasidarė nerišli, paviršutiniška. Morisas ir Kleghornas baigė savo universitetinius reikalus ir Gabrielis su pusiau ironiškais formalumais atsisveikino. Kleghornai, nors drėgnas šaltukas jau senokai buvo įšliaužęs į sodą, o purpurinis dangus apraizgytas mirštančios dienos arterijų, užgaišo, tuo parodydami užsispyrėlišką ištvermingumą. Tik apie vidurnaktį jie vienas kitam priminė, kad turi namus, ir po gerokai užsitęsusio atsisveikinimo išėjo pro sodo vartelius buvusių arklidžių, paverstų garažais, ir savo jaguaro link. Pagaliau Filipa galėjo eiti į savo kambarį.

7

Laišką parašyti buvo sunkiau nei sudėtingiausią savaitinį mokyklinį rašinį. Nuostabu, kaip ilgai reikia komponuoti trumpą pastraipą anglų kalba, kaip patys paprasčiausi žodžiai gali kaltinti visokiomis užuominomis, būti kupini nusižeminimo ar visiško nejautrumo. Problemos prasidėjo jau nuo kreipinio: „Mieloji mama“, – toks akiplėšiškumas priverstų krūptelėti; „Mieloji ponia Dakton“, – įžeidžiamai, kone agresyviai formalus; „Brangioji Meri Dakton“, – pernelyg akivaizdus kompromisas, pralaimėjimo pripažinimas. Galų gale Filipa nusprendė rašyti „Mieloji mama“. Tai juk buvo jųdviejų giminystės ryšys, pirminis, nekintamas biologinis saitas. Paminint patį faktą nebūtina manyti, jog kalbama apie ką nors daugiau.

Pirmasis sakinys buvo palyginti nesunkus. Ji parašė:

„Tikiuosi, kad šis laiškas nesukels Jums sielvarto, bet aš, pasinaudodama 1975 metais priimto Vaikų įstatymo teise, kreipiausi į Generalinį registracijos biurą prašydama savo gimimo liudijimo kopijos. Vėliau nuvykau į Bankrofto sodus ir iš kaimynų sužinojau, kas Jūs esate“.

Nebuvo reikalo dar ką nors pridurti. Šiuo paskutiniu sakiniu nuo praeities ji nuplėšė gėdą ir, kiek palaikiusi, numetė. Žodžiai atrodė sutepti krauju. Ji tęsė:

„Labai norėčiau su Jumis pasimatyti, netgi jei Jūs to ir labai nenorėtumėte. Galėčiau nuvykti į Melkomb Greindžą bet kurią lankymo dieną, jei duotumėte žinią, kada tai padaryti būtų patogiausia".

Ji išbraukė antrąjį „labai" ir kiek suabejojo dėl paskutinių penkių žodžių, bet nusprendė juos palikti. Sakinys jai nepatiko, bet nebuvo ilgas, o ir prasmė aiški. Kita dalis buvo kur kas sunkesnė. Žodžiai „paleisti", „išleisti pasitikint garbės žodžiu", „duoti leidimą", „išlaisvinti" buvo menkinami, bet sunkiai sekėsi jų išvengti. Ji greitai pakeverzojo alternatyvų planelį:

„Nenoriu primesti Jums savo valios, bet jeigu neturite kur vykti... neturite kur apsistoti... jei dar iki galo neapsisprendėte, ką veiksite išvykusi iš Melkomb Greindžo, gal norėtumėte atvykti pas mane".

Bet paskutiniai žodžiai skambėjo kaip nepasitenkinimas ir globa, lyg kviestųsi nelaukiamą svečią. Filipa pabandė iš naujo:

„Spalio mėnesį aš laikysiu egzaminus Kembridžo universitete ir tikiuosi porai ateinančių mėnesių susirasti butą Londone. Jeigu Jūs galutinai nenusprendėte, ką veiksite palikusi Melkomb Greindžą, gal mudvi galėtume išsinuomoti butą drauge, kas man būtų labai malonu. Tik prašau nemanyti, kad privalote atsakyti teigiamai".

Jai atėjo į galvą mintis, kad motinai gali kelti nerimą jos nuomos dalis. Turbūt iš kalėjimo ji išsineš nelabai daug pinigų. Derėtų parašyti aiškiau, kad kaina čia neturi reikšmės. Taigi Filipa ėmėsi aiškinti, kad motina, priimdama šį pasiūlymą, niekuo neįsipareigoja, bet ši niūri komercinė pastaba pernelyg priminė prekių katalogą. Be to, turės būti ir įsipareigojimų. Reikalavimai, kuriuos ji iškels savo motinai, negalės būti patenkinami pinigais. Taigi ji nusprendė, kad smulkmenos galės palūkėti jųdviejų susitikimo. Ji užbaigė juodraštį:

„Tai tebus mažas butelis, – po kambarį abiem, bendra virtuvė ir vonia, – bet tikiuosi, jog jis bus netoli centro ir gana patogus".

Ji susimąstė: patogus kam? Lankyti Kovent Gardeno operos teatrui, Vest Endo parduotuvėms, teatrams ir restoranams? Kokį gyvenimo būdą ji turi galvoje? Ką ji siūlo šiai nepažįstamajai, kuri išeis

į laisvę, jei leidimas gyventi slegiamai vaiko mirties jau yra laisvė? Švariai perrašė laišką ir pasirašė: Filipa Palfri. Atidžiai jį perskaitė. Jos manymu, jis buvo nenuoširdus. Ji suabejojo, ar motina įžvelgs teisybę pro rūpestingai parinktus žodžius. Bet kito pasirinkimo ji neturėjo. Iš esmės ji dar kartą buvo susekta. Jųdviejų susitikimas buvo neišvengiamas; jei ne dabar, tai vėliau. Ir motina jokiais būdais negalės to sutrukdyti.

Gal būtų buvę garbingiau – jei stilius priklauso nuo garbingumo – ir įtikinamiau, jei būtų parašiusi žiaurią tiesą:

„Jei neturėsite normalios vietos apsistoti, kai būsite paleista iš kalėjimo, gal galėtume dalintis bendru butu Londone, kol spalio mėnesį turėsiu išvažiuoti į Kembridžą? Tai negalės trukti ilgiau; neketinu dėl Jūsų keisti savo gyvenimo. Man tereikia sužinoti, kas aš esu. Jeigu Jums dviem mėnesiams reikalingas kambarys, tai būtų dori mainai. Praneškite, ar norėtumėte, kad atvykčiau į Melkomb Greindžą apie tai pasikalbėti".

Filipa išgirdo lipant laiptais du žmones, paskui beldimą. Tai turėjo būti Hilda. Morisas – matyt, Helenos išmokytas – niekad nebelsdavo. Jie čia stovėjo abu, vienas šalia kito, kaip kokie deputatai, abu su chalatais, Hilda gėlėmis nusėtu nailoniniu, Morisas ryškiai raudonu vilnoniu, lyg paniekinti ir pažeidžiami; padvelkė vaikystės maudynių, muilo ir pudros kvapais.

– Turime pasikalbėti, Filipa, – tarė Morisas.

– Aš pernelyg išvargusi. Jau po vidurnakčio. Kad ir nėra apie ką...

– Bent jau nedaryk nieko, kol jos nepamatysi, kol su ja nepasikalbėsi.

– Aš jau parašiau. Laišką išsiųsiu rytoj, tai yra jau šiandien. Pasiūlymas nieko nereikš, jei nebus pateiktas prieš mūsų susitikimą. Aš negaliu rinktis jos kaip prekės vitrinoje.

– Tu ketini savaitėms, mėnesiams, galbūt netgi visam gyvenimui įsipareigoti moteriai, kurios net nepažįsti, kuri nieko gero tau nepadarė, kuri bus tau tik našta, kuri greičiausiai netgi nepatiks. Faktas, kad ji yra žudikė, čia neturi reikšmės. Tai donkichotiška, Filipa. Negana to, tai sau pataikaujanti kvailystė.

– Apie įsipareigojimus aš nieko nesakiau.

– Žinoma, kad tai yra įsipareigojimas. Tai ne klerką samdyti. Jei ji tau nepatiks, vargu ar galėsi išmesti lauk. Kas gi tai, jei ne įsipareigojimas?

– Protingas ketinimas padėti jai pirmaisiais laisvės mėnesiais. Tai yra viskas, ką aš ketinu pasiūlyti. Galbūt ji netgi nenorės manęs matyti. Jeigu ir norės, tai nebūtinai reiškia, kad norės su manimi ir gyventi viename bute. Greičiausiai ji yra sugalvojusi ką nors kita. Bet jei ji nežino, kur dėtis, tai aš juk kelis mėnesius esu laisva. Pagaliau ji gali rinktis.

– Tai nėra klausimas, ar ji turi kur dėtis. Jei ji ir neturi šeimos, norinčios, kad sugrįžtų, bandomojo laikotarpio tarnyba jai būtinai ką nors suras. Ji neliks benamė. Nuteistų iki gyvos galvos nepaleidžia į laisvę, kol Vidaus reikalų ministerija nepatvirtina, kad jais ir po paleidimo bus patenkinamai rūpinamasi.

Hilda nervingai įsiterpė:

– Argi nėra bendrabučių ar ko nors panašaus? Girdėjau, kad jie visai gerai įrengti. Tikriausiai ji vyks į bendrabutį, kol susivoks savyje, susiras darbą.

Filipa pagalvojo, kad Hilda kalba taip, lyg Filipos motina būtų sveikstančioji, prieš laiką išleidžiama iš ligoninės.

Morisas tarė:

– O gal ji prisidės prie kokių moterų, su kuriomis ten susipažino. Nemanau, kad visus tuos metus ji praleido visiškai viena.

– Turi galvoje meilužę? Lesbietę?

– Visaip būna, – atsakė jis suirzęs. – Tu nieko apie ją nežinai. Ji leido tau pasitraukti iš savo gyvenimo, be abejonės, galvodama, kad tai tik į gera. Dabar tą patį padaryk jai. Ar tau nešovė į galvą, kad visų mažiausiai ji norėtų pamatyti tave?

– Tuomet ji turi tai pasakyti. Pirmiausia aš parašysiu. Nesiruošiu važiuoti į kalėjimą nepranešusi. O jei ji mane išdavė, tai tik todėl, kad neturėjo pasirinkimo.

– Bet tu negali tiesiog išvykti! – dejuodama ėmė protestuoti Hilda. – Ką žmonės pagalvos? Ką mes pasakysime tavo draugams? Gabrieliui Lomui?

– Nėra ko jaudintis dėl Gabrielio. Pasakykite jiems, kad iki spalio išvykau į užsienį. Juk tai ketinau padaryti.

– Bet jie gali pamatyti tave Londone. Pamatyti su ja!

– Na ir kas? Jos kakta nebus paženklinta dieviškąja stigma. Aš pati sugalvosiu, ką pasakyti jūsų draugams, jei jums tik tai kelia nerimą. Be to, išvyksiu tik porai mėnesių. Žmonės retkarčiais palieka namus.

Morisas įėjo į kambarį ir nužingsniavo prie Henrio Voltono. Žiūrėdamas į paveikslą, nugarą atsukęs Filipai, jis paklausė:

– Ką tu esi skaičiusi apie žudikę?

– Nieko. Žinau tik, kad ji nužudė mergaitę, vardu Julija Skeis, po to, kai mano tėvas išprievartavo ją.

– Ir nieko neskaitei laikraščiuose apie nusikaltimą?

– Ne, neturėjau laiko knistis archyvuose, bet ir nenorėčiau.

– Tuomet pirmiausia siūlyčiau tai padaryti, kol dar neįsivėlei į kokią kvailystę. Prieš ką nors nuspręsdama pavartyk laikraščių iškarpas, pastudijuok pranešimus apie teismo procesą ir sužinok faktus.

– Aš žinau faktus. Šįryt jie man buvo pateikti siaubingai aiškiai. Neketinu šnipinėti savo motinos, kol jos nesutikau. Jei man prireiks daugiau faktų, pati galės man juos pateikti. O dabar atsiprašau, esu labai pavargusi. Norėčiau eiti miegoti.

8

Po dviejų dienų, penktadienį, liepos keturioliktąją, Normanas Skeisas šventė penkiasdešimt septintąjį savo gimtadienį ir drauge paskutinę savo, kaip vietinės valdžios ataskaitų raštininko, dieną. Kolegoms jis pasakojo, kad iš dėdės gavo kuklų palikimą, pakankamą, kad galima būtų trejiems metams įšaldyti pensiją ir anksčiau laiko pasitraukti iš darbo. Tačiau melas jį trikdė, nebuvo pratęs meluoti. Bet privalėjo kaip nors pasiaiškinti, kodėl vidutinio rango nekvalifikuotas klerkas, paskutinius penkerius metus ėjęs į darbą tuo pačiu kostiumu, gali sau leisti pirma laiko išeiti į pensiją. Vargu ar Skeisas galėjo papasakoti jiems tiesą, kad rugpjūčio mėnesį jo vaiko žudikę turi paleisti iš kalėjimo ir kad dėl to jis turi kai ką nuveikti, kam, beje, ruošiasi paskirti visą likusį gyvenimą.

Vargu ar galėjai gimtadienio ir paskutinės dienos įstaigoje paminėjimą vadinti šventimu. Skeisas būtų buvęs laimingas, jei jam būtų leidę tyliai išsprukti, kaip jis darydavo kiekvieną dieną po darbo aštuonerius pastaruosius metus, bet Iždo ministerija turėjo savas tradicijas, nuo kurių neatleisdavo nė uždariausių savo tarnautojų. Pagal šios įstaigos papročius kiekvienas išvykstantis, besituokiantis, paaukštinamas tarnyboje arba išeinantis į pensiją tarnautojas

privalėjo tą progą pažymėti vaišindamas arbata ar cheresu, priklausomai nuo užimamų pareigų, įpročių bei artėjančių pasikeitimų svarbos. Žemesnio rango tarnautojams, neturintiems asmeninio sekretoriaus, mandagų kvietimą išspausdindavo mašinraščio skyriuje ir jaunesnysis tarnautojų padėjėjas drauge su įvairiais kitais ministerijos raštais, aplinkraščiais ir periodika padaugintą išnešiodavo po skyrius. Jį gavusi vyresnioji personalo sekretorė panelė Milisent Jeland imdavo rinkti pinigus dovanai, paslaptingai keliaudama iš kabineto į kabinetą, aukas dėdama į voką, o ant sveikinimo atviruko visi užrašydavo savo vardus ir įvairiausius linkėjimus. Atviruką visada išrinkdavo panelė Jeland. Būdama penkiasdešimt ketverių, savo motiniškus instinktus ji realizavo paskirdama sau skyriaus motinos vaidmenį ir pastaruosius penkiolika metų, beje, be apčiuopiamo pasisekimo puoselėjo prasimanymą, kad jie visi sudaro vieną laimingą šeimą.

Didžiąją dalį rūpesčių ji susiversdavo ant savo pečių, blaškydavosi tarp lentynų armijos ir karinio jūrų laivyno universalinėse parduotuvėse bei Vestminsterio abatijos knygyne, o kartais išbandydavo laimę dar toliau – Oksfordo gatvėje. Aukštesniojo rango tarnautojams ji paprastai išrinkdavo šunį. Šunys jai atrodė visada priimtini, nes sukeldavo miglotų jausmų ir troškimų, ištikimybės ir atsidavimo asociacijas. Jai vaidendavosi šiurkščia vilna apsirengę vyrai, paslaptingos kurapkų medžioklės viržiais apaugusiose dykynėse. Tai buvo santūru, gero skonio. Kadangi kaimo sodybėlė, siūlanti dalytis vedybine laime, netiko našliui, o pono Skeiso neįmanoma buvo susieti su kuo nors tokiu lengvabūdišku kaip bembiai ir juodi katinai, ji išrinko sceną viržiuose, kur gauruotas neaiškios kilmės šuo nasruose laikė fazaną.

Įstaigoje atidžiau apžiūrėdama atviruką panelė Jeland pradėjo abejoti. Fazanas – pagaliau ji nusprendė, kad pavaizduotas buvo būtent fazanas, – atrodė toks patetiškai negyvas su nusvirusiu kaklu ir stiklėjančiomis akimis. Vargu ar galėjai tą atviruką pavadinti linksmu. Jai beliko tikėtis, kad ponas Skeisas nesmerkia kruvinųjų sporto rūšių. Dar atidžiau studijuodama pamatė, kad šuns išraiška

itin nemaloni, kone piktdžiugiška. Bet ką beliko daryti? Ji jau išleido trisdešimt tris pensus iš surinktųjų dešimties svarų – suma, kelianti liūdesį, bet juk vargšas ponas Skeisas niekada nesistengė būti visiems prieinamas, – ir pirkdama dar vieną atviruką būtų tiesiog idiotiškai švaisčiusi pinigus. Apmaudu, kad jam taip sunku ką nors išrinkti. Kai prieš aštuonis mėnesius mirė žmona, apie kurią jis niekados nieko nepasakojo kaip, beje, ir apie visus kitus asmeninius dalykus, visų vardu panelė Jeland nusiuntė liūdną atviruką su žibuoklėmis ir neužmirštuolėmis apipintu sidabriniu kryžiumi. Vėliau jai būtų buvę įdomu sužinoti, ar išrinko tinkamai. Skyriuje Skeisas dirbo jau apie devynerius metus, o iki šiol jie visiškai nieko apie jį nežinojo, išskyrus tai, kad, kaip ir panelė Jeland, į Liverpulio gatvę jis kasdien važinėja iš rytinio priemiesčio. Tačiau jie taip retai susitikdavo stotyje, kad ji ėmė galvoti, ar tik jis nevengia jos tyčia.

Prieš kelerius metus, Kalėdų vakarėlyje, įsidrąsinusi nuo kelių taurių pigaus chereso, ji paklausė, ar jis turįs vaikų, ir jis atsakė: „Ne“. Po kelių sekundžių pridūrė: „Mudu turėjome dukterį, bet ji mirė jauna“. Tuomet jis paraudo ir nukreipė kalbą lyg gailėdamasis šios trumpos atvirumo valandėlės. Ji pasijuto buvusi netaktiška ir pernelyg smalsi. Sumurmėjusi kažką panašaus į „atsiprašau“, nuėjo vėl pildydama ištiestas taures ir atsakinėdama į juokus. Bet vėliau ji nusprendė, kad niekam daugiau jis nebuvo kalbėjęs apie savo vaiką ir kad tokia paslaptis, nors ir nenoromis, bet buvo atskleista tik jai vienai. Ji niekada apie tai neužsiminė nei jam, nei įstaigoje, bet puoselėjo tatai kaip mažytę paslaptį, kuri kažkokiu būdu patvirtino jos vertę jo akyse. O žinia apie asmeninę tragediją teikė jam svarbos, netgi išskirtinumo, kurie intrigavo. Po jo žmonos mirties ji leido sau šiek tiek pasvajoti. Jie abu buvo vieniši. Jis rimtas, sąžiningas. Žemesnio rango tarnautojai jo nevertino, nes jis atkakliai reikalavo punktualumo ir gerai atlikto darbo. Tik vyresnė, subrendusi moteris galėjo įvertinti jo gerąsias savybes. Galbūt netoliese yra moteris, galinti tapti drauge, o vėliau, kas žino, gal ir daugiau nei drauge. Ji dar sugebėtų padaryti vyrą laimingą. Ji galė-

tų ne tik motinai gaminti valgį ir ne tik ja rūpintis. Bet žinojo, kad pati privalo žengti pirmąjį žingsnį.

Įkvėpimo ji pasisėmė iš patarimų skilties moterų žurnale, kur viena skaitytoja rašė, kad ją sudomino vaikinas iš įstaigos, kurioje ji dirbo, bet jis buvo mandagus, ir tiek. Niekada nekvietė jos į pasimatymą ar šiaip kur. Atsakymas buvo suformuluotas tiksliai: „Nupirkite du bilietus į tokį renginį, kuris jam galėtų patikti. Tuomet pasakykite, kad netikėtai gavote du bilietus ir paklauskite, ar jis nepalaikytų jums kompanijos". Panelei Jeland tai nebuvo lengvai įvykdoma užduotis. Reikėjo įkalbėti kaimynę pasėdėti su motina, o kur dar bilietai. Kokius pirkti? Po ilgų svarstymų, jausdama, kad muzika – menkiausia tikimybė pralošti, ji atstovėjo eilėje prie kasos, kad gautų du brangius bilietus į Bramso koncertą Karališkojoje iškilmių salėje penktadienio vakarą. Pirmadienį ji jam pasakė. Ji taip ilgai svarstė, kokius turėtų ištarti žodžius, kad kvietimas nuskambėjo nemaloniai ir nenuoširdžiai. Kurį laiką jis neatsakė, tebežvelgė į didžiąją buhalterijos knygą, ir ji net suabejojo, ar jis išgirdo. Paskui nevikriai atsistojo, žvilgtelėjo jai į akis ir sumurmėjo:

– Jūs labai miela, panele Jeland, bet aš niekada niekur neinu vakarais.

Iš jo akių ji išskaitė ne paprastą sutrikimą, o kone paniką. Vėliau raudona nuo pažeminimo – nes atsisakymas buvo visiškai aiškus – ji atsiskyrė nuo visų moterų tualete. Ašaromis aplaistytus bilietus nuleido vandeniu. Žinojo, kad tai kvailas ekstravagantiškas gestas. Koncertas buvo populiarus, bilietų kasos būtų tuoj pat juos pardavusios, bet toks poelgis kiek pamalonino jos išdidumą. Niekuomet daugiau ji į jį nesikreipė ir netgi atrodė, kad jis pasidarė dar santūresnis, dar labiau susitraukė po savo tylios veiklos kiautu. O dabar išvyksta. Kone devynerius metus jam pavykdavo pergudrauti jos meilingą gerumą. Dabar jis išsivaduoja visam laikui.

Oficialioji atsisveikinimo dalis prasidėjo pusę pirmos, o pirmą ponas Vilkoksas, vyriausiasis skyriaus buhalteris, atsakingas už ceremonijas žemesniojo rango tarnautojams, kadangi jų pareigos nereikalavo asmeninio iždininko pasirodymo, buvo gerokai įsikalbėjęs:

– Ir jeigu jūs manęs, jo viršininko, paklaustumėte, kokį Normano Skeiso, kaip mūsų darbuotojo, bruožą laikau svarbiausiu, pasakyčiau nė sekundėlės neabejodamas.

Pusę minutės jis patylėjo, susirinkusiems skyriaus nariams leisdamas iš anksto nutaisyti gyvą susidomėjimo išraišką, tarytum šis įstabus klausimas išties būtų buvęs jiems ant liežuvio galo, tuo tarpu direktoriaus pavaduotojas liūdnas akis pakėlė į lubas, jaunesnioji sekretorė kikeno, o panelė Jeland per minią drąsinamai šypsojosi Skeisui. Į šypseną jai nebuvo atsakyta. Skeisas stovėjo rankoje laikydamas valgyklos stiklinę, iki pusės pripildytą saldaus Pietų Afrikos vyno, ir žvelgė kažkur pro visų galvas. Apsirengęs jis buvo lygiai taip pat kaip visada, ne kiek ne rūpestingiau. Kasdieninis mėlynas kostiumas buvo jau gerokai nusidėvėjęs, rankovės blizgėjo nuo trynimosi į rašomąjį stalą ir didžiąją buhalterijos knygą. Marškinių apykaklė buvo susiglamžiusi, bet labai švari, o nenusakomos spalvos kaklaraištis – tiksliai parištas. Stovėdamas čia, šiek tiek nuošaliai, tarytum žmogus, kuriam skelbiamas nuosprendis, panelei Jeland jis kažką priminė – paveikslą, fotografiją ar kino žurnalą – kažką ir pažįstamo ir ne. Paskui ji atsiminė. Tai buvo vienas iš sėdėjusių kaltinamųjų suole Niurnbergo proceso metu. Ją sukrėtė tokia bedieviška ir įžūli asociacija; ji paraudo ir nukreipė akis į savo vyną, tartum būtų buvusi pagauta blogai besielgianti. Bet prisiminimas išliko. Ji vėl ryžtingai įsmeigė akis, šįsyk į poną Vilkoksą.

– Tai galima pasakyti vienu žodžiu, – paskelbė šis ir ėmė ieškoti to tinkamojo savo žodyne. – Sąžiningumas, dėmesys smulkmenoms, metodiškumas, – jis perbėgo šias sąvokas ir panelė Jeland suabejojo, ar tikrai yra toks žodis, – visiškas patikimumas. Kur tik pridėdavo savo ranką, nuo pradžios iki galo įvykdydavo užduotį tiksliai, tvarkingai ir visiškai patikimai.

Pavaduotojas nuleido akis ir vienu gurkšniu nurijo savo vyną, nes šis nebuvo toks skanus, kad norėtųsi laikyti burnoje, ir pagalvojo, kad jei čia dar ilgiau bus įkyriai postringaujama prakeikta atsisveikinimo tema, jis vis tiek privalės visa išklausyti. Jį buvo

suintrigavęs ankstyvas Skeiso pasitraukimas. Palikimas, apie kurį gandų jis jau buvo girdėjęs, turėjo būti gana didelis, jei Skeisas gali išeiti trejais metais anksčiau, nebent, žinoma, jis susirado kitą darbą, bet niekam apie tai nesipasakoja. Bet tai neįtikėtina. Kas mūsų laikais norėtų priimti penkiasdešimt septynerių metų vyruką be kvalifikacijos?

O savimi patenkintas oratorius griaudėjo toliau. Gudriai užsiminė apie tai, ką Skeisas darys išėjęs į pensiją, pusiau juokaujamu tonu išsakė linkėjimus, neišvengė ir tam tikros pavydo gaidelės, kad Skeisas gali įšaldyti pensiją ir pasitraukti trejais metais anksčiau laiko; užbaigė savo kalbą tradiciškai linkėdamas ilgo, turiningo ir laimingo poilsio ir tikėdamasis, kad nedidelė skyriaus dovanėlė leis jam pajusti kiek prabangos ir primins bendradarbių pagarbą ir prieraišumą. Paskui jis įteikė čekį, stojo trumpa nedrąsių plojimų pertraukėlė, per kurią ponas Vilkoksas keistai, lėtai ir ritmingai paspaudė kaltininkui ranką ir nuleido delnus tarsi abejingas lyderis per kokį atgimimo mitingą, o visų akys smigte įsmigo į Skeisą. Šis žvilgtelėjo į įteiktąjį voką, bet neatplėšė. Galima buvo pagalvoti, kad jis nežino bendrai priimtų taisyklių, kurios leido tikėtis, jog jis apsimes netenkąs žado iš nuostabos, patenkintas pakels antakius atitinkamai pagal čekyje įrašytos sumos dydį, trumpai šūktelėdamas išreikš susižavėjimą atviruku ir perskaitys įrašytus vardus. Bet Skeisas tik suspaudė voką savo švelniomis rankomis tarytum vaikas, netikėdamas, kad tatai skirta jam. Tuomet tarė:

– Labai jums dėkui. Po beveik devynerių bendro darbo metų tikrai dažnai ilgėsiuosi skyriaus.

– Devynerių vargo metų! – kažkas sušuko ir nusijuokė.

Jis nenusišypsojo.

– Po beveik devynerių metų... – pakartojo Skeisas. – Jūsų maloni dovana leis man įsigyti žiūronus, kurie primins senus draugus ir kolegas iš vietinės valdybos. Ačiū.

Tuomet jis nusišypsojo. Šypsena buvo ypač maloni, bet jis šypsojosi taip trumpai, kad tie, kurie ją matė, suabejojo, ar iš tikrųjų regėjo savo akimis tą stebuklingą pasikeitimą. Skeisas pastatė ne

visai išgertą stiklinę, vienam kitam, jam artimesniam, paspaudė rankas ir išėjo.

Sugrįžęs į mažą kabinetuką, kurį dalijosi su dar dviem tarnautojais, pasiėmė plastikinį maišelį, į kurį jau anksčiau buvo susidėjęs daiktus: puodelį ir lėkštelę, rūpestingai suvyniotus į vakarykštį *Daily Telegraph*, skaitytuvus ir žodyną, tualeto reikmenis. Paskutinį kartą apsižvalgė. Nieko neliko nepadaryta. Eidamas lifto link galvojo, ką jie visi būtų pasakę ir kaip būtų į jį pažiūrėję, jei jis paprasčiausiai būtų pasakęs, ką galvoja:

– Teko anksčiau išeiti į pensiją, nes per kelis ateinančius mėnesius turiu kai ką padaryti. Toji užduotis reikalauja daug laiko ir aiškaus plano. Privalau surasti ir užmušti savo vaiko žudikę.

Ar aplink jį nervingai besišypsantys veidai, neįstengdami patikėti, nebūtų sustingę iš siaubo, o privalomų dirbtinių šypsenų savininkai iš sutrikimo ar tik nebūtų prapliupę juokais? O gal jie tebesišypsotų tarytum siurrealistinėje mįslėje ir tebelinkčiotų keldami už jį pigaus vyno tostus, lyg jo baisūs žodžiai būtų tokie pat bereikšmiai kaip pono Vilkokso pompastiškos banalybės? Mintis, kad jis tikrai gali išgirsti save kalbant tiesą, šovė jam į galvą paskutinėmis pono Vilkokso postringavimų sekundėmis. Žinoma, iš tikrųjų jis nebūtų susigundęs tokia beprotybe, bet jį nustebino ir šiek tiek įžeidė tai, kad tokia šventvagiška ir melodramatiška puikybė galėjo atsirasti jo galvoje. Jis neturėjo polinkio išdidžiai elgtis nei mintyse, nei tikrovėje. Užmušti Meri Dakton buvo pareiga, kurios jis nei ketino, nei galėjo išvengti, netgi jei būtų norėjęs. Jis, žinoma, planavo sėkmingą nužudymą, tai yra tikėjosi nebūti sulaikytas. Jis tenorėjo įvykdyti teisingumą. Bet niekad iki šio vakaro nesusimąstė, ką kolegos galvotų apie jį kaip apie potencialų žudiką, ir pasijuto kiek pažemintas. Jo rimti ketinimai buvo nupiginti iki melodramos. Tokios mintys dabar sukosi jo galvoje.

9

Kaip visada namo jis ėjo per Vestminsterio tiltą, Parlamento aikštę, Jurgio Didžiojo gatve, paskui įsuko į Sent Džeimso parką. Į Liverpulio stoties rytinių priemiesčių liniją galėjo patekti ir greičiau, Vaterlo ir miesto linijomis, bet jam labiau patiko kasvakar pereiti upę ir įsėsti į metro Sent Džeimso parke. Po Meivis mirties jam nebuvo reikalo skubėti namo. Nereikėjo skubėti ir dabar.

Sent Džeimso parke buvo pilna žmonių, bet jam pavyko susirasti vietą ant suoliuko prie tvenkinio. Maišelį su daiktais jis rūpestingai nuleido ant žemės ir pastatė ant takelio prie kojų. Žvelgdamas į ežerėlį pro gluosnių šakas jis prisiminė, kad prieš aštuonis mėnesius per pietų pertrauką, kitą dieną po žmonos mirties, jis sėdėjo būtent toje vietoje, kur ir dabar. Tai buvo šaltas kaip įprasta lapkričio penktadienis. Skeisas prisimena kaip didelį baltą mėnulį aukštai virš tvenkinio kybančią neryškią saulę ir gluosnių šakas, tarsi ietis siūbuojančias virš vandens. Išsikerojusių rožių lysvėse galėjai pamatyti vieną kitą standų raudoną pumpurą, pakąstą šalnos, o rožių stiebai buvo aplipę nuvytusiais lapais. Tvenkinys atrodė apsitraukęs raukšlėta bronza, o jo vidurys buvo kaip milžiniškas iš sidabro nukaltas padėklas. Senas žmogus, aiškiai per senas, kad būtų

įdarbintas miesto tarybos, vilkdamas kojas ir palikdamas paskui save siaurą takelį, sliūkino nusmeigdamas vieną kitą besimėtančią šiukšlę. Parkas su vos vos rusenančia gyvybe tuomet kėlė liūdną nuotaiką: mėlynojo tilto turėklai nutrinti turistų rankų, fontanas nutilęs, arbatinė uždaryta žiemai. Dabar ore *staccato* aidėjo turistų čiauškesys, vaikų juokas ir šūksniai. Skeisas atsiminė, kad tuomet parke tebuvo vienų vienas vaikas su savo mama. Šaižiau už jį klykaudamos pakilo žuvėdros, o vaikas ištiesė rankutes norėdamas, kad jų apvalaini kūnai nukristų į jo delnus. Tolumoje, tarp medžių, bolavo ankstyvo sniego lopinėliai ir šen bei ten tarsi niekam nereikalingos mirusios vasaros liekanos kuokštais draikėsi žolė.

Prisimindamas aną dieną jis vėl beveik pajuto lapkričio šaltį. Užmerkė akis, kad nematytų saulėje raibuliuojančios parko žalumos, ežero mirgėjimo, atsiribojo nuo vaikų šūkaliojimo ir tolumoje grojančio orkestro garsų ir mintimis sugrįžo į ligoninės palatą, kurioje mirė Meivis.

Mirti ji pasirinko nepatogią dieną ir laiką, ketvirtadienį, kai daromos svarbiausios operacijos, ketvirtą valandą popiet, kai troleibusai veža grįžtančius iš teatro. Jo manymu, tokius dalykus geriau daryti naktį, kai pacientai kuo ramiausiai miega ir kai aptarnaujantis personalas gali pasitraukti iš kautynių ir pagelbėti tiems, kurie jas jau pralaimėjo. Išvargusi budinčioji slaugė paaiškino, kad normaliomis sąlygomis jie nugabentų jo žmoną į gretimą palatą, bet visos keturios gretimos palatos jau užimtos. Galbūt rytoj. Tai nuskambėjo kaip neišsakyta pastaba, kad jei ji būtų numirusi kitu laiku, būtų galėjusi tai padaryti kur kas patogiau. Skeisas atsisėdo prie žmonos lovos už užtrauktų užuolaidų. Jų jaukus naminis raštas visiems laikams įstrigo jo atmintin: mažyčiai rausvi rožių pumpurėliai ant rausvo dugno, mirties pagražinimas. Užuolaidos nebuvo aklinai užtrauktos ir pro plyšį jis galėjo matyti, kas vyksta palatoje: prie lovų stumiamus staliukus su ratukais, su lašelinėmis skubančias slauges ilgais chalatais, galėjo girdėti balsus ir žingsnius; kartais pro užuolaidą įkišdavo galvą palatos sanitarė ir gyvai paklausdavo:

– Gal arbatos?

Jis pasiėmė balto kiniško porceliano puodelį su dviem cukraus gabalėliais, tirpstančiais rudame skystyje.

Abi Meivis rankos gulėjo ant antklodės. Skeisas laikė kairiąją mąstydamas, kokius sapnus žmona regi – jei sapnuoja – iškeliaudama į šešėlių karalystę. Žinoma, tie sapnai negali būti tokie kankinami kaip naktiniai košmarai, kurie savaičių savaitėmis po Julijos mirties kankino ją taip, kad jis pašokdavo nuo veriamo klyksmo, užuosdamas saldų ir karštą prakaito ir siaubo kvapą. Pasaulis, į kurį ji keliauja, matyt, daug švelnesnis, antraip argi būtų gulėjusi šitaip ramiai? Besikeičianti jos veido išraiška, kurią jis stebėjo su nešališku susidomėjimu, tebuvo laikinos užuominos emocijų, kurių ji jau nebejautė: piktai suraukta kakta, lengva neįtikinama šypsena, trikdanti jį savo panašumu į Julijos, kai ši, dar kūdikis, nekantriai suraukdavo antakius, lyg iš tikrųjų mąstytų. Kartais jos akys sumirkčiodavo, o lūpos sujudėdavo. Jis pasilenkė, kad išgirstų:

– Geriau pasinaudok peiliu. Taip tikriau. Tu neužmirši?

– Ne, neužmiršiu.

– Ar turi laišką?

– Taip, turiu.

– Parodyk man.

Jis išsiėmė jį iš piniginės. Sukoncentruoti žvilgsnį jai buvo nelengva. Ji ištiesė dešinę ranką ir palietė laišką taip, kaip tikintysis liečia relikviją. Ji stengėsi žiūrėti į laišką kuo ilgiau. Žandikaulis atvipo ir ėmė tirtėti, tarytum šios pastangos būtų atėmusios iš jos paskutines raumenų ir viso kūno jėgas. Jis paėmė jos išdžiūvusią ranką į savąją, prispaudė prie voko ir tarė:

– Aš nepamiršiu.

Jis prisiminė, kada ji parašė laišką. Tai atsitiko kaip tik prieš metus, kai jai diagnozavo vėžį. Juodu sėdėjo atokiai viens nuo kito ant sofos ir žiūrėjo televizijos laidą apie Antarktidos paukščius. Kai jis išjungė televizorių, ji tarė:

– Jeigu aš nepasijusiu geriau, tau teks tai daryti vienam. Nebus lengva. Reikės pasiteisinti dėl paieškų. Ir po to, kai ji bus mirusi,

jei tik įtars tave, reikės pasiaiškinti, kodėl sekei. Aš parašysiu laišką, atleidimo laišką. Tuomet tu galėsi sakyti, kad prie mano mirties patalo pasižadėjai nusiųsti ją ten, kur jos vieta.

Ji, matyt, visa tai planavo, galvojo apie tai visą laiką, kai juodu žiūrėjo televizorių. Jis vis dar atsimena staigų nusivylimo ir siaubo smūgį. Kažkaip jis buvo patikėjęs, kad jos mirtis gali jį išvaduoti, kad nereikės vienam užsikrauti tos naštos. Bet išsigelbėjimo negalėjo būti. Laišką ji parašė vienu prisėdimu virtuvėje prie stalo, įdėjo jį į neužklijuotą voką primindama, kad reikės jį kažkam parodyti, kokiam nors įtakingam asmeniui, kuris galbūt pasakys, kur yra žudikė. Jis neskaitė jo tada, kai ji parašė, neskaitė iki šiol. Nešiojosi jį su savimi piniginėje. Iki pat savo mirties dienos ji net neužsiminė apie tą laišką.

Paskui ji prarado sąmonę. Sustingęs jis sėdėjo šalia leisdamas išdžiūvusiai rankai ilsėtis po savąja. Nejudri, atstumianti ranka su slidinėjančia driežo oda, kai palieti. Jis pats sau priminė, kad ši ranka gamino jam valgį, dirbo, valydavo kambarius, skalbė drabužius. Jis stengėsi visa tai įsivaizduoti, stengėsi sukelti gailestį. Bet tai nieko nereiškė. Jis jautė gailestį, bet tai tebuvo padrika beasmenė neviltis, kilusi iš neišvengiamo praradimo. Palata spengė, pilna nereikalingo veiklumo ir beprasmės kančios. Žinojo, kad jei būtų raudojęs, visiems aplinkiniams atrodytų silpnas, bet sveikas. O sau? Jis turėjo pasitelkti valią, kad neatitrauktų rankos. Jį gelbėjo tik mintis, kad budinti slaugė gali atitraukti užuolaidas tikėdamasi rasti jį šitaip sėdintį ir teikiantį paskutinę paguodą mirštančiam kūnui. Meilė buvo mirusi. Moteris, užsmaugusi jų vaiką, mirtinai užsmaugė ir meilę. Turbūt ji nebuvo labai stipri, kad šitaip lengvai mirė, bet kažkada ji atrodė stipri. Jie mylėjo viens kitą kaip ir visi žmonės, kiekvienas pagal išgales. Bet pabaigoje juodu nutolo vienas nuo kito. Turbūt jos kaltė buvo didesnė, nes ji buvo stipresnė. Bet ir jis turėjo ieškoti būdo, kaip Meivis grąžinti į gyvenimą. Dabar tebuvo likęs vienintelis kelias, kuriame jos dar nebuvo praradęs. Jųdviejų bendras tikslas dabar priklausė jam vienam. Galbūt tos moters mirtis jiedviem visa atpirktų, o jam dar ir grąžintų gyvenimą, įteisintų ilgus prarastus metus.

Sielvartą ir kerštą ji maitino savimi lyg baisų gemalą, vis augantį, bet niekada negimstantį. Netgi gydytojas, išrašydamas receptą ir siuntimą pas psichiatrą, visiškai aiškiai pasakė, jog mano ją ilgą laiką sielvartavus. Sielvartas pagaliau buvo tokia privilegija, kuri neturėjo nuopelnų ar socialinės vertės ir buvo seikėjama kaip skatikai vargšams; tai buvo visuotinė reikmė, kurią stiprieji ir pasitikintys savimi išdidžiai atmesdavo. Skeisas pagalvojo, kad Viktorijos laikų paprotys oficialiai gedėti turėjo pagrindą. Jis bent jau apibrėždavo priimtinas visuomenės užuojautos ribas. Atsimena dar močiutę minėjus, kad našlė metus vilkėdavo juodus drabužius, paskui šešis mėnesius pilkus, paskui violetinius. Šie brangūs papročiai, žinoma, buvo ne jos kišenei, bet ji, kuo nuoširdžiausiai pritardama, visa tai matė dideliuose miesto namuose, kur tarnavo kambarinę.

Skeisas susimąstė, kiek reikėtų dėvėti juodai dėl išprievartauto ir nužudyto vaiko. Turbūt ne per ilgiausiai. Jo senelės laikais maždaug po metų visa būtų grįžę į savo vėžes.

Kaip lengvai žmonės prisitaikė prie visuotinių komercinių įstatymų: reikalai pirmiausia. Jūs turite gyventi savo gyvenimą, kalbėjo jie Meivis, o ji tik žiūrėjo į juos didžiulėmis, nesuprantančiomis akimis, nes, akivaizdu, ji jau nebeturėjo savo gyvenimo. Jūs turite galvoti apie savo vyrą, įsakinėjo gydytojas – ir išties ji apie jį galvojo. Sustingę ir bežadžiai vienas šalia kito savo dvigulėje lovoje nuošalaus priemiesčio miegamajame, juodu galvojo vienas apie kitą. Jis žvelgdamas į tamsą matė jos mintis, jos savigraužą, juodesnę ir už nakties juodumą, lyg kokią ligą, iš jos smegenų plintančią į jojo. Jau niekada ji nepasisuko jo pusėn. Kartais atsitiktinai ištiesdavo ranką, bet vos jis ją paimdavo savojon, tuoj atitraukdavo, tarytum kūnas, kadaise ją apvaisinęs, dabar kėlė tik pasibjaurėjimą. Kartą, drovėdamasis ir jausdamasis esąs išdavikas, jis prisivertė išsipasakoti savo gydytojui. Vingrus ir profesionalus atsakymas negalėjo niekuo padėti. „Fizinė meilė jai asocijuojasi su sielvartu ir praradimu. Jūs turite būti kantrus". Jis ir buvo kantrus, kantrus iki pat mirties.

Ji vėl pabandė kalbėti. Jis pasilenkė, pajuto saldžiarūgštį, puvimą liudijantį jos kvapą ir vos susilaikė neprisidengęs nosine burnos, kad neužsikrėstų. Sulaikė kvapą ir stengėsi neįtraukti oro. Bet jis juk turėjo pajusti jos mirtį. Jai prireikė net kelių minučių tiems žodžiams, bet kai jie pagaliau prasiveržė pro neklusnias lūpas, balsas buvo nuostabiai aiškus, netgi šiurkštus ir gilus, koks niekada gyvenime nebuvo.

– Stipru, – ji ištarė. – Stipru.

Jis nežinojo, ką ji turi galvoje sakydama šį žodį. Gal tai buvo paskutinis jos raginimas būti stipriam ir ryžtingam? O gal ji norėjo pasakyti, jog žudikė gali būti pernelyg stipri, kad galėtų ją įveikti beginklis. Londono centrinio teismo kaltinamųjų suole ji neatrodė nei labai aukšta, nei tvirta. Bet tasai teismo pastatas, toks netikėtai mažas, išmuštas šviesiu medžiu, sumažino visus žmones, tiek kaltuosius, tiek nekaltus. Netgi teisėjas, po Britanijos herbu susijuosęs raudona juosta, atrodė susitraukęs it peruką dėvinti marionetė. Bet kalėjime praleisti metai neturėjo iš jos atimti daug jėgų. Kaliniai yra gerai prižiūrimi. Jie nepersidirba ir nebadauja. Sirgdami jie gauna geriausią medicinos pagalbą. Jie netgi mankštinasi. Kalbėdamiesi apie nužudymą juodu planavo šią moterį pasmaugti, nes taip mirė Julija. Bet Meivis teisi. Jis liko vienas. Ir jam derėtų pasinaudoti ginklu.

Skeisas nenorėjo, kad Meivis numirtų taip, kentėdama ir neapkęsdama. Bet ir tai žudikė atėmė iš jų, kaip ir daug ką kita. Meilę, užsimiršimą teikiantį kūno artumą. Bendravimo džiaugsmą, juoką, siekius, viltis. Ir, žinoma, Juliją. O Meivis prarado savąjį Dievą. Kaip ir visi tikintieji, ji buvo susikūrusi jį vaizduotėje, metodistų Dievą, švelnų, miesčionišką, vertinantį linksmas dainas ir švelnius pamokslus, nereikalaujantį daugiau, nei ji galėtų duoti. Sekmadienio rytais ji eidavo į bažnyčią ne tiek iš poreikio garbinti, kiek iš malonaus įpročio. Meivis buvo išauklėta kaip metodistė ir nebuvo iš tų moterų, kurios atmestų ankstyvuosius ortodoksus. Bet Julijos mirties ji Dievui niekada neatleido. Kartais Skeisas pagalvodavo, kad ir jam ji niekada neatleido. Iš esmės jųdviejų meilė mirė dėl

kaltės, jų bendros kaltės: ji kaltino jį, jis – pats save. Ji vis grįždavo ir grįždavo prie to paties:

– Mums nereikėjo jai leisti būti vadove. Ji sutiko tik žinodama, kad tu to nori, kad tau tai patiktų.

– Nenorėjau, kad ji būtų vieniša. Atsimenu, kaip buvo, kai dar buvau vaikas.

– Turėjai jai skambinti kiekvieną ketvirtadienį. Taip nebūtų nutikę, jei būtum jai skambinęs.

– Bet juk tu žinai, kad ji nebūtų man leidusi. Ji sakė mums, kad namo per poilsiavietę visada kartu eidavo Sali Mykin.

Bet Sali Mykin neidavo. Niekas neidavo, o Julija gėdijosi prašyti, kad paskambintų. Ji buvo panaši į jį vaikystėje: nepatraukli, vieniša, linkusi pernelyg stebėti save ir savo poelgius, besistengianti nugalėti neprotingas vaikystės baimes ir abejones. Jis spėliojo, kodėl ji nėjo namo trumpiausiu keliu, per poilsiavietę. Savo tamsia tuštuma ši turėjo atrodyti beribė: nakčiai surištos, bet vėjyje girgždančios sūpuoklės, dangumi slystantys šešėliai, šlapimo kvapas, tamsios pavėsinių nišos, kur dieną su vežimėliais sėdėdavo motinos. Taigi ji vienų viena ėjo aplink, nepažįstamomis gatvėmis, gal ne tokiomis baisiomis, nes panašiomis į savo pačios gatvę, kur stovėjo jaukūs, patogūs, pusiau atskiri namai su šviesiais langais, simbolizuojančiais saugumą. Ir kaip tik čia, vienoje iš tų nuobodžių gatvių, ji sutiko savo žudiką. Greičiausiai dėl to savo paties ir namo paprastumo prievartautojui ir pavyko įvilioti ją vidun. Ne sykį buvo įspėję nesikalbėti su svetimais vyrais, neimti saldainių, niekur su jais neiti ir visada galvojo, kad drovumas ją apsaugos. Bet niekas jos neapsaugojo, – nei jų perspėjimai, nei meilė. Jo kaltė dabar jau atrodė mažesnė. Laikas neužgydė žaizdų, tik nuskausmino jas. Tik žmogaus protas gali šitiek daug pakelti. Jis kažkur buvo skaitęs, kad kankinami žmonės pasiekia tokį momentą, po kurio jau nebejaučia skausmo, tegirdi nepaliaujamą smūgių bumbsėjimą. Tokia užmarštis po kentėjimų atrodo kone maloni. Jis prisimena tą pirmąjį arbatos puodelį, kurį išgėrė po Julijos mirties. Negalėjo prisivers-

ti praryti maisto, bet staiga pasijuto baisiai ištroškęs, o stiprios saldžios arbatos skonis pasirodė nepaprastai geras. Niekada prieš tai ir po to negėrė tokios skanios arbatos. Ji buvo mirusi gal tik prieš kelias valandas, o rajus, išdavikiškas kūnas jau galėjo jausti malonumą.

Dabar, sėdėdamas saulėje su keliais savo daiktais, gulinčiais apačioje prie kojų, jis dar kartą prisiėmė naštą, kurią ji paliko jam vienam. Jis suras savo vaiko žudikę ir užmuš. Stengsis tai atlikti nekeldamas sau pavojaus, nes kalėjimo perspektyva kėlė jam siaubą, bet vis tiek tai padarys. Toks tvirtas įsitikinimas trikdė. Noras įvykdyti šį poelgį buvo tvirtas, bet ramybės jam nedavė pasiteisinimas. Žinoma, tai nebus tik poreikis atkeršyti. Kerštas jau seniai nebeteko aktualumo. Jo sielvartas dėl Julijos, iš pradžių beveik toks pat draskantis kaip Meivis, seniai išblėso ir virto blankiu praradimo suvokimu. Dabar jis netgi jos veidą sunkiai begalėjo prisiminti. Po nužudymo Meivis sudraskė visas dukters nuotraukas, bet kai kurie vaizdai užsiliko jo atminty žadindami gal daugiau pareigą, tą sielvarto *aide-mémoire*. Kai jis paėmė savo dukterį ant rankų patį pirmąjį sykį, tą mažą suvystytą kūnelį sulipusiais akių vokais ir paslaptingai beprasme šypsena. Julijos strapinėjimą prie jūros Soutende, tvirtą jos įsikibimą į pirštą. Julija su vadovės uniforma, dengianti stalą pietums, susirūpinusi ir atidi, siekianti šeimininkės kvalifikacijos ženkliuko. Niekas, kad ir ką jis padarytų Meri Dakton, jokie pasaulio turtai nebesugrąžins jos atgal.

Ar reikėjo laikytis Meivis duoto žodžio? Bet kaip jis būtų galėjęs laikytis žodžio, duoto mirusiajai, kuri jau mirdama juos abu nukėlė anapus žodžio laužymo ar išdavystės ribų? Kad ir ką jis padarytų, tai nepaliestų Meivis, negalėtų suteikti jai skausmo ar jos nuvilti. Ji nesugrįš kaip niūri šmėkla papriekaištauti jam dėl silpnumo. Ne, jis tai daro ne dėl Meivis. Jis atliks tai dėl savęs. Nugyvenęs penkiasdešimt septynerius metus pajuto poreikį pateisinti savo buvimą, įrodyti, kad toji menkysta, kokiu save laikė, turi drąsos padaryti tokį siaubingą ir neatšaukiamą poelgį, kad nors ir kas jam atsitiktų

po to, niekada netektų suabejoti savo žmogiškąja verte. Galbūt jis dėl to visa tai ir daro, bet nė vienas paaiškinimas jam neatrodė visiškai įtikinamas. Juokinga, aišku, būtų įrodinėti, kad tasai veiksmas neišvengiamas, iš anksto nulemtas. Bet vis dėlto jis žinojo, kad taip ir yra.

Nusileido saulė. Judindamas gluosnius šaltas vėjas perbėgo ežero paviršiumi. Skeisas pasilenkė savo maišelio, paskui lėtai nužingsniavo į Sent Džeimso stotį.

10

Liepos dvidešimtąją, ketvirtadienį, prabėgus trims dienoms po to, kai gavo atsakymą iš motinos, Filipa nusipirko bilietą į Jorką ir atgal ir iškeliavo devintos valandos traukiniu iš Kings Kroso. Trumpame informacijos biuletenyje, įdėtame į leidimą lankytis kalėjime, buvo parašyta, kad autobusas į Melkomb Greindžą iš Jorko autobusų stoties išvyksta lygiai antrą valandą. Filipą buvo apėmęs nenumalšinamas jaudulys, kuris vertė veikti, be perstojo judėti. Taigi jai buvo lengviau kelias valandas patyrinėti Jorką, nei gaišti Londone laukiant vėlesnio traukinio.

Jorko stoties knygų kioskelyje ji nusipirko turisto vadovą ir pasitikslino grįžimo laiką. Paskui nejausdama nuovargio vaikščiojo siauromis grįstomis siena apjuosto miesto gatvelėmis. Fosgeito, Šembleso, Petergeito. Pro sijomis įrėmintus namus ir elegantiškus karaliaus Jurgio epochos fasadus, paslaptingais skersgatviais, užeidama į prieskoniais kvepiančias parduotuvėles, pro aštuonioliktojo amžiaus koncertų rūmus, viduramžių pirklių rūmus, papuoštus puikiomis gildijų vėliavomis ir aukotojų portretais, pro romėnų pirčių liekanas ir senovines bažnyčias. Ji klaidžiojo tarsi viduramžiškame sapne, kuriame miesto įvairenybės ir žavesys, spalvos ir šviesa, for-

mos ir garsai įtraukė į savo didingą ir kiek atitolusį gyvenimą. Pagaliau, praėjusi šv. Petro statulą, pro vakarines duris ji įėjo į šaltą ir didingą bažnyčią. Čia prisėdo pailsėti žvalgydamasi į įstabų rytinio lango vitražą. Priešpiečių buvo nusipirkusi bandelę su sūriu ir pomidorų padažu ir dabar staiga pasijuto alkana, bet nenorėjo įžeisti kitų lankytojų jausmų čia valgydama. Užuot valgiusi, ji atidžiau įsižiūrėjo į Dievą Tėvą, oriai sėdintį tarp savo kūrinių, pavaizduotą puikiame viduramžių vitraže. Priešais jį gulėjo atversta knyga. *Ego sum alpha et omega.* Koks paprastas turėtų būti gyvenimas tų, kurie įtikėjo šia stebuklinga tapatybe. Bet jai šis kelias buvo užtvertas. Josios kelias buvo kur kas niūresnis ir kur kas painesnis, bet ir jis turėjo savų privalumų. Beje, kito ji nė neturėjo. O dabar ji pradeda savojo kelio pabaigą.

Anksti atvykusi į autobusų stotį apsidžiaugė, kad negaišo paskubomis priešpiečiaudama mieste, nes dviaukštis autobusas greitai prisipildė. Jai buvo įdomu, kiek keleivių važiuoja į kalėjimą, kaip dažnai tie žmonės mėnesių mėnesiais keliauja tuo pačiu maršrutu. Autobusų tvarkaraštyje kalėjimas nebuvo paminėtas, buvo paprasčiausiai rašoma, kad autobusas važiuoja į Mokstoną per Melkombą. Kai kurie keleiviai pažinojo vienas kitą, sveikinosi arba tiesiog prieidavo, kad galėtų drauge sėdėti. Dauguma nešėsi krepšelius arba ant pečių turėjo kuprines, kurias dabar sudėjo ant lentynų. Maždaug pusę keleivių sudarė vyrai, kurie irgi buvo apsikrovę. Tačiau draugija neatrodė niūri ar, kaip ji anksčiau galvojo, gėdos slegiama. Kiekvienas, žinoma, vilko savo rūpesčių naštą, bet šią popietę, skaisčią kelionės dieną, kiekvienam ji atrodė lengvesnė. Saulė plieskė pro langus svilindama plastikines sėdynes. Autobusas, sklidinas įkaitusios odos, kūnų, šviežių pyragų ir žolės kvapų, pro retus kaimus, žalius pavėsingus kelius, kuplioms kaštonų šakoms brūžuojant stogą, nešė kone linksmą žmonių čiauškesį. Paskui, perjungęs pavaras, ėmė kilti aukštyn siauru keleliu, vingiuojančiu pro akmenų sienas. Iš abiejų pusių driekėsi nuganyti, net balti nuo avių gausumo laukai.

Tik trys apatinio aukšto keleiviai neprisidėjo prie bendros linksmybės: vidutinio amžiaus žilas vyriškis, labai elegantiškai apsiren-

gęs, prisėdęs prie Filipos dar prieš pajudant autobusui ir visą kelionę žiūrėjęs pro langą bei sukiojęs neįmantrų auksinį žiedą ant bevardžio piršto, ir dvi vidutinio amžiaus moterys, įsitaisiusios už Filipos ir kalbėjusios beveik visą kelią – viena be perstojo verkšlendama.

– Tik nori, nori, nori kiekvieną prakeiktą mėnesį. Gerai, sakau, bet aš negaliu. Išlaikau tavo prakeiktus vaikus, vien duona jų nešersi. O vilna šį mėnesį, kad žinotumėt!.. Dvidešimt kamuolių! Ji kažką neria sau. Georgas daugiau jos nebelankys. Jis su tuo nesitaikstys.

Jos pašnekovė tarė:

– Jie gavo vilnos iš Padžet.

– Po perkūnais, tai nėra gerai. Ji parduoda tą naują prancūzišką vilną. Tik pamanykit, aštuoniasdešimt pensų už unciją. O kaip vaikai? Jeigu ji nori megzti, tegu mezga Daren megztinį. Neturiu laiko tiems prakeiktiems mezgimams, sakau jai. Kol namus apsikuopi. Trys vaikai iki aštuonerių metų. Gaila, kad jos pačios neišleidžia jų prižiūrėti. Tai aš esu kalėjime. Taip jai ir pasakiau. Tai aš, po perkūnais, esu tikra kalinė.

Visą tą laiką žilasis vyriškis sėdėjo įsistebeilijęs į langą ir sukiojo žiedą.

Kartais Filipa perbraukdavo rankinės atvartą ir palytėdavo voką su motinos laišku. Filipa jį gavo liepos septynioliktąją, pirmadienį, o išsiųstas buvo prieš dvi dienas. Trumpumu ir dalykiškumu jis priminė pačios Filipos laišką. Ji mokėjo jį atmintinai:

„Dėkoju Tau už laišką. Tavo pasiūlymas skamba maloniai, bet, manau, prieš nuspręsdama turėtum mane pamatyti. Suprasiu, jei savo nuomonę pakeisi. Manau, kad taip pasielgti būtų protingiau. Jau paprašiau Tau mėnesinio leidimo, taigi jei sugalvotum mane aplankyti, aš visada čia". Laiškas buvo pasirašytas labai paprastai – Meri Dakton.

Sardoniško humoro gaidelės paskutinėje eilutėje suintrigavo Filipą. Bet paskui ji pagalvojo, kad šito ir buvo siekiama. Filipai buvo įdomu, ar tai nėra savigyna, turinti iš anksto atvėsinti pirmojo susitikimo šilumą.

Po dešimties minučių autobusas sulėtino greitį ir pasukęs siauresniu keliu į kairę ėmė leistis į slėnį. Rodyklėje buvo parašyta: „Melkombas 2 mylios". Jie važiavo pro kaimą su akmeniniais namais, pro Melkombo kariuomenės dalinį, centrinę universalinę parduotuvę ir paštą, per kuprotą tiltelį, permestą per veržlų seklų upokšnį, paskui palei aštuonių pėdų aukščio akmeninę sieną. Siena buvo sena, bet puikiai suremontuota ir atrodė besitęsianti mylių mylias. Staiga ji baigėsi ir autobusas krestelėjo sustodamas prieš milžiniškus metalinius vartus. Šie buvo plačiai atverti. Ant sienos juodu ant balto buvo parašyta: „Kalėjimas, Melkomb Greindžas".

Nors atrodė niūriai, pastatas nebuvo vien kalėjimui taikytas. Tai buvo šešioliktajame amžiuje iš plytų statyti rūmai su tolyn nusidriekiančiais fligeliais, kuriuos su pagrindiniu pastatu jungė du sunkūs dantyti bokštai, lyg būtų įrengti sargybai. Aukštų, paslaptingų saulėje raibuliuojančių langų eiles vieną nuo kitos skyrė akmeniniai viršulangiai. Durys atrodė tiesiog grėsmingai, sunkiais ornamentais puoštas prieangis simbolizavo veikiau jėgą ir patikimumą, o ne svetingą palankumą. Išsyk buvo matyti, kad dvaras buvo paverstas įstaiga. Privažiavimas prie pagrindinių durų buvo praplatintas, ten įrengta stovėjimo aikštelė pustuziniui mašinų, o pastato dešinėje buvo matyti barakų, galbūt cechų, o gal ypatingų vienučių eilė. Į kairę nuo pagrindinio tako plytinčioje pievelėje trys moteriškės su prijuostėmis ne per daug energingai neklusnia mašina pjovė žolę. Be entuziazmo jos pasisuko ir į artėjančią lankytojų srovę.

Atvirumas, sargų nebuvimas, priešais atsivėręs pastato grožis, laikui nepavaldi ramybė trikdė Filipą. Autobusas, į tolimesnius kaimus vežantis kelis likusius keleivius, nuvažiavo savu maršrutu. Filipa užmiršo pasiklausti grįžimo laiko, ir minutėlę ją apėmė neprotinga panika, tarytum vien dėl šito nežinojimo autobusas iš viso negrįš ir ji bus pasmerkta kalėti taip pavojingai į kalėjimą nepanašiame pastate. Pasitikintys savimi, žinantys, kas jų laukia, lankytojai skubėjo pastato link plačiu žvyruotu taku. Jų pečiai linko nuo nešulių. Netgi žilagalvis vyriškis nešė knygų ryšulėlį, perjuostą virvele. Ji viena buvo tuščiomis rankomis. Smarkiai plakančia šir-

dimi lėtai sekė paskui kitus. Viena iš būrio, maždaug to paties amžiaus tamsiaodė mergaitė, susipynusi daugybę kasyčių ir papuošusi jas geltonais ir žaliais karoliukais, atsigręžė ir palaukė jos.

– Tu naujokė, ar ne? Mačiau tave autobuse. Pas ką tu?

– Pas ponią Meri Dakton.

– Meri? Ji iš arklidžių įrengtame bloke su mano drauge. Kaip tik ten einu. Aš tau parodysiu.

– Ar neturėčiau kam nors pranešti?

– Tu praneši ten pat kalėjimo viršininkei. Turi savo LL?

Išvydusi nesusigaudantį Filipos žvilgsnį, ji paaiškino:

– LL. Leidimas lankyti.

– Taip. Turiu.

Naujoji pažįstama nusivedė ją pertvarkytų arklidžių link; paskui, perėjusios grįstą kiemą, pro atviras duris jiedvi pateko į nedidelę kontorą. Čia laukė uniformuota kalėjimo pareigūnė. Tamsiaodė mergaitė ištiesė savo leidimą ir ant mažo stalelio iškrovė krepšį. Pareigūnė greitai peržiūrėjo jo turinį. Ji prašneko maloniu škotišku akcentu:

– Dievaži, Eti, šiandien tu nuostabi. Bet kaip tau neatsibodo varstyti tuos karoliukus?

Eti nusišypsojo ir krestelėjo savo išpuoštą galvelę. Karoliukai, raudoni, geltoni ir mėlyni, šoktelėjo tarkštelėdami. Kalėjimo pareigūnė pasisuko į Filipą. Ši ištiesė savo leidimą.

– O taip. Jūs esate panelė Palfri. Čia pirmąsyk, ar ne? Viršininkė pamanė, jog norėsite pabūti nuošaliau, taigi mes ant svečių kambario durų pakabinome raštelį. Valandą galėsite kuo ramiausiai praleisti vienos. Eti, ar negalėtum panelei Palfri parodyti svečių kambario? Čia darbo į valias, negaliu palikti posto nė minutę.

Kiek paėjėjusios koridoriumi į dešinę priėjo svečių kambarį. Ant durų kabojo kartono lentelė su užrašu „Užimta“. Eti lengvai stumtelėjo duris sakydama:

– Štai čia. Galbūt pasimatysime autobuse, – ir nuėjo.

Filipa iš lėto atidarė duris. Kambarys buvo tuščias. Užvėrusi duris trumpam atsirėmė į jas, nugara maloniai jausdama medžio tvir-

tumą. Kaip ir panelės Henderson įstaiga, šis kambarys buvo apgaulingai patogus. Tai tebuvo laukiamasis, bet be vulgaraus prašmatnumo, būdingo oro uostų laukiamiesiems. Jis buvo kuklus, tvankus, prikištas įvairiausių baldų, lyg jie būtų buvę surinkti iš tuzino skirtingų namų. Nieko įsimintino. Visa čia tebuvo skirta naudoti, o paskui – ramiai pamiršti. Niekas, čia pabuvojęs, neatsigręš atgal apgailestaudamas, bet neužmirš nei pažeminimo, nei vilties. Čia buvo pernelyg daug skirtingo dydžio ir formos kėdžių, sustatytų apie pustuzinį išblizgintų stalelių. Sienos buvo lygios, o kai kur dėmėtos, tarytum nuo jų būtų buvę nuvalyti kokie nors užrašai. Virš židinio kabojo Konsteblio „Šieno vežimas“, o apačioje, ant židinio atbrailos, stovėjo stiklinė vaza su dirbtinėmis gėlėmis. Tarytum kontrastas viso kambario neoficialumui, galbūt specialiai pastatytas, vidury kambario puikavosi mažytis aštuoniakampis stalelis su dviem viena į kitą atgręžtomis kėdėmis. Tikriausiai juos čia sustatė paslaugi kalinė, atsakinga už kambario švarą, lyg kiekvienas vizitas būtų dviejų jėgų, kurias skiria nematomos, bet neįveikiamos grotelės, susidūrimas.

Laukimo minutės prailgo kaip valandos. Retkarčiais už durų nuaidėdavo žingsniai, o linksmas šurmulys ir triukšmas priminė mokyklą per ilgąją pertrauką. Emocijos susijaukė Filipos galvoje: susijaudinimas, nuogąstavimas, pagieža ir pagaliau pyktis. Ką ji čia visų apleista daro šiame niūriame kambaryje su pernelyg švariais baldais, purvinomis sienomis ir dirbtinėmis gėlėmis? Juk jie turi gana didelį sodą, kad užsiaugintų tikrų gėlių. Net kalinio vienutėje laukimo nerimas būtų mažesnis: ten bent jau niekas neapsimestų tuo, kas nėra. O kodėl gi motina jos nelaukia čia? Juk ji žinojo, kad Filipa atvyksta. Ji turėjo žinoti autobuso atvykimo laiką. Kas galėjo jai būti svarbiau, nei ateiti čia? Filipos vaizduotė audė groteskiškus reginius. Jos motinos plaukai, kadaise auksiniai, o dabar sausi kaip stagarai, supinti į besiplaikstančias kaseles ir nusagstyti karoliais, gausiai kosmetikos priemonėmis išteptas veidas, cigaretė, striksanti glebios burnos kamputyje, ilgi dažyti nagai, besitiesią jos gerklės link. Ji pagalvojo: „O jei ji man nepatiks? Jei ji manęs pakęsti

negali? Kartu mes turėsime praleisti du mėnesius. Negaliu dabar iš čia pabėgti. Negaliu sugrįžti į Kaldekoto terasą ir prisipažinti Morisui, kad padariau klaidą". Priėjusi prie lango, ji įsižiūrėjo į grįstą kiemą ir arklidžių kompleksą. Ji prisivertė galvoti apie architektūrą. Morisas buvo išmokęs ją apžiūrinėti pastatus. Šios arklidės buvo pastatytos vėliau nei namas, gal netgi karaliaus Jurgio epochoje. Bet laikrodžio bokštelis su auksine gegute švytuokle atrodė senesnis. Tikriausiai šis bokštelis buvo atstatytas, nors senąsias arklides ir sugriovė. Jie neprastai pasidarbavo. Bet kurgi mama? Kodėl ji neateina?

Durys atsivėrė. Filipa atsigręžė. Pirmiausia toptelėjo, – bet taip trumpai, kad ir pati mintis, ir jos atmetimas pralėkė kone tuo pačiu metu, – jog motina atsiuntė draugę pranešti, kad ji pati pakeitusi nuomonę ir nenorinti susitikti. Kvaila, bet ji tikėjosi išvysti kur kas vyresnę moterį. Ši nedidelė, patraukli figūrėlė su pilku klostytu sijonu, šviesesnės medvilnės palaidine ir žaliu šalikėliu ant kaklo atrodė visiškai paprastai. Visi groteskiški Filipos vaizdiniai išsilakstė kaip klykiantys demonai nuo relikvijos. Ji tarytum susitiko pati save. Tai buvo pirmieji žingsniai tapatumo link. Net jei būtų sutikusi tą moterį visai kitoje pasaulio vietoje, tikrai būtų suvokusi, kad gimė iš šito kūno. Abi jos instinktyviai atsisėdo ir ėmė įdėmiai viena kitą stebėti per stalą. Motina tarė:

– Atleisk, kad turėjai laukti. Autobusas atvažiavo anksčiau. Nežiūrėjau. Bijojau, kad neatvažiuosi.

Dabar Filipa žinojo, iš ko paveldėjo kviečių geltonumo plaukus. Tik motinos plaukai su kirpčiukais virš akių, gaubiantys galvą tarytum kepurė, atrodė švelnesni ir šviesesni. Gal dėl to, kad pramaišiui su auksu švysteldavo sidabras. Burna, kiek platesnė nei josios, turėjo taip pat išlenktą viršutinę lūpą, tik ryžtingesnę, o lengvai nusvirę lūpų kampučiai atrodė ne tokie juslūs. Bet aukštų skruostikaulių forma buvo lygiai tokia pat. Tokia pat su maža kuprele nosis. Tik akys skyrėsi: motinos šviesiai pilkos, su žalsvais atšvaitais. Žvelgė beveik išgąstingai, atsargiai ir kantriai, tarytum ligonis, dar sykį susiduriantis su neišvengiamais skausmingais tyrimais. Jos oda ka-

daise galėjo būti medaus spalvos, bet dabar atrodė šviesi ir kone bekraujė. Veidas vis dar buvo jaunas ir patrauklus, bet nuolatinė įtampa buvo išblukinusi visas jo spalvas, o budrios akys, rodos, buvo pernelyg daug regėjusios.

Jos nepalietė viena kitos, nė rankų per stalą neištiesė. Filipa tarė:

– Kaip turėčiau tave vadinti?

– Mama. Argi ne dėl to esi čia?

Filipa neatsakė. Ji norėjo atsiprašyti, kad atvyko tuščiomis rankomis, bet bijojo, kad motina neatsakytų: „Bet tu atėjai pati". Būtų tiesiog nedovanotina, jei pirmasis jųdviejų susitikimas prasidėtų tokia banalybe. Motina tarė:

– Tu supranti, ką aš padariau ir kodėl buvai įvaikinta?

– Nesuprantu, bet žinau. Mano tėvas išprievartavo mergaitę, o tu ją nužudei.

Filipai pasirodė, kad oras tarp jųdviejų sutirštėjo ir virto vibruojančia terpe, kurioje jų žodžiai nardė mirgėdami. Visa subangavo, ir kurį laiką motinos veidas atrodė sutrikęs, tarytum plonytė jas jungianti gija būtų nutrūkusi. Ji tarė:

– Niekšiškai ir piktavališkai, iš anksto apgalvoję veiksmus nužudė Juliją Meivis Skeis. Tai tiesa, išskyrus tai, kad daugiau tie žodžiai nebevartojami ir kad tai nebuvo iš anksto suplanuota. Į tai nebuvo atsižvelgta. Bet ji nebegyva. Ir visi žudikai kalba tą patį. Neprivalai tikėti. Nežinau, kodėl dabar taip kalbu. Turėtum man atleisti, jei atrodau neprisitaikiusi prie visuomenės gyvenimo. Esi pirmoji mano lankytoja per devynerius metus.

– Jeigu taip sakai, kodėl turėčiau tavimi netikėti?

– Ne tai svarbu. Juk nesi romantikė, tiesa? Neatrodo, kad būtum. Tikiuosi, atėjai čia ne tam, kad įsitikintum, jog esu nekalta? Turbūt neprisiskaitei kriminalinių romanų?

– Aš neskaitau kriminalinių romanų, išskyrus Dostojevskį ir Dikensą.

Triukšmas už durų padidėjo, balsai dar labiau rėžė ausį, koridoriumi dundėjo žingsniai. Filipa tarė:

– Jie tikri triukšmadariai, tiesa? Kaip internatinėje mokykloje.

– Taip. Griežtos drausmės internatinė mokykla, į kurią uždaro blogo elgesio mergaites. Ši pastato dalis – arklidės, paverstos bendrabučiu. Čia gyvenama apie devynis mėnesius prieš paleidžiant į laisvę. Mes einame į darbą. Jorke yra keli liberalaus mąstymo darbdaviai, kurie pasirūpina reabilituotomis kalinėmis. Kai kalėjimo valdžia atskaito už išlaikymą, o mums išmoka dienpinigius, likutis padedamas į banką. Išeidama turėsiu du šimtus trisdešimt svarų ir keturiasdešimt aštuonis pensus. Manau, jei vis dar nori, tuos pinigus galėsime sumokėti už butą.

– Pati galiu sumokėti nuompinigius. Tau dar prireiks tų dviejų šimtų svarų. Ką veiki? Turiu galvoje darbą.

Filipa vylėsi, kad šie žodžiai nenuskambės lyg potencialios darbdavės. Motina tarė:

– Esu viešbučio kambarinė. Nebuvo pernelyg daug iš ko rinktis. Žmogžudžius lengviau įdarbina nei vagis ar apgavikus, bet būdamas kalėjime turi imti tai, ką siūlo. Tai jau reiškia, kad mano draudimo pažymėjime yra antspaudas.

– Darbas viešbutyje turėtų būti nuobodus.

– Varginantis, bet nenuobodus. Nebijau sunkaus darbo.

Šis pareiškimas Filipai pasirodė nenatūralus, patetiškas, kone žeminantis. Jis ją sutrikdė savo naivumu, buvo pernelyg panašus į prašymą: Viktorijos laikų kambarinė desperatiškai troško būti priimta. Netikėtai Filipa prisiminė virš virtuvės stalo palinkusią Hildą. Toks prisiminimas sunervino. Filipa tarė:

– Ar mes privalome likti čia? Saulėje smagiau. Ar negalėtume išeiti?

– Mielai. Prižiūrėtoja patarė pasivaikščioti aplink pievelę. Paprastai lankytojai privalo būti viduje, bet ji padarė tau... mums išimtį.

Aplink milžinišką veją suko žvyruotas, liepomis apsodintas takelis. Čia jiedvi galėjo pasivaikščioti. Žvyras mirguliavo saulėje ir buvo toks karštas, kad Filipa ėjo tarsi per žarijas. Tolumoje, tarp įvairaus žalumo ąžuolų, bukų, kaštonų ir sidabrinių beržėlių, tarsi

išsiklaipiusios kartuvės stūksojo išbalę guobų stagarai, pakirsti olandiškos guobų ligos. Netikėtai jųdviejų juodi šešėliai ištirpo žalioje vejoje, ir Filipa pamatė viliojančią alėją, vedančią apvalaus rožyno ir akmeninio rubuilio cherubino link. Sausas buko lapas, akimirksnį dar virpėjęs ant takelio, sutrupėjo į dulkes po Filipos kojomis. Net patį vidurvasarį čia pilna sudžiūvusių lapų. Kažkas kažkur juos degino: aitriai saldus kvapas priminė rudenį. Lapus deginti tikrai buvo per anksti. Londono parkuose niekas nedegina lapų. Tai kaimo kvapai, grąžinantys į užmirštus Peningtono rudenis, nors ji ir niekad negyveno Peningtone. Sunkios, vasaros svarinamos kaštonų ir ąžuolų šakos, negyvas lapas, aitrūs laužų dūmai, greit praeisiantis pavasarinis liepų saldumas – visa jai kėlė keistą sumišimą, jausmą, kad metų laikai susimaišė ir visa vyksta ne laiku. Tikriausiai ir tuos du mėnesius prieš išvykdama į Kembridžą ji pragyvens lyg kitame pasaulyje, kur visa skaičiuojama ne taip kaip ramiaisiais jos gyvenimo metais. Ko gero, iš šio vizito prisimins tik nederančius garsus ir kvapus, tą rudenišką pavasarį ir vienišą sudžiūvusį lapą.

Jos vaikščiojo tylėdamos. Filipa stengėsi suvokti savo jausmus. Ką ji jaučia? Sutrikimą? Ne tai. Draugiškumą? Žodis atrodė pernelyg sunkus ir nuglaistytas tam menkam jas jungiančiam ryšiui nusakyti. Pilnatvę? Taiką? Ne, ne taiką. Jos jausmai svyravo tarp susijaudinimo ir supratimo. Tai buvo euforija, kuri nepasidavė raminama proto. Tikriausiai tai yra pasitenkinimas. Pagaliau žinau, kas esu. Jau žinau blogiausia, sužinosiu ir geriausia. Galų gale ji jautė, jog atvykdama pasielgė teisingai, jog šis neskubus žingsniavimas rūpestingai laikantis atokumo, kad pirmas prisilietimas nebūtų atsitiktinis, yra reikšmingas ritualas – ir galas, ir pradžia.

Pirmąsyk Filipa pagalvojo: „Man patinka jos balsas". Jis buvo žemas, nelavintas, tarytum anglų kalba jai buvo ta, kurios mama išmokė. Žodžiai jai buvo mintyse susiformavę simboliai, retai teišsakomi. „Keista, – mąstė Filipa, – kad su niurgzliu ar erzinamu balsu būtų sunkiau apsiprasti nei su žinia, kad ši moteris nužudė vaiką". Motina paklausė:

– Ką tu ruošiesi veikti? Tiksliau, kuo būsi? – Ji patylėjo. – Atleisk. Net dešimtmetės nekenčia tokių klausimų.

– Ir dešimties jau žinojau. Ruošiuosi būti rašytoja.

– Ar tu renki medžiagą? Gal todėl pasisiūlei man padėti? Nesvarbu. Pagaliau būsiu tau bent šį tą davusi. Nieko daugiau nė nedaviau.

Tai buvo tik fakto konstatavimas be jokios užuominos apie gailestį ar sąžinės graužatį.

– Išskyrus gyvenimą. Išskyrus gyvenimą. Išskyrus gyvenimą.

– „Hamletas". Keista, bet aš beveik nieko nenusimaniau apie Šekspyrą prieš patekdama į kalėjimą. Pasižadėjau sau chronologiškai perskaityti kiekvieną pjesę. Jų yra dvidešimt viena. Kiekvienai skyriau po šešis mėnesius. Tokiu būdu buvau tikra, kad man jų užteks visą kalinimo laiką. Kartais žodžiais gali sunaikinti mintį. Poezijos paradoksas.

– Taip, – atsakė Filipa, – žinau.

Žvyras erzino padus. Filipa paklausė:

– Ar negalėtume eiti į sodą?

– Turime laikytis šio tako. Tokios taisyklės. Jie neturi tiek personalo, kad galėtų stebėti žmones visoje teritorijoje.

– Bet vartai nebuvo uždaryti. Jūs visos galėjote išeiti.

– Tik į kitos rūšies kalėjimą.

Dvi moterys, aišku, kalėjimo tarnautojos, nerangiai krypuodamos bėgo per žolę. Jos nedėvėjo uniformų, bet neklysdamas galėjai nuspėti jas nesant kalinės. Viena buvo apsikabinusi savo draugę per pečius. Jos juokėsi laimingos tarsi dvi sąmokslininkės. Prisiminusi, kad jų negalima vadinti sargėmis, Filipa paklausė:

– Kalėjimo pareigūnės. Kaip jos elgėsi su jumis?

– Vienos kaip su gyvuliais, kitos kaip su užsispyrusiais vaikais, dar kitos kaip su psichiniais ligoniais. Man labiausiai patiko tos, kurios laikė mus kalinėmis.

– O tos, bėgančios per žolę, kas jos?

– Draugės. Jos visada prašo, kad paskirtų drauge. Jos kartu gyvena.

– Lesbietės? Ar daug tokių kalėjime? – Filipa prisiminė klastingą Moriso užuominą.

Motina nusišypsojo.

– Kalbi kaip apie užkrečiamą ligą. Žinoma, taip atsitinka. Dažnai. Žmonėms reikia, kad juos mylėtų. Jie nori kam nors rūpėti. Jei domiesi manimi, atsakau – ne. Aš netgi nebūčiau turėjusi progos. Ar kalėjime, ar už jo žmonėms reikia ką nors niekinti labiau nei save. Vaikų žudikai yra didžiausios padugnės netgi čia. Išmok būti viena. Neatkreipk į save dėmesio. Toks buvo mano būdas išlikti. Tavo tėvas taip nemokėjo.

– Koks jis buvo, tėvas?

– Jis buvo mokytojas. Bet neturėjo aukštosios mokyklos diplomo. Jo tėvas, tavo senelis, buvo draudimo kompanijos agentas. Nemanau, kad kuris iš šeimos narių kada būtų ragavęs universitetų. Tavo tėvas studijavo mokytojų rengimo koledže. Tai buvo laikoma dideliu laimėjimu. Jis mokė vyresniuosius berniukus Londono bendrojo lavinimo mokykloje, kol pagaliau neištvėrė ir nuėjo dirbti tarnautoju į dujofikacijos valdybą.

– Bet koks jis buvo? Kuo domėjosi?

Motinos balsas pasidarė erzinamai šiurkštus:

– Jis domėjosi mažomis mergaitėmis.

Atsakymo šaltukas tikriausiai turėjo sukrėsti, dar sykį priminti, kodėl jiedvi čia drauge žingsniuoja žvyruotu taku. Filipa kiek palaukė, kad galėtų prabilti ramiu balsu:

– Tai ne pomėgis. Tai manija.

– Atsiprašau, neturėjau to sakyti. Netgi nesu tikra, kad tai tiesa. Bet, atrodo, negaliu tau suteikti to, ko nori.

– Aš nieko nenoriu. Ne dėl to čia atvažiavau.

Bet pačiai Filipai pasirodė, kad šis klausimas tebuvo pirmasis iš jos reikmių katalogo. Noriu žinoti, kas aš, noriu pritarimo, noriu sėkmės, noriu būti mylima. Klausimas: „Kodėl tuomet esi čia?“ iškilo joms nei užduodamas, nei atsakomas.

Vėl žingsniavo tylėdamos. Atrodo, motina mąstė, paskui tarė:

– Jis mėgo naudotas knygas, mėgo tyrinėti senas bažnyčias, bastytis miesto gatvėmis, traukiniu nuvykdavo į Sautendą ir eidavo iki

molo. Mėgo skaityti istorijos knygas, biografijas, bet niekada neskaitė beletristikos. Gyveno savo paties, o ne kitų išgalvotame pasaulyje. Nemėgo savo darbo, bet nedrįso vėl jo keisti. Jis apskritai neturėjo drąsos ką nors keisti. Buvo iš tų romiųjų ir nuolankiųjų, kurie, kaip sakoma, paveldės žemę. Jis mėgo tave.

– Kaip jam pavyko įsivilioti ją į namą? – Filipa paklausė tramdomu mandagiu balsu, tarytum kalbėtų apie kasdieniškiausią dalyką. – Stengėsi meilikauti? Bandė su ja žaisti? Ar mėgo sportą? Kaip jis išžagino tą vaiką?

– Jo dešinė ranka buvo subintuota. Tai nebuvo klasta. Jis susižalojo ją krisdamas ant grėblio. Žaizda supūliavo. Jis buvo ką tik grįžęs iš darbo, kai pamatė ją, einančią namo po mergaičių vadovių susirinkimo. Jis pasakė jai norįs išgerti arbatos, bet neįstengiąs prisipilti arbatinuko.

O, betgi tai gudru. Jis pamatė mergaitę, einančią priemiesčio gatvele. Pavojingai nekaltą vaiką. Mergaitę, dėvinčią vadovės uniformą. Pasirengusią geriems dienos darbams. Jam turėjo pasisekti, net jei tai būtų buvęs įtarus ar drovus vaikas. Ji nepajuto pavojaus, nes jautėsi reikalinga ir galinti padėti. Filipa kuo puikiausiai įsivaizdavo mergaitę, pilančią į virdulį šalto vandens, uždegančią dujas, pasisiūlančią pasilikti ir paruošti arbatą, rūpestingai paimančią puoduką ir lėkštelę. Visą tos mergaitės gerumą jis nukreipė prieš ją pačią. Jei kur nors egzistavo blogis, jei kur nors šios šešios raidės, išdėstytos šia tvarka, žymėjo realybę, tai ši realybė buvo čia.

Filipa išgirdo motinos balsą:

– Jis nenorėjo jos skriausti.

– Tikrai? Tai ko jis norėjo?

– Pasišnekėti gal. Pabučiuoti. Pamyluoti. Aš nežinau. Bet jis tikrai neketino jos išprievartauti. Jis buvo švelnus, drovus, silpnas. Manau, kad kaip tik todėl jį traukė vaikai. Maniau, kad būdama stipri galiu jam padėti. Bet jis nenorėjo jėgos. Jis neįstengė jos nugalėti. Jį traukė vaikiškumas, pažeidžiamumas. Žinai, jis nesukėlė jai skausmo, fizinio skausmo. Techniškai tai buvo išprievartavimas, bet jis nebuvo žiaurus. Manau, kad jei nebūčiau jos nužudžiusi, ji ir

jos tėvai vėliau būtų galėję priekaištauti, kad jis sugriovė jai gyvenimą, kaltinti jį dėl to, kad ji negalės būti laiminga ištekėjusi. Tikriausiai jie būtų buvę teisūs. Psichologai sako, kad vaikai niekuomet neįveikia ankstyvos seksualinės prievartos. Nepalikau jai gyvenimo, kuris būtų buvęs sugadintas. Aš jam neatleidžiu, bet tu neturėtum įsivaizduoti visko blogiau, negu buvo iš tikrųjų.

Filipa suabejojo, ar begalėjo būti blogiau, negu buvo iš tikrųjų. Vaikas buvo išprievartautas ir nužudytas. Smulkmenas ji galėjo, bandė įsivaizduoti. Bet siaubas, vienatvė, paskutinės minutės baimė – jokiomis valios pastangomis negalėjai to pajusti. Nes negali fiziškai jausti svetimos kančios. Kančios ir baimės. Patirti – reikštų įsisąmoninti savo paties vienišumą.

Tiesa, Morisas įspėjo ją vieno trumpo nerišlaus pokalbio metu, – o tokių pasitaikydavo per tas keturias dienas, laukiant atsakymo iš motinos:

– Nė vienas iš mūsų neįstengia ištverti per daug realybės. Nė vienas. Visi mes susikuriame pasaulį, kuriame galime gyventi. Ko gero, tu savam pasauliui pasitelkei dar daugiau vaizduotės nei kiti. Kodėl dabar nori jį sugriauti?

O ji, įžūliai pasitikėdama savimi, taip atsakė:

– Galbūt pasirodys, kad man būtų buvę geriau pasitenkinti išmone. Bet dabar jau per vėlu. Tas pasaulis išnyko amžinai. Turiu susirasti kitą. Šis bent jau bus paremtas tikrove.

– Ar taip ir bus? Iš kur žinai, kad jis nepasirodys esąs toks pat apgaulingas, bet jau kur kas mažiau patogus?

– Faktus žinoti turėtų būti geriau. Tu esi mokslininkas, o gal pseudomokslininkas. Maniau, kad tiesa tau šventa.

O jis atsakė:

– „Kas yra tiesa?“ – juokais paklausė Pilotas nelaukdamas atsakymo. Faktai yra šventi, jei juos gali sužinoti, ir tol jie yra tokie, kol nesuplaki jų su vertinimais.

Jiedvi buvo apsukusios visą ratą ir vėl sugrįžusios į pradžią. Lėtai apsigręžė. Jau žingsniuodama atgal Filipa paklausė:

– Ar aš turiu giminaičių iš tėvo pusės?

– Tavo tėvas buvo vienintelis vaikas šeimoje. Jis turėjo pusseserę, bet ši su vyru emigravo į Kanadą teismo metu – nenorėjo, kad kas sužinotų apie tokią giminystę. Manau, jie tebėra gyvi. Jie neturėjo vaikų, nors jau tuomet abu buvo vidutinio amžiaus. Gal keturiasdešimtmečiai.

– O tavo pusės?

– Aš turėjau brolį Stefaną, aštuoneriais metais jaunesnį. Bet jis žuvo Airijoje pirmaisiais neramumų metais. Neturėjo nė dvidešimties. Jis tarnavo kariuomenėje.

– Taigi vienintelis mano dėdė miręs. Daugiau nieko nėra?

– Ne, – atsakė ji rimtai, be šypsenos veide. – Tik aš. Vienintelė tavo kraujo giminaitė.

Iš lėto jos žingsniavo toliau. Saulė svilino Filipai pečius. Motina tarė:

– Lankytojai vaišinami arbata. Gal norėtum?

– Mielai, bet ne čia. Išgersiu arbatos Jorke. Kiek dar turime laiko?

– Iki autobuso? Dar pusę valandos.

– Ką aš turėčiau daryti? Tai yra, ar paleista galėsi iš karto atvykti pas mane, ar yra kokių formalumų?

Nenorėdama sutikti motinos žvilgsnio Filipa stengėsi žiūrėti į taką. Tai buvo galutinis pasiūlymo ir jo priėmimo momentas. Motina prašneko jau ramiu balsu:

– Planavau bandomojo laikotarpio mėnesį praleisti Kensingtono moterų bendrabutyje. Atkaru ir pagalvot apie dar vieną bendrabutį, bet neturėjau pasirinkimo. Nemanau, kad norėdama vykti pas tave susilaukčiau kokių sunkumų. Jie nusiųs ką nors patikrinti, ar tu tikrai turi butą, o Vidaus reikalų ministerija susitarimą patvirtins. Pirmasis formalumas būtų parašyti į socialinės rūpybos skyrių. Bet ar tau nereikėtų kokią savaitę ar dvi pamąstyti?

– Aš jau mąsčiau apie tai.

– Ką tu šiaip būtum veikusi tuos kelis mėnesius?

– Ko gero, tą patį – nuomočiausi butą Londone. Baigiau mokyklą, Kembridžo stipendiją gaunu nuo praeitų metų, kai sukako septy-

niolika. Šiemet mokiausi filosofijos ir prie A lygio dar šio to pridūriau. Vargu ar esu UTS tipo, Užjūrio tarnybos savanorė. Dėl tavęs nepakeičiau savo planų, jei tai tau kelia nerimą.

Motina nepastebėjo melo. Ji tarė:

– Tau bus nemalonu nuomoti butą su manimi. Kaip pristatysi mane savo draugams?

– Vargu ar susitiksime su jais. Jei jau tektų, paaiškinčiau, jog esi mano motina. Ką dar jie turėtų žinoti?

– Tuomet ačiū tau, Filipa, – oficialiai atsakė motina. – Džiaugiuosi, kad pirmus du mėnesius galėsiu praleisti su tavimi.

Daugiau apie ateitį jiedvi nekalbėjo, tiesiog žingsniavo drauge, kiekviena paskendusi savo mintyse, kol Filipai atėjo laikas prisidėti prie padrikos lankytojų srovės, traukiančios saulės svilinamu taku vartų ir laukiančio autobuso link.

11

Filipai grįžus po pusės aštuonių vakare, nei Morisas, nei Hilda nieko neklausė. Neklausinėti – tokia buvo Moriso nesikišimo politikos nuostata; paprastai jam pavykdavo apsimesti abejingam. Hilda, kuri atrodė kiek išsigandusi ir surūgusi, tylėjo ryžtingai ir niūriai, pasiteiravo tik, kaip pavyko kelionė. Klausdama šio, atrodytų, nekalto dalyko, ji išsigandusi žvilgtelėjo į Morisą ir Filipos atsakymo tikriausiai neišgirdo. Hildos tonas buvo kiek dirbtinis, tarytum ji būtų kreipusis į neseniai atvykusį nelaukiamą svečią. Vėlyvos vakarienės metu jie visi sėdėjo lyg svetimi: svetimi jie ir buvo. Tokį vakarą kompanija būtų pravertusi, deja, jie gėrė lengvą vyną ir valgė viščiuką kone tylomis. Pagaliau atitraukusi kėdę nuo stalo Filipa tarė:

– Mano motinai visai patiko idėja kelis mėnesius drauge nuomotis butą. Pradėsiu jo dairytis jau rytoj.

Žodžiai nuskambėjo nenatūraliai garsiai ir karingai, lyg iššūkis. Filipa pati ant savęs supyko, kad jie nuaidėjo taip dirbtinai ir kad, nepaisant tylios repeticijos, per visą vakarienę buvo taip sunku juos ištarti. Ji niekada nebijojo Moriso. Kodėl gi dabar ėmė jo bijoti? Jai aštuoniolika, oficialiai yra suaugusi, atsakinga tik pati už save. Tik-

riausiai dabar ji tokia laisva kaip niekad anksčiau. Nebuvo jokio reikalo teisintis dėl savo veiksmų. Morisas tarė:

– Tau nebus lengva išsinuomoti butą už tą kainą, kurią gali pasiūlyti, net ir ne Londono centre. Jei norėtum pasiskolinti pinigų, pasakyk man. Neik į banką. Nėra jokios prasmės mokėti procentus.

– Susidorosiu ir pati. Turiu pasidėjusi pinigų kelionei po Europą.

– Tada linkiu sėkmės. Pasilik raktą, jei sugalvotum grįžti. O jei ketini išvykti visam laikui, būtų naudinga, jei praneštum kuo anksčiau. Galėčiau kaip kitaip panaudoti tavo kambarį.

Jis pasistengė, pagalvojo Filipa, kad jo žodžiai nuskambėtų kaip atsisveikinimas su neprašytu, bet naudingu svečiu. Bet jis tik stengėsi jiems suteikti tokią reikšmę.

12

Pirmadienio, liepos septynioliktos dienos, rytą, tuoj po devintos, Skeisas surinko miesto telefono numerį, kuriuo pastaruosius šešerius metus skambindavo kas trys mėnesiai. Bet šįsyk jis negavo reikiamos informacijos. Netgi, kaip dažnai atsitikdavo, jam nebuvo pažadėta suteikti jos po kelių dienų. Vietoj to Elis Votkinsas paprašė patogiu laiku atvykti į agentūrą. Po pusės valandos Skeisas jau keliavo į Aleliuja pasažą Ludgeit Hile susitikti su žmogumi, kurį paskutinįsyk matė prieš šešerius metus. Tąsyk Meivis vyko kartu, dabar jis pats vienas nukeliavo tamsia alėja pro Švento Pauliaus bažnyčią.

Praėjus trejiems metams po teismo, juodu su Meivis kreipėsi į seklį Elį Votkinsą. Agentūros pavadinimą, įterptą tarp deimantų pardavėjų ir dizainerių, kaip ir kelis tuzinus kitų privačių detektyvų, jie rado geltonuosiuose Londono telefonų knygos puslapiuose. Ištisą dieną juodu praleido Londone lankydami kiekvieną seklių biurą iš eilės, bandydami pagal adresą ir išorę susidaryti nuomonę apie įstaigos reputaciją bei galimybes. Meivis norėjo išbraukti visas agentūras, besiverčiančias skyrybų bylomis, bet Skeisas įtikino ją, kad visiškai be reikalo sumažintų jų pasirinkimą. Užduotis nebuvo leng-

va. Ryžtingai nusiteikę ir palaikydami vienas kitą, vis dėlto juodu jautėsi esą bauginančioje ir svetimoje aplinkoje. Išsipustę šalti didžiųjų įstaigų pareigūnai trikdė, mažųjų įstaigų skurdas atstumdavo. Pagaliau juodu išsirinko Elio Votkinso biurą, nes patiko Aleliuja pasažo pavadinimas, pačioje įstaigoje buvo jaučiama dikensiška mėgėjiškumo ir linksmybės dvasia, o Meivis nuramino ir pralinksmino apatinio aukšto lovelyje po langu besikalantys geltonieji narcizai. Juos pasitiko pusamžė mašininkė, kuri parodė kelią į antrą aukštą pas poną Elį Votkinsą.

Įėję į mažytę klaustrofobišką įstaigėlę, Elį Votkinsą rado tupintį priešais šnypščiančią dujinę viryklę ir šaukštu krečiantį kačių maistą į tris lėkšteles, tuo tarpu penki įvairaus didumo ir spalvų katinai kniaukdami trynėsi apie plonas jo kojas. Raina jų motina tupėjo ant knygų spintos, niekinamu primerktų akių žvilgsniu stebėdama *mêlée**. Kai pagaliau maistas buvo padalintas, ji lengvai vikstelėjusi uodega nušoko žemyn ir įsitaisė prie trečiojo dubenėlio. Tik tuomet Elis Votkinsas atsistojo pasisveikinti. Jie pamatė kresną žmogutį raukšlėtu veidu, tvarkingai sušukuotais žilais plaukais ir uždribusiais akių vokais. Jis turėjo erzinantį įprotį kalbėdamas primerkti, o paskui staiga pakelti vokus, tarytum jam būtų prireikę ypatingų pastangų parodyti mažoms, bet ryškiai mėlynoms akims. Elis Votkinsas pasitiko juos be jokio pataikavimo, kuriuo taip bodėjosi Skeisas. Neatrodė, kad jį būtų nustebinęs ir jųdviejų prašymas. Skeisas jau buvo surepetavęs kalbą:

– Prieš trejus metus moteris, vardu Meri Dakton, buvo nuteista už mūsų dukters Julijos Meivis Skeis nužudymą. Mes norėtume viską apie ją žinoti: kur ji vyksta ir kada, ką veikia ir kada numatoma ją paleisti. Ar jūs teikiate tokią informaciją?

– Žinoma, galėčiau. Pasaulyje nėra tokios informacijos, kurios negautumėte, jei ketinate užmokėti.

– Ar tai brangu?

* Grumtynės, kautynės, ginčas *(pranc.)*.

– Ne taip jau labai. Kur toji moteris dabar? Holovėjuje? Taip ir maniau. Paskambinkite man šiuo numeriu po dešimties dienų, matysime, kaip galime padėti.

– Kokiu būdu gaunate informaciją?

– Tuo pačiu, kaip ir bet kuris kitas, pone Skeisai. Už pinigus.

– Tai, aišku, patikima. Nieko čia nėra nelegalaus, bet mes nenorime, kad kiti žmonės žinotų apie mūsų reikalą.

– Žinoma, bet dėl to jūs mokėsite daugėliau.

Nuo to laiko Eliui Votkinsui jie skambindavo keturis kartus per metus. O šis kiekvieną kartą paskambindavo jiems dar po trijų dienų ir pranešdavo, ką sužinojęs. Per savaitę ateidavo sąskaita „už profesines paslaugas“. Suma būdavo įvairi. Kartais ji pasiekdavo net dvidešimtį svarų, o kartais nusileisdavo iki penkių. Taigi jie sužinojo, kada ponia Dakton išėjo iš izoliatoriaus ir pradėjo dirbti kalėjimo bibliotekoje, kada iš Holovėjaus ją išvežė į Durhamą, o iš Durhamo į Melkomb Greindžą, kada ji buvo paguldyta į ligoninę po kitų trijų kalinių pasikėsinimo į ją, kada jos byla buvo pirmą sykį pateikta svarstyti komisijai. Prieš šešis mėnesius Skeisas sužinojo, kad ji bus sąlyginai paleista 1978 metų rugpjūtį.

Buvo kone vienuolikta valanda, kai jis pasiekė Aleliuja pasažą. Gėlių loveliai vis dar tebestovėjo prie Elio Votkinso įstaigos langų, bet dabar juose tebuvo sukietėjusi žemė. Apatinio aukšto durys buvo atidarytos, bet nieko nebuvo matyti, tik daugybė įpakavimo dėžių. Purvini sienų apmušalai buvo nuplėšyti; stačiakampės dėmės rodė, kur anksčiau kabojo paveikslai. Langai buvo tokie nešvarūs, kad dienos šviesa pro juos beveik neprasiskverbė, ir Skeisas turėjo apčiuopomis brautis skutais nuėjusiu linoleumu ir plikais laiptais.

Viršuje, kaip ir prieš šešerius metus, jo laukė Elis Votkinsas. Šnypštė ta pati dujinė viryklė, Skeisas atpažino ir tą patį žiniaraščiais nukrautą stalą. Šįsyk kačių nebuvo matyti, bet Skeisui atrodė, kad ore tvyro rūgštokas jų maisto kvapas. Bet paskui jis suabejojo, ar tik tai nėra pačios mirties alsavimas. Jis atpažino Elį Votkinsą, nes mėlynos akys buvo tos pačios; daugiau, beje, niekas jo nepriminė. Pasisveikinti ištiesta ranka tebuvo oda aptrauktų kaulų rinki-

nys. Veidas, kuriame akys spindėjo kaip brangakmeniai, buvo mirtinai geltonas.

Skeisas tarė:

– Teiravausi apie Meri Dakton. Skambinau dėl tikrosios jos paleidimo dienos. Jūs prašėt atvykti.

– Taigi taigi, misteri Skeisai. Yra dalykų, kuriuos geriau pasakyti akis į akį. Užeisite, ar ne?

Nuėjęs į pirmąjį kabinetą Votkinsas iš viršutinio stalčiaus ištraukė odinį aplanką. Atrodė, kad stalčiuje daugiau nieko nebuvo. Aplankas buvo nublukęs, bet švarus, beveik neliestas. „Betgi, – pagalvojo Skeisas, – jį paimdavo į rankas tik keturis kartus per metus“. Elis Votkinsas atsinešė aplanką prie stalo ir atvertė. Aplanko turinį tesudarė Skeiso sąskaitų kopijos ir įvairios iškarpos, pastabos, galbūt telefono pokalbių užrašai. Nieko daugiau. Votkinsas tarė:

– Jus dominantį asmenį iš Melkomb Greindžo kalėjimo ketinama išleisti 1978 metų rugpjūčio penkioliktą, antradienį.

– Kokiu adresu?

– Į šį klausimą negaliu tiksliai atsakyti, pone Skeisai. Ji turėjo vykti į bandomojo laikotarpio bendrabutį Šiaurės Kensingtone, bet kalėjime kalbama, kad sprendimas gali būti pakeistas.

– Kada galėsite man pasakyti tiksliai? Gal galėčiau paskambinti jums kitą savaitę?

– Nebus čia manęs kitą savaitę, pone Skeisai. Jau kitą mėnesį statybininkai čia pradės rengti kavinę ir barą. Pernelyg atoki vieta, manyčiau, kad pritrauktų lankytojų, bet kas man darbo. Mokėjau pakankamai už nuomą. O jei jūs paskambinsite po šešių mėnesių, jei tik kas čia bus, atsakys, kad aš numiriau. Rugpjūčio penkioliktąją aš būsiu Meksikoje. Visą savo gyvenimą troškau pamatyti plaukiojančius Hochimilko sodus. Išvykstu po trijų dienų. Tai paskutinė informacija, kurią galiu jums suteikti. O jūs, pone Skeisai, esate paskutinis mano klientas.

Skeisas tarė:

– Gaila.

Daugiau jis nesugalvojo, ką pasakyti. Po minutės paklausė:

– Ir jūs nė nenutuokiate, į kokį miestą ji galėtų keliauti?

– Manau, kad ji vyks į Londoną. Paprastai jie taip daro. Prieš žmogžudystę ji gyveno Seven Kingso priemiestyje, Esekse, argi ne? Taigi panašu, kad ji vyks į Londoną.

– Ar jūs žinote jos paleidimo laiką?

– Paprastai tai daroma iš ryto. Jūsų vietoje planuočiau viską atlikti rytą. Antradienio, rugpjūčio penkioliktosios, rytą.

Ar tik nebuvo subtiliai pabrėžtas žodis „planuočiau"?

Skeisas tarė:

– Naudinga būtų tai žinoti. Turiu asmeniškai ją pamatyti ir įteikti laišką nuo žmonos. Pažadėjau Meivis įduoti laišką jai tiesiai į rankas.

– Visą savo gyvenimą pačiam sau žadėjau parodyti plaukiojančius sodus. Ar jūs tikite reinkarnacija, pone Skeisai?

– Negalvojau apie tai. Manau, tai galėtų paguosti žmones, kurie nori tikėti savo svarba.

– Bet savo svarba jūs galite įtikėti ir nepasitelkdami mitų.

Išbrinkę vokai staiga pakilo ir neblunkančios mėlynos akys įsistebeilijo į jį ironiškai. Votkinsas tarė:

– Nelengva ką nors užmušti, pone Skeisai. Netgi valstybė turėjo to atsisakyti. O valstybei kur kas patogiau pasiųsti myriop nuteistąjį: ešafotas, kvalifikuotas ir įgudęs vykdytojas. Ar jūs įgudęs vykdytojas, pone Skeisai?

Skeisas stebėjosi, kodėl žodžiai ir numanoma grėsmė jo nejaudina. Tik dar sykį metęs žvilgsnį į šią kaukolę, tarytum anatomo modelis išraižytą mėlynų venų, į popieriaus plonumo membraną, aptraukusią atsikišusius kaulus, jis suprato kodėl. Užteko mirties antspaudo, kad žmogus pasidarytų nepavojingas. Nuo smulkmeniškų rūpesčių jis jau buvo nutolęs plaukiojančių sodų link. Ir koks skirtumas, kad kas nors įtars? Kai tik žudikė mirs, jis bus pagrindinis ir turbūt vienintelis įtariamasis. Tai kas, kad jis nepateiks policijai jokių akivaizdžių įrodymų. Dalis jo jau įtikėjo, kad jie ne per daug dėmesingai į tuos įrodymus žiūrės. Jis ramiai paklausė:

– Ar nesiruošiate įspėti policijos, jei tuo tikite?

– Betgi tai būtų neetiška, pone Skeisai. Mano profesija verčia mane ne per dažniausiai kalbinti policiją, nors kartais jiems ir patinka pakalbinti mane. Ir jūs, ir aš ilgai ir, manyčiau, vaisingai bendradarbiavome. Metų metais jūs gerai man mokėjote už patikimą informaciją. Nesu atsakingas už tai, ką su ta informacija veiksite. O po trijų dienų aš išskrendu.

Skeisas kalbėjo ramiai:

– Jūs apsirinkate. Turiu pamatyti moterį ir įteikti jai laišką. Tai ir viskas. Mano žmona norėjo, kad ji sužinotų, jog mes jai atleidome. Niekas neįstengia nekęsti dešimtį metų.

– Labai teisingai. Ar skaitėte Tomą Maną, pone Skeisai? Puikus rašytojas. „Dėl žmogiškumo, dėl meilės neleiskime, kad kieno nors mintims vadovautų mirtis“. Manau, teisingai pacitavau, o jūs pagavote mintį. Už viską penkiasdešimt svarų.

– Tai daugiau, nei aš tikėjausi. Grynais tepasiėmiau keturiasdešimt. Niekad anksčiau nemokėjau daugiau nei trisdešimt.

– Bet tai galutinis mokestis. Manau, kad pateikta informacija to verta. Bet tebus keturiasdešimt. Mes juk nenorime jokių čekių, argi ne?

Skeisas atskaičiavo aštuonis banknotus po penkis svarus. Elis Votkinsas įsidėjo į piniginę. Jis tarė:

– Nemanau, kad šį kartą mums derėtų vargti su kvitais. O dabar prie viso to šlamšto pridėkite dar ir savo aplanką. Į šiuos maišus sukišta nemaža paslapčių ir skausmo ašarų. Gal jūs tai sutvarkytumėte? Aplankas per standus mano rankoms.

Skeisas suplėšė kiekvieną popieriaus skiautelę, paskui į mažus skutelius sudraskė aplanką ir sužėrė viską į maišą, kuriame pono Votkinso veiklos likučiai buvo virtę skiaučių krūva. Galop paspaudė vienas kitam rankas. Votkinso ranka buvo sausa ir labai šalta, bet paspaudimas – nuostabiai tvirtas; be jokių abejonių, jam būtų užtekę jėgų suplėšyti aplankui. Kai Skeisas paskutinįsyk pažvelgė į Votkinsą, šis sėdėjo prie stalo išlydėdamas jį su švelnia užuojauta. Bet paskutiniai jo žodžiai nuskambėjo gan linksmai:

– Neužkliūkite už šiukšlių dėžių, pone Skeisai. Juk būtų labai nepatogu, jei sunegaluotumėte prasidedant tokiam įdomiam jūsų gyvenimo periodui.

Tą popietę Skeisas paskambino garsiausiai vietinei nekilnojamojo turto agentūrai ir paprašė tarpininkauti. Jam atsakė, kad kitą rytą agentūra atsiųs savo atstovą poną Vitlį. Ponas Vitlis atvyko dešimtą valandą. Jis buvo jaunesnis, nei Skeisas tikėjosi, – ne vyresnis kaip dvidešimties – smailo, nesveikai atrodančio veido, desperatiškai tvarkingais drabužiais, matyt, ketino įkvėpti pasitikėjimą įstaigos produktyvumu ir sąžiningumu. Pigus tamsiai mėlynas kostiumas kimštais pečiais kabote kabojo ant jo, tarytum būtų buvęs pirktas išaugimui. Bet jis įžengė kupinas smagaus pasitikėjimo ir kiaurai veriančiu bei vertinančiu žvilgsniu tuoj pat ėmė apžiūrinėti namą. Su savimi jis turėjo bloknotą. Kiekvieną kambarį kruopščiai išmatuodavo rulete. Vaikščiodamas paskui iš kambario į kambarį, Skeisas pastebėjo ant jo kaklo mažutį spuogelį. Šis pratrūko ir sutepė marškinių apykaklę krauju ir pūliais. Sunku buvo atitraukti nuo spuogo žvilgsnį.

– Tai nedidelė miela nuosavybė, pone. Puikiai išlaikyta. Neturėtume didelių sunkumų padėdami jums jos nusikratyti. Tik žinokite, kad kainos yra visiškai kitokios nei prieš šešis mėnesius. Kiek už ją norėtumėte gauti?

– Kokią sumą jūs siūlote?

Skeisas žinojo, kad atstovas nepasiūlys daugiau nei privalo. Agentūra vėliau pakels kainą, bet Skeisui terūpėjo greičiau ir be rūpesčių parduoti. Ir jis kaip tik dėl šitos susirūpinimo išraiškos veide ir sučiauptų lūpų neketino pats vertinti bei skaičiuoti savo turtų. Agentūra turėjo jam atsakyti tiksliai, kiek vertas gana gerai prižiūrimas butas Almos gatvėje.

Po kelių minučių lėto žingsniavimo iš prieškambario į svetainę, o iš svetainės į virtuvę Vitlis tarė:

– Jei pasiseks, gausite devyniolika su puse. Sodas kiek apleistas, be to, prie šių namų nėra garažų. Tai visada numuša kainą. Žmonėms patinka garažai. Galėtume pradėti nuo dvidešimties ir pasiruošti kainą mažinti.

– Noriu greitai parduoti. Neprieštarausiu, jei pradėsite nuo devyniolikos su puse.

– Tai priklauso nuo jūsų, sere. O kaip dėl apžiūros? Ar būsite namie šį vakarą?

– Ne. Aš jums duosiu atsarginį raktą. Norėčiau, kad jūs pats visa aprodytumėte žmonėms. Nenoriu jų matyti.

– Tai galėtų kiek pristabdyti reikalą. Suprantate, tai juk priklauso nuo personalo. Pabandysime surinkti kelis klientus kartu. Jei jūs pasistengtumėte būti namie anksti vakarais, sakykime, kelias savaites...

Skeisas pagalvojo, kad verčiau leis jiems užsidirbti savo komisinius:

– Nenoriu matyti nė vieno. Galėsite įteikti jiems raktus, perspėdami, kad rūpestingai užrakintų išeidami. Čia nėra nieko, ką jie galėtų pavogti.

– O, sere, mes nenorėtume taip daryti. Bet jei, sakykime, būsimiems pirkėjams nurodytume aštuoniolikos su puse ar, būtiniausiu atveju, aštuoniolikos sumą, nemanau, kad reikėtų ilgai laukti.

– Gerai. Prašykite aštuoniolikos su puse.

– Sąrašuose yra jauna pora, kuri galėtų susidomėti aštuoniolikos tūkstančių suma. Jie turi du vaikus, kuriems ši vieta patogi dėl mokyklos. Pažiūrėsim, ar negalėčiau jų atvesti šį vakarą.

– Aš noriu parduoti greitai. Ar jiems nereikės ko nors užstatyti? Tai užtruktų.

– Tai nesudarys sunkumų, sere. Jie taupė priklausydami statybos bendrijai. Pamatysite, viskas bus labai lengva, jei tik jiems patiks namas.

Metęs paskutinį niekinamą žvilgsnį į kuklių proporcijų svetainę, jis pridūrė:

– Nesvarbu, kas namą nupirktų, greičiausiai nuvers vidinę sieną ir pasidarys vieną didelį kambarį, atvirą. O ir virtuvė reikalauja pertvarkymų.

Skeisui nerūpėjo, ką jie darys su butu, kad tik jis būtų kuo greičiau parduotas. Jam buvo reikalingi pinigai savo sumanymui vyk-

dyti. Juodu su Meivis visada sutardavo, kad namą parduoti bus būtina. Jis nemanė, kad vėliau Meivis būtų galėjusi persigalvoti, – iki šiol ir jis negalvojo kitaip. Bet tikros benamystės perspektyva, pasitraukimas iš šio jaukaus priemiesčio į bauginantį, nežinomą pasaulį užliejo jį nuogąstavimų jauduliu. Kaip lengva būtų lūkuriuoti žinant, kad namie visad rasi gerai pažįstamą prieglobstį, į kurį galėsi pasitraukti, jei medžioklė eitųsi sunkiau ar nuviltų. Vaikščiodamas paskui poną Vitlį, stebėdamas sidabrinį matuoklį, žaibiškai matuojantį skurdžius virtuvės ir prieškambario dydžius, Skeisas namą įsivaizdavo kaip kokio smulkaus grobuonies urvą, žeminę, slėptuvę, į kurios rudas sienas įsigėręs specifinis žvėries kvapas. Virtuvėje jo vaizduotė netgi regėjo žvėries pėdsakus ant linoleumo, o po stalu – kailio skutus ir kaulus.

1 3

Filipa žinojo, kad ieškodama apstatyto dviejų kambarių buto Londono centre už prieinamą kainą yra privilegijuota: išvaizda, amžius, balsas ir odos spalva – niekas nebūtų drįsęs abejoti jos rase – nuteikdavo kuo palankiausiai. Tuzine agentūrų, į kurias ji kreipėsi, iš vertinančių žvilgsnių ir darbuotojų rodomos pagarbos Filipa suprato tiesą apie savo pranašumą. Aiškindama, kodėl nuomoja butą tokį trumpą laiką, ji pridurdavo paskutinį viliojantį sakinį: „Tik tris mėnesius, kol išvyksiu į Kembridžą". Kiti žodžiai: „Tik mudviem, mano motinai ir man. Norėtume drauge praleisti kelis mėnesius Londone, kol man reikės išvykti mokytis į koledžą, o ji išvažiuos į užsienį", – ištarti pasitikinčiu išsilavinusios merginos tonu, kaip ji ir numatė, buvo pareigingos, geros dukters garantija. Bet kuris agentas būtų mielai padėjęs, jei tik būtų turėjęs ką tinkamo pasiūlyti. Bet trumpalaikė apstatyto buto Londono centre nuoma buvo lupikiška, ir Filipos bandymus pasiūlyti nuo keturiasdešimties iki penkiasdešimties svarų per savaitę pasitikdavo nepatikliomis šypsenomis, galvos purtymu ir nepatenkintu murmesiu apie blogas nuomos apribojimo aktų pasekmes. Filipa netgi pasijusdavo kalta dėl apgavystės: būdama beturtė neturėjo teisės atrodyti taip pasiturimai. Pra-

radęs susidomėjimą agentas užsirašydavo jos vardą bei adresą, tačiau nežadėdavo nieko.

Ši kasdienė rutina tęsėsi visą pirmąją paieškų savaitę. Po pusryčių Filipa išeidavo iš Kaldekoto terasos šešiasdešimt aštuntojo namo ir visą rytą praleisdavo lankydama agentūras. Vos pasirodydavo popietiniai leidiniai, pirkdavo juos ir susižymėdavo galimus variantus. Kitą pusvalandį ji praleisdavo telefono būdelėje, kur, apsirūpinusi monetomis, pradėdavo tiesiog žudančią užduotį: stengdavosi susisiekti su siūlytojais, kurių telefonai būdavo arba amžinai užimti, arba neegzistuojantys. Tuomet prasidėdavo apžiūra butų su nešvariais langais, pro kuriuos buvo matyti gilūs šuliniai, niekada neregėję saulės šviesos, atokiau nuo butų įrengtais bendrais tualetais, galinčiais sukelti nuolatinį vidurių užkietėjimą, ir voniomis; butų, apstatytų savininkų išmestais sukiužusiais baldais, spintomis su amžinai neužsiveriančiomis klibančiomis durelėmis, viryklėmis su atsilupusia emale ir maisto plėve apsitraukusia orkaite, kreivakojais stalais apsvilusiu viršumi, purvinomis išgulėtomis lovomis; savininkais, kurių noras rasti nuomininkę moterį buvo mažiau susijęs su galima didesne virtuvės švara nei su kitomis, daug paprastesnėmis reikmėmis.

Greit Filipa turėjo praplėsti savo paieškų plotus. Ji susipažino su įvairialypiu Londonu ir pamatė jį naujomis akimis. Londono centre buvo visko ir įvairiems žmonėms. Tai nedarė garbės ir gadino nuotaiką; bet to nepakeisi. Skurdūs čia buvo dar skurdesni, vieniši – dar vienišesni, tuo tarpu pasiturintys ir laimingi prabangaus gyvenimo tėkmėje tematė pelnytos savo sėkmės patvirtinimą. Po savaitę trukusių nesėkmingų buto, kuriame galėtų nors laikinai kentėti, paieškų Filipa pasijuto prislėgta ir atstumta. Saugiai gyvenančiai Kaldekoto terasoje, prastesnės šiaurės Pedingtono, Kilburno ir Erls Korto gatvės jai atrodė žavūs priemiesčiai su savita kultūra, paįvairinančia kiekvienos sostinės gyvenimą. O dabar, išsisklaidžius iliuzijoms, ji tematė purvą ir iškrypimą: perpildytus neišvežtų šiukšlių maišus, popiergalius, užkimšusius vandens nutekamuosius vamzdžius ir besimėtančius metro stotyse, kairiųjų ir dešiniųjų ekstremistų šūkiais

subjaurotas sienas, akį rėžiančiomis nešvankybėmis išmargintas afišas, šlapimo ir dezinfekcijos priemonių dvoką, kylantį nuo dėmėto požeminių perėjų betono, žmonių bjaurumą. Žmogus, teršiantis savo buveinę, elgiasi daug prasčiau už gyvulį.

Svetimi, apsimuturiavę kūnai, prigludę prie šaligatvio pakraščio, stebintys pro atdaras duris, baugino savo keistumu; visur tvyrantis aštrus minios, skubančių, susispietusių žmonių, iškvėpintų moterų plaukų tvaikas ypač atstumdavo, vertė jaustis svetimą savo pačios mieste.

Pagaliau liepos dvidešimt aštuntosios rytą, penktadienį, eidama Edžvero gatve, sužinojusi, kad kitas pasiūlytas butas jau užimtas, šalimais ji aptiko agentūrą, kurios iki šiol nebuvo radusi. Keisčiausia buvo tai, kad šis biuras iš viso egzistavo ir netgi tvarkė kai kuriuos reikalus. Keista, kad ši aptriušusi, nepatraukli įstaiga pritraukdavo būsimus šeimininkus, kai kur kas didesnės, švaresnės ir įspūdingesnės agentūros pritrūkdavo lėšų nuomai ir verslui. Langas buvo nusėtas ranka rašytų kortelių, lipnia juosta priklijuotų tiesiai prie išteplioto stiklo. Dauguma kortelių buvo parudavusios nuo senumo ir išblukęs rašalas jose panėšėjo į kraujo dėmes. Rašysenų įvairovė ir rašybos keistumas bylojo apie dažną darbuotojų kaitą ir nelabai reiklią atranką. Kelios švarios kortelės čia buvo įsibrovusios tarsi vilties lopinėliai, deja, greit suniokoti išilgai pakeverzotu žodžiu „užimta“, tačiau, sprendžiant iš kortelėse siūlomo nuomos mokesčio, iš tikrųjų jų niekas niekada nesiūlė.

Stumtelėjusi duris Filipa įžengė į nedidelę įstaigėlę su dviem stalais ir keturiomis palei sieną išrikiuotomis kėdėmis. Ant vienos iš kėdžių kupinas ramybės ir rezignacijos sėdėjo indėnas. Prie didesniojo stalo sėdėjo pernelyg ryškiai apsirengusi raudonplaukė moteris, skambaliuodama daugybe papuošalų. Ji rūkė cigaretę ir sprendė kryžiažodį, išspausdintą rytiniame laikraštyje. Ji panėšėjo į moterį, prieš kurią gyvenimas maištavo nuo pat vaikystės, bet pagaliau jai pasisekė suteikti jam šiokį tokį pavidalą. Prie kito stalo jaunesnė šviesiaplaukė, rūpestingai slėpdama nuobodulį, klausėsi raudonveidžio kreivakojo plepio, kurio languotas vilnonis kostiu-

mas ir skrybėlė su plunksna labiau tiko Braitono hipodromui, o ne šiai nykiai įstaigai.

Šviesiaplaukė kilstelėjo akis į Filipą, greičiausiai parodydama, kad dabar ji yra pasiruošusi tvarkyti reikalus. Supratęs užuominą, kreivakojis nužirgliojo durų link.

– Taigi iki pasimatymo.

– Iki, – abidvi moterys atsakė choru aiškiai stokodamos entuziazmo.

Filipa išdėstė savo reikalą. Ji teieškojo mažučio, dailiai apstatyto dviejų kambarių butelio sau ir savo motinai Londono centre dviem mėnesiams.

– Kol ateis laikas vykti į universitetą. Tebūsime dviese. Neketinu jame nieko keisti, jei tik jis iš esmės gerai sutvarkytas ir gana arti centro.

– Kiek galėtumėte mokėti nuompinigių?

– O kokios čia kainos?

– Įvairios. Penkiasdešimt, šešiasdešimt, aštuoniasdešimt, šimtas ir daugiau. Bet paprastai visi moka apie penkiasdešimt per savaitę. Suprantate, tokie nuomos įstatymai. Negali mokėti savininkui nuomos, kol jis neišprašė buvusių nuomininkų.

– Žinau viską apie nuomos įstatymus. Galiu sumokėti grynaisiais iš anksto.

Moteris nuo kito stalo pažvelgė, bet nepasakė nieko. Blondinė kalbėjo toliau:

– Sakote, dviem mėnesiams? Dažniausiai savininkai dairosi klientų ilgesniam laikui.

– Maniau, kad jiems patinka trumpi terminai. Argi ne todėl priima užsieniečius, kad užsimanę galėtų išprašyti. Aš galiu pažadėti, kad iki rudens išsikraustysime.

Prašneko raudonplaukė:

– Mes nepriimame pažadų. Čia reikalingos sutartys. Netoli gyvenantis advokatas ponas Veidas jas mums paruošia. Sakėte, grynaisiais?

Filipa prisivertė atidžiau pažiūrėti į gudrias akis:

– Galėtumėte padaryti dešimties procentų nuolaidą.

Blondinė prajuko:

– Jūs turbūt juokaujate? Visus butus, apstatytus baldais, galime išnuomoti ir be nuolaidos.

Moteris už kito stalo tarė:

– O kaip dėl tų dviejų kambarių su virtuve ir bendra vonia Delani gatvėje?

– Jau išnuomoti, ponia Bailing. Jaunai porai su vaiku ir greit gimsiančiu kūdikiu. Jie apžiūrėjo butą vakar. Jau sakiau jums.

– Pažiūrėkime į popierius.

Blondinė atidarė viršutinį stalčių iš kairės ir pervertė kartoteką. Kortelė buvo perbraukta. Raudonplaukė pažiūrėjo į Filipą:

– Turėtumėte susimokėti už tris mėnesius iš anksto. Jis neišnuomos trumpesniam laikui nei trys mėnesiai. Prašė šimto devyniolikos už mėnesį. Taigi už tris mėnesius bus penki šimtai penkiasdešimt grynaisiais, čekis netinka. Tai vadinamoji atostogų nuoma. Nuomos įstatymai čia netaikomi.

Filipa kaip tik iš banko turėjo pasiėmusi tūkstantį svarų, sutaupytų iš gimtadienių dovanų ir uždirbtų per atostogas. Bet pinigai, nors ji niekada neleido jų nemąstydama, iš tikrųjų jai niekada nerūpėjo. Ji visada tikėjo, kad įstengs užsidirbti. Iš visų reikmių ši atrodė jai lengviausiai pasiekiama. Taigi tik minutėlę padvejojusi ji tarė:

– Gerai. Bet jis juk užimtas?

– Betgi prašom. Tai kaip tik jums.

Šviesiaplaukė žvilgtelėjo į Filipą linksmu, kiek niekinamu žvilgsniu moters, kurios tikėjimas geru žmonių elgesiu seniai žlugo, bet kuri vis dar išspaudžia sau malonumo matydama juos blogai besielgiančius. Filipa linktelėjo. Vyresnioji moteris pakėlė telefono ragelį ir surinko numerį:

– Pone Beikeri, tai nuomos agentūra. Skambiname dėl buto. Taip, taip, taip. Nagi, esmė yra ta, kad ponas Koutis nebuvo patenkintas. Taip, aš žinau, kad jis Niujorke. Jis skambino. Jis mano, kad jūsų žmonai nederėtų laipioti tais siaurais laiptais, bent jau kol kas. Be

to, jis nenori nuomininkų su vaikais. Taip, aš žinau, bet būtent aš sprendžiu šiuos reikalus, o tada, kai atėjote, manęs nebuvo. Prieškambaryje tuomet stovėtų vaiko vežimėlis. Ne, nemanau, kad derėtų jam rašyti. Aš netgi nežinau, kur jis tuos kelis mėnesius bus. Prašau atleisti. O taip, mes jums pranešime. Iki keturiasdešimties svarų per savaitę. Taip, aš žinau, pone Beikeri. Taip. Mes išsiaiškinome visas smulkmenas. Manau, kad reikėtų laikytis tokio požiūrio. Pagaliau niekas nebuvo pasirašyta.

Ji vėl užsidegė cigaretę ir pasiėmė laikraštį. Nežiūrėdama į Filipą tarė:

– Galite tuojau pat jį apžiūrėti. Dvyliktas namas Delani gatvėje. Melo gatvės, išeinančios iš Edžvero, gale. Toje pačioje pusėje kaip ir Predo gatvė. Du kambariai, viena virtuvė. Galėsite naudotis vonios kambariu. Vonia bendra su apačioje įsikūrusia daržovių parduotuve. Pigiau tikrai nerasite, bent jau Londono centre. Jums pasisekė. Kaina turėtų būti dvigubai didesnė, bet ponas Koutis paskubomis išvyko į Niujorką ir trumpam panoro įsileisti nuomininkus.

– Ar butas apstatytas?

Šviesiaplaukė atsakė:

– Nevisiškai taip, kaip norėtumėte. Dažniausiai žmonės šį bei tą atsineša savo. Bet skelbiama, kad apstatytas.

– Jei galima, norėčiau dabar jį pamatyti.

Pasirašiusi už raktus, Filipa ne iš karto pasuko į Delani gatvę. Jai atrodė, kad vienąsyk reikia apsispręsti. Jei ketintų atsisakyti buto, turėtų tai padaryti dabar. Jai reikėjo energingai pasivaikščioti, kad mintis suderintų su veiksmais. Bet šaligatviu plaukė minios; kūnų spūstis, vaikų ir pardavėjų vežimėliai išstūmė iš kelkraščio ir nuvargusios kojos nunešė ją su minia. Nuėjusi maždaug šimtą jardų Edžvero gatve, beveik negalvodama ji užsuko į kavinę ir atsisėdo prie plastiku dengto stalo netoli lango. Nuo prekystalio atkėblino padavėjas glotniais plaukais ir dėmėtu švarku ir Filipa užsisakė kavos. Tačiau kava, pagaliau atkeliavusi plastikiniame puodelyje, tebuvo drungnas, beskonis, blyškus, neįmanomas gerti skystis. Žval-

gydamasi į kitus lankytojus, kurie ne tik gėrė kavą, – nors ir be jokių pasitenkinimo požymių, – bet netgi pirkosi maisto – sukepusių mėsainių, glebių bulvių traškučių, keptų parudavusių kiaušinių, plaukiojančių taukuose, – ji susimąstė, kad bent jau viena paskutiniųjų Moriso aksiomų tikrai yra teisinga: beturčiai už svarą visuomet gauna prastesnės kokybės daiktą nei turtingieji.

Langus puošė girliandos pintų krepšelių su dulkinomis dirbtinėmis gėlėmis ir besidraikančiais vynuogių lapais. Gatvė mirguliavo nuo mašinų gausos, šaligatvyje buvo pilna žmonių. Paskaityti valgiaraščio retkarčiais prie vitrinos priplaukdavo pilki, rudi, juodi veidai. Atrodė, kad jie spokso į ją. Veidai keitė vienas kitą tarsi keliaujantys teisėjai, jos moralinės dilemos nebylūs liudytojai.

Niekas, ką tik prisiminė iš savo praeities, negalėjo padėti šios dilemos išspręsti. Filipa ant nykščio užsimovė raktų žiedelį, taigi du raktai, cilindrinis, matyt, skirtas išorinėms durims, ir storasis – butui, šalti ir sunkūs atgulė į jos delną tarytum simboliai. Jos moraliniai svyravimai – Morisas, šypsodamasis savo dorumu patenkinto žmogaus šypsena, būtų tai pavadinęs teoretizavimu – buvo semantikos klausimas, bandymas intelektualinti patogų etinį ortodoksiškumą. Paprastai su kitais žmonėmis elgiamės gana gerai dėl tam tikrų abstrakcijų – viešosios tvarkos, gyvenimo malonumų, įgimto teisingumo jausmo – nesvarbu, kaip pavadinsime, bet šių, be abejonės, gerų dalykų visada norisi kuo daugiau. Be to, dauguma su kitais elgiasi gerai, tikėdamiesi, kad ir kiti su jais deramai elgsis. Juk protingi, sąmojingi, gražūs ir turtingi tikslą pasiekia kur kas lengviau ir visam kam jie atrodo tinkamesni.

Mokydamasi Filipa neįstengė rasti atsakymų į visus tuos klausimus. Pietų Londono koledžas nominaliai turėjo krikščionišką pagrindą, bet bendra kasdieninė penkiolikos minučių malda, kuria prasidėdavo diena mokykloje, labiau panėšėjo į laikymąsi tradicijų, užtikrinančių, kad direktorei skaitant dienos nutartį susirinks visa mokykla. Kai kurios mergaitės buvo religingos. Anglikonybė, ypač aukštoji anglikonybė, buvo visiems priimtinas kompromisas tarp proto ir mito: įsitvirtinusi liturgijos grožiu ir tipiško anglų cha-

rakterio aukštinimu, iš esmės tai tebuvo universali religija, besiremianti liberaliuoju humanizmu ir dėl savo ritualų atitinkanti kiekvieno individualų skonį. Filipa niekada nė nemanė, kad Gabrieliui, išpažįstančiam aukštąją anglikonybę, tai galėjo reikšti ką nors daugiau. Į negausius Romos katalikus, krikščionių mokslininkus bei nonkonformistus buvo žiūrima kaip į ekscentrikus, besiremiančius savo šeimos tradicijomis. Niekas iš jų nebūtų atvirai prisipažinęs, kad jų tikėjimas kertasi su bendromis mokyklos dogmomis, aukštinančiomis protinius žmogaus gabumus. Mergaitės, lygiai kaip ir jų broliai Vinčesterio, Vestminsterio ir Šv. Povilo koledžuose, nuo vaikystės buvo auklėjamos nuožmios intelektinės konkurencijos dvasia. Filipa ir pati nuo pat pirmųjų klasių buvo šitaip auklėjama. Sėkmė buvo juos pažymėjusi nematomomis stigmomis; laimės kūdikiai, apsaugoti nuo monotonijos, neturto, nesėkmių, nereikšmingumo. Universitetai, į kuriuos jie keliaus, profesoriai, kuriuos jie rinksis, netgi žmonės, su kuriais kada nors tuoksis, turėjo savo vietą nerašytoje, bet visų subtiliai suprantamoje hierarchijoje. Filipai neatrodė, kad tai vienintelis pasaulis, kuriame ji įstengtų susirasti sau vietą. Ji buvo rašytoja ir visi keliai jai buvo atviri. Bet Morisas iškilo šiame pasaulyje ir į jį priėmė ją kaip įdukrą. Su šiuo pasauliu ji nebuvo susipykusi. Net ir pagyvenusiai tarp miesčionių, kultūrinio miesto durys jai bus visada atviros ne kaip svetimai, bet kaip garbingai viešniai.

Filipa įtarė, kad ponia Beatričė, apsilankydavusi mokykloje kartą per savaitę mokyti moralės filosofijos, būtų galėjusi išspręsti jai iškilusią dilemą, jei sprendimu galėtum laikyti naujų klausimų kėlimą ir diskusijas, ar jie turi reikšmės. Ji atšaukė paskutinės savaitės rašinį, kas jau savaime pabrėžė rašančiųjų pranašumą, kadangi tik išleidžiamoji klasė, šeštokai, lankė ponios Beatričės paskaitas.

– Elkitės tik pagal tokius principus, kuriuos galėtumėte laikyti universaliais. Ginčykitės su Hėgelio kriticizmu bei Kanto moralinės filosofijos sistema, ne tik remkitės jais.

Ir kokio gi jos žinių pritaikymo reikalavo ši dilema: pigus butas buvusiai žudikei, ką tik išėjusiai iš kalėjimo, ar nėščiai žmonai? Be

to, nėščioji tą butą rado pirmiau. Mokyklos koridoriuje ant sienos kabojo žinutė: „Kapelionas priima mergaites savo kabinete pagal išankstinį užsirašymą arba penktadieniais nuo 12.30 iki 14.00 valandos ir trečiadieniais nuo 16.00 iki 17.30“. Dvasios vadovas. Jis neturėjo humoro jausmo ir mergaitės juokdavosi iš netinkamai parinktų jo žodžių. Bet jo atsakymas tikriausiai būtų nuskambėjęs taip: „Duodu jums naują įsakymą: mylėkite vienas kitą“.

Bet to neįmanoma pasiekti vien valios pastangomis. Ištikimieji, žinoma, būtų paklausę: „Bet, Viešpatie, parodyk mums kaip?“ Ir jis, keliaujantis žmogus ir Dievas, apie kurį nieko nežinotume, jei jis būtų sveikas miręs savo lovoje, atsakytų: „Aš jums rodau“.

Kavinė nebuvo pati tinkamiausia vieta moralinėms dilemoms spręsti. Triukšmas buvo siaubingas, be to, trūko vietų. Išvargusi moteris su sudedamuoju vežimėliu ir į paltukus susuptais vaikais ieškojo, kur galėtų prisėsti. Filipa jau gana ilgai buvo prasėdėjusi kavinėje. Padėjo penkis pensus arbatpinigių po lėkštele su neišgertos kavos puodeliu, įsimetė raktus į rankinę ir ryžtingai patraukė Edžvero gatve Melo gatvės link.

14

Delani gatvė driekėsi nuo Lison Grouvo ir Melo gatvių sankryžos. Tai buvo siaurutė sujungtų namų gatvelė, kurios kairėje pusėje buvo įrengtos mažutės parduotuvėlės su gyvenamaisiais būstais viršuje. Gatvės gale stūksojo baras „Grenadierius“ su besisupančia prabangia iškaba, už baro – lošimo namai su paslaptingai išpaišytais langais, iš už kurių lyg iš įkyrių bičių avilio sklido žemas dūzgesys. Toliau buvo kirpykla, kurios priekinis langas buvo nusėtas plaukų tonikų ir losjonų reklamos lapeliais, o galiniame stirksojo keturios manekenų galvos. Tuščios lėlių akys, iš žiojinčių akiduobių spoksančios į viršų, ir sausi lyg šiaudai perukai priminė per kadaise vykdytus naikinimus giljotinuotas galvas, tetrūko nelygios raudonos linijos apie kiekvieną nuo kūno atskirtą kaklą. Kirpyklos durys buvo atvertos, ir Filipa matė du klientus, laukiančius savo eilės, ir raukšlėtą senį, su šukomis plušantį ties dar vieno kliento sprandu.

Žalios durys su juodai išpieštu skaičiumi „12“, Viktorijos laikų geležiniu belstuku bei pašto dėžele buvo tarp sendaikčių supirktuvės ir daržovių parduotuvės, kurios apatinis aukštas kadaise buvo

gyvenamas. Čia puikavosi užrašas: „Mončio daržovės ir vaisiai". Abiejų parduotuvių gėrybės buvo užtvėrusios net šaligatvį. Ant daržovių parduotuvės prekystalio, uždengto ryškiu žolę imituojančiu kilimėliu, pūpsojo daržovių ir vaisių krūvos, sukrautos stengiantis padaryti įspūdį. Tamsiame parduotuvės fone visu grožiu švytėjo sudėtinga apelsinų piramidė; ant skersinio kabojo bananų ir vynuogių kekės, blizgantys obuoliai, morkos ir pomidorai, išdėlioti tarytum per derliaus šventę, sudarė ištisą raštą. Iš svarstyklių lėkštės į senyvo pirkėjo krepšį, prilaikomą pirštinėtų rankų, jaunuolis, kresnas, šviesiais riebaluotais ant pečių besidraikančiais plaukais ir plačiu draugišku veidu, didelėmis rankomis pylė bulves. Senukas nuo nemalonios vasaros gynėsi tieka drabužių, kad tarp nusmukusios darbinės kepurės ir vilnonio apmuturiuoto šaliko buvo matyti tik menkas veido lopinėlis.

Atsidūrusią čia, Filipą apniko prieštaringi jausmai: smalsumas pamatyti butą ir keistas nenoras atrakinti jo duris. Tai buvo ir savitvardos išbandymas, ir troškimas atitolinti nusivylimą savo būsima aplinka.

Sendaikčių supirktuvė atrodė įdomiai. Lauke buvo išdėlioti seni baldai: keturios lenktakojės kėdės, dar dvi su išlūžusiomis pintomis sėdynėmis, tvirtas virtuvinis stalas, ant jo – romanai popieriniais viršeliais ir seni žurnalai; senovinė kojinė siuvimo mašina, emaliuota praustuvė su įvairiausiais indais, daugiausia nudaužytais, ir medinis skalbinių gręžimo ir lyginimo įtaisas. Į stalo kojas buvo atremtos įvairiopai įrėmintos Viktorijos laikų graviūros bei mėgėjiškos akvarelės. Dalį šaligatvio užėmė kartoninės dėžės su drobėmis. Čia mielai kuitėsi dvi jaunos moterys. Kiekvienas parduotuvės lango colis buvo panaudotas. Atrodė, kad daiktai sumaišyti neatsižvelgiant nei į kainą, nei į vertę. Čia galėjai pamatyti subtiliai išpieštus, bet suskilusius Stafordšyro puodelius bei lėkšteles, dubenis bei vazas, žvakides ir žalvarinius pentinus, o šalia – garbingiausią vietą užimančią kiniško veido senovinę lėlę su storomis, šiaudų prikimštomis kojomis.

Žinodama, kad yra susidomėjusio daržovių prekeivio stebima, Filipa įkišo cilindrinį raktą į spyną ir atsidūrė siaurame prieškambaryje, stipriai kvepiančiame obuoliais ir moliu. Filipa suabejojo, ar šis kvapas neužgožia kur kas nemalonesnių kvapų. Prieškambaris buvo labai siauras. „Pernelyg siauras vežimėliui, – tarė pati sau, – ir dar užgriozdintas dviem bulvių maišais ir tinkliniu maišu su svogūnais". Dešinėje atviros durys vedė į parduotuvę, pro kitų durų stiklinį pano buvo matyti užpakalinis kiemelis. Filipa nutarė jį apžiūrėti vėliau, bet jau iš pirmo žvilgsnio pastebėjo vijoklius ir vazonėlius su snapučiais. Užkopusi kilimu užklotais laiptais Filipa atsargiai atidarė duris ir išvydo vonios kambarį. Didžiulė senovinė vonia prie nutekamojo vamzdžio buvo apskretusi, bet šiaip – gana švari. Čia buvo nedidelė, purvo priaugusi kriauklė ir šlapias rankšluostis, sugrūstas į muilinę. Klozeto viršus buvo padarytas iš raudonmedžio, bakas įtaisytas aukštai, grandinėlė pailginta virvele. Virš vonios ištemptą kitą virvelės galą svarino džinsai bei du nešvarūs rankšluosčiai.

Ji palypėjo kelias pakopas buto durų link. Apvalus raktas pasisuko neužkliuvęs ir Filipa įėjo į mažutį prieškambarį. Išėjus iš laiptinėje tvyrojusios prieblandos butas atrodė kupinas šviesos, gal todėl, kad visos trejos durys į kambarius buvo atdaros. Pirmiausia įžengė į priešakinį kambarį, kurį manė esant pagrindinį ir plačiausią visame name. Užuolaidos buvo atitrauktos, ir vienišas saulės spindulys, prasiskverbęs pro nešvarius langus, šokdino kambary susispietusias dulkes tarytum vaivorykštę. Kambarys nebuvo didelis, gal penkiolikos pėdų ilgio, dešimties pločio, bet dėl išraižyto karnizo bei dviejų į gatvę žvelgiančių langų atrodė jaukus ir proporcingas. Kairėje prie sienos stovėjo Viktorijos laikų židinys, kurio gaubto briauna buvo papuošta kriauklėmis bei vynuogėmis, viršum židinio atbrailos buvo įtaisyta paprasta medinė lentyna. Židinys buvo kimšte prikimštas senų parudavusių laikraščių, o ant koklių buvo primėtyta nuorūkų. Bet ore cigarečių kvapo nebuvo likę nė žymės, tik lengvas rudeniškas daržovių bei obuolių dvelksmas. Kam-

barys buvo apleistas. Langų rėmų dažai atsilupę, ant nešvaraus monotoniškai žalio kilimo – apvalios dėmės, tarytum šeimininkas čia būtų statęs karštus puodus. Bet sienų apmušalai su mažutytėmis rožių puokštelėmis, nors nuo laiko gražiai apiblukę iki rausvo rudumo, atrodė nuostabiai gerai, taip pat ir lubos, nors greičiausiai metų metais nebuvo dažytos, neturėjo nei plyšių, nei kokių atsiknojusių draikanų. Ilgas laidas su vieniša lempele be gaubto buvo nuvestas nuo lubų vidurio iki kablio, kad šviesa kristų ant viengulės kušetės.

Kušetė buvo užtiesta vilnone antklode, pasiūta iš rankomis nertų įvairiaspalvių kvadratėlių. Filipa atitraukė ją ir su palengvėjimu pamatė, kad čiužinys toks švarus, jog atrodo kaip naujas. Čia dar buvo dvi pagalvės, taip pat naujos, bet daugiau jokios kitokios patalynės. Prie sienos tarp langų stovėjo maža, bet tvirta ąžuolinė drabužių spinta raižytomis durimis. Ji tvirtai laikėsi ir Filipai atidarius duris. Viduje kabojo dvi tuščios pakabos, o ant spintos grindų gulėjo trys pilkos kareiviškos antklodės, skleidžiančios priemonių nuo kandžių kvapą. Kiti kambario baldai – pinta kėdė su minkšta gelsvai ruda pagalvėle, pailgas stalas su stalčiumi per vidurį ir lenktakojė supamoji kėdė su karklo vytelių sėdyne.

Šiurkštaus vienspalvio lino užuolaidos prie senovinio bambukinio karnizo buvo pritvirtintos mediniais kabliukais. Jos atrodė susiglamžiusios, nešvarios, tarytum kurį laiką būtų buvusios padėtos į šoną, nenaudojamos, tačiau medžiaga buvo gera. Stovėdama už užuolaidų Filipa pažvelgė į siaurą gatvelę. Priešais, vos trisdešimt jardų į kairę, buvo kitas baras – „Aklasis elgeta“. Tai buvo aukštas olandiško fasado pastatas, kur po stogo kraigu šalia pavadinimo buvo įmantriai išraizgyta 1896-ųjų metų data. Siūbuojanti iškaba su gerai nutapytu labai sentimentaliu piešiniu tikriausiai buvo originali. Joje buvo pavaizduotas sulinkęs žilas neregys, lydimas auksaplaukio vaikelio. Šalia pastato vinguriavo siauras takelis, skiriantis aludę nuo dykvietės, aptvertos gofruotos geležies tvora. Dykynė priminė šėjo į nuo karo laikų užsilikusią subombarduotą vietovę, bet greičiausiai, pagalvojo Filipa, plynė buvo paruošta statyboms, ne-

prasidėjusioms dėl pinigų stokos. Plotelis netgi buvo išbetonuotas, bet paviršius sutrūkinėjo, ir žolės bei piktžolės pro plyšius išaugo net iki juosmens. Ten stovėjo trys mašinos: furgonas ir dvi lengvosios. Jos buvo gerokai aplamdytos, nusenusios ir puikiai tiko šiai lūženų oazei. Šalia mašinų aikštelės buvo supirktų knygų parduotuvė. Langinės buvo pusiau uždarytos, bet du sulankstomi stalai šalia parduotuvės mirgėjo nuo žalių ir oranžinių senų knygų viršelių. Toliau stūksojo universalinė parduotuvė su įvairiausiomis žinutėmis nuklijuotais langais. Delani ir Melo gatvių sankirtoje buvo įkurta savitarnos skalbykla. Filipai bežiūrint, pro skalbyklos duris išėjo juodaodė, tempdama du greičiausiai skalbinių pilnus maišus, kuriuos paskui įkėlė į tuščią vežimėlį. Šiaip gatvė buvo tuščia, apgaubta ryto tylos.

Filipa nusisuko nuo lango ir kylant jauduliui darsyk apžvelgė kambarį. Reikėjo ką nors daryti. Mintyse ji jau matė jį pakeistą: nušveistą ir nulakuotą židinį, išskalbtas užuolaidas, medinius daiktus nudažytus akinamai balta spalva. Sienoms nereikėjo jokių pakeitimų, jai patiko išblukęs rausvumas ir rudumas. Su grindimis, žinoma, bus rūpesčių. Ji pakėlė kilimo kampą. Tvirtos ąžuolinės lentos po juo buvo purvinos, bet sveikos. Nuostabiausia būtų jas nušveisti taip, kad ąžuolinės lentos sušvytėtų natūralaus medžio grožiu, nušviesdamos net sienas, tik Filipa abejojo, ar visa tai įmanoma. Neturėdama automobilio vargu ar galės išsinuomoti poliravimo mašiną, o ir laiko turėjo nedaug. Anksčiau niekada nė nepagalvojo, koks reikalingas gali būti automobilis. Bet kilimą reikia išmesti. Ji jį suvynios, būtinai juo atsikratys, o čia paties nedidelius kilimėlius. Šiaip ar taip, kambarys atrodys pakenčiamai, tik jam trūks grakštumo ar individualumo. Jis jokiu būdu neturėtų priminti kalėjimo kameros.

Filipa tęsė apžiūrą. Užpakalinėje namo pusėje buvo du kambariai: siauras miegamasis ir virtuvė. Abu žvelgė į aptvertą kiemą, už kurio buvo matyti kitos gatvės sodeliai. Vienas ar keli buvo gražiai prižiūrimi, bet kituose tebuvo aptriušusios pašiūrės, išardyti motociklai, sugadinti ar šiaip nereikalingi vaikų žaislai, skalbimo vone-

lės ar išbetonuotos anglių duobės. Bet pačiame sodelio gale, priešais miegamojo langą, uždengdamas pačią baisiausią netvarką ir suteikdamas vaizdui jaukumo augo platanas.

Filipa nusprendė, kad mažasis kambarėlis turėtų atitekti jai. Savo proporcijomis jis buvo pernelyg panašus į vienutę, kad galėtų tikti motinai. Atsisėdusi ant viengulės kušetės Filipa įvertino kambario galimybes. Prie geležinio Viktorijos laikų židinio iš abiejų pusių buvo pritaisytos spintutės, apšiurusios sienos tiesiog prašėsi sutvarkomos. Spintos pirkti neprireiks, bet senąją reikės nudažyti emulsija. Jai patiko ir pušinė lentyna virš židinio. Kažkas buvo ją nudažęs žaliai, bet dažai jau luposi. Neturėtų būti sunku nei nulupti, nei nušveisti ją. Palangė buvo gana plati, kad išsitektų augalas. Vaizduotėje Filipa jau regėjo ją baltai tviskančią, atmušančią pelargonijų raudonį ir žalumą.

Galiausiai ji nuėjo į virtuvę. Kuo maloniausiai nustebo išvydusi nemažą kambarį su kriaukle ir tikmedžio indų džiovykla priešais dvigubą langą. Savininkas čia jau buvo pradėjęs remontuoti ir sienas nudažęs baltai. Čia stovėjo medinis stalas, dvi kėdės su išlenktais atlošais, nedidelis šaldytuvas ir naujai atrodanti dujinė viryklė. Filipa atsuko dujas ir lengviau atsikvėpė supratusi, kad jų tiekimas nėra nutrauktas. Į Ameriką savininkas tikriausiai išvyko paskubomis.

Apžiūrėjusi butą Filipa užrakino priešakines duris ir galų gale nuėjo apžiūrėti užpakalinio kiemo, kurio didžiausius siaubus jau buvo mačiusi iš viršaus žvalgydamasi pro platano šakas. Medinis lauko tualetas su akmeninėmis grindimis, matyt, nebuvo naudojamas jau ne vienerius metus. Betgi ir nedvokė. Kieme buvo netvarka. Atremtas į sieną stovėjo dviratis, kiti du pasieniai buvo užversti visokiu šlamštu: tuščiomis dažų skardinėmis, pūvančio seno kilimo ritiniu, dar kažkuo, panašiu į senovinės viryklės dalis. Čia buvo ir dvi aplamdytos dvokiančios šiukšlių dėžės. Filipa pagalvojo, kad jas geriausia būtų išvilkti į gatvę šiukšlių rinkimo dieną. „Šį tą sode teks pertvarkyti, – galvojo Filipa, – bet jis turės palaukti savo eilės“.

Ji žvilgtelėjo į laikrodį. Laikas buvo grįžti į agentūrą ir pranešti, kad ryžtasi išsinuomoti butą. Grynaisiais su savimi ji turėjo trisdešimt svarų. Tikriausiai šiuos pinigus jie paims kaip užstatą, kol ji iš banko atneš likusią sumą. Šiaip ar taip, dabar ji nebenorėjo buto prarasti. Ir vos pasirašiusi sutartį, įsikels ir pradės dirbti. Bet turbūt protingai pasielgtų pirmučiausia aplankydama kaimyną.

Šis, ką tik aptarnavęs pirkėją, rūpestingai taisė apelsinų piramidę. Filipa kurį laiką stebėjo prekeivį žinodama, kad šis ją mato, bet pirmo žingsnio laukia iš jos. Ji tarė:

– Labas rytas. Ar jūs Montis?

– Ne. Montis buvo mano senelis, jau dvidešimt metų kai miręs. – Jis kiek padvejojo, paskui pridūrė: – Aš esu Džordžas.

– Mano vardas Filipa. Filipa Palfri. Aš ir mano motina ką tik išsinuomojome viršutinį butą.

Ji ištiesė ranką. Vėl kiek padvejojęs Džordžas nusišluostė delną į šoną ir kaip reikia spūstelėjo jos krumplius. Filipa net krūptelėjo trakštelėjus kaulams. Jis paklausė:

– Martis išvykęs į Niujorką?

– Tikriausiai. Manau, kad grįš. Mes išsinuomojome butą tik keliems mėnesiams. Norėjau pasiteirauti dėl vonios. Agentūroje sakė, kad turėsime ja dalytis. Manau, turėtume susitarti dėl valymo.

Jis atrodė kiek sutrikęs.

–087Marčio paukštytės visada viską valydavo.

– Na, aš nesu kieno nors paukštytė. Bet kadangi mes būsime dviese, o tu tik vienas, mielai apsiimčiau ją tvarkyti, jei tik tai tau tinka.

– Gerai.

– Koridorių ir laiptus taip pat. Ar neprieštarausi, jei išvalysiu kiemą, išmesiu iš ten tą šlamštą. Pagalvojau, kad galėtume įsigyti vazonėlių su snapučiais. Nesitikiu, kad dėl tos aukštos sienos jie gautų pakankamai saulės, bet šis bei tas turėtų užaugti.

– Kieme laikau savo dviratį.

– O, visiškai neketinu judinti tavo dviračio. Žinoma, ne. Tik atsikratyčiau tų skardinių ir visokių lūženų.

– Man tinka. Tasai lauko tualetas nenaudojamas.

– Mačiau. Nemanau, kad būtų verta jį remontuoti. Šiaip ar taip, mudvi su motina neketiname vonios užimti visą laiką. Galėtume maudytis parduotuvei užsidarius. Paliksime vonią laisvą, jei žinosime, kad tau jos reikia.

– Klausyk, brangute. Aš šlapinuosi, kai užsimanau. Negaliu tau iš anksto pranešti, kada mane prispirs mažas reikaliukas. Tai priklausys nuo išgerto alaus.

– Atsiprašau. Mačiau tavo rankšluostį ir maniau, kad norėsi nusiprausti po darbo.

– Tai Marčio rankšluostis. Aš maudausi namie. Tėra du dalykai, kuriuos atlieku čia, ir tikrai negaliu tau pasakyti, kada jie mane prispirs. Sutariam?

– Tuomet gerai.

Juodu pažvelgė vienas į kitą. Džordžas paklausė:

– Kaip Martis? Ar jam viskas gerai?

– Neturiu nė menkiausio supratimo. Sprendžiant iš užsiprašytų nuompinigių, jam sekasi.

Džordžas nusišypsojo. Tuomet su fokusininko grakštumu jo tvirtos rankos pastvėrė keturis apelsinus, sumetė juos į krepšelį ir ištiesė jai.

– Produkcijos pavyzdys. Mončio geriausieji. Įkurtuvių dovanėlė kaimynei.

– Kaip miela. Ačiū. Dar niekada nesu gavusi įkurtuvių dovanos.

Toks poelgis savo kilnumu ir grakštumu sutrikdė ir sujaudino Filipą. Ji nusišypsojo Džordžui ir tuojau pat nusisuko išsigandusi, kad gali pravirkti. Ji niekada neverkdavo, bet savaitė buvo tokia ilga ir sekinanti, bet visi vargai pagaliau baigėsi. Galbūt tai tebuvo nuovargis ir atsipalaidavimas po beviltiškų ieškojimų, kad ji staiga taip jausmingai atsiliepė į truputį gerumo. Krepšelis sunkiems apelsinams buvo per silpnas ir Filipa turėjo prilaikyti juos rankomis. Žvelgdama į jų švytinčią ruplėtą žievę, Filipa tarsi jautė delnais jų pritarimą. Laiptais ji juos nešė taip lėtai ir atsargiai,

tarytum jie būtų galėję sudužti, o rakindama buto duris atrėmė krepšelį į sieną.

Apžiūrinėdama butą virtuvės spintelėje, tarp įvairių indų ir neišbaigtų kavos ir kakavos pakelių Filipa buvo radusi negilų išpieštą Vedžvudo dubenį. Į jį sudėjo apelsinus. Tuomet pastatė dubenį tiksliai virtuvės stalo vidury. Taip ji tapo buto savininke.

15

Kitą dieną, liepos dvidešimt devintąją, šeštadienį, Skeisas nusipirko pigų dieninį bilietą iš Viktorijos stoties į Braitoną ir atgal. Ketino pirkti peilį. Nors buvo gimęs Braitone, mažoje aludėje prie stoties, pirmąsyk jo grįžimas nebuvo nostalgiškas. Peilio pirkimas jam atrodė nepaprastai reikšmingas dalykas. Reikėjo tinkamai pasirinkti ir pasistengti, kad niekas vėliau to neprisimintų. Taigi geriausia buvo pirkti dideliame mieste, atokiau nuo Londono, labiausiai pirkėjų mėgstamą savaitės dieną. Braitone jis jautėsi kaip namie. Galima buvo ir rasti svarbųjį pirkinį, ir nepaklysti svetimame mieste.

Iš pradžių jis ketino įsigyti medžioklinį peilį ar peilį, skirtą gynybai, kurioje nors turizmo reikmenų parduotuvėje, bet, kai nuodugniai viską pro langą ištyrinėjęs įėjo į parduotuvę, peilių vitrinoje nerado. Jau ketino pasiteirauti pardavėjo, tik jį sulaikė mintis, kad šis, norėdamas būti paslaugus, ims klausinėti, kam jam reikalingas peilis ir koks. Ši parduotuvė nebuvo pati tinkamiausia. Sukinėdamasis tarp striukių, miegmaišių ir kitų iškylauti skirtų prekių jis pagaliau rado vitrinoje pakabintą didelių lenktų peilių rinkinį, bet pagalvojo, kad ašmenys gali būti per trumpi. Jis nerimavo, kad jei

tektų veikti paskubomis, pirštai gali būti per silpni, kad viską atliktų tiksliai. Jam buvo reikalingas paprastesnis ginklas. Bet turizmo reikmenų parduotuvėje jis rado ir nusipirko kai ką kita – storą, brezentinę chaki spalvos kuprinę, keturiolikos colių ilgio, dešimties pločio, su metalinėmis sagtimis ir diržu per petį.

Pagaliau naujoje ūkinių prekių parduotuvėje, virtuvės reikmenų skyriuje, jis rado peilį. Prekės buvo išdėliotos lentynose: gausybė puikiausių puodelių bei lėkštelių, moliniai karščiui atsparūs indai, paprasti patogūs stalo įrankiai bei visokiausios smulkmenos, kurių prireikia gaminant valgį. Parduotuvė buvo pilnut pilnutėlė, ir Skeisas sukiojosi su savo kruvinomis mintimis, neatkreipdamas dėmesio nei jaunų porelių, linksmai besitariančių, ką pirkti, nei šeimų su šėlstančiais vaikais, nei kleganččių užsienio turistų, nei atsitiktinių vienišių, priekabiai apžiūrinėjančių prieskonių, kavos pupelių butelaičius bei konservų stiklainius. Vasarinėmis suknutėmis vilkinčios jaunos gražios pardavėjos plepėjo tarpusavyje. Niekas nekreipė į jį dėmesio. Pirkėjai rinkosi patinkančius daiktus ir krepšeliuose nešėsi kasos link. Taigi Skeisas tebus vienas iš nesibaigiančios nepažįstamų žmonių eilės, aptarnaujamos taip greit, kad nereikės net burnos praverti.

Jis kiek užtruko prie lentynos, bandydamas peilius. Apgniauždavo savo godžiais delnais tarsi sverdamas ir stengdamasis pajusti, ar kotas patogus. Pagaliau jis išsirinko patvarų peilį mėsai pjaustyti su trikampiais aštuonių colių ašmenimis, labai smailiu galu ir paprasta medine rankena. Skustuvo aštrumo ašmenis saugojo kieto kartono makštis. Aštrusis galas Skeisui atrodė itin svarbus. Tai jis turėjo pirmiausia įsmigti į kūną, kuris, Skeiso manymu, ginsis sutelkdamas visas jėgas ir valią. Tai atlikus paskutinis pasukimas ir ašmenų ištraukimas būtų beveik instinktyvus. Išsiėmęs reikiamą pinigų sumą ir pastovėjęs neilgoje eilutėje Skeisas gavo čekį per kelias sekundes.

Į Braitoną jis buvo pasiėmęs žiūronus, kuriuos nusipirko kaip dovaną išeidamas į pensiją. Namie jis jau turėjo Londono gatvių žemėlapį, bet jam dar reikėjo dviejų dalykų, kuriuos taip pat ketino

pirkti Braitone. Vienoje vaistinėje jis įsigijo nedideles labai plonas apsaugines pirštines, kurias nusižiūrėjo vitrinoje, o kitoje didelėje parduotuvėje – baltą permatomą, bet neperšlampamą apsiaustą. Nesimatuodamas jis išsirinko patį didžiausią. Norėdamas tinkamai apsisaugoti nuo kraujo fontano turėjo pasirūpinti, kad apsiaustas beveik siektų žemę. Pirštines jis įdėjo į apsiausto kišenę, tuomet į jį įvyniojo žiūronus ir dėklą su peiliu. Ryšulys kuo puikiausiai tilpo kuprinėje, o ilgas diržas patogiai prigludo prie peties.

Skeisas pats nelabai suprato, kodėl viską baigęs pasuko į „Kvailių ganyklą“. Priežastis turbūt buvo ir paprasta, ir sudėtinga: jis juk buvo Braitone, o artimiausiu metu nesitikėjo vėl čia apsilankyti; aludė buvo pakeliui į stotį, o jis žengė į naują gyvenimo etapą, kuris dar labiau atitolins anuos skausmingus metus, be to, jam buvo įdomu pasižiūrėti, kiek visa pasikeitė. Bet niekas nebuvo pasikeitę. Geležinkelio arkų šešėlyje tebesiglaudė aludė, žema, tamsi, klaustrofobiška patalpa, mėgstama nuolatinių klientų, bet sunkiai prisiviliojanti atsitiktinį praeivį. Salėje tebestovėjo tie patys ilgi ąžuoliniai stalai ir suolai, medžiu išmuštas sienas tebepuošė klevo rėmeliai su senomis nuotraukomis, kuriose vaizduojama Braitono prieplauka bei priešais valtis stovintys žvejai, apsirengę taip, kad apsisaugotų nuo pietvakarių vėjo. Pro langus tarsi grėsmingi nasrai žiojėjo geležinkelio arkos. Vaikystėje šios arkos jam atrodė lyg siaubingi pabaisų urvai, kuriuose gyveno bekaklės baidyklės, besispjaudančios mirtimi. Jis visuomet pereidavo į kitą gatvės pusę, ne bėgdamas, kad šmėžuojančios kojos nepatrauktų siaubūnų dėmesio, bet ramiu žingsniu, tramdydamas skubėjimą, išpūtęs akis. Bet būdamas vienuolikos sudarė su baidyklėmis sutartį. Pasislėpęs maisto gabaliukų – kokią plutelę, likusią nuo pusryčių, dešrigalį ar bulvės griežinėlį nuo vakarienės – stengdamasis suminkštinti pabaisų širdis padėdavo kaip permaldavimo auką prie pat pirmosios arkos angos. Grįždamas vakare žiūrėdavo, ar jo auka priimta. Kažkuria proto dalimi jis suvokė, kad čia bus pasidarbavusios žuvėdros, bet vis dėlto, pamatęs, kad trupiniai dingo, eidavo namo ramus. Bet traukiniai niekada jo negąsdino. Naktimis gulėdavo rankomis raityda-

mas antklodės kraštą, akimis įsisiurbęs į langą ir laukdavo apie traukinio atvykimą pranešančio švilpuko bei artėjančio dundesio, kuris beveik tą pat minutę, kai jį išgirsdavo, sprogdavo pažerdamas metalo žvangesį ir šviesų mirgesį; tuo tarpu jo lova drebėdavo, o ant lubų šokdavo šviesos.

Vienišas sėdėdamas tamsiame aludės kampe apsikabinęs bokalą nestipraus alaus jis prisiminė dieną, kai pirmąsyk suvokė esąs bjaurus. Jam tebuvo dešimt metų ir trys mėnesiai. Jo teta Gledis ir dėdė Džordžas ruošė barą pirmiesiems vakaro lankytojams. Jo motina buvo išvykusi su dėde Tedu, paskutiniuoju iš vadinamųjų dėdžių, kurie ateidavo į jo gyvenimą ir vėl išeidavo. Išsitiesęs ant pilko linoleumo kvadrato jis vienų vienas žaidė tamsiame koridoriuke tarp baro ir salės – susikaupęs bandė biplano modeliuką. Durys į barą suposi atdaros, ir jis girdėjo žingsnius, butelių žvangesį, grindimis traukiamų kėdžių bruzdesį ir pagaliau savo dėdės balsą:

– Kur Normanas? Mardžė liepė jam niekur neiti.

– Manau, savo kambaryje. Šis vaikas išmuša mane iš vėžių, Džordžai. Jis toks bjaurus. Tikras mažasis Kripenas.

– O, nekalbėk taip! Jis ne toks jau baisus, vargšas mažasis šlykštukas. Jo tėvas nebuvo dailininkas. Bet kas mums darbo.

– Taigi. Kad bent sveikesnis būtų. Vikresnis. Jis šliaužioja ir šliaužioja lyg koks žemės kirminas. Ar turi raktą nuo šio stalčiaus, Džordžai?

Balsai virto murmesiu. Be garso čiuoželėjęs grindimis, jis vogčiomis prasprūdo pro duris ir įvijais laiptais pakilo į savo miegamąjį. Čia priešais langą stovėjo palaikė ąžuolinė komoda, o ant jos – dviejų dalių senovinis, nuo amžiaus dėmėtas veidrodis. Berniukas tikriausiai niekada į jį nežiūrėdavo, o dabar jis turėjo atsivilkti kėdę, kad ant jos atsistojęs supleišėjusio raudonmedžio rėmuose išvystų plonus nešvarius pirštus, iki baltumo įsikibusius į ąžuolą, žaislinį biplaną tarp jų ir priešais žvelgiantį veidą. Spoksojo į save flegmatiškai: išsprogusios akys už pigių akinių sukrypusiais metaliniais rėmeliais, lygūs sausų rudų plaukų karčiukai, per skysti, kad paslėptų spuogų nubertą kaktą, nesveikas odos blyškumas. Bjauru-

mas. Štai kodėl motina jo nemylėjo. Šis atradimas nenustebino. Jis ir pats savęs nemylėjo. Tai, kad sužinojo esąs bjaurus ir dėl to nemylimas, tik patvirtino visada jame glūdėjusią, bet niekada iki šiol neišsakytą nuojautą, kurią išgėrė drauge su motinos pienu, nuojautą, atsispindinčią susirūpinusiame nusivylusiame virš jo palinkusiame veide, gyvenančią suaugusiųjų akyse, girdimą motinos verkšlenančiame balse. Bjaurumas buvo augte įaugęs į jį, todėl tai negalėjo nei pykdyti, nei sukelti sielvarto. Jau verčiau jis būtų gimęs su viena ranka ar viena akimi. Žmonės tikriausiai stebėtųsi, kaip puikiai jis išsiverčia, gailėtųsi jo. Bet dvasios išsigimimo buvo neįmanoma užjausti, kaip neįmanoma buvo jo išgydyti.

Kai grįžo motina, jis nusekė jai iš paskos:

– Mama, kas buvo Kripenas?

– Kripenas? Na ir klausimas. Kodėl nori sužinoti?

– Kažką girdėjau apie jį kalbant mokykloje.

– Gaila, kad mokykloje jau neberanda daugiau apie ką kalbėti. Jis buvo žudikas. Jis užmušė savo žmoną, sukapojo ir palaidojo rūsyje. Tai buvo seniai. Tavo senelio laikais. Tai atsitiko Hildrop Krešente. – Jos balsas nuskaidrėjo iš nuostabos, kad kaprizingoji atmintis dar tokia mikli, ir ji užbaigė įprastu valdingu tonu: – Išties Kripenas!

– Kas jam atsitiko?

– Žinoma, jį pakorė. Kas dar jam galėjo atsitikti? Ar nesiliausi apie jį klausinėjęs?

Taigi jis buvo ne tik bjaurus, bet ir nedoras, ir kažkokiu paslaptingu būdu bjaurumas siejosi su nedorumu. Galvodamas apie savo vaikystę, Skeisas žavėjosi, su kokia stojiška valia nešė fizinės ir dvasinės antipatijos naštą, kuri nepalengvėjo dėl to, kad buvo primesta kitų arba kad jis pats neįstengė jos nusimesti.

Jį gelbėjo du dalykai: nusikaltimai ir šachmatai. Pirmasis prasidėjo nuo smulkmenų. Vieną ankstyvą šeštadienio rytą jis nepastebėtas įsmuko į baro salę. Jam patiko būti tuščiame ir tyliame bare, patiko apvalūs dėmėti stalai su įmantriomis ketaus kojomis, patiko gėlėmis išpieštas sieninis laikrodis su siūbuojančia švytuokle, pati-

ko tylą drumsčiantis laikrodžio tiksėjimas, toks tylus, kad jį galėjai girdėti tik kol nėra lankytojų, patiko dėmėta padėklą dengianti staltiesėlė, ant kurios nuo vakar buvo likę du griežinėliai dešros, patiko netgi alaus kvapas, pasklidęs po visą namą, o šioje prirūkytoje rudoje patalpoje stiprus kaip dujos, patiko už prekystalio tvyranti paslaptinga tamsa su blyškiai mirguliuojančių butelių eilėmis, laukiančiomis stebuklingo momento, kai baro šviesos įsižiebs nutvieksdamos ir gėrimus. Vaikščiodamas už baro, avantiūristiškai įsibrovęs į pačią uždraustos teritorijos širdį vaikas pamatė, kad kasos stalčius neužrakintas ir šiek tiek praviras. Jis lengvai truktelėjo stalčių į save. Štai čia buvo jie, pinigai, kuriuos turi suaugusieji kaip savo brandos simbolį; ne tie keli suglamžyti banknotai, beveik slapčia motinos įkišami į piniginę prekybos centre, ne tos monetos, rūpestingai atskaičiuojamos kas savaitę, kad jis galėtų sumokėti už priešpiečius mokykloje ar važiavimo bilietus. Šįsyk po jo rankomis gulėjo tikri pinigai – du ryšulėliai banknotų, persmaugtų gumelėmis, nenatūraliai žvilgančios sidabrinės monetos, sunkios tarytum dublonai, kavos spalvos pensai. Vėliau jis negalėjo prisiminti paėmęs vieno svaro banknotą. Atsimena tik, kad kažkaip vėl atsidūrė savame kambaryje, išsigandęs, su besidaužančia širdimi, nugara atsirėmęs į duris, rankoje sugniaužęs pinigus.

Jų niekuomet niekas nepasigedo, o jei ir pasigedo, jo niekas neįtarė. Tą patį rytą jis išleido pinigus – nusipirko „Loto“ lenktyninės mašinos modeliuką, o pirmadienį per pertrauką išdidžiai išsitraukė jį ir paleido riedėti suolu. Berniukas iš gretimo suolo spoksojo į modeliuką stengdamasis nuslėpti pavydą.

– Tai naujasis „Lotas“, tiesa? Kur jį gavai?

– Pirkau.

– Duok pažiūrėti.

Jis ištiesė modeliuką ir minutėlę išsiskyręs su dailiu jo švytėjimu pajuto aštrų skausmą. Tuomet tarė:

– Gali pasiimti jį sau, jei nori.

– Tau jo nereikia?

Jis patraukė pečiais.

– Gali turėti.

Trisdešimt porų akių pasisuko į juos, kad paliudytų šį stebuklą. Visiems žinomas chuliganas tarė:

– Ar turi jų dar namie?

– Galėčiau gauti. Ir tu norėtum?

– Nesvarbu.

Bet buvo svarbu. Žiūrėdamas į veidą, kurio bijojo, į tas mažas, godžias akeles, Normanas džiūgavo, kad tai labai svarbu.

– Atnešiu tau kitą savaitę. Gal pirmadienį.

Tuo jo persekiojimai pasibaigė, prasidėjo metai, kupini vidinio jaudulio, pakilios nuotaikos ir siaubo, kurio iki to laiko nebuvo patyręs. Daugiau jis nebevogė aludės įplaukų. Dar dusyk buvo įsmukęs į barą, bet jo viltys žlugo: kasos stalčius buvo užrakintas. Iš dalies jam palengvėjo, kad nebuvo pagundos. Antrąsyk rizikuoti vogti būtų buvę pernelyg pavojinga. Bet prasidėjus vasarai ir pagausėjus lankytojų atsirado kitų, kur kas saugesnių galimybių. Po pamokų vienišas vaikštinėdamas pėsčiųjų taku ar pakrante ir be paliovos mirkčiodamas savo apgaulingai švelniomis akimis, pasislėpusiomis už akinių su geležiniais rėmeliais, Normanas išmoko pastebėti įvairias progas: piniginę, atsitiktinai atsiradusią rezginėlės viršuje, piniginę, svarinančią striukės kišenę, grąžą, įsidėtą į apsiausto, užsimesto ant pečių, kišenę. Jis tapo įgudusiu kišenvagiu. Išsigimėliškai mažutės jo rankos lengvai įsmukdavo po megztiniu ir nunirdavo į užpakalinę kelnių kišenę. Jo taktika visada buvo ta pati. Jis palūkėdavo apžiūrinėdamas grobį, kol įsitikindavo, kad niekas jo nestebi. Paprastai nusidangindavo net iki molo, kur po didelėmis geležinėmis sijomis, metalo sūrumu dvokiančioje tamsoje ištuštintą piniginę sugrūsdavo į smėlį. Be monetų, jis pasiimdavo tik vieno svaro banknotus. Vietinėje parduotuvėje negalėjo siūlyti didesnio pinigo nesukeldamas įtarimo. Bet galbūt todėl, kad veikė vienas, buvo toks nepastebimas, o ir šiaip visad buvo tvarkingas ir padorus, niekas jo neįtardavo. Tik sykį per visus metus jis buvo patekęs į pavojų. Kartą, nusipirkęs avarinės tarnybos mašinėlę, jis neatsispyrė pagundai pažaisti ja koridoriuje prieš pamokas. Motinos akys pastebėjo netikėtą šviesą:

– Ji nauja, tiesa? Iš kur gavai?

– Vienas žmogus man davė.

– Koks žmogus? – jos balsas atrodė sunerimęs ir griežtas.

– Paprasčiausias žmogus, einantis iš baro. Klientas.

– Ką už tai turėjai padaryti?

– Nieko. Aš nieko nepadariau.

– Gerai. O ko gi jis prašė?

– Nieko, mamyte. Jis tiesiog atidavė ją man garbingai. Aš nieko nedariau.

– Gerai. Tiek jau to. Bet neimk daugiau žaislų iš svetimų.

Bet kitą rudenį, antrų mokslo metų pradžioje, pasirodė naujas mokytojas ponas Miklraitas – jaunas ir entuziastingas šachmatų aistruolis. Mokykloje buvo įsteigtas šachmatų klubas, į kurį įstojo ir Normanas. Žaidimas visiškai jį užvaldė. Jis žaidė kiekvieną dieną, nes ir neturėdamas priešininko galėjo spręsti išspausdintas užduotis su užkoduota strategija, o knygos iš viešosios ir mokyklos bibliotekų mokė jį įvairiausių šio žaidimo subtilybių. Drąsinamas pono Miklraito entuziazmo ir pagyrimų Normanas labai greitai tapo geriausiu mokyklos žaidėju. Paskui – įvairios vietinių mokyklų varžybos, Pietų čempionatas ir pagaliau netgi nuotrauka vakariniame Braitono laikraštyje, nuotrauka, kurią jo teta iškirpo ir bare paleido per rankas. Tai teikė jam garbės. Nuo tada likusį laiką po pamokų gyveno be baimės. Jis nustojo vogti, nes daugiau jam tatai nebuvo reikalinga. Netgi besispjaudančios baidyklės apleido geležinkelio arkas, palikdamos tiktai alaus skardinėles, sumaitotas nuorūkas ir rudas prakiurusias pelėsių pagalves su byrančiais drėgnais pūkais priešais artimiausią sieną.

Eidamas stoties link ir grįždamas traukiniu namo Skeisas mąstė, kas būtų jam atsitikę, jei ir toliau būtų vogęs. Jis negalėjo tikėtis, kad toji paslaptis nebūtų buvusi atskleista. O kas tada? Jis būtų oficialiai laikomas nusikaltėliu, teisiamas nepilnamečių nusikaltėlių teisinės sistemos. Būtų tapęs nepageidaujamas tarp biurokratų. Tokiu atveju jis jau nebūtų padaręs karjeros vietinėje savivaldybėje, nebūtų sutikęs Meivis, nebūtų turėjęs Julijos. Tiek daug jo gyve-

nime priklausė nuo to momento, kai ponas Miklraitas priešais jo nustebusias akis išdėliojo tuos fantastiškus kareivėlius, kurių gyvenimas, kaip ir jo paties, buvo valdomas nepakeičiamų, kažkieno primestų taisyklių.

Pagaliau grįžęs namo nuėjo į miegamąjį ir išbandė žudymo įrankius. Jis ilgai žiūrėjo į savo atspindį ilgame spintos veidrodyje. Su nuogu peiliu rankoje, su apsiaustu, nuo siaurų pečių krintančiu blizgančiomis klostėmis, jis atrodė kaip žūtbūtinei operacijai pasirengęs chirurgas ar bloga lemiantis senovės dvasininkas prieš ritualinę auką. Ir vis dėlto vaizdas nebuvo pernelyg baisus. Kažkas čia buvo ne taip, jis netgi atrodė graudokai. Drabužiai buvo kaip reikia ir peilis blykčiojo aštriais ašmenimis gana kraupiai; bet akys iš veidrodžio jo žvilgsnį pasitiko su tokiu švelniu, beveik skausmingu ryžtu, kad priminė ne budelio, o aukos akis.

16

Rugpjūčio ketvirtąją butą turėjo apžiūrėti bandomojo laikotarpio inspektorius. Filipa šiam vizitui ruošėsi ypač rūpestingai: nušveitė ir pertvarkė negausius baldus, net nupirko snaputį su vazonėliu ir pastatė ant virtuvės palangės. Iki motinos atvykimo reikėjo dar daug ką nuveikti, o liko tik dešimt dienų, bet savo pastangų vaisiais ji buvo patenkinta. Filipa neįstengė prisiminti, ar buvo kada dirbusi fizinį darbą taip sunkiai ir su tokiu pasitenkinimu kaip šią savaitę. Jėgas buvo sutelkusi motinos kambariui, ir šis jau buvo beveik įrengtas. Bjauriausia ir sunkiausia buvo atsikratyti kilimo, bet Džordžas, išgirdęs ją kosint nuo dulkių ir iš visų jėgų besiplėšant laiptinėje su nepageidaujamu ritiniu, padėjo nunešti jį žemyn ir papirko ar įkalbėjo šiukšlininką išvežti. Tuomet ji dvi dienas gremžė ir dažė grindis. Iš Kaldekoto terasos ji nebuvo pasiėmusi nieko, išskyrus nedidelį lagaminėlį su drabužiais ir Henrio Voltono paveikslą. Filipa pakabino jį motinos kambaryje virš židinio, kur, kad ir nebūdamas pačioje tinkamiausioje vietoje, vis dėlto visai neblogai atrodė virš žaižaruojančios ugnies ir paprastos, bet elegantiškos židinio atbrailos.

Filipa džiaugėsi, kad tebeturėjo susitaupiusi kiek pinigų. Ji stebėjosi, kaip brangiai kainuoja valymo priemonės ir kiek daug įvai-

riausių brangių smulkmenų reikia norint gyventi patogiai. Savininkas dėžėje po kriaukle buvo palikęs savo įrankius, ir po ilgų bandymų, klaidų bei dailidės elementoriaus, kurį pasiskolino iš Vestminsterio bibliotekos filialo, esančio Merilbouno gatvėje, jai pavyko sumeistrauti visai neblogas virtuvės lentynėles ir paltų kabyklą. Turguje ji rado krūvą pigių Viktorijos laikų koklių ir pritaikė juos po kriaukle. Kai kuriuos darbus ji itin pamėgo: jai patiko baltai dažyti medį saulei pro atvirus langus šildant rankas; patiko čia pat esančioje sendaikčių supirktuvėje ir Bažnyčios gatvelės turguje ieškoti reikiamų baldų. Itin vykęs pirkinys buvo dvi mažutytės pintos kėdutės. Jos buvo puikiai išsilaikiusios, bet nudažytos itin bjauria žalia spalva. Perdažius jas ir papuošus iš lopinėlių susiūtomis pagalvėlėmis kambariai atrodė linksmiau. Jei tik Džordžas pamatydavo, kad Filipa vargsta tampydama baldus, tuoj pat palikdavo parduotuvę ir padėdavo jai. Jis jai patiko. Juodu retai šnekėdavosi, tik tais atvejais, kai ji pirkdavo vaisių, kuriuos valgydavo per priešpiečius, bet Filipa buvo įsitikinusi, kad nuo jo sklinda gera energija. Kartą jis paklausė, kada gi atvyks ponia Palfri. Filipa atsakė, kad rugpjūčio penkioliktąją, bet nepataisė pavardės.

Naktį ji atsigulė į siaurą lovą galiniame kambaryje visu kūnu jausdama nuovargį ir išsekimą. Langas buvo plačiai atvertas, ir ji klausėsi Londono dundėjimo bei murmesio, matė naktinio gyvenimo atšvaitus dangumi traukiančiuose debesyse, leidosi švelniai užliūliuojama drebėjimo, keliamo metro traukinių, lakstančių tarp Merilbouno ir Edžvero gatvių.

Bandomojo laikotarpio prižiūrėtoja vėlavo dešimtį minučių. Kai pagaliau apačioje nuaidėjo skambutis, Filipa atidarė duris aukštai, tik šiek tiek už ją vyresnei juodaplaukei. Nuo Edžvero universalinės parduotuvės ji tempė išsipūtusį krepšį, taigi dabar atrodė išvargusi. Ji tarė:

– Filipa Palfri? Aš esu Džois Bangeld. Atsiprašau, kad pavėlavau. Tik šįryt grįžau po atostogų. Visa diena buvo tikras pragaras. Visi aštuoni O'Brajenai kalėjime kartu. Jie turbūt bijo, kad liksiu be darbo, ir kai tik manęs nėra, jie visa šeima eina vagiliauti į par-

duotuves, lyg ketintų vadovybei įrodyti, jog esu nepakeičiama. Tokie patenkinti savimi jie ten buvo, šaipėsi teismo salėje už pertvaros kaip beždžionės, bet negalėjau to išvengti. Ar nepavaišintumėt arbata? Mano gerklė kaip žvyrduobė.

Filipa išvirė arbatos ir įpylė į du naujuosius puodelius. Jos pirmoji lankytoja. Pagalvojusi, kad neturėtų apie vizituotoją iš anksto susidaryti neigiamos nuomonės vien dėl jos užimamų pareigų, Filipa nusprendė subtiliai vengti oficialumo. O bandomojo laikotarpio prižiūrėtoja, pasiraususi po savo krepšį, ištraukė dėžutę šokoladu glaistytų sausainių, keptų iš rupių miltų. Ji tuoj pat ją atidarė ir pavaišino Filipą. Atsisėdusios ant virtuvės stalo abi draugiškai krimto sausainius, užgerdamos juos karšta arbata.

– Tavo motina turės atskirą kambarį, tiesa? Man patinka paveikslas.

„Ar tik ji nesibaimina, – pagalvojo Filipa, – kad jiedvi su motina čia ketina užsiimti kokia nors sudėtinga kraujomaiša? O turint atskirus kambarius atseit galima to išvengti?“ Filipa tarė:

– Gal norėtumėte apžiūrėti vonios kambarį? Jį rasime nusileidusios kiek žemėliau.

– Ne, dėkui. Ačiū Dievui, nesu sanitarijos inspektorė. Tu esi čia, butas čia, taigi tavo motina turi kur atvykti ir su kuo būti. Tik tiek man ir rūpi. Kalėjimo vadovybei parašysiu rytoj. Atsakymą gausi po dienos ar kelių. Manau, kad jie nepakeis paleidimo datos – rugpjūčio penkioliktosios.

– Ar viskas bus gerai? – Filipa stengėsi, kad balsas neišduotų nerimo.

– Manau. Kodėl gi ne? Bet viskas priklauso nuo Vidaus reikalų ministerijos. Ar ilgai čia būsi? Gal susiradai darbą?

– Dar ne. Manau, paieškosime jo drauge. Gal dirbsime padavėjomis, o gal viešbutyje. Nesibijome sunkaus darbo, – pridūrė pusiau ironiškai.

– Tuomet jūs tokios esate tik dvi visame Londone. Atsiprašau. Šią popietę jaučiuosi kažkokia surūgusi. Tai būtų puikūs darbai, jei ne klientai. Spalio mėnesį išvyksi į Kembridžą, ar ne? Kaip tada?

– Motina, manau, pasiieškos pigesnio buto, jei neįstengs likti čia, arba galėtų gyventi darbe, jei tarnautų. Be to, ji visada galės pasinaudoti vienu iš jūsų bendrabučių paleistiesiems.

Filipa pagalvojo, kad bandomojo laikotarpio prižiūrėtoja į ją žiūri kažkaip keistai. Paskui ši tarė:

– Tokiu atveju ji greičiausiai tik atideda pagrindines savo problemas. Vis dėlto pirmieji du mėnesiai yra patys sunkiausi. Štai kodėl jiems tuo metu reikalinga parama. Ir ji prašėsi vykti čia. Ačiū už arbatą.

Vizitas truko mažiau nei dvidešimt minučių, bet, Filipos manymu, panelė Bangeld pamatė viską, ką turėjo pamatyti, visko, ko norėjo, paklausė. Užtrenkusi paskui ją duris ir lipdama aukštyn įsivaizdavo šios moters ataskaitą.

„Kalinės duktė yra pilnametė. Tai išsilavinusi ir protinga mergaitė. Gyvenamoji patalpa, už kurią iš anksto buvo sumokėta nuoma, patenkinama. Paleidžiamoji bute turės atskirą kambarį, tiesa, nedidelį ir nepretenzingą, bet švarų ir tvarkingą. Panelė Palfri ketina drauge su motina susirasti darbą. Rekomenduoju susitarimą patvirtinti“.

Antra dalis

ĮSAKYMAS PALEISTI

1

Rugpjūčio penkioliktąją, antradienį, pusę devynių ryto, Skeisas jau buvo Jorko stotyje. Į Jorką jis atvyko dar pereitą vakarą ir apsistojo nykiame prekybininkų viešbutyje netoli stoties. Lankantis bet kuriame provincijos mieste jam niekada nešaudavo į galvą mintis aplankyti bažnyčią ar šiaip pasivaikščioti gatvėmis. Jokie miesto žavesiai nebūtų atitraukę jo minčių nuo neatidėliotinos užduoties. Jis neapsunkino savęs bagažu, teturėjo kuprinę, kur prie peilio makštyse, susukto plastikinio lietpalčio, žiūronų ir plonų pirštinių teįsidėjo pižamą bei tualeto reikmenis. Dabar su peiliu ir kitais žudymo įrankiais jis nesiskirdavo niekur. Ne todėl, kad būtų tikėjęsis ją nužudyti jau kelionėje į Londoną, – vargu ar žmonių pilname traukinyje atsirastų tokia galimybė, – nešiotis peilį jam pasidarė būtina. Peilis jau nei kerėjo, nei kėlė siaubą, dabar tai buvo gerai pažįstamas ir tvirtas daiktas, paties Skeiso tęsinys. Kai Skeisas suimdavo peilio rankeną, jausdavosi su juo suaugęs. Dabar be kuprinės ant peties ar naktimis negalėdamas pirštais perbraukti kartoninio peilio dėklo jausdavosi tarytum apiplėštas.

Šioje stotyje buvo patogu stebėti. Iš lauko aikštelės skliautuotas koridorius vedė į nedidelę laukiamąją salę. Dešinėje buvo moterų

laukiamasis. Pro duris jis matė sunkų raudonmedžio stalą raižytomis kojomis, masyvią sofą ir visą eilę raižytų kėdžių palei sieną. Viršum neuždegto dujinio šviestuvo kabojo nenusakoma moderni graviūra – kažkas panašaus į išdžiaustytus žvejų tinklus. Laukiamajame sėdėjo tik viena labai sena moteris, užmigusi tarp daugybės pūpsančių ryšulių. Į stoties laukiamąjį tebuvo vienas įėjimas, o švieslentėje pažymėta, kad traukiniai į Londoną išvyksta iš aštuntosios platformos. Anapus švieslentės pieno baltumo kolonos ornamentuotais kapiteliais laikė gaubtą skliautuotą stogą. Stotyje tvyrojo ryto gaivumo ir kavos kvapai. Nykioje ir grėsmingoje rimtyje jie, rodos, laukė nuolatinių keleivių srauto bei pirmųjų tauškiančių turistų minios. Skeisas žinojo, kad slampinėdamas čia nuo pat ankstaus ryto gali būti pastebėtas, bet pats sau tarė, kad tatai nesvarbu. Nėra neutralesnės vietos nei geležinkelio stotis, niekas čia jo nekalbins, o jei kam šautų tatai į galvą, jis pasakytų, kad lūkuriuoja draugo iš Londono.

Knygų kioskas buvo atidarytas ir Skeisas nusipirko *Daily Telegraph*. Už laikraščio jis pasislėps jai atvykus. Taigi dabar prisėdo ant suoliuko. Skeisas niekuomet neabejojo Elio Votkinso informacija ir tikėjo, kad būtent šį rytą ji bus paleista. Bet dabar jį apniko baimė, kad gali jos neatpažinti, kad beveik dešimt kalėjime praleistų metų galėjo ją pakeisti iš esmės, ir ji prasmuks pro jį nepastebėta. Iš piniginės jis išsiėmė jos nuotrauką, vienintelę, kurią turėjo, iškirptą iš vietinio laikraščio tada, kai vyko teismas. Fotografas buvo užfiksavęs ją ir jos vyrą vaikščiojančius po Sautendą. Tai buvo dviejų jaunų, už rankų susikibusių, saulėje besijuokiančių žmonių nuotrauka. Jis stebėjosi, kaip reporteriui pavyko šitaip juos nutverti. Nuotrauka nieko nesakė ir kai Skeisas prikišo ją prie akių, vaizdas išsisklaidė į beasmenes mikrodaleles. Šio veido neįmanoma buvo sutapatinti su veidu anos moters, matytos Londono centrinio teismo kaltinamųjų suole.

Per tris savaites trukusį jo vaiko žudikės teismą jis kasdien sėdėjo vienas ir iki paskutinės dienos visa, kas vyko, neatrodė tikra. Tai buvo panašu į sapną švarioje uždaroje teismo patalpoje, kur galiojo

visai kitos gyvenimo taisyklės, kur turėjai vadovautis visai kita logika, net pakeisti gyvenimo vertybes. Šioje siurrealistinėje terpėje niekas, išskyrus profesionalus, nebuvo realu. Visi čia buvo aktoriai, bet tik tie, su mantijomis ar perukais, mokėjo savo vaidmenis ir kalbėjo pasitikėdami savimi. Abu kaltinamieji sėdėjo šalimais, visgi nutolę vienas nuo kito, nežiūrėdami vienas kitam į akis. Jei jie būtų ištiesę viens į kitą rankas, jų pirštai būtų susilietę, bet rankos gulėjo nejudėdamos. Prisilietimų scenarijuje nebuvo. Širdperša, tarsi karštligė deginusi jį pirmomis dienomis po Julijos mirties, stūmusi į priemiesčio gatves, vertusi eiti be paliovos, be tikslo, neregint, susilaikant nuo desperatiško noro galva daužyti tas priemiesčio sienas, šunimi kaukiant iš keršto, – visa tai išnykdavo jam žvelgiant į tuos mirusius veidus, nes kaip galėtum nekęsti to, ko čia jau nebėra, tų epizodinių aktorių, pakviestų pasėdėti kaltinamųjų suole, kad nenutrūktų veiksmas? Jie buvo svarbiausi veikėjai, bet jiems čia labiausiai nebuvo ką veikti, į juos buvo atsižvelgiama mažiausiai. Jie atrodė normalūs ir kažkokiu siaubingu būdu tokie nebuvo; jie tebuvo kiaukutai, kuriems ne vien dvasios trūko. Jeigu įdurtum, jie nekraujuotų. Prisiekusieji bijojo susitikti su jais akimis. Teisėjas juos ignoravo. Skeisas jautė, kad ši drama, tokia prislopinta, tokia padrika, galėjo tęstis ir tiedviem nedalyvaujant.

Teismo rūmai buvo pilnut pilnutėliai, bet ore nejutai jokio kvapo. Laikas išsitempė, kad prisiderintų prie lėtaeigės šarados. Kaltintojai kalbėjo ramiai ir apdairiai, prisitaikydami prie teisėjo plunksnos. Kartais stodavo pauzė, tada niekas nekalbėdavo, o perukuoti teisininkai atgydavo ir imdavo dairytis į teisėją, kuris, rodos, būdavo paskendęs savose svajonėse. Bet susimąstymo laikas baigdavosi ir teisėjo plunksna vėl pradėdavo judėti. Advokatas vėl iš lėto įnikdavo postringauti ir visi, esantys teismo rūmuose, nejučia atsipalaiduodavo.

Tarp prisiekusiųjų buvo viena moteris, nuo kurios Skeisui sunku buvo atplėšti akis. Vėliau, kai tik susimąstydavo apie bylą, jo atminty vėl iškildavo ji. Kaltinamųjų ir viso teismo vaizdas išbluko, o jos tapo dar ryškesnis. Tai buvo stamboka žila moteris su blizgan-

čiais akinių rėmeliais, vilkinti raudonai, geltonai ir žaliai languotą apsiaustą, o ant suraitytų plaukų pūpsojo skrybėlaitė, kurios kraštai buvo nuleisti iki pat grėsmingų antakių. Apvalus skrybėlaitės viršus stirksojo tarsi prikimštas popierių, viršuje puikavosi raudonos vilnos bumbulas. Kaip ir visi kiti prisiekusieji, per procesą ji sėdėjo labai tyliai, su nuožmiu veidu po juokinga skrybėlaite, galvą tarsi automatas pasukdama į kalbėtoją, bet nereikšdama jokių emocijų.

Abu nusikaltėlius gynė tas pats advokatas, kuris ramiu, įtaigiu balsu bandė įtikinti prisiekusiuosius, kad išprievartavimas tebuvo seksualinis užpuolimas, o nužudymas – netyčinis. Paskelbtas nuosprendis nei tapo proceso kulminacija, nei atnešė palengvėjimą. Teisėjas pranešė apie įkalinimą iki gyvos galvos, tepridurdamas įprastinį komentarą, kad nuosprendis yra galutinis ir neapskundžiamas. Nekeldamas triukšmo jis atsistojo, o kartu pakilo ir visi kiti teismo rūmuose. Žiūrovai slinko iš salės vis atsigręždami atgal, lyg nenorėdami patikėti, kad pramoga pasibaigė. Teisininkai kalbėdamiesi tarpusavyje kimšo į portfelius dokumentus ir knygas. Valdininkai blaškėsi po teismo rūmus, galvodami jau apie kitą bylą. Dramatizmo čia nebuvo nė lašo, visa atrodė taip paprasta, tarytum ką tik buvo pasibaigęs apylinkės tarybos posėdis. Kadaise buvo privaloma juoda kepuraitė – ne paprasta kepurė, o mažas gabaliukas juodo audeklo, kurį valdininkas privalėjo juokingai užtupdyti ant teisėjo peruko. Kadaise mantija apsivilkęs kapelionas ištardavo skambų „amen“ po mirties nuosprendžio paskelbimo. Skeisas troško dramatiškos, teatrališkos pabaigos šiai formaliai išminties ir atpildo šventei. Kas nors įsimintino turėjo būti pasakyta ar padaryta, kas nors vertingesnio nei ritualinis prisiekusiųjų seniūno neišraiškingu balsu paskelbtas „kaltas“ – atsakymas į du sekretoriaus klausimus, kas nors vertingesnio nei teisėjo bejausmis balsas. Vienu tarpu iš įtūžio jis kone pašoko ant kojų, šaukdamas, kad visa dar nesibaigė, kad negali šitaip pasibaigti. Jam pasirodė, kad bylos svarstymas net nebuvo teismo procesas, o tik patogus formalumas, kurio metu visiems dalyviams, išskyrus jį patį, buvo atleistos nuodėmės. Jiems

visa baigėsi. Visa baigėsi prisiekusiesiems ir teisėjams. Ir Julijai. Bet jam ir Meivis visa tik prasidėjo.

Stoties laikrodis skaičiavo minutes ir valandas. Vienuoliktą valandą Skeisas pajuto troškulį, mielai stoties bufete būtų nusipirkęs kavos ir bandelę, bet nedrįso pasitraukti iš stebėjimo vietos, nedrįso nukreipti akių nuo įėjimo. Bet kai pagaliau be dvidešimt dvyliktą jis ją pamatė, nusistebėjo, kaip galėjo suabejoti, ar ją atpažins. Pažino išsyk, tatai taip smarkiai fiziškai jį sukrėtė, kad jis instinktyviai nusisuko, išsigandęs, kad ji net grūstyje pajus intensyvią jo buvimo jėgą. Neįtikėtina, kad ji, būdama taip arti, tą akimirką, kai jis ją atpažino, nepajuto šoko bangos. Tikra teisybė, jog ne vien meilė visu garsu gali šauktis atsako. Skeisas pastebėjo, jog ji nešasi mažą lagaminėlį, bet daugiau nematė nieko, tik josios veidą. Metai nuplaukė šalin, ir jis vėl buvo tame medžiu iškaltame teismo pastate, vėl neatitraukdamas akių spoksojo į kaltinamųjų suolą, bet dabar matė ją jau persmelktas siaubingo žinojimo, kad jam niekad nepavyks jos atsikratyti, lygiai kaip jai nepavyks atsikratyti jo; jautė, kad juodu abu aukos.

Pro stovus su laikraščiais ir pro knygų kioską jis praslinko sulinkęs tarytum žmogus, ištiktas skausmo priepuolio, apsikabinęs kuprinę ir taip spausdamas ją prie kūno, lyg glėbyje būtų malšinęs atgijusį peilį. Tuomet Skeisas pastebėjo, kad vyriškis su portfeliu stebi jį susirūpinusiu žvilgsniu. Jis išsitiesė ir prisivertė vėl žvilgtelėti į žudikę. Čia jis pastebėjo mergaitę. Šį atpažinimo momentą Meri Dakton nieko nebūtų įstengusi nuo jo nuslėpti. Buvo aišku, kad mergaitę su žudike sieja kraujo ryšiai. Neieškodamas žudikės bruožų šiame jaunesniame ir spindinčiame veide, nedarydamas išvadų, kad ji per jauna būti žudikės seserimi ir nepanašu, kad būtų dukterėčia, šią minutę Skeisas visiškai tiksliai žinojo, jog mergaitė – Meri Dakton duktė.

Prie užtvaro mergaitė padavė vieną bilietėlį ir popieriaus lapelį, greičiausiai kokį nors leidimą keliauti. Žudikė, žvelgdama tiesiai prieš save, stovėjo jai už nugaros kaip paklusnus suaugusiųjų lydimas vaikas. Skeisas paskui jas išsekė į aštuntąją platformą. Trauki-

nio, išvykstančio 11.40 val., laukė apie dvidešimt žmonių, taigi žudikė ir jos duktė, paėjėjusios platforma gal penkiasdešimt jardų, stovėjo atokiau nesišnekėdamos. Skeisas nusprendė nerizikuoti ir neatsiskirti nuo pagrindinės grupės. Dabar, turėdamos laiko, jos galėjo atkreipti į jį dėmesį. Nugara pusiau pasisukęs į jas, Skeisas išskleidė laikraštį ir ėmė klausytis artėjančio traukinio dundesio. Pirmoji jo plano dalis buvo paprasta. Traukiniui atvykus jis turėjo neskubėdamas ir pasitikėdamas savimi eiti paskui jas ir įlipti į tą pačią kupė. Tai padaryti buvo būtina, jei nenorėjo pamesti jų iš akių Kings Krose. Buvo patogu, kad naujieji tarpmiestiniai traukiniai turėjo ilgus atvirus vagonus. Senieji, su koridoriumi ir uždaromis kupė, būtų sudarę sunkumų. Be baimės būti atpažintam, kad ir tiek metų prabėgo, vien perspektyva sėdėti priešais kone liečiantis keliais, jaučiant jų žvilgsnius ant savo veido, galbūt net šiek tiek susidominčius jo bjaurumu, jo nereikšmingumu, atrodė nepakeliama.

Traukinys atvažiavo laiku. Skeisas apdairiai į priekį praleido šeimą su mažu vaiku, bet dviejų auksaspalvių galvų neišleido iš akių. Tiedvi įlipo į vagoną ir susėdo šalia viena kitos, veidu į priekį. Skeisas įsmuko į laisvą vietą prie lango, visai netoli durų, priešais save ant stalo pasidėjo kuprinę ir pasislėpė už laikraščio. Dabar jis veidų nematė, bet per laikraštį atidžiai stebėjo duris, jei jos netikėtai sugalvotų persėsti į kitą vagoną. Bet pro duris tebelipo žmonės ir jos niekur nėjo.

Beveik iš sykio Skeisas pastebėjo, jog suklydo atsisėsdamas prie lango. Prieš sušvilpiant palydovui trijų asmenų šeima, prakaituojantys storuliai tėvai ir apskritaveidis paauglys sūnus, prasispraudė pro duris ir palaimingai niurnėdami susėdo į tris laisvąsias vietas. Jausdamas stambaus karšto moters kūno artumą Skeisas šiek tiek pasislinko, patraukdamas kojas prie lango. Vos traukiniui įsibėgėjus moteris atsegė pūpsantį krepšį, išsitraukė termosą, tris vienkartinius puodelius bei plastikinę sumuštinių dėžutę ir pradėjo dalyti sumuštinius su sūriu ir marinuotais agurkais vyrui ir sūnui. Stiprus acto ir sūrio kvapas pakibo virš stalo. Skeisui nebeliko vie-

tos išsiskleisti laikraščiui, taigi sulankstęs jį ėmė vaidinti be galo susidomėjusį gimimų ir mirčių skiltimi paskutiniame lape. Tikėjosi, jog į tualetą neprireiks. Baugino jau vien reikalas prašytis praleidžiamam šios griozdiškos moters. Bet dar labiau kėlė nerimą tai, kad galėjo įstrigti kelionės pabaigoje, kad žudikė ir jos duktė nemačiom išslinks iš savo vietų, kol jis nebus išsilaisvinęs.

Jis nejautė laiko. Kokią valandą sėdėjo sustingęs, bijodamas, kad toji moteris neišgirstų besidaužančios jo širdies, kad nepajustų jaudulio, kuris laikė jį tvirtai surakinęs. Beveik visą laiką jis spoksojo pro langą, stebėdamas niūrų Vidurio Anglijos gamtovaizdį: lietaus permerktus laukus ir varvančius medžius, svetimus miestus su juodai dažytais, vienas prie kito besiglaudžiančiais namais ir kaimus lyg tolimas, apleistas mirusios civilizacijos sritis, o palei bėgius kilo ir leidosi blizganti viela. Maždaug po valandos nustojo lyti ir, tarsi lengvą medvilnės šydą nuo įmirkusių laukų keldama rūko kamuolius, pasirodė karšta ir šviesi saulė. Kartą dėl šviesos žaismo ant lango jis išvydo šmėklišką sustingusių tarsi manekenai ar negyvėliai įdubusiais pilkais veidais keleivių eilę, sklendžiančią oru. Tik kartą jo dėmesys buvo prikaustytas ilgiau. Traukiniui stabtelėjus prie Donkasterio, stojus trumpai nenatūraliai ramybei, prie kelkraščio jis išvydo ilgus stiprius builių stiebus, tarsi putą keliančius aukštyn gležnus baltus žiedus. Gėlės priminė jam sekmadienio metodistų mokyklą, į kurią jį siųsdavo kiekvieną sekmadienio popietę greičiausiai todėl, kad netrukdytų motinai. Kiekvieną rugpjūtį būdavo švenčiamos sekmadieninės mokyklos metinės ir vaikai tradiciškai puošdavo bažnyčią lauko gėlėmis. Tatai buvo bjaurus Viktorijos laikų statinys, griozdiškais tamsiais akmenimis užgožiantis trapų gėlių grožį. Jis vėl išvydo vėdrynus, moliniam ąsotyje vystančius prie klauptų, ir ramunes, žiedadulkių miltais nubarsčiusias jo geriausius batus. Savo vietoje jis sėdėdavo tylus ir susitraukęs, kad Dievas nepastebėtų jo, Kripeno, sėdinčio tarp palaimintųjų, atsiribojusių nuo jo, tarsi bijotų, kad ir jis gali pareikalauti tų šventų dalykų, kuriais jie su juo neketino dalytis. Sekmadieninės mokyklos nedavė jam nieko, išskyrus amžinai į atmintį įstrigusius Biblijos

tekstus, ne visada suprantamus, bet gelbstinčius krizių ir sukrėtimų valandomis. Prisiminęs tas nerimo kupinas, ilgai besitęsiančias popietes pagalvojo, kad tai jam niekada neatrodė sąžiningi mainai.

Kartą kelionėje atitraukęs akis nuo lango mergaitę išvydo išeinančią iš kupė. Ji praėjo nė nežvilgtelėjusi į jo stalą ir trūktelėjusi rankeną atidarė duris. Jis pirmą kartą atkreipė į ją dėmesį ir klausė savęs, kaip jos buvimas gali pakeisti jo planus. Skeisas netroško kenkti mergaitei. Jo nuomone, ji buvo dvejais ar trejais metais jaunesnė, nei dabar būtų buvusi Julija. Julija buvo mirusi, ši – gyva. Netekties akivaizdoje niekaip kitaip jų negalima buvo lyginti. Skeisas tik abejojo, ar jo švelni, nedrąsi duktė taip pasitikėtų savimi, ar tyrinėtų pasaulį tokiomis ramiomis, sveika nuovoka spindinčiomis akimis. Stebėjo tolstančią mergaitės nugarą, šlaunis aptempusias siauras velvetines kelnes, nerūpestingai dėvimą švarką, ant peties kabantį odos ir drobės kelioninį krepšį, storą kasą. Jai einant pro šalį tarpas, šviečiantis tarp kiek lenktų šlaunų, užtrauktukas kelnių priekyje, pabrėžiantis pilvo lygumą ir einantis iki lengvo iškilimo apačioje, sukurstė jo taip ilgai miegojusį seksualumą, akimirksniu primindamas visus jaunystės jaudulius.

Mergaitė sukėlė sumaištį jo galvoje. Kad ir kaip stengėsi, negalėjo atsiminti, kad ką būtų girdėjęs apie ją proceso metu. Bet anuomet niekas iš tos šeimos nei Meivis, nei jo nedomino, tik prievartautojas ir žudikė. Anuomet tik tuodu jiems egzistavo, o jų egzistavimas kėlė pasibjaurėjimą, kurį vienąsyk reikės išpirkti. Dabar Skeisui pasidarė įdomu, kaipgi visą tą laiką gyveno jos duktė. Ji atrodė išpuoselėta ir turtinga. Išdidi laikysena ir pasitikinti eisena nebuvo susijusios su netektimi. Greičiausiai ji palaikė ryšius su motina, bet jos neatrodė artimos. Per visą stebėjimo laiką jos tepersimetė keliais žodžiais. Galbūt kelionė tebuvo dukters pareiga saugiai nulydėti žudikę į paskirties vietą. Nepaaiškinamas ir netikėtas mergaitės atsiradimas sukomplikavo visą reikalą, ir tiek. Tačiau, kai grįždama mergaitė praėjo pro jį su dviem uždengtais plastikiniais puodeliais ir pyragu su kiaulienos įdaru, jis pastebėjo ant kelioninio krepšio plonu dirželiu pritvirtintą etiketę. Ji buvo gana di-

delė vizitinei kortelei, bet vardą dengė besiplaikstančios odos juostelės. Staiga Skeisui šovė į galvą mintis, kad jei nepastebimai prisiartintų, – galbūt spūstyje, lipdamas iš traukinio, – galėtų lengvai kilstelėti juostelę ir perskaityti vardą. Ši mintis jį sujaudino ir likusią kelionės dalį Skeisas praleido spoksodamas pro langą, nors nieko nematė, o tik galvojo, kaipgi įvykdyti sumanymą.

Į Kings Krosą vėluodamas vieną minutę traukinys atvyko penkiolika minučių po antros. Kai tik jis ėmė stabdyti, Skeisas atsistojo ir pasiėmė lietpaltį ir kuprinę. Storoji moteris nenoriai praleido jį, taigi Skeisas buvo vienas iš pirmųjų, pakilusių iš vietos. Jis pamatė, kad žudikė ir jos duktė ketina išeiti pro kitas vagono duris, tas, kurios buvo arčiau jų. Skeisas ėmė brautis pro besivelkančius paltais, ieškančius bagažo žmones. Kai jo sekamos moterys pasiekė duris, Skeisas atsidūrė kaip tik už jų. Spraudžiantis su nešuliais pro duris bei lipant laiptais, susidarė įprastinė spūstis, taigi jodviem teko kantriai laukti savo eilės. Nė viena neatsisuko. Visa vyko kur kas lengviau, nei Skeisas tikėjosi. Pastatęs ant žemės kuprinę, jis palinko prie savo batraiščių. Kiek pakilo, kad akys siektų kortelės aukštį. Mažytėms vikrioms jo rankoms teprireikė kelių sekundėlių kilstelėti dirželiui. Nesutrukdė ir vagone tvyranti prietema. Vardas buvo ne išspausdintas, o užrašytas dailia rašysena juodu rašalu: F. R. Palfri.

Skeisas tikėjosi, kad moterys nepasuks prie taksi stotelės. Būtų pernelyg rizikinga atsistoti į eilę už jų, ir netgi jei taip padarytų, kažin ar išgirstų, kur jos važiuos. Iš vaikystėje skaitytų bibliotekos knygų jis prisiminė herojų, kuris įšokęs į taksi liepė važiuoti priešais stovėjusiam iš paskos. Skeisas neįsivaizdavo savęs šitaip besielgiančio, ir vargu ar ši gudrybė būtų išdegusi gatvių painiavoje aplink vieną iš didžiausių Londono stočių. Jis lengviau atsikvėpė, kai mergaitė pasuko metro link. Šito jis ir tikėjosi. Atsilikęs gal dvidešimt žingsnių, Skeisas sekė iš paskos kišenėse ieškodamas smulkių. Nebuvo kada gaišti kioskuose. Laimei, jam pavyko prieiti taip arti, kad galėjo nugirsti, kur jos važiuos. Blogiausiu atveju jis galės stebėti kasos automatą, iš kurio jos pirks bilietus. Bet paga-

liau jie vėl keliauja drauge. Skeisą užtvindė pasididžiavimo ir jaudulio banga. Visa pasirodė kur kas lengviau, nei jis tikėjosi.

Bet staiga tunelį užtvindė šūksniai ir kojų trepsėjimas. Matyt, neseniai sustojo kitas traukinys, ir staugdama bei stumdydamasi jaunuolių minia bloškėsi laiptais žemyn. Skeisas prisiplojo prie sienos ir akimirką pametė iš akių sekamąsias. Desperatiškai šoko į priekį ir vėl pamatė dvi blyškias linguojančias galvas. Jos praėjo įėjimą į Šiaurinę ir Beikerlo linijas ir pagaliau pasuko į dešinę plačiais laiptais, vedančiais į salę, kur kertasi Metropoliteno ir Žiedo linijos. Čia minia buvo didesnė, prie bilietų driekėsi ilgos eilės. Mergaitė nestojo į eilę, nesiruošė ji stumdytis ir burbuliuojančioje keleivių eilėje prie automatų. Skeisas pasibaisėjo, išvydęs, kad ji jau turi iš anksto nusipirkusi bilietus ir dabar kuo ramiausiai eina su žudike pro užtvarą. O kasininkas smulkmeniškai tikrina kiekvieną bilietą, taigi nėra jokių galimybių paspartinti žingsnį ar bandyti prasiveržti – tuo tik atkreiptų į save dėmesį. Jis vos prisigrūdo prie pirmojo automato. Dešimties pensų moneta kone prilipo jam prie pirštų. Monetą metanti ranka drebėjo. Moneta subarškėjo ir automatas ją atmetė. Jis vėl ją įmetė, šįsyk automatas davė bilietą. Bet artėdamas jau dundėjo traukinys, ir jam dar besibraunant per minią prie užtvaro triukšmas liovėsi. Jis puolė prie vakarinės platformos, kur stovėjo ir jos, bet Žiedo stotelėje durys užsidarė tiesiai priešais jį. Stotelėje teliko du indai su turbanais ir ant suolo miegantis valkata. Tuo metu, kai jis pažvelgė į viršų, traukinys pajudėjo, švieslentėje išnyko žodžiai „Žiedo kryptis“ ir pasigirdo traukinio signalas.

2

Tik pasiekęs Liverpulio gatvę Skeisas pasijuto išalkęs. Prieš važiuodamas traukiniu namo nusipirko kavos ir bandelę. Į spyną raktą įkišo jau kone ketvirtą. Namų tyla jį pasitiko kaip sąmokslininkė, laukusi jo sugrįžtant, kad galėtų pasidalyti nepasisekimu arba sėkme. Nors buvo dar anksti, Skeisas jautėsi pavargęs, o kojas gėlė. Bet šis teigiamas nuovargis buvo visiškai kitoks nei tas, kurį patirdavo kiekvienos darbo dienos pabaigoje, kai dar pusę mylios vilkdavo kojas nuo stoties iki kasdieninio išbandymo namie. Jis išsivirė stiprios arbatos ir dešrelių su pupomis, paskui iš šaldytuvo išsitraukė torto. Žinojo, kad yra alkanas, bet kad taip... Dešrelės skilinėjo ir svilo padaže, dujos užsiplieskė po pupų puodu. Rijo godžiai, nė nejausdamas maisto skonio, vien stengdamasis patenkinti fizines reikmes. Galinėje virtuvėlėje užsiplikęs arbatos ir išsirinkęs mėlynos ir baltos spalvos rožėmis puoštą puodelį, kurį drauge su Meivis buvo pirkę savo medaus mėnesį, jis pirmąsyk pajuto namui prieraišumą ir kažką panašaus į apgailestavimą, kad turės jį palikti. Tai netikėtai jį sukrėtė. Nei jis, nei Meivis gyvendami čia nesijautė esą namie. Jie nusipirko šį namą, nes jis kainavo tiek, kiek juodu įstengė sukrapštyti, ir dar todėl, kad jiems reikėjo išsikelti iš Seven King-

so, kur buvo gyvi prisiminimai, o Almos gatvės devynioliktasis namas buvo tam tinkamas. Anonimiškumą priemiesčiuose gali nusipirkti atsitolindamas per tris metro stoteles ir pakeisdamas darbą. Skeisas prisiminė pirmąjį apsilankymą name: Meivis nesiklausydama vaikščiojo iš kambario į kambarį, tuo tarpu agentas, desperatiškai trokšdamas išgirsti bent kokį atsaką, liaupsino namo privalumus. Apžiūros pabaigoje Meivis bejausmiu balsu teištarė: „Aš sutinku. Imame jį". Agentas tikriausiai nustebo taip lengvai pardavęs. Per aštuonerius metus jie maža šiuose namuose tepakeitė: šį bei tą padažė, pakeitė apmušalus retai telankomoje svetainėje, šiek tiek pakeitė struktūrą, kad paliktų savo indėlį į namą. Nors Meivis namais ne per daug domėjosi, bet dirbo sąžiningai, ir šie visada atrodė švarūs. Kažkaip jie atsikratydavo dulkių ir susidėvėjimo, kaip ir intymumo, laimės, meilės. Argi ne keista, kad tik dabar Skeisas pasijuto gyvenąs savuose namuose, pirmąsyk suprato, kad už pedantiškai prižiūrimos laurų gyvatvorės pasiliks dalelė jo paties. Jausmas, kad ir namas dalyvauja jo veikloje, taip sustiprėjo, kad jis suabejojo, ar išdrįs palikti jį, namą, kuriame nauji gyventojai, išpakuodami savo virdulius ir prikaistuvius, gali pajusti jau ore sklandančią slaptą nuojautą, kad čia buvo suplanuota žmogžudystė. Bet jis žinojo, kad išvykti reikės. Grobis buvo Londone, ir Londone jis turės būti surastas. Taigi jis privalėjo būti laisvas, netgi be šio naujo ryšio su namu, be asmeninės priklausomybės, kad ir silpnos, kad neatpažintas tarp svetimųjų galėtų pradėti ieškoti.

Dabar jis žinojo, kur ieškoti. Atsigėręs arbatos Skeisas atsivertė Londono žemėlapį ir metro planą ir patiesė juos vieną šalia kito. Žiedo linija jos važiavo vakarų kryptimi. Jis suskaičiavo stoteles. Sent Džeimso parko stotelė buvo pusiaukelėje, taigi norint pasiekti bet kurią stotelę už jos protingiau būtų buvę važiuoti priešinga kryptimi. Viktorijos stotelė atkrenta. Šią stotelę galima buvo pasiekti tiesiogine linija. Lygiai taip pat galima buvo atmesti Pietų Kensingtono ir Gločesterio gatvės stoteles, nes abi priklausė Pikadilio linijai ir galėjo būti pasiekiamos tiesiai iš Kings Kroso. Visiškai aišku, kad jos turėjo išlipti vienoje iš aštuonių stotelių tarp Kings Kroso ir

Aukštutinės Kensingtono gatvės. Žinoma, jos galėjo išlipti ir Beikerio gatvėje ar Pedingtone ir persėsti arba traukiniu net išvažiuoti iš Londono. Bet dėl tokių niekų jis nekvaršino sau galvos. Nė minutėlės nesuabejojo, kad jos liko mieste. Būtent milžiniškame sostinės anonimiškume persekiojamieji jautėsi saugiausiai. Šis miestas nei klausdavo, nei išduodavo paslapčių ir aprūpinamas šimto priemiestinių kaimų tenkino dešimties milijonų žmonių reikmes. O ir mergaitė nebuvo provinciale. Tik Londono gyventojai galėjo šitaip pasitikėdami orientuotis klaidžioje Kings Kroso metro stotyje. Be to, ji iš anksto buvo nupirkusi bilietus. Tai tegalėjo reikšti, kad į Jorką ji keliavo iš ankstaus ryto. Ne, jos galėjo būti tik Londone.

Pasiėmęs didesnį žemėlapį, Skeisas ištyrė Žiedo linijos maršrutą. Blumsberis, Merilbounas, Beisvoteris, Kensingtonas. Rajonai buvo nepažįstami, bet jis ketino su jais susipažinti. Šiaip ar taip, diena nebuvo nesėkminga. Jis sužinojo, kad žudikė turi dukterį, netgi sužinojo tos dukters vardą. Ji buvo pakeitusi pavardę iš Dakton į Palfri, galbūt ją kas įvaikino, o gal ji ištekėjo. Bet, kiek jis atsimena, sutuoktuvių žiedo ji nemūvėjo. Jo planus suardė viena menka nesėkmė – tai, kad į metro ji buvo nusipirkusi bilietus iš anksto. Neatrodė, kad jos būtų labai skubėjusios, greičiausiai mergaitė nenorėjo, kad motiną, belaukiančią eilėje bilieto, traumuotų žmonių spūstis. Jei tai tiesa, žudike bus rūpinamasi taip, kaip jis nė nesitikėjo. Ir jei mergaitė išties rūpinsis ta moterimi, jos tikriausiai bent jau kurį laiką gyvens drauge. Tai, žinoma, didina galimybę jas susirasti. Jei net visi kiti planai žlugtų, duktė nuves jį pas motiną. Stotelių pavadinimus Skeisas kaligrafiškai susirašė į užrašų knygutę ir ėmė į žodžius spoksoti kaip į kokį galvosūkį, tarytum raidės būtų galėjusios judėti, mainytis ir susikeisti vietomis, pagaliau nurodydamos ieškomą adresą.

Rytoj jis pradės kitą savo veiklos etapą. Jis pasistengs surasti žudikę per dukterį. Netgi jei jos negyvena kartu, būtų naudinga sužinoti, kur gyvena mergaitė. Nuėjęs į prieškambarį išsitraukė Londono telefonų knygą nuo L iki R. Palfri, F. R. sąraše nerado, bet tatai nebuvo itin svarbu. Jei ji buvo įvaikinta, numeris turėtų būti

įrašytas įtėvio vardu. Pirmiausia jis turėtų paskambinti visiems septyniems Palfri, išvardytiems telefonų knygoje. Tai savaime suprantama taktika, kur kas protingesnė, nei be perstojo važinėti Žiedo linija arba vaikštinėti po Blumsberio ar Kensingtono kvartalus, bet skambindamas šiems septyniems nepažįstamiesiems turėjo sugalvoti įtikinamą pasiteisinimą, priežastį, kuri neatrodytų įtartina. O jei mergaitė atsilieptų pati, ką turėtų jis pasakyti? Labai svarbu, kad žudikė neįtartų, jog yra medžiojama. Jei jis ją išgąsdintų ir ši pabėgtų pasikeitusi pavardę, galėtų visą gyvenimą bergždžiai ieškoti. Jis buvo dvidešimčia metų už ją vyresnis. Mirtis pasivogė kerštą iš Meivis, ji galėjo apvogti ir jį.

Ir tuomet jam, sėdinčiam virtuvės tyloje, apgniaužusiam puodelį arbatos, atėjo į galvą puiki mintis. Tarytum sąmonę aplankė kūrybinė kibirkštėlė, tikriausiai ji, tokia paprasta ir teisinga, visada čia buvo, tik lūkuriavo tinkamo momento, kad sušvytėtų. Kuo daugiau jis mąstė, tuo teisingesnė atrodė jam ta mintis. Stebėjosi, kad anksčiau apie tai nepagalvojo. Į lovą Skeisas atsigulė nekantriai laukdamas ryto.

3

Filipos motina tyliai įėjo į kambarį ir sustojo. Atrodė, kad ji bijo prasižioti, tik akys lakstė. Nuo tada, kai Filipa paskutinį kartą čia buvo, kambarys tarytum susitraukė. Perdažytos medinės lentos, išblukę kilimėliai, nepritaikytos kėdės, – argi tai neatrodo lyg laikinas pigus kompromisas? Argi tai ją žavėjo?

– Ar tau patinka? – ją suerzino nerimo gaidelės savo pačios balse. Ji išties buvo pasistengusi. Tikriausiai tai buvo geriau, nei gyventi viename bendrabučio kambaryje. Pagaliau juk visa teužtruks du mėnesius.

– Labai, – motina šypsojosi kitokia šypsena, ne ta, su kuria pasitiko Filipą iš ryto. Šįsyk šypsojosi ir akys. – Čia puiku. Nė nemaniau, kad visa šitaip patraukliai atrodys. Turėjai suktis, kad surastum šitokį butą. Ir paplušėti turėjai smarkokai.

Motinos balsas sudrebėjo, ir Filipa pamatė, kad jos akys pernelyg blizga. Be to, ji atrodė labai pavargusi. Kelionė, žmonių spūstis, matyt, ją nukamavo. Išsigandusi, kad pasipils neišverktos ašaros, Filipa paskubom prašneko:

– Man tai patiko. Smagu lakstyti po parduotuves. Daržovių pardavėjas Džordžas padėjo man kai ką surasti. Tik paveikslą atsine-

šiau iš Kaldekoto terasos, Henrį Voltoną. Jis buvo aštuonioliktojo amžiaus tapytojas. Kai kurie jo darbai man atrodo pernelyg sentimentalūs, beveik primenantys Viktorijos laikus, bet šitas paveikslas man patinka. Pamaniau, kad šioje šviesoje prie tokių apmušalų jis puikiai tiktų. Bet tau nebūtina jo čia laikyti.

– Tegu pasilieka, jei tu jo nenori į savo kambarį. Kur būsi tu?

– Čia pat, prie virtuvės. Aš išsirinkau ramiausią kambarį, ir vaizdai iš ten puikiausi. Tavasis saulėtas, bet triukšmingesnis. Jei norėsi, pasikeisime.

Jiedvi nuėjo į galinį kambarį. Sustojusi prie lango, motina užsižiūrėjo į kažką už kiemo ir už siaurų, netvarkingų sodų. Po kelių minučių ji atsigręžė ir apžvelgė kambarį.

– Manau, kad neteisinga man pasiimti didesnįjį kambarį. Galėtume mesti monetą.

– Bet pastaruosius dešimt metų aš gyvenau didesniame kambaryje. Dabar tavo eilė.

Ji norėjo paklausti: „Ar manai, kad čia galėsi būti laiminga?“ Bet klausimas galėjo nuskambėti arogantiškai, tarytum prielaida, kad ji, Filipa, dovanoja laimę. Visa tai jai buvo nauja: tas atsargumas renkantis žodžius, jautrumas jų gebėjimui žeisti. Tatai galėjo pradėti jas varžyti, bet taip neatsitiko. Filipa tarė:

– Eime pažiūrėti virtuvės. Čia pastačiau televizorių. Galėsime atsinešti krėslus, jei norėsime žiūrėti.

Hilda buvo pagiežingai pasakiusi:

– Tau reikėjo išsinuomoti spalvotą televizorių. Kalėjime ji bus pripratusi prie tokio. Kaliniai gauna ypatingas privilegijas. Ji nesitenkins nespalvotu.

Kartu jiedvi grįžo į pirmąjį kambarį. Filipa tarė:

– Manau, turėtume pailsėti kokią dešimt dienų prieš pradėdamos galvoti apie darbą. Galėtume apžiūrėti Londoną ar kelioms dienoms išvykti į kaimą, jei nori.

– Man viskas tinka. Tėra viena kliūtis. Manau, kad man nebūtų gerai vaikštinėti vienai dar kokią savaitę. Bent jau tarp žmonių.

– Neprivalai būti visai viena.

– Ir gal galėtume pirmiausia nusipirkti kokių drabužių? Aš teturiu tai, ką dėviu, ir dar pižamą. Manau, kad iš savo dviejų šimtų svarų galėčiau išleisti penkiasdešimt. Paskui norėčiau atsikratyti tų daiktų, kurie yra lagaminėlyje. Nenoriu nieko, ką turėjau kalėjime.

– Puiku. Man patinka pirkti drabužius. Naitsbridže vis dar prekiaujama ir mudvi galėtume įsigyti gerų daiktų visai nebrangiai. O atsikratyti to, ką turi, galime Mel gatvės turguje.

Lagaminėlio turinio jos galėjo atsikratyti ir čia pat, tik Filipa suabejojo, ar kuris prekeivis būtų davęs už viską daugiau nei kelis pensus. Jau geriau nuskandinti jį kanale. Tai tebuvo pigus kartoninis lagaminas su apsitrynusiais kampais. Motina padėjo jį ant grindų, tada priklaupusi atidarė. Iš lagamino ištraukė baltą medvilnės pižamą ir padėjo ant lovos. Be jos, lagaminėlyje dar buvo užtraukiamas tualeto reikmenų krepšelis ir storo rudo popieriaus vokas. Motina įdavė jį Filipai žiūrėdama tiesiai į akis.

– Čia yra kalėjime mano parašyta ataskaita apie tai, kas nutiko Julijai Skeis. Neskaityk jos dabar, palauk dieną ar dvi. Beje, nenorėsiu žinoti, kad tu ją perskaitei. Kadangi mes gyvename drauge, žinau, jog turi teisę klausti apie nusikaltimą, apie mane, apie savo praeitį. Bet norėčiau, kad neklausinėtum, bent jau dabar.

Filipa paėmė voką. Morisas andai buvo kalbėjęs:

– Nuteistiems iki gyvos galvos žudikams būtina pateisinti save. Nekalbu apie politinius žudikus, teroristus, – šiems nereikia eikvoti proto energijos fabrikuojant pasiaiškinimus. Juos pateisina jau gatava, kitų sugalvota politinė filosofija. Aš kalbu apie eilinius nuteistuosius, dauguma iš jų ir yra eiliniai. Nužudymas yra vienintelis nusikaltimas, kur nieko neatitaisysi ir aukai neatsilyginsi. Mūsų požiūris, paprastai pasibjaurėjimas, būna iš anksto nulemtas. Taigi žudikai, jei tik nėra psichopatai, privalo susitaikyti su tuo, ką padarę. Kai kurie primygtinai tvirtina, kad yra nekalti, nuteisti per klaidą. Kai kurie iš jų tuo turbūt tiki.

Filipa tuomet atsakė:

– Kai kurie gal ir yra nekalti.

– Žinoma. Tai yra nepaneigiamas argumentas prieš mirties bausmę. Nemaža dalis prieglobstį suranda bažnyčioje, oficialiai pripa-

žintoje atgailoje, jei tau taip labiau patinka. Gražu yra naiviai aiškinti, kad esi įsitikinęs Dievo atlaidumu; tai verčia tavo artimą jaustis nemoralų, jei jis užsispyręs reikalauja neatleisti. Ir, žinoma, yra daugybė įžymių žmonių, visada pasiryžusių pasidalyti su tavimi emocijų pertekliumi. Aš, ko gero, irgi įtikėčiau atsivertimu tokiomis aplinkybėmis. Paskui eina pasiteisinimai, grindžiami emociniu nestabilumu, provokuojamu elgesiu, skurdu, girtumu ir panašiais niekais, taip mėgstamais advokatų, siekiančių sušvelninti bausmę. Kai kurie, gal žiauresnės sielos, pateisina žmogžudystę tuo, kad auka tegavo, ko nusipelniusi. Tavo motina dešimt metų ištvėrė kalėjime apkaltinta tuo, ko jokia kita moteris nebūtų jai atleidusi. Tai liudija jos ištvermę. Greičiausiai ji protinga. Nesvarbu, kokią istoriją ji sugalvotų norėdama tave įtikinti, jei jau vienąsyk susitikot, be jokių abejonių, nuspręs, kad ši istorija turi atitikti ypatingus tavo psichikos poreikius.

– Nors ir ką ji sakytų, niekas neįstengs pakeisti fakto, kad ji yra mano motina.

Į tai Morisas atsakė:

– Tik tol, kol tu prisimeni tatai kaip svarbiausią faktą apie ją.

Filipa užmiršo Morisą. Nevertėjo skubintis klausti. Filipa ir neklausinėdama galėjo daug ką apie motiną sužinoti. Juk drauge jiedvi praleis du mėnesius. Ji tarė:

– Neturiu jokių teisių. Esame čia drauge todėl, kad abi to norime. Tai mums abiem tinka. Tu juk nereikalauji papasakoti, kaip aš gyvenau pastaruosius dešimtį metų. – Ir pridūrė, apdairiai sušvelnindama toną: – Nėra jokių kitų įsipareigojimų, išskyrus tuos, kurie būtini kartu gyvenant: išsimaudžius išvalyti vonią, atlikti savo namų ruošos dalį.

Motina nusišypsojo:

– Šiuo požiūriu aš tikriausiai tinku. Antraip, manau, būtum turėjusi išmintingiau rinktis.

Bet tatai buvo ne pasirinkimo klausimas. Kai motina nuėjo praustis, Filipa nunešė voką į savo kambarį ir įkišo į stalčių arčiau lovos. Motina prašė palūkėti, išsyk neskaityti. Filipa palauks, bet neilgai.

Ji džiūgavo, triumfavo ir galvojo: „Tu čia, nes esi mano motina. Nei gyvenimas, nei mirtis negali to pakeisti. Tai vienintelis tikras dalykas, kurį aš galiu apie save pasakyti. Augau tavo gimdoje, tavo raumenys išstūmė mane į pasaulį, tavo kraujas mane pirmąsyk nuprausė, ant tavo pilvo pirmąsyk priguliau pailsėti". Motinai patiko kambarys, ji džiaugėsi galėdama būti su Filipa. Regis, tai panašu į sėkmę. Jai nereikės grįžti pas Morisą ir prisipažinti pralaimėjus. Jam niekado neteks atsakyti: „Argi aš nesakiau..."

4

Vienintelis laiškas kitą rytą buvo namų agento pranešimas, kad jaunoji pora gavo hipoteką ir kad su jais sudaromas kontraktas. Šį pompastišką profesinio žargono kratinį jis perskaitė nei stebėdamasis, nei džiūgaudamas. Namo turės netekti. Ne tik todėl, kad jam prireiks daugiau pinigų, nei išgalėjo susitaupyti iš kuklios tarnautojo algos: jis nė neįsivaizdavo, kad po nužudymo galėtų čia grįžti. Namie nebuvo nieko, ką jis būtų branginęs, netgi Julijos fotografijų. Meivis sudraskė jas visas po mergaitės mirties. Jis ketino pasiimti pakankamai drabužių, visą lagaminą. Visus kitus daiktus ir baldus Skeisas ketino parduoti per vieną iš tų firmų, kurios skelbėsi tvarkančios namus. Jo nuomone, šių firmų paslaugų žmonės šaukdavosi mirus seniems vienišiams, kad atsikratytų nepageidaujamo palikimo ir išvaduotų iš rūpesčių testamento vykdytojus. Skeisui patiko mintis, kad toks nevaržomas jis keliaus į savo neaiškią ateitį, toks vienišas, kad, jei patektų po autobusu, niekas visame pasaulyje nejaustų pareigos jo gedėti. Suvyniotas į įkapes su etikete jis gulės viešojoje lavoninėje, tuo tarpu policija ieškos artimiausių giminaičių, ko nors, kam galėtų atiduoti šį gėdingai atliekamą lavoną. Kelionė į šią nebūtį Skeisui atrodė pa-

naši į svaiginamos beribės laisvės pažadą. Virdamas pusryčiams kiaušinį ir į karštą pieną berdamas kavos miltelius jis pagalvojo, kad pats sau pasidarė kur kas įdomesnis nuo tada, kai ėmėsi iniciatyvos. Prieš Meivis mirtį jis gyveno kaip žmogus, stypčiojantis ant eskalatoriaus, einantis, bet nežengiantis į priekį, o iš abiejų pusių pro jį plaukė šviesūs sintetinio pasaulio vaizdai, padidintos fotografijos, gyvi paveikslai, ir vis priešinga kryptimi. Šiems judant ir jis buvo užprogramuotas atlikti tam tikrus veiksmus. Auštant keldavosi ir apsirengdavo. Pusę aštuonių pusryčiaudavo. Aštuntą išvykdavo į darbą. Dvylika minučių po aštuonių įsėsdavo į traukinį. Vidurdienį savo darbo vietoje valgydavo sumuštinius. Namo grįždavo vakare, su Meivis virtuvėje vakarieniaudavo, paskui jai mezgant žiūrėdavo televizijos laidas. Vakarus dažniausiai praleisdavo prie televizoriaus. Mėgstamiausios Meivis laidos per visus tuos niūrius metus buvo „Aukštyn žemyn“, „Diksonas iš Žaliojo doko“, „Forsaitų saga“; ji netgi šiek tiek rūpinosi savo išvaizda. Kad ir nesistengdama jam patikti ir niekur su juo neidama, Meivis visgi keitė sukneles ir netgi kiek pasidažydavo dėl tų šviesių efemeriškų vaizdų. Tokiais vakarais vakarienę patiekdavo ant padėklo. Tai nebuvo nelaimingas gyvenimas. Tokių teigiamų emocijų kaip liūdesys jis net nejautė. Bet dabar, pasilypėjęs ant mirties slenksčio, Skeisas pakilo į kitokias erdves, ir nors išretėjęs oras graužė šnerves, pagaliau jis pasijuto gyvenąs.

Su kuprine ant pečių keliaudamas traukiniu pavadinimų neatitinkančiais rytinio Londono priemiesčiais Skeisas mąstė, kad tik keisti ir įdomūs jo charakterio pokyčiai vertė jį leistis į šią ypatingą kelionę. Jo planas būtų ne mažiau pavykęs, jei jis būtų likęs namie ir iš savo prieškambario kaip saugus anonimas skambinęs visiems Palfriams. Melas, kurį ruošėsi sakyti, nebūtų įtikinamesnis, nes rėmėsi išgalvotu tikroviškumu, vis dėlto norėdamas laimėti Skeisas turėjo apgalvoti kiekvieną smulkmeną. Niekas nesiruošė juo abejoti, niekas nesiruošė jo istorijos tikrinti ar reikalauti patvirtinimo, visgi jis vertė save veikti taip, tarytum pedantiškas kiekvienos smulkmenos pasvėrimas galėtų būti tiesos įrodymas.

Iš Liverpulio gatvės Centrine metro linija jis nuvažiavo į Totenham Korto gatvę, paskui nužingsniavo Čering Kroso gatve. Nusprendė, kad jo tikslui labiausiai tiktų Foilio knygynas, nes jis buvo didžiausias. Knyga, kurią išsirinks, turėjo būti gana vertinga, kad sukeltų rūpesčių, bet ne tokia vertinga, kad sąžiningas žmogus ją radęs tuoj neštų į policijos skyrių. Kiek pasvarstęs nusprendė, kad dalykinė literatūra čia labiau tiktų nei grožinė, ir iš lentynos išsirinko pirmąjį Pevsnerio tomą apie Londono statinius. Grąžą atiduodanti kasininkė, regis, nė nepažvelgė į jo pusę.

Paskui nuėjo į Šaftsberio aveniu ir įsėdo į 14-ąjį autobusą, važiuojantį Pikadilio Žiedo link. Konduktoriui už bilietą davė svarą, nes žinojo, kad prireiks daug smulkių. Pikadilio aveniu užsidarė telefono būdelėje. Į kišeninės užrašų knygelės adresų puslapius pieštuku susirašė visų Palfrių telefonų numerius ir inicialus, džiaugdamasis, kad mergaitės pavardė tokia reta. Nė vienas iš Palfrių nebuvo pažymėtas kaip „panelė", bet tai jo nestebino. Kažkur buvo skaitęs, kad paskelbusi, jog esi moteris, gali sulaukti nešvankių skambučių. Priešais save turėdamas visą aštuonių numerių sąrašą, ant knygyno krepšio spausdintinėmis raidėmis užrašė: „Panelė F. Palfri". Niekas to niekada nepamatys, visgi jis stengėsi rašyti raides dideliais nelygiais brūkšniais, kad kuo mažiau panėšėtų į jo paties raštą. Tuomet prieš nukeldamas ragelį darsyk pakartojo žodžius, kuriuos turėjo sakyti:

– Atsiprašau, kad sutrukdžiau. Esu Jelandas. Ant suoliuko Sent Džeimso parke radau knygą, pirktą Foilio parduotuvėje, ant krepšio yra užrašas „Panelė F. Palfri". Manau, ji yra gana vertinga, kad skambinčiau ieškodamas savininkės.

Į pirmąjį skambutį atsiliepė šiurkštus vyriškas balsas ir griežtai atrėžė, kad jokia panelė Palfri čia negyvena. „Nunešk ją į policijos nuovadą", – griežtai sukomandavo ir tuoj pat padėjo ragelį. Skeisui šis pirmasis bandymas nepasirodė visiškai sėkmingas; net jo paties ausiai balsas nuskambėjo nenatūraliai. Pašnekovas tikriausiai pagalvojo, kad skambina naujos rūšies apgavikas arba žmogus, besiviliantis atlygio. Prie pirmojo vardo Skeisas padėjo kryžiuką ir susuko antrą numerį.

Jam kone palengvėjo, kad neišgirdo atsakymo. Ties antruoju padėjo klaustuką ir skambino toliau.

Į trečiąjį skambutį atsiliepė moteris, greičiausiai kambarinė ar užsienietė, dirbanti tuose namuose, ir žodžius tardama su ryškiu akcentu pasakė: „Ponia išėjo apsipirkti“. Skeisas paaiškino, kad jam reikalinga panelė Palfri, o ne ponia. Jam vėl buvo atsakyta: „Ponios nėra namie. Ji išėjo apsipirkti. Prašom paskambinti vėliau“. Ties šiuo numeriu Skeisas taip pat padėjo klaustuką, tačiau beveik neabejojo, kad tatai ne tas numeris, kurio jis ieško.

Paskambinęs dar kitu numeriu laukė apie dvidešimt sekundžių ir jau kone prarado viltį sulaukti, bet pagaliau išvargusiu balsu atsiliepė moteris, šaukianti pro vaiko cypimą. Garsas buvo toks veriantis ir ilgas, kad labiau panėšėjo į traukinio švilpuką. Greičiausiai vaiką ji laikė ant rankų. Kai Skeisas ėmė bandyti jos kantrybę savo istorijomis, moteris jį nutraukė, pareikšdama, kad jos dukrai dar tik šešeri ir ji dar neperka knygų, juolab nepalieka jų parkuose ant suoliukų. „Malonu, kad rūpinotės“, – dar pridūrė ir padėjo ragelį.

Skeisas paskambino dar vienu numeriu. Šis irgi neteikė vilčių. Vėl atsiliepė moteris, šįsyk aukštas balsas skambėjo monotoniškai ir šiek tiek virpėjo, išduodamas labai seną amžių. Reikėjo ilgai laukti, kol ji suprato, ko iš jos norima, paskui vėl laukti metant papildomas monetas, nes moteris įsileido į ilgas šnekas su seserimi, kurios vardas buvo Edita ir kuri turbūt buvo kurčia, nes pašnekovė šūkavo. Edita pareiškė nieko nežinanti apie knygą, bet jos sesuo dar nenorėjo padėti ragelio, greičiausiai jautėsi pati už kažką atsakinga.

Smulkių monetų sauja seko. Kitas Palfris buvo įrašytas su M. S. inicialais. Adresas – Kaldekoto terasa 68, Pietvakariai. Vėl atsiliepė moteris. Balsas skambėjo nedrąsiai, netgi baimingai. Ji rūpestingai pakartojo numerį, tarytum visiškai naują, jai dar nežinomą. Skeisas pasakė savąją kalbą ir kone išsyk pajuto, kad pataikė. Jis užbaigė:

– Gal galėčiau pasišnekėti su panele Palfri?

– Jos nėra čia. Norėjau pasakyti, kad mano dukters šiuo metu nėra namie.

Tuo metu – negalėjo būti nė menkiausios abejonės – moters kvėpavimą užgniaužė vis didėjanti baimė, o Skeisą užplūdo pasitikėjimo savimi banga, kone linksmumas. Jis tarė:

– Jei jūs man pasakytumėte jos adresą, aš jai parašyčiau arba paskambinčiau.

– O! Aš negaliu to padaryti! Be to, ten nėra telefono. Bet apie knygą aš jai pasakysiu, kai tik ją pamatysiu. Bet nemanau, kad greit ją pamatyčiau. Kaip, sakėte, ji vadinasi?

Skeisas pakartojo pavadinimą.

– Tai panašu į Filipą. Turiu galvoje, kad ji mėgsta knygas apie pastatus. Gal galėtumėte atsiųsti man knygą, o aš persiųsčiau jai. Betgi pašto išlaidos... Žinau, kad ji tikrai išsiųstų jums pinigus, jei pridėtumėte savo adresą. Bet knyga gali būti ir ne jos.

Kurį laiką moteris tylėjo. Po kelių sekundžių Skeisas prašneko:

– Gal bus geriausia, jei grąžinsiu ją Foiliui. Jie turėtų žinoti, kam ji priklauso. O gal jūsų duktė pirmiausia ir sugalvos į ten kreiptis.

– O, taip, taip! Taip bus geriausia. Jei Filipa paskambins ar apsilankys, aš pasakysiu jai, kad atidavėte. Ačiū jums, kad šitaip rūpinatės. Manau, kad ji tikriausiai stengiasi savo... savo draugei aprodyti Londoną. Knygos jai gali prireikti. Aš nusiųsiu jai atviruką ir parašysiu apie jūsų skambutį.

Po palengvėjimo balsas staiga ėmė skambėti nesantūriai. Skeisas pakabino ragelį ir tebelaikydamas jį rankose kurį laiką stovėjo sustingęs. Jo lipnumas ir šiluma teikė kone fizinį artumą. Dabar jis žinojo, kur gyveno jos duktė. Žinojo, kad ji buvo įvaikinta. Jis žinojo, kad jos vis dar kartu, nes moteris pavartojo daugiskaitą. Jis sužinojo mergaitės vardą – Filipa. Filipa R. Palfri. Tai, kad sužinojo mergaitės vardą, kažkodėl pasirodė jam svarbiau už visa, ką buvo sužinojęs iki šiol.

5

Žemėlapyje Skeisas surado, kad Kaldekoto terasa yra Pimliko pakraštyje, į pietryčius nuo Viktorijos ir Eklestono tilto. Pateko ten iš Viktorijos metro stoties šoniniu keliu apeidamas stoties pastatą. Tai buvo netoli senosios jo įstaigos, tik kitoje upės pusėje, ir miestas atrodė visiškai kitaip. Kaldekoto terasa buvo akligatvis su perstatytais, bet nesugadintais aštuonioliktojo amžiaus namais, išsidėsčiusiais nuošaliau nuo platesnės ir judresnės Kaldekoto gatvės, su terasomis. Skeisas įžengė į akligatvį ryžtingai, bet nesunkiai suvokdamas, kad tai ne ta gatvė, kur jis gali saugus slampinėti, kad už aukštų, nepriekaištingai užuolaidomis uždangstytų langų gali slėptis stebinčios akys. Jis jautėsi taip, tarytum būtų įsibrovęs į klestinčios privačios nuosavybės teritoriją su savais įstatymais ir kultūra. Tokioje gatvėje jis niekada negyveno ir nė vienas iš jo pažįstamų negyveno; visgi jis leido sau iš anksto susidaryti nuomonę apie tai, kaip tokie žmonės gyvena. Jie apsimeta, kad nekenčia Belgreivijos prašmatnumo, entuziastingai atsiliepia apie mišrių sluoksnių visuomenės privalumus, net jei šis susimaišymas nepadaugina galimybių leisti savo vaikus į vietines mokyklas, laiko savo pareiga globoti smulkių parduotuvių savininkus

Kaldekoto gatvėje, ypač pienines ir saldumynų parduotuves, savaitgaliais savo draugus jie tempiasi išgerti į vietinius barus ir aludes, kur būna nuoširdžiai malonūs padavėjui ir santūriai draugiški kitiems klientams.

Iš pradžių Skeisas ėjo viena puse, grįžo kita. Jausmas, kad jis įsibrovė į svetimą teritoriją, buvo toks stiprus, kad net jautėsi kaltas. Bet niekas jo neužkalbino, nė vienos durys neatsidarė, užuolaidos nesujudėjo. Gatvė jam keistai skyrėsi nuo kitų. Paskui pastebėjo, kad taip yra dėl to, kad prie šaligatvių nebuvo mašinų ir neatrodė, kad kur nors galėtų būti jų stovėjimo aikštelių. Taigi šie pavydėtini namai tikriausiai turėjo garažus kitoje pusėje, kur kadaise buvo arklidės. Ši mintis akimirką jį nuliūdino. Neįmanoma bus stebėti dviejų įėjimų į 68-ąjį namą, ir jei ponia Palfri labiau mėgsta vairuoti nei vaikščioti pėsčia ar važiuoti visuomeniniu transportu, jis neįstengs jos sekti. Apie mašiną jis nebuvo pagalvojęs. Bet vėl prabudo optimizmas. Skeisas suprato, kad atsidavimas reikalui teikė ištvermės ir pasitikėjimo savimi ir leido tikėtis sėkmės. Pagaliau jis čia. Jis ir turėjo čia būti. Jis žino, kur gyvena mergaitė ir jos šeima. Anksčiau ar vėliau ji ar jie nuves jį pas Meri Dakton.

Kai pagaliau Skeisas pasijuto turįs teisę vaikščioti po terasą, apžiūrėjo namus nuodugniau. Gatvė pribloškė vienodumu: namai buvo tokie patys, tesiskyrė durų viršulangiai ir geležiniai antro aukšto balkonų pinučiai. Turėklų, vedančių į rūsį, smaigaliai buvo ornamentuoti ananasų motyvais. Kolonų apsuptos durys su žalvarinėmis laiškų dėželėmis ir spindinčiais belstukais net baugino. Daugelio namų palangėse puikavosi gėlių loveliai: snapučiai rėžė akį tarpusavyje nederančiais rausvais ir raudonais žiedais, o virš akmeninių fasadų rangėsi įvairiaspalvės gebenės.

Pasiekęs gatvės galą Skeisas perėjo į namų su lyginiais numeriais pusę, 68-asis namas buvo pačiame gatvės gale. Tai buvo vienas iš nedaugelio namų, nepapuoštų gėlių loveliais ar vazonais, tačiau neabejotinai elegantiškas. Durys buvo nudažytos juodai. Pusrūsyje įrengtoje virtuvėje degė ryški šviesa. Lėtai eidamas pro šalį Skeisas pažvelgė žemyn ir pamatė prie stalo vakarieniaujan-

čią moterį. Priešais save pasidėjusi padėklą moteris iš lėkštelės valgė kiaušinienę ir žiūrėjo į mirgantį nespalvotą televizoriaus ekraną. Taigi Palfriai turėjo kambarinę. Skeisas nenustebo ją pamatęs. Jis nujautė, kad mergaitė, kurią anądien matė traukinyje, gyvenusi namuose, kur yra kambarinė, tokiame name kaip šis; auksinė mergaitė, praėjusi pro jį siūbuojančiame traukinio vagone, tokia arogantiškai seksuali, tarsi kalbėjo jam, visiems seniems, neturtingiems, nepatraukliems: „Žiūrėkit į mane, bet nelieskit. Aš jums nepasiekiama“.

Jis sugrįžo į Kaldekoto gatvę mintyse vis dar kamuojamas problemos, kaip stebėti Palfrių namą. Gatvė labai skyrėsi nuo terasos: parduotuvių, kavinių, barų ir atsitiktinių kontorų painiava, – tipiška Londono centro prekybinė gatvė, seniai pamiršusi savo geruosius laikus. Čia kursavo autobusas; mažos liūdnų supirkėjų grupelės, apsikrovusios krepšiais ir vežimėliais, laukė abiejų gatvės pusių stotelėse. O daugybė lengvųjų automobilių ir sunkvežimių, įsiliejančių į ir taip jau didelį srautą, rodė, kad šiuo maršrutu buvo patogiausia važiuoti iki Lambeto ir Voksholo tiltų. Čia, jei ne Kaldekoto terasoje, Skeisas galėjo vaikštinėti saugus.

Tuomet Skeisas išvydo du viešbučius. Jie buvo kitoje gatvės pusėje ir žvelgė tiesiai į terasą. Du dideli tinkuoti Viktorijos laikų namai, išgyvenę įvairius pasikeitimus, karus, išvengę sunykimo ir nugriovimo, vieniši, apleisti, apsilaupę, bet vis dar pretenzingai sveiki, stūksojo tarp automobilių parduotuvės ir vulgariai prašmatnių prekybos centro vitrinų. Iš bet kurio viršuje esančio fasado lango Skeisas galėjo nukreipti žiūronus į 68-ojo namo duris; čia kuo patogiausiai įsitaisęs jis galėjo stebėti ir laukti. Sėdėdamas prie lango turėtų pakankamai laiko apmąstyti ir suplanuoti savo strategijai, nebijotų nuovargio, nuobodulio ir demaskavimo, ko neišvengtų slampinėdamas gatve.

Viešbučių pavadinimai greičiausiai buvo parinkti taip, kad pabrėžtų, jog vienas viešbutis neturi nieko bendra su kitu. Viešbutis kairėje vadinosi „Kasablanka“, jo kaimynas – „Vindermejerio viešbutis“. Pirmasis, ne taip raminamai pavadintas, atrodė ir švaresnis,

ir turtingesnis, ir, Skeiso manymu, iš jo turėjo geriau matytis visa Kaldekoto terasa. Lauko durys buvo atidarytos ir Skeisas įžengė į prieangį su įrėminta metro schema ant kairės sienos ir veidrodžiu, reklamuojančiu alų, ant dešinės. Stumtelėjusį vidines duris, nusagstytas kredito kortelių faksimilėmis, Skeisą pasitiko sodrūs maisto, cigarečių ir valymo priemonių kvapai. Budėtojo nebuvo, laukiamajame buvo tuščia, tik prie telefono komutatoriaus sėdėjo jauna moteris. Prie jos kojų, išvertusi spuoguotą pilvą ir dailiai parietusi letenas, ant languotų plytelių miegojo ruda lygaus plauko kalė. Skeiso pasirodymas jos nesudomino, vos užmetusi į jį žvilgsnį pro siaurus akių plyšelius kalė tuoj pat vėl užsimerkė, kiek artėliau mergaitės kėdės padėjusi galvą. Šalia komutatoriaus ant kablio kabojo baltas šuns pavadėlis. Vos išgirdusi durų varpelį mergaitė pasisuko į Skeisą, o neregės jos akys greitai mirksėdamos žvelgė jam kažkur virš galvos. Viena akis, įdubusi ir žiūrinti į viršų, iš po voko buvo vos vos matyti. Kitą akį buvo aptraukęs giedravalkis. Tai buvo smulki, kiek smalsaus veido mergaitė su lygiais šviesiai rudais plaukais, subrauktais atgal ir už ausų susegtais dviem apvaliais mėlynais segtukais. Skeisas kažkodėl susidomėjo, kodėl ji išsirinko mėlyną spalvą, kaip apsisprendė ir ką reiškia netekti šios menkos pasirinkimo tuštybės. Jis tarė:

– Ieškau kambario. Gal žinote, ar šiuo metu yra laisvų?

Mergaitė nusišypsojo, bet negyvose akyse neįsižiebė ugnelė, iš jų nesklido šiluma, todėl į nieką nenukreipta šypsena atrodė kvaila ir beprasmė. Mergaitė tarė:

– Jei malonėsite paskambinti varpeliu, tuoj pasirodys ponas Marijus.

Skeisas buvo pastebėjęs ant stalo įtaisytą mygtuką, bet nenorėdamas pasirodyti pernelyg nekantriai laukiantis patarnavimų, kurių ji negalėjo suteikti, neskubėjo jo nuspausti. Skambutis nuaidėjo šaižiai. Po valandėlės pro duris, už kurių laiptai vedė į rūsį, įžengė neaukštas tamsaus gymio vyriškis baltu švarku. Skeisas tarė:

– Norėjau sužinoti, ar turite laisvą kambarį fasado pusėje. Nemėgstu būti užpakalinėje namo dalyje. Išėjau į pensiją ir šiuo metu

parduodu savo namą priemiestyje, ketinu pasiieškoti buto šiame rajone.

Jo paaiškinimas nė mažumėlės vyriškio nesudomino. Ko gero, jei būtų prisistatęs kaip Airijos Respublikos kariuomenės teroristas, ieškąs saugaus prieglobsčio, būtų sulaukęs daugiau dėmesio. Marijus nuniro už stalo ir greitai atsivertė riebaluotą registracijos knygą. Trumpai apsimetęs, kad analizuoja ją, atsakė beveik kokni žargonu:

– Kaip tik vienas fasadinis yra. Dešimt svarų už naktį, lova, pusryčiai, mokama avansu. Už pietus atskirai. Priešpiečių negaminame.

– Turėsiu grįžti namo daiktų.

Kažkur Skeisas skaitė, kad viešbučiuose įtariai žiūrima į svečius be bagažo. Jis pridūrė:

– Ar galėčiau užsisakyti kambarį nuo rytdienos?

– Rytoj manęs čia nebus. Dabar labai daug klientų, suprantate? Jums pasisekė, kad gavote kambarį.

– Gal galėčiau jį pamatyti?

Klausimas Marijui, aišku, pasirodė ekscentriškas, bet jis paėmė raktą ir paspaudė lifto mygtuką. Džeržgiančia dėže lėtai pakilo į paskutinį aukštą. Atrakinęs duris Marijus atžariai atsisveikino:

– Pasimatysime apačioje.

Kai tik durys už jo užsivėrė, Skeisas nuėjo prie lango. Čia jis lengviau atsikvėpė pamatęs, kad kambarys kuo puikiausiai tinka jo tikslams. Vaizdą iš apatinio aukšto būtų užstoję autobusai ir sunkvežimiai, o čia, prie pusėtinai palėpėje suprojektuoto lango, jis buvo gana aukštai, kad netrukdomas mašinų galėtų stebėti Kaldekoto terasą. Raktą Marijus buvo pasiėmęs, bet duryse buvo skląstis. Užsklendęs duris, Skeisas iš kuprinės išsitraukė žiūronus. Neaiškiai, tarytum per miglą įžiūrimos 68-ojo namo durys virpėjo. Kol prisiverté nurimti ir sureguliuoti centrą, spindintis ryškus vaizdas taip priartėjo, jog atrodė, kad užtenka ištiesti ranką ir palytėti tą spinduliuojantį paveikslą. Žiūronai aprėpė namo fasadą nuo lango iki lango, kurie abu buvo paslaptingai prisidengę baltų užuolaidų šy-

du. Balkone, greičiausiai atpūsta iš gatvės, mėtėsi popieriaus skiautė. Skeisui parūpo, kiek jai teks čia gulėti, kol kas nors ras ir nušluos tą vienintelę tobulo namo ydą.

Padėjęs žiūronus Skeisas apžiūrėjo kambarį. Pamanė, kad nedera pernelyg ilgai čia užsibūti, tai gali sukelti įtarimą. Bet nusprendė, kad Marijus nepanašus į itin besijaudinančius. Ką, tiesą sakant, būtų galima pavogti ar sugadinti šioje niūrioje, nepatogioje niekieno vienutėje? Nenuostabu, kad Marijus taip greitai jį paliko, vengdamas pasiaiškinimų ir atsiprašymų.

Grindis dengė apdriskęs gelsvai rudas kilimas, ant kurio, atrodo, visi ankstesni nuomininkai paliko savo žymių: prie lovos pritaškyta kavos ar arbatos, dar baisesnės dėmės po kriaukle. Viename kambario šone grindys ir lubos buvo sudrėkusios, matyt, ten kiauras stogas. Medinės lovos galvūgalio lenta buvo visiškai lygi, greičiausiai todėl, kad kokiam gyventojui nekiltų noro pasismaugti kaklaraiščiu. Prie vienos sienos netvirtai stovėjo spinta su besisupančiomis praviromis durimis. Tamsiausioje kambario kertėje kėpsojo pernelyg didelis faneruotas graikiško riešutmedžio tualetinis staliukas su dėmėtu veidrodžiu. Visgi kai kas guodė. Prisėdęs ant lovos pajuto, kad ji gana patogi, o užmetęs akį į paklodes pamatė, kad šios, nors ir pasiglamžiusios, bet švarios. Atsukęs čiaupą po kelių minučių padriko kliunksėjimo sulaukė karšto vandens. Tai vis buvo šiokie tokie privalumai. Jie jį džiugino, nors ne per daug rūpėjo. Taip pat gerai būtų miegojęs ir kietoje lovoje ir būtų buvęs laimingas, prausdamasis šaltu vandeniu. Kambarys turėjo viską, ko jam reikėjo, – vaizdą pro langą.

Čia, prie lovos, jis pastebėjo spintelę. Tai buvo tvirta pailga poliruoto ąžuolo dėžė su viena lentynėle, indų skyriumi apačioje ir mediniu strypu rankšluosčiui pakabinti. Skeisas ją atpažino. Buvo matęs anksčiau. Tai buvo sena ligoninės spintelė, kurią, tikriausiai pertvarkydama palatas, vadovybė pardavė drauge su kitais ligoninės baldais. Ar begalėjo kur būti tinkamesnė vieta atstumtiesiems nei šiame kambaryje, apstatytame išmestais baldais? Atidaręs spintelę Skeisas užuodė tokį stiprų dezinfekcijos priemonių kvapą, kad tai

paveikė atmintį kaip katalizatorius. Jo motina, pagaliau mirštanti ir žinanti, kad miršta, ant pagalvės besiblaškanti jos galva, dažyti plaukai, – paskutinė tuštybės užgaida, – pilki iš pašaknų, tarsi stygos išsitempę nuvytusio kaklo raumenys, į lovatiesę įsikibę aštrūs nagai. Vėl išgirdo jos irzlų balsą:

– Neturėjau tos prakeiktos laimės savo gyvenime. Dievas mato, neturėjau. Neturėjau visai.

Tarsi guosdamas jis norėjo pataisyti jos pagalvę, bet motina nekantriai nustūmė jo ranką. Jis žinojo, kad tėra dalis jos nesėkmių grandinės ir kad niekas, ką jis padarys ar pasakys, netgi mirties patale jos nenudžiugins. Skeisui pasidarė įdomu, ką motina būtų pagalvojusi, jei dabar būtų galėjusi jį šiame kambaryje pamatyti, jei būtų žinojusi, kodėl jis čia. Jis kone išgirdo jos patyčias:

– Žudikas! Tu? Tau neužteks jėgų. Nejuokink manęs.

Skeisas tyliai ir rūpestingai uždarė paskui save duris, tarytum išsekęs motinos kūnas tebegulėtų ant lovos. Jam labiau patiktų kitokia spintelė. Bet, antra vertus, kambarys kuo puikiausiai tinka.

6

Filipa visada galvojo, kad jei jau kada prireiktų su kuo nors dalytis butą, su svetimu tai padaryti būtų kur kas lengviau nei su draugu. O ši svetimoji buvo tokia drausminga, tokia tyli, tokia nereikli, prisitaikė nepataikaudama, viską atlikdavo neįkyrėdama. Nuostabu, kaip lengvai jiedvi prisiderino prie savo bendros kasdienybės. Dabar Filipa nubusdavo nuo garsų ir kvapų, kurie greitai jai pasidarė tokie įprasti, kad sunku buvo patikėti jų naujumu. Jos diena prasidėdavo tyliu motinos chalato šiugždesiu ir arbatos puodeliu, tyliai padedamu ant stalelio šalia lovos. Morisas Kaldekoto terasoje kartais rytais irgi atnešdavo jai arbatos, bet tai buvo kitoje šalyje ir, beje, toji mergaitė jau mirusi. Pusryčių Filipa išvirdavo košės ir kiaušinių, motina tuo metu tvarkydavo butą. Paskui jiedvi susėsdavo prie kavos ir pasitiesusios žemėlapį planuodavo ekskursijas. Tai panėšėjo į užsieniečio supažindinimą su Londonu, visai kitokios kultūros užsieniečio, gyvenančio netgi kitu laiku, nuovokaus, susidomėjusio turisto, su malonumu ir netgi susižavėjimu tyrinėjančio rodomus vaizdus, bet visgi žvelgiančio kažkur pro šalį, mėginančio kiekvieną naują patyrimą suderinti su svetimo, kone užmiršto pasaulio vaizdu. Tai buvo iš prigimties atsargi turistė, besistengianti

nepatraukti niekieno dėmesio savo skonio savitumu, kartais nesusigaudanti apie pinigus, painiojanti dešimtpenses monetas su penkiasdešimties pensų, kartais nesiorientuojanti laike ir erdvėje. Žiūrėdama į ją Filipa galvojo: ji panaši į moterį, bijančią tuo pačiu metu ir uždarų patalpų, ir viešumos. Dar ji panėšėjo į turistę iš menkai teapgyventos šalies, kadangi minia jai kėlė tikrą siaubą. Londonas buvo pilnas turistų ir, nors jos keldavosi anksti ir vengdavo labiausiai lankomų vietų, neįmanoma buvo išvengti grūsties autobusų stotelėse ir metro, parduotuvėse ir perėjose. Arba jos turėjo gyventi kaip atsiskyrėlės, arba priprasti prie karščio, tauškalų, minios, karštesnę dieną, atrodė, kvėpuojančios oru, iškvepiamu milijono plaučių.

Filipa pastebėjo, kad motina mėgsta paveikslus, netgi instinktyviai jaučia jų vertę; šitai buvo atradimas ne tik Filipai, bet ir jos motinai. Visa tai vertė Filipą manyti, kad potraukį į dailę ji paveldėjo, o vėliau tik išsiugdė, bet tai nebuvo vien Moriso atkaklaus mokymo rezultatas. Pirmąją savaitę jas tiesiog apsėdo turizmo manija, jiedvi iškeliaudavo kuo anksčiausiai, susivyniojusios priešpiečius, kuriuos paskui valgydavo parkuose ant suoliukų, garlaiviuose, viršutiniuose autobusų aukštuose, paslaptingose miesto aikštėse ir soduose.

Filipa manė pastebėjusi būtent tą momentą, kai motina noromis prisiėmė laimės naštą. Buvo trečiasis bendro gyvenimo vakaras, kai jiedvi išmetė iš Melkomb Greindžo atsivežtus daiktus į kanalą. Tą rytą autobusu jos buvo nukakusios į išpardavimą Naitsbridže. Stebėdama motinos veidą minioje Filipa, su nuostaba aptikusi savyje labai artimą sadizmui jausmą, pasijuto nejaukiai. Kuo puikiausiai jiedvi galėjo apsipirkti ir parduotuvėje „Marks and Spencer" Edžvero gatvėje, jei būtų nuvykusios pusę dešimtos, prieš turistų antplūdį. Ar išties tik noras pamatyti motiną, vilkinčią brangiais drabužiais, atvedė jas į tą *mêlée?* Ar tik tai nebuvo iš dalies apgalvotas motinos narsumo išbandymas, o gal net kiek gėdingas malonumas su nešališku susidomėjimu stebėti fizinio skausmo ir ištvermės kovą? Baisiausią minutę, spūstyje eskalatoriaus apačioje, Filipa

išsigando, kad motina tuoj nualps. Suėmusi už alkūnės Filipa stumte nustūmė motiną pirmyn. Bet už rankos ji jos nepalaikė. Nė sykio, netgi tame niūriame Melkomb Greindžo laukiamajame, nesusilietė jiedvi pirštais.

Bet pirkiniais buvo patenkinta: gelsvai rudomis lininėmis kelnėmis, puikios vilnos švarku ir dvejais medvilniniais marškiniais. Darsyk matuodamasi viską namie, motina atsisuko į Filipą kiek liūdnu ir nuolankiu, bet smalsiu žvilgsniu, tarytum klausdama: „Ar būtent to tu norėjai? Ar šitaip mane įsivaizduoji? Aš patraukli, protinga, vis dar jauna. Likusį savo gyvenimą turėsiu nugyventi be vyro, be meilužio. Tai kam visi tie drabužiai? Kam aš pati?"

Po to Filipa sėdėjo ant lovos stebėdama, kaip motina deda daiktus į lagaminą. Ji susidėjo viską, ką buvo atsinešusi iš kalėjimo: kostiumėlį, kuriuo apsivilkusi atkeliavo į Londoną, pirštines, apatinius, rankinę, netgi tualeto reikmenis ir pižamą. Ekstravagantiška buvo atsisakyti net smulkmenų, bet Filipa jos nekontroliavo. Ši ekstravagancija buvo būtina joms abiem.

Prie kanalo jiedvi išsiruošė likus pusvalandžiui iki pakrantės tako uždarymo, vaikščiojo nesikalbėdamos, motina nešė lagaminą, pagaliau priėjo nuošalų tako ruožą medžių tankmėje. Buvo šiltas, niūrus vakaras, debesys plaukė pažeme. Kanalo vanduo tekėjo sunkiai ir tingiai lyg sirupas ir iš lėto lieždamas šlapius krantus slydo pro žemus tiltus. Uodų tuntai šoko virš vandens, o vieniši lapai, tamsiai žali ir vis dar blizgantys lyg varinės taurės apnašos, iš lėto plaukė su tingia srove. Ore tvyrojo upės dvokas pramaišiui su riebios dirvos, šieno ir rožių kvapu, pavėjui atnešamu iš virš kanalo plytinčių sodų. Buvo tylu, tik retkarčiais iš zoologijos sodo paukštidžių atsklisdavo vienišo paukščio klyksmas.

Neištarusi nė žodžio Filipa paėmė lagaminą ir nusviedė į patį srovės vidurį. Iš pradžių, tiesa, apsižvalgė, kad įsitikintų, jog takeliuose tuščia, bet lagaminas pūkštelėjo į vandenį tarytum koks kūnas, ir jiedvi, vienu metu sunerimusios, kad kas nors kelyje atokiau galėjo išgirsti, atsisuko viena į kitą. Bet neišgirdo nei šauksmų, nei kojų bildesio. Lagaminas plūduriavo iš lėto slinkdamas nešvariu

vandens paviršiumi, paskui pasviro lyg skęstantis laivas, pakybojo kiek ir nugrimzdo. Raibuliai užsitraukė.

Filipa išgirdo motiną lengviau atsidūstant. Žalių šešėlių nuklotas jos veidas atrodė itin taikiai. Ji atrodė kaip moteris, išgyvenanti mistinės egzaltacijos, netgi religinės ekstazės minutę. Filipa pajuto kone fizinį palengvėjimą, tarytum būtų nusviedusi kažką savo, kažką iš savo praeities, ne tos praeities, kurią žinojo ir prisiminė, bet užmirštų metų sunkumą, vaikystės netektis, kad ir išdilusias iš atminties, vis vien skaudžias. Jos pasitraukė, pasitraukė amžinai, iš lėto nugrimzdo į dumblą. Jai daugiau neberūpės praeitis, negąsdins mintis, kad praeities šmėklos gali išnirti iš pasąmonės trikdydamos ir gąsdindamos. Ji nežinojo, apie ką mąstė motina, kurios praeitis, deginama daugybės prisiminimų, suslėgta odinių aplankų, negalėjo taip lengvai išnykti. Tylomis jos stovėjo ant kranto. Paskui burtai išsisklaidė. Motina atsisuko. Jos veidas šypsojosi išsivadavęs iš skausmo. Ji kone šyptelėjo iš malonumo. Bet visa, ką ji pasakė, tebuvo:

– Atlikta. Eime namo.

7

Tą naktį Filipa nusprendė, kad laukė gana ilgai; laikas perskaityti motinos ataskaitą apie nužudymą. Bet dabar, šį momentą, ji tiesiog neteko noro iš stalčiaus išsitraukti rankraštį. Ji beveik norėjo, kad motina nė nebūtų jo įteikusi ir kad būtų galima apsieiti be dar vieno sprendimo. Ji troško jį perskaityti ir visgi labai bijojo. Niekas negalėjo jai sutrukdyti suplėšyti šių lapų, bet tai buvo tiesiog neįsivaizduojama. Viskas yra čia; ji privalo sužinoti, kas ten parašyta. Pati savęs klausė, kas ją sulaiko. Per pirmąjį vizitą į Melkomb Greindžą motina papasakojo jai nuogus faktus. Niekas iš šio voko negalėjo jų paneigti ar pateisinti, niekas negalėjo sumažinti kaltės.

Naktis buvo šilta ir Filipa gulėjo teužsiklojusi viena antklode, žiūrėdama į palšą rūką už atviro lango. Tikriausiai ir motinos langas atdaras. Ji girdėjo silpną mašinų dundesį iš Lison Grouvo ir pavienius šūksnius bei juoką iš „Aklojo elgetos“. Šilti vasaros gėlių ir žemės kvapai dvelkė pro langą, tarytum už jo būtų driekęsis kaimas su visais sodų turtais.

Iš motinos kambario nebuvo girdėti nė krebžtelėjimo, bet ji nedegdama šviesos laukė, kad nutiltų paskutinių aludės lankytojų šūks-

niai ir gatvė nurimtų. Jai atrodė svarbu nepradėti skaityti, kol neįsitikino, kad motina miega. Paskui ji įžiebė lempą ir lėtai išsitraukė voką iš stalčiaus. Rankraštis buvo parašytas ryžtinga, tiesia, bet sunkoka jos motinos rašysena ant storo smulkiai liniuoto popieriaus su raudonai nubrėžtomis paraštėmis. Motina buvo rašiusi tik į kas antrą eilutę. Dėl rūpestingos rašysenos, oficialiai atrodančio, labai švaraus popieriaus rankraštis priminė rašytinį parodymą ar egzamino lapą. Parašyta buvo trečiuoju asmeniu:

„Išbuvusi Holovėjuje apie penkerius metus, bibliotekoje prie knygų lentynos ji sutiko už prostituciją ir plėšimą nuteistą moterį, kuri piktai žvelgdama įkypomis akimis sušnabždėjo:

– Tu esi viena iš Daktonų, tiesa? Skaičiau apie tave knygoje, kurią buvau parsinešusi iš viešosios bibliotekos: „Žmogžudystės per penkiasdešimt metų: 1920–1970 m.“ Tai buvo savotiška žmogžudysčių enciklopedija, žinomiausi atvejai. Apie tave buvo rašoma D raidės skyriuje apie vaikų žudikus. Daktonai.

Būtent tą minutę ji suvokė, kad daugiau nebėra asmenybė. Dabar ji buvo Dakton, pagal savo nusikaltimo rūšį priskirta tam tikrai kategorijai, buvo nedoros sąjungos, negarbės suvienytos amžinai, narė. Bet ji nustebo, kad sudarytojas manė esant verta juodu įtraukti. Kadaise juodu negarsėjo blogais darbais, tebuvo banaliausia nevėkšlų pora, ypač prastai besigynusi per teismo procesą, pritraukusį ne itin daug visuomenės ir niekad neprilygsiantį popmuzikos žvaigždės savižudybei ar valstybės ministro meilės nuotykiams. Autorius, matyt, turėjo grandyti trupinius, kad prikimštų savąjį skyrių apie vaikų žudikus. Ji galėjo atspėti, ką jis buvo parašęs savo straipsnyje. Jai pačiai, deja, teko vartyti tokią mirčių enciklopediją.

„Martinas ir Marija Daktonai, 1969 metų gegužės mėnesį nuteisti dėl dvylikametės Julijos Meivis Skeis nužudymo, kilę iš gerbiamų viduriniojo sluoksnio darbininkų šeimų. Nužudymo metu Daktonas dirbo raštininku, o jo žmona – ligoninės registratore. Laisvu laiku ji studijavo, kad išlaikytų egzaminus užsienio universitete, ir turėjo šiokių tokių pretenzijų į kultūrą. Visų bendrai buvo nuspręsta, kad ji vadovavo vaiko nužudymui“.

Ji turėjo ir kitų pretenzijų: į laimę, pasisekimą ir kitokį gyvenimą jiems abiem. Tikra tiesa, ji vadovavo. Ji visada vadovaudavo, netgi jiedviem susinaikinant.

Po ano susitikimo ji nusprendė parašyti tiesą apie nusikaltimą, išskyrus tai, kad tiesa buvo tokia pat permaininga kaip jos jausmai ir tokia pat nepatikima kaip atmintis. Tiesa panaši į drugelį. Galite jį sugauti ir užmušti, netgi prismeigti prie lentos, nepažeisdami nė menkiausios smulkmenos. Jis netgi išlaikys tas pačias spalvas. Bet dabar tai jau nebebus drugelis. Ji pagalvojo, kad palyginimas kiek pretenzingas, betgi... ji turėjo pretenzijų.

Procese ją prisaikdino kalbėti tiesą, nieko daugiau, tik tiesą. Ji vos nepridūrė: „Ir tepadeda man Dievas", bet kortelėje to nebuvo parašyta. Matyt, tik mintyse liudytojai ištardavo tuos žodžius. Ant lentynos buvo sukrauta nedidelė krūvelė šventų knygų. Teismo sekretorius, apsirengęs kaip zakristijonas, padavė jai Bibliją. Ji pagalvojo, o kas nutiktų, jei būtų padavęs ne tą knygą, o, sakykim, Koraną. Ar jai iš naujo būtų reikėję duoti parodymus? Juodąją Bibliją ji paėmė bjaurėdamasi, nes ši buvo suteršta žudikų rankų prakaito, o ji nė neabejojo, jog niekas nepasirūpino dezinfekuoti. Tai bene viskas, ką ji atsimena iš proceso. Šie faktai tikri.

Pamena, jog tą vakarą iš ginekologijos klinikos, kur dirbo, grįžo vėliau, nes turėjo daugiau darbo nei paprastai ir nespėjo jo atlikti iki šešių. Netgi kaip sausio mėnesį oras buvo per šaltas. Lengva migla, sūkuriuojanti apie gatvės žibintus, nušliaužė į sodus nukapodama medžius ir šie, lyg atsiplėšę nuo šaknų, didingai plūduriavo rūke. Vos atidariusi laukujes duris išgirdo vaiko verksmą. Tai buvo nevilties kupina rauda. Negarsi, bet verianti ir niekaip nesibaigianti. Iš pradžių ji pagalvojo, jog tai katė. Betgi tai juokinga. Ji labiau nei bet kuri kita moteris negalėjo vaiko verksmo supainioti su katės.

Tada ji pamatė savo vyrą. Jis stovėjo laiptų viduryje ir žiūrėjo į ją. Atsimena viską iki menkiausių smulkmenų: negarsų vaiko verksmą, pažįstamus šiltus prieškambario kvapus, sienų apmušalus ir tarpą sujungimo vietoje, kur jai nepavyko jų suderinti, savo vyro

akis. Geriausiai atsimena gėdos kupiną jo žvilgsnį. Galėjai jame įžvelgti ir siaubą, ir neviltį. Bet labiausiai įsiminė gėda. Paskui ji niekada negalėjo prisiminti, ką juodu pasakė. Galbūt nekalbėjo. Tai buvo nebūtina. Ji žinojo.

Žmogžudystės byla nerepetuojama. Turi pavykti iš karto. Nėra čia nė paaiškinimų, tik apgaulingai nekalti klausimai, į kuriuos pavojingiausia atsakyti tiesą. Iš apklausos ji prisimena tik vieną kaltintojo klausimą. Jos atsakymas buvo fatališkas.

– Ką galvojote lipdama laiptais į viršų pas mergaitę?

Ji tikėjosi, kad galės pasakyti: „Norėjau ją nuraminti. Norėjau pasakyti, kad čia aš ir kad parvesiu ją namo. Norėjau paguosti". Niekas iš prisiekusiųjų nebūtų ja patikėjęs, bet kai kurie gal būtų norėję tikėti. Vietoj viso to ji pasakė tiesą:

– Norėjau nutildyti ją.

Vaikystė yra vienintelis kalėjimas, iš kurio nėra kur pabėgti, vienintelis nuosprendis, kai negali pateikti apeliacijos. Visi tarnaujame savo laikui. Būdama vienuolikos ji suprato tiesą: tėvas mušė ją ir brolį ne todėl, kad būdavo girtas, – jis gerdavo, kad įgautų drąsos juodu mušti, o tai jis labai mėgo. Jei tėvas grįždavo naktį, brolis imdavo verkti dar prieš išgirsdamas sunkius jo žingsnius ant laiptų, o ji, vos išgirdusi svirduliuojančią eiseną ir priekaištingą motinos verkšlenimą, smukdavo brolio lovon ir stengdavosi savo rankomis užgniaužti jo verksmą. Jau vienuolikos ji suprato, kad viskas beviltiška, padės tik ištvermė. Ir ji ištvėrė. Bet visą savo gyvenimą negalėjo pakęsti vaiko verksmo.

Dažnai žudikai bando teisinti save pareikšdami, kad neįstengia tiksliai prisiminti, kas įvyko. Galbūt tai tiesa. Galbūt atmintyje paslaugiai ištrinama tai, ko neištvertum prisiminusi. Bet ji atsimena šitiek siaubo. Tai kodėl gi anas išskirtinis momentas turėjo išsitrinti? Ji tikriausiai prarado kantrybę su ta kvaila inkščiančia mergaite, kuri, tiesą sakant, nė nebuvo rimtai sužeista, kuri, žinoma, buvo įspėta niekur neiti su nepažįstamais vyrais ir kuriai netgi neužteko sveiko proto liautis verkus, pasišalinti iš šio namo ir tylėti. Teisme patologas apibūdino po mirties rastas žymes. Ji buvo pasmaugta:

ant kaklo žmogaus rankos buvo palikusios mėlynių. Turbūt tai buvo jos rankos. Kieno gi dar jos galėjo būti? Bet nei ji atsimena, kad būtų lietusi vaiką, nei įstengia prisiminti, kuriuo momentu tai, ką ji purtė, tapo nebe vaiku.

Nuo šio momento atmintis buvo lyg filmas, praleidžiantis tik tuos kelis tarpus, kai vaizdas išnykdavo ar tiesiog nepatekdavo į kadrą. Vyras buvo virtuvėje. Ant virtuvės stalo ji matė du puodelius, virdulį ir ąsotį su pienu. Akimirksnį ji net juokingai pagalvojo, kad jis ketina jas pavaišinti arbata. Ji tarė:

– Aš ją užmušiau. Turime atsikratyti kūno.

Į šį žiaurų pareiškimą jis reagavo taip, tarytum iš anksto būtų žinojęs, tarytum ji būtų pasakiusi kokią banalybę. Turbūt siaubas jį buvo taip sukaustęs, kad jau niekas nebegalėjo jo sujaudinti.

Jis sušnabždėjo:

– Bet jos tėvai... Neturėtume jos slėpti. Negalime leisti jiems be perstojo viltis ir melstis, kad tik jai nieko nebūtų atsitikę.

– Jiems nereiks pernelyg ilgai viltis. Nevešime jos labai toli, tik į Epingo pamiškę. Kūną ras gana greitai. Bet jo neturėtų rasti čia.

– Ką ketini daryti?

Siaubas paaštrino jos protą. Tai buvo panašu į sąmokslą. Visos smulkmenos privalėjo būti teisingos. Ji sugalvodavo, atmesdavo, vėl sugalvodavo. Reikės važiuoti mašina, kūną įsidėti į bagažinę. Bet jis turės būti įvyniotas. Jeigu juodu būtų įtariami, mašiną apžiūrėtų teismo ekspertai. Jie rastų mergaitės pėdsakų – plaukų, dulkių nuo batų, drabužių siūlų. Paprasta, švari, balta terileno ir medvilnės paklodė iš baltinių spintos geriausiai tiks jai paslėpti. Ji visada skalbdavo jas savitarnos skalbykloje. Paklodė neturėtų būti pažymėta skalbyklos ženklu, kuris galėtų išduoti. Bet ką jie toliau darys su paklode? Reikėtų parsivežti ją atgal ir išskalbti. Polietileninis maišas geriau tiks, tas ilgas polietileninis maišas, su kuriuo iš valyklos parkeliavo jos žieminis paltas. Niekas negalės jo jai priskirti, o paskui, kai jie atsikratys kūno, galima bus sulankstyti jį ir išmesti į bet kurią šiukšlių dėžę. Bet jiems bus reikalingas alibi, vadinasi, reikia skubėti. Būtina pradėti dabar, tuoj pat. Ji tarė:

– Nunešime į biblioteką knygas. Aš pasiteirausiu naujo *Apdaiko* leidinio – jis vis dar užsakymų sąraše. Tuomet bibliotekininkė mus atsimins, jei policija tikrintų. Paskui eisime į kiną Mans Hile. Turėsime ten ką nors padaryti, kad mudu įsidėmėtų kasininkė. Aš, pastebėjusi, kad neturiu pakankamai pinigų, paprašysiu tavęs. Mes susibarsime. Ne, geriau aš ją apkaltinsiu, kad atidavė per mažai grąžos iš penkių svarų banknoto. Ar turi tokį?

Jis linktelėjo.

– Manau, kad taip.

Jis pabandė išsitraukti piniginę. Rankos drebėjo tarytum suparalyžiuoto. Įkišusi ranką į jo švarko kišenę piniginę ji ištraukė pati. Banknotų skyriuje gulėjo naujutėlis penkių svarų banknotas ir pora suglamžytų vieno svaro. Ji tarė:

– Kine mes pabūsime kokį pusvalandį. Kai atsidursime fojė, abu pasiimsime savo bilietus ir išsiskirsime. Jei policija mudu įtars, klausinės žmonių, ar šie nepastebėję išeinant poros. Jie nesitikės, kad sėdėjome atskirai. Ir geriau sėdėkime skirtingų eilių, negretimų, pakraščiuose. Nebus sunku. Tokį vakarą neturėtų būti daug žmonių. Bet tu turėsi mane stebėti. Kai tik pakilsiu, ir tu išeik paskui. Pasišalinsime pro šoninį išėjimą, tą, kuris veda į mašinų stovėjimo aikštelę. Paskui važiuosime į mišką.

Jis tarė:

– Aš nenoriu sėdėti nuošalyje. Nenoriu, kad būtume atskirai. Nepalik manęs.

Jis vis dar drebėjo. Ji nebuvo tikra, kad jis suprato. Mielai būtų visa atlikusi pati, jį paguldžiusi į lovą su buteliu karšto vandens ir paguodusi kaip nuskriaustą vaiką. Bet tai nebuvo įmanoma. Jam dar labiau nei jai buvo reikalingas alibi. Negalėjo jo vieno palikti namie. Juos turėjo matyti drauge. Tuomet prisiminė brendį, miniatiūrinį buteliuką, kurį buvo išlošusi ligoninėje per Kalėdų vakarėlį. Laikė jį juodai dienai. Nuskubėjusi prie indaujos supylė brendį į taurę. Užuodusi jį pajuto, kaip labai dabar jo reikėtų. Bet buteliuke tebuvo keli gurkšniai, ne tiek, kad abu pasijustų geriau. Brendį nunešė jam. Įjungė ketvirtą elektrinio radiatoriaus sekciją.

– Išgerk tai, brangusis. Pasistenk sušilti ir lik čia. Pašauksiu tave, kai tik pasiruošiu.

Ji stebėjosi, kaip aiškiai dirba protas. Prieš lipdama į viršų užkišo laukujų durų skląstį. Išėjusi į lauką atidarė mašinos bagažinę. Gatvė buvo tuščia. Ne arčiau kaip už dešimties jardų pro gelsvą miglą blankiai švietė gatvės žibintas. Visos 39-ojo namo langų užuolaidos buvo užtrauktos, o už jų naujų gyventojų laukė tamsūs tušti kambariai. 43-iame name tik vienas apatinis kambarys buvo apšviestas. Lango užuolaidos ir čia buvo užtrauktos, bet nenuslopino juoko protrūkių iš televizijos komedijos. Užkietėję žiūrovai Hiksonai buvo patogiai įsitaisę visam vakarui.

Iš po laiptais įtaisytos spintos ji ištraukė pakabą su polietileno maišu. Paltas vis dar kvepėjo valikliu. Buvo įdomu, ar šis pažįstamas aitrus kvapas jai visada bus susijęs su šia naktimi. Tada pagalvojo apie pirštines. Ant kriauklės čiaupo virtuvėje kabojo pora plonų guminių pirštinių. Ji nemėgo dirbti su storomis. Užsimovė jas. Tada užlipo laiptais.

Šalia dvigulės lovos buvo įžiebta lempa, užuolaidos užtrauktos. Mergaitę ji pamatė tarytum pirmąsyk. Ji tysojo ant lovos, kairioji ranka atmesta, pirštai sulenkti. Mėlynos kelnaitės buvo nusmauktos iki kelių. Atrodė labai taiki. Mergaitės akiniai buvo nupuolę ir gulėjo atokiau ant lovatiesės. Jie buvo juokingai maži, ta daili stiklo ir vielos konstrukcija. Moteris paėmė juos ketindama įdėti į mergaitės palto kišenę. Palto čia nebuvo. Akimirką ją apėmė panika, tarytum būtų buvę gyvybiškai svarbu, kad akiniai gulėtų saugiai. Tuomet ji ant grindų pastebėjo nedidelę juodą rankinę. Pakėlė ją. Ji buvo pagaminta iš pigios dirbtinės odos ir atrodė labai nauja. Galbūt ji buvo pirkta specialiai prie vadovės uniformos. Viduje buvo nosinė, vis dar sulankstyta, vadovės dienoraštis, pieštukas, mažytė piniginė su keliomis monetomis ir raudonas akinių dėklas. Moteris įdėjo akinius į dėklą. Paskui atvertė dienoraštį, raštas buvo vaikiškas, spausdintinės raidės lietė linijas. Julija Meivis Skeis, Magentos sodų 104. Ji nusistebėjo, kodėl mergaitė pasirinko tokį ilgą kelią namo. Be abejonės, per poilsio zoną ji būtų grįžusi greičiau. Be

to, jei būtų ėjusi pro ten, dabar negulėtų čia negyva. Magentos sodai nuo čia per mylią. Praeis diena ar dvi, kol policija ras kūną ir pradės apklausą pagal butus, o juodu su Martinu kasdien darysis saugesni.

Mergaitės apsiaustą ir vadovės beretę moteris padėjo ant kūno. Švelniai užmovė kelnaites. Tuomet rūpestingai užtraukė ant vaiko polietileno maišą ir susuko virš galvos. Pro permatomą uždangalą galėjai įžiūrėti mergaitės veidą; be akinių, užmerktais vokais, neatpažįstamai pasikeitęs, švelnus ir kone gražus, jis visgi atrodė netikras. Pro truputį praviras lūpas blizgėjo drėgna metalinė dantų plokštelė. Seilių lašelis ant jos švytėjo lyg perlas. Ji atrodė kaip Kalėdų dovana, lėlė gerai mergaitei. Pakėlusi ją moteris pro polietileną vis dar jautė kūno šilumą. Mergaitė buvo sunkesnė, nei ji tikėjosi. Svoris užgulė rankas ir įtempė pilvo raumenis. Lengviau būtų buvę užsimesti naštą ant pečių. Argi ne taip ją mokė išnešti sąmonę praradusį žmogų iš degančio namo? Bet moteris negalėjo to padaryti. Mergaitę ji turėjo nešti švelniai, ant rankų, tarytum tai būtų buvęs sergantis ir miegantis kūdikis, kurio nevalia žadinti. Šie žodžiai įsirėžė jai į atmintį. Ji nemirė, tik miega. Norėjo melstis: „O Dieve, padėk mums. Prašau. Padėk. Padaryk, kad viskas būtų gerai“. Bet tai jau nebuvo įmanoma. Jos malda jau neturėjo galios. Niekas, net patsai Dievas, negalėjo jiedviem grąžinti ramybės.

Jų mašina buvo raudonas naudotas mažalitražis automobilis. Turėjo ją šešis mėnesius. Jiems buvo pavykę susitaupyti pinigų, nes ji dirbo. Bet vis tiek reikėjo kartais atsisakyti sekmadieninių išvykų su Rouze prie jūros. Ji nebuvo patyrusi vairuotoja, nebuvo pripratusi prie rūko. Vairavo labai lėtai, žinodama, ką reikštų patekti į avariją ar būti sustabdytiems policijos.

Jis sėdėjo šalia, atsirėmęs į atlošą tarytum lavonas, žvelgdamas tiesiai priešais save pro priekinį stiklą. Aplink kaklą, uždengdama ir pusę veido, ji buvo apvyniojusi jam šaliką. Bet ji negalėjo paslėpti akių. Nė vienas nekalbėjo. Kartais ji sumurmėdavo kelis raminamus žodžius, tarytum vežėjas ūmiam arkliui. Retkarčiais nuleisdavo kairiąją ranką nuo vairo ir uždėdavo ant jo rankos. Bet ji

buvo privertusi jį užsimauti pirštines ir dabar nežinojo, ar sustingusios pirštinėtos rankos jaučia jos prisilietimus.

Pro rūką švietė bibliotekos langai. Nors ji dažnai čia lankydavosi, niekad nevažiavo mašina, taigi dabar nežinojo, kur ją palikti. Atsargiai įsukusi į šalutinę gatvę pamatė kelias kelkraštyje stovinčias mašinas. Savąją ji pastatė šalia jų. Tuomet paaiškino, ką turėtų daryti jis. Jis linktelėjo. Nežinia, ar suprato. Stumtelėjusią bibliotekos duris, ją pasitiko pažįstami šilti knygų ir grindų vaško kvapai, atmiešti gaižaus dvelksmo, sklindančio iš šalia esančios skaityklos, kur seni žmonės, susisupę į yrančius savo apsiaustus, ištisas dienas pratūnodavo prie laikraščių, šitaip gelbėdamiesi nuo vienatvės ir šalčio. Pro stiklinę užtvarą ji matė, kad trys iš jų vis dar čia. Ji pavydėjo jiems, nes jie tebebuvo gyvi, o Martinas miręs. Per visą vakarą tai buvo vienintelis momentas, kai ji sekundėlę neteko orientacijos, užmiršo mergaitę, tarytum ne jos, o Martino kūnas susirietęs gulėjo mašinos bagažinėje. Bet jis ir miręs ėjo šalia.

Su trimis grąžinti parengtomis knygomis ji nuėjo prie registracijos stalo. Jis, atsiminęs jos nurodymus, pasuko prie artimiausios grožinės literatūros lentynos. Ji šūktelėjo:

– Neturime laiko rinktis naujų knygų, brangusis, jei norime suspėti į kiną. Aš tik užsisakysiu Apdaiką.

Atrodo, jis nė negirdėjo. Stypsojo sustingęs prie lentynos kaip koks manekenas vitrinoje. Prieš ją testovėjo vienas žmogus, ryžtinga ir linksma vidutinio amžiaus moteris, grąžinanti bibliotekai invalidės motinos knygas. Rūšiuodama korteles bibliotekininkė abejingai klausėsi moters tauškėjimo apie grąžinamas knygas, motinos sveikatą bei leidinius, kuriuos ji norėtų gauti. Turbūt ji čia lankydavosi nuolat ir tikriausiai grąžindama knygas pasijusdavo kiek laisvesnė. Paėmusi tris korteles bibliotekininkė padėkojo: „Ačiū, ponia Jeland“.

Dabar buvo moters eilė. Ji paprašė įtraukti į *Apdaiko* laukiančių sąrašą ir į kortelę aiškiomis raidėmis įrašė vardą ir adresą. Pati nusistebėjo savo rankos tvirtumu. Ji itin stengėsi, kad raidės baltoje kortelėje būtų aiškios ir juodos. Jei policija patikrintų, turbūt

negalėtų patikėti, kad šias lygias raides išvedžiojo stresą išgyvenantis žmogus. Paskui ji sugrįžo pas vyrą. Tasai stovėjo tarytum įbestas ir jai teko nulydėti jį pro duris į mašiną.

Ir čia vėl filmas nutrūko, vaizdas išsitrynė. Sunkiausia turbūt buvo vairuoti prie Mans Hilo, žiedu, į kurį sueina penki keliai. Bet jai, matyt, pavyko išvengti avarijos, nes atsimena, kaip statė mašiną priešais kino teatrą. Aikštelėje jų buvo daugiau, nei ji tikėjosi, bet tai tik į gera. Vadinasi, kino teatras bus pilnas žmonių ir jų išėjimas nekris taip labai į akis. Mašinai vietą pavyko surasti netoli šoninio išėjimo. Išjungus variklį stojo kone gąsdinanti tyla. Juodu sėdėjo rūko apgaubtoje mašinoje ir ji vėl aiškino jam, ką reikės daryti. Paskui paklausė: „Brangusis, ar supratai?“ Jis linktelėjo, bet nekalbėjo. Juodu išlipo, ji uždarė ir jo dureles. Rūkas dar sutirštėjo, kilo ir leidosi tarytum nuodingos dujos, lipniais lašais tekančios nuo aukštų gatvės žibintų. Iki kelių paskendę rūke juodu nubrido fojė link.

Tuoj tuoj turėjo rodyti paskutinę programą. Prie kasos priešais juos laukė du žmonės. Kai atėjo eilė, ji paprašė dviejų bilietų po aštuonis ir šešis pensus ir įteikė penkių svarų banknotą. Paėmusi grąžą paėjo kiek į šalį, vienam banknotui tyčia leidusi nukristi. Tuomet apsisuko ir sugrįžo prie kasos.

– Manau, kad trūksta dar vieno svaro. Čia tik trys, – tarė.

– Aš, ponia, atidaviau jums keturis. Juk matėte, kai skaičiavau, – tvirtai atsakė kasininkė.

– Bet čia tėra trys.

Kasininkė pakartojo:

– Ponia, juk matėte, kaip jums juos atskaičiavau, – ir pasisuko į kitą pirkėją.

Pasitraukusi nuo kasos ji garsiai tarė:

– Atsiprašau. Matyt, pamečiau. Jis ant grindų.

Visas epizodas įsirėžė jai į atmintį kaip netikras, dirbtinis. Kasininkė tik gūžtelėjo pečiais. Per fojė abudu nuėjo prie įėjimo į parterį. Ji stengėsi įduoti jam bilietą, bet jis neėmė apsimesdamas, kad nejaučia jos baksnojimų. Bet ji žinojo, kad jis negali nė pagalvoti, jog teks sėdėti atskirai nuo jos. Juodu privalėjo likti drauge.

Atrodė, kad įžengė į juodą kvapią begalybę. Tik ekranas švytėjo žerdamas spalvas ir triukšmą. Filmas apie Džeimsą Bondą buvo vos prasidėjęs. Viena ranka įsikibusi į jo paltą, centriniu takeliu ji nusekė prižiūrėtojos prožektoriaus šviesos spindulį. Jiedviem buvo nurodytos dvi kraštinės kėdės. Tatai netiko. Ji ketino išsmukti pro šalutinį išėjimą negrįždama daugiau į centrinį taką. Gal dešimt minučių pasėdėjusi ji sušnabždėjo jam į ausį ir paėmė už rankos. Drauge pakilo iš savo vietų ir ji vedėsi jį ekrano link, kol josios akys, jau labiau pripratusios prie tamsos, įžiūrėjo menkai teužsėstą eilę. Čia tebuvo trys poros ir visos sėdėjo prie centrinio tako. Murmėdami atsiprašymus juodu prasibrovė prie eilės galo, beveik tiksliai priešais raudoną išėjimo šviesą.

Prieš duodama ženklą ji prisivertė palūkėti kokį pusvalandį. Rodė jaudinantį filmo momentą, melodija kilo į *crescendo*, ekrane blaškėsi riaumojančios mašinos ir klykiančios burnos. Priešais sėdinčių žiūrovų žvilgsniai buvo įsmeigti į ekraną. Truktelėjusi jį už rankos ji pakilo nuo kėdės. Jis nusekė paskui ir juodu išėjo pro duris. Kelios betono laiptų pakopos, paskutinių durų stumtelėjimas, šaltas rūkas apgaubia veidus ir pagaliau juodu atsiduria mašinų aikštelėje. Palto kišenėje ji graibo raktų. Jų čia nėra. Ir tą pačią minutę suvokia: užmiršo juos mašinoje. Pagriebusi už rankos bėgdama tempiasi jį per rūką ten, kur paliko mašiną, bet jau žino, ką ras. Tarp dviejų baltų linijų – tuščia. Mašiną dingusi.

Ir vėl atminties filmas genda. Susikibę rankomis per rūką juodu turėjo kėblinti miško link geras tris valandas. Paskui iš jos atminties išplaukia siauras tiesus kelias, neapšviestas, nykstantis medžių tankmėje.

Naktis buvo ledinė ir labai rami. Iš abiejų tako pusių migla prisidengęs stūksojo miškas. Jai atrodė, kad girdi nepaliaujamą, lėtą ir grėsmingą lašėjimą, gal kraujo? Tie juodi nuodingi garai tarytum siaubas, varvantis nuo susiraizgiusių krūmų, nuo aukštų plikų šakų, besisunkiantis iš gličių kamienų, amžinai įsirėžė jai į atmintį. Į priekį juos vedė pačių iškvepiami balti garų tumulai. Nenutylantis jųdviejų žingsnių aidas draskė tylą. Išgirdę atsitiktinių mašinų burz-

gesį juodu instinktyviai pasitraukdavo į tamsą už medžių, kol jos, blykstelėdamos šviesomis, pravažiuodavo nusiveždamos paprastus žmones, galbūt vykstančius į vakarėlį ar grįžtančius namo po ilgos darbo dienos, laimingus žmones, neturinčius dėl ko nerimauti, išskyrus hipotekas, ligas, vaikus, vedybas ar darbus.

Staiga jis sustojo ir visiškai palūžusiu, silpnu balsu tarė:

– Aš pavargau. Eime su manimi į mišką, susirasime, kur permiegoti. Apsikabinsiu tave. Tau nebus šalta. Būsime kartu. Mes niekada neturime nubusti.

Bet ji apvylė jį. Nėjo su juo. Galų gale jis maldavo, kone šaukė, bet ji atsisakė. Privertė jį, visiškai sugniužusį, apsisukti ir pradėti lėtą, varginančią kelionę namo. Nuo pat mažens miškai ją baugino. Tai nebuvo vaikystės pasakų vieta su medžioklės ragų aidu saulėtose laukymėse bei karališkųjų elnių takais. Miškas buvo bjaurasties liūnas, kur tėvas grasino ją, verkiančią, ištremti, sąvartynas, pilnas nužudytų kūnų. Vaikiškoje jos vaizduotėje net lėti miško upokšniai atrodė kruvini.

Bet kalta buvo ne tik miško baimė. Ji nepasidalijo – niekada nesidalydavo – jo pesimizmu. Jam gyvenimas iš esmės atrodė tragiška, nesibaigianti virtinė dienų, kurias reikėjo kaip nors prastumti, ne džiaugsminga šventė, o tik našta, kantrybės išbandymas. Džiaugsmas jį visada stebino. Mintys apie mirtį nekėlė skausmo; gyvenimas – štai kas reikalavo drąsos. Bet ji buvo kitokia. Niekas nebūtų galėjęs priversti jos nusižudyti, gal tik nepakeliamas skausmas ar visiška neviltis. Jos esybės šerdį sudarė gaivalingas optimizmas, visą laiką ji gyveno viltimi. Ne tam ji iškentė visas vaikystės negandas, kad dabar taip lengvai numirtų. Ji pasakė sau, kad viskas dar gali būti gerai. Vagys gali ir neatidaryti mašinos bagažinės. Kam jiems tai? Mašina nebuvo tokia vertinga, kad ją vogtų dėl jos pačios. Galbūt vagys tenorėjo kur nors nuvažiuoti, o paskui ją paliks. Kada nors policija, žinoma, ją ras ir apžiūrės. Bet tai nepavers jos žudike. Prievartautojas – bet kas – galėjo pavogti mašiną tiesiog iš kiemo. Dabar jiedviem tereikėjo grįžti namo ir sulaukus ryto pranešti apie jos dingimą.

Bet giliai širdyje ji jau žinojo, kad viltis netikra. Kai tik mašiną ras, juodu bus pagrindiniai įtariamieji. Juos klausinės, ką veikė tą vakarą: apie apsilankymą bibliotekoje, apie ginčą dėl bilietų. Jų paklaus, kaip be mašinos pasiekė kino teatrą. Tiesioginio ar patogaus autobuso maršruto į ten nebuvo. Ir jie negalės paneigti, kad vagys mašiną nuvarė, kai ji stovėjo prie kino teatro. Antraip kodėl jie nepranešė apie vagystę prieš išeidami iš namų? Ji žinojo, kad Martinas neatlaikys tokios ankstyvos apklausos. Visas viltis ji buvo sudėjusi į tai, kad policija atvyks tik po kelių dienų, ir kadangi niekaip negalės susieti jų su nusikaltimu, tai tebus formalus vizitas. Jo niekuo nebūtų galėję kaltinti. O dabar visa buvo pasikeitę. Jie sužinos, kad polietileninis maišas priklauso vietinei drabužių valyklai, o ji neseniai buvo ten apsilankiusi.

Taigi juodu kėblino namo, tuo tarpu policijos mašinos jau lūkuriavo prie durų ir daugybė akių žiūrėjo iš aplinkinių namų, ir jau žinojo, kad niekada nebus drauge, vieni du.

Miško baisumai tebuvo įsivaizduojami. Tie baisumai, kurie laukė, buvo tikri. Geriau jau ji būtų leidusi jam tada paimti už rankos ir nusivesti į tamsą po medžiais. Jo glėbyje būtų įveikusi baimę. Visada buvo stipresnė už jį. Tai jos paspirties jis visada ieškojo, jos paguodos, jos nuraminimo. Argi pagaliau ji ne todėl už jo ištekėjo, kad jis neturėjo nė vienos iš tų savybių, kurias tėvas manė esant būtinas vyrui? Dabar, pirmąsyk gyvenime, jis prašė pasitikėti juo. Tenorėjo visa užbaigti būtent taip – apsikabinti tamsoje ir sulaukti mirties. Bet ji per savo vaikiškas baimes jį atstūmė. Ji atėmė iš jo teisę numirti garbingai – kaip jis norėjo ir kada norėjo. Ji pasmerkė kentėti teismo proceso išbandymus, kaltinamųjų suolą ir aštuoniolika mėnesių kalėjimo, kol mirtis jį išvadavo. Buvo girdėjusi, kaip kaliniai elgiasi su vaikų prievartautojais. Visus aštuoniolika mėnesių ji gyveno atskirta nuo jo, negalėdama nei paguosti, nei prisipažinti, kad gailisi. Mergaitė numirė tarytum be jos valios; ji įtikino save, kad negalėjo užkirsti smurtui kelio, nes mergaitę nužudė ne ji, o tik vaikas, kuris ji kadaise buvo. Bet jį ji apleido savo noru.

Verčiau būčiau numirusi su juo tą naktį. Jis buvo teisus, mes jau neturėjom kitos išeities. Tik tai buvo tikra nuodėmė, meilės išdavimas. „Tobula meilė sunaikina baimę“. Anąsyk nereikėjo tobulos meilės, kad būtų pajėgusi jo neatstumti. Tereikėjo šiek tiek gerumo, šiek tiek drąsos.“

Čia rankraštis ir pasibaigė. Baigusi skaityti Filipa išjungė šviesą ir gulėjo nejudėdama, tik širdis daužėsi. Jautėsi nuvargusi, kone alpo. Pakilo ir kurį laiką sėdėjo ant lovos krašto, paskui priėjusi prie lango persisvėrė per jį, dideliais greitais gurkšniais traukdama į save saldžiai kvepiantį orą. Neklausė savęs, ar tiki visa ta istorija. Nevertino rašymo stiliaus. Jau negalėjo nuo tos istorijos atsiriboti, kaip negalėjo atsiriboti nuo moters, ją parašiusios. Žinojo, kad neprasitars motinai, jog perskaitė, o motina, žinojo, neklaus. Tik tai ji ir norėjo žinoti apie nužudymą. Kokias dešimt minučių tylomis pasižvalgiusi po nakties dangų padėjo rankraštį į stalčių ir atsigulė. Tik tuomet susimąstė, kurgi šiąnakt jai teko pabuvoti.

8

Jis sugrįžo tą patį vakarą ir užėmė savo stebėjimo postą. Kitą rytą, aštuntą, – buvo papusryčiavęs pusę aštuonių, vos atsidarius valgyklai, – Skeisas jau pradėjo eiti savo sargybą. Prisitraukęs kėdę, užrakinęs duris atsisėdo prie lango, ant palangės pasidėjo žiūronus. Šalia pasiguldė atsegtą kuprinę, pasiryžęs bet kurią minutę įmesti į ją žiūronus ir skubėti žemyn, kai tik pasirodys ponia Palfri. Liftu leistis užtruktų pernelyg ilgai; norėdamas neišleisti jos iš akių, turės judėti sparčiai.

Po devynių penkiolika iš šešiasdešimt aštuntojo namo išėjo aukštas tamsiaplaukis vyras su portfeliu. Greičiausiai tai buvo ponas Palfris. Jis atrodė kaip užsiėmęs žmogus, kurio rytas griežtai suplanuotas, nepanašu, kad ketintų lankyti žudikę ar jos dukterį. Skeiso niekada neapgaudavo pirmas įspūdis; tik toji moteris, išsigandusiu balsu kalbėjusi telefonu, nuves jį kur reikia.

Be penkiolikos dešimtą ant pusrūsio laiptelių pasirodė tarnaitė su produktų vežimėliu. Daugiau niekas nei išėjo, nei parvyko, kol po kelių valandų moteris sugrįžo, paskui save traukdama pilną vežimėlį, ir atsargiai numanevravo jį laipteliais į pusrūsį. Skeisas išėjo ir šalutinės gatvės kavinėje už penkiasdešimties jardų nusipir-

ko kavos ir sumuštinių, grįžo be penkiolikos minučių antrą. Visą popietę jis laukė, bet niekas nepasirodė. Vyriškis grįžo kiek po šeštos ir įėjo pro priekines duris.

Aštuntą valandą Skeisas vėl pasitraukė iš posto – vakarieniavo, bet devintą jau buvo grįžęs prie lango, čia pasiliko iki sutemų, paskui įsižiebė gatvės žibintai, šitaip sulaukė ir vienuoliktos, ir vidurnakčio. Pirmoji diena baigėsi.

Ta pati rutina tęsėsi dar tris dienas. Vyriškis išeidavo iš namų po devynių penkiolika. Kambarinė su vežimėliu išvykdavo apie dešimtą. Pirmadienį, susigundęs saule, galimybe kiek pajudėti ir bijodamas, kad viltys žlugs, Skeisas nusprendė ją pasekti. Jis netgi tikėjosi ją užkalbinti ir pagaliau sužinoti, ar ponia Palfri namie, tikėjosi sugalvoti pasiteisinimą ir paklausti, kur yra išvykusi mergaitė. Jis dar nežinojo, kaip ją užkalbins ir ką pasakys, bet instinktyvus poreikis sekti kilo taip staiga ir buvo toks stiprus, kad Skeisas atsidūrė apačioje, jai dar nespėjus pasukti už Kaldekoto terasos kampo.

Pirmiausia ji sustojo prie spaudos kiosko apmokėti sąskaitų, o kioskininkas sveikindamasis kreipėsi vardu, taigi dabar jis žinojo, kas ji. Skeisas pyktelėjo ant savęs – tris dienas jis lengvabūdiškai klydo laikydamas ją kambarine. Apsimesdamas, jog renkasi laikraštį, jis nuodugniau apžiūrėjo šią menką prislėgtą figūrėlę nerimo kupinu veidu. Sunku buvo ją susieti su savimi pasitikinčia mergaite, matyta traukinyje, dar sunkiau buvo šią moterį įsivaizduoti esant 68-ojo namo šeimininkę. Moteris apmokėjo sąskaitas, Skeisas nusipirko *Daily Telegraph,* tada išlaikydamas atstumą nusekė ją iki mėsinės. Vitrinoje pamatęs kumpį su kaulu nusprendė nusipirkti ketvirtį svaro vakarienei. Už ponios Palfri atsistojo į eilę ir kantriai laukė, kol ji išsirinks ėriuko mentę. Pirmąsyk Skeisas išvydo moterį kiek pagyvėjusią. Mėsininkas priešais ją išdėliojo skerdieną ir jungtinės ekspertų pajėgos aptarė gabalėlius su meile ir rūpesčiu. Ji paprašė išpjauti kaulą ir mėsininkas noromis tatai atliko, kitus klientus palikęs padėjėjui, kol pats kuo maloniausiai bendravo su reikalus išmanančia pirkėja.

Nusipirkęs kumpio Skeisas pro tinkuotus Viktorijos laikų namus nusekė moterį prie gatvės prekeivių. Čia ji lėtai žingsniavo nuo prekystalio prie prekystalio, pernelyg priekabiai vertindama produktus ir vogčiomis spustelėdama tai pomidorą, tai kriaušę. Paskiausiai ji aplankė kulinarijos parduotuvę. Skeisas, apsimesdamas, jog domisi susiraukšlėjusiomis džiovintomis piršto storumo dešrelėmis, stovėjo ant šaligatvio ir žiūrėjo, kaip pardavėjas savo ilgu peiliu moteriai atpjovė paragauti rausvą permatomą gabalėlį rūkytos lašišos ir nusvarino jį nuo peilio ašmenų. Skeisas dar niekada nebuvo ragavęs rūkytos lašišos, bet kaina, kurią išvydo šaldytuvo lange, pribloškė. Taigi jie maitinasi gerai, tie Palfriai. Daktonų mergaitei sekėsi kuo puikiausiai. Pagautas impulso, Skeisas irgi nusipirko dvi uncijas lašišos. Suvalgys ją prieš pietus savo kambaryje ir pajus šio nežinomo gardėsio skonį, žinodamas, kad ir šios moters liežuvis ragauja tą patį, įsivaizduodamas, kad šios dvi žuvies atplaišėlės dar glaudžiau juos susies.

Taip jis praleido kitas dešimt dienų. Ši moteris gyveno Pimliko priemiesty, kuriame dabar įsikūrė ir jis ir kurį ribojo Viktorijos ir Vokshol Bridžo gatvės, tarytum dvi nelaivybinės upės, kurių ji niekada nedrįsdavo kirsti. Dukart per savaitę Vestminsterio bibliotekos filiale Smito gatvėje ji pasikeisdavo knygas. Skaitykloje jis apsimesdavo susidomėjęs periodiniais leidiniais, o iš tikrųjų pro stiklinę užtvarą stebėjo ją, vaikštinėjančią nuo vienos lentynos prie kitos. Jam buvo įdomu, kokios knygos ją guosdavo toje pusrūsio virtuvėlėje. Skeisui atrodė, kad nuo jos dvelkia nerimu ir vienatve, bet tatai jo nejaudino. Jis neatsimena, kada per visą savo gyvenimą buvo jautęs mažiau įtampos nei dabar. Ją buvo lengva sekti. Jos išsiblaškymas buvo labai asmeniškas ir nekrintantis į akis; atrodė, kad ji nė nepastebi gyvenimo, verdančio aplinkui, jei tik jis nesusijęs su pirkiniais ar maistu. Bet Skeiso nekankino gailestis dėl švaistomo laiko ar nekantra. Žinojo, kad būtent čia privalo būti. Kada nors ji vis tiek nuves jį kur reikia.

Oras atšilo, saulė ėmė rodytis dažniau. Gražiomis vasaros dienomis ji pasiimdavo sumuštinių ir vaisių ir valgydavo juos kur nors

ant suoliuko Krantinės soduose po nulinkusiomis, vandens skalaujamomis platanų šakomis. Skeisas irgi įprato pasiimti priešpiečių, kurių nusipirkdavo Kaldekoto gatvės kulinarijos parduotuvėje, o suvalgydavo parke arba prie savo kambario lango. Skiriami dvidešimties ar trisdešimties jardų, juodu sėdėdavo kiekvienas ant savo suoliuko, jis stebėdavo ją, nuo pylimo žvelgiančią į smėlėtus, kirų nutūptus Temzės krantus, prieš srovę pūškuojančias sunkiasvores baržas ir į krantą besiplakančias bangeles. Pavalgiusi ji ištiesdavo delną ir po penkiolikos ar dvidešimties minučių nuščiuvę žvirbliai išlesdavo iš jo trupinius. Kartą ir Skeisas padarė tą patį ir net nusišypsojo, kai po kelių minučių kantraus laukimo žvirblis įplasnojo į delną, o jis pajuto siautulingą sparnų plakimą ir mažutyčių nagelių brūkšėjimą. Vieną neramų šiltą rytą, kai pakilusi srovė blaškėsi po nurimusios ir nutolusios audros, ji atsinešė plutelių krepšelį kirams pašerti. Skeisas stebėjo ją, stovinčią ant pylimo ir nerangiais rankų mostais mėtančią duoną. Audrotas dangus staiga prisipildė baltų sparnų, aštrių snapų bei nagų ir gailaus paukščių klyksmo.

Skeisas stebėjosi, kaip greitai „Kasablankoje“ pasijuto tarsi namie. Viešbutyje nedaug tebuvo patogumų, bet ir jis neturėjo jokių pretenzijų. Už valgomojo buvo nedidelis, visada perpildytas baras, kur Skeisas mėgdavo prieš pietus išlenkti sauso chereso taurę. Patiekalai būdavo iš anksto žinomi: valgomi, ir tiek. Bet kartais patiekalų lygis kisdavo. Panašu, kad virėjas žaidė tik jam vienam suprantamą žaidimą: palūkėjęs, kol gyventojai pasieks nusivylimo viršūnę, nustebindavo kaip reta puikiais pietumis. Bet šiaip jau pernelyg nesivargindavo. Skeisas žinojo visų sriubų skonį, kadaise pats atidarinėdavo tokius konservus. Krevečių užkanda, pavyzdžiui, buvo ruošiama iš kietų ir sūrių konservuotų krevečių, pagardintų pačiu pigiausiu pirktu padažu ir patiektų ant minkštų salotlapių; *pâté maison** buvo paprasčiausia kepeninė dešra; bulvės buvo tiekiamos visada vienodai sugrūstos, kadangi virėjas nesivargindamas atšildydavo jas iš pakelių. Seniau Skeisas jautriau į viską reaguoda-

* Paštetas *(pranc.)*.

vo, o dabar, įsitraukęs į savo reikalus, dėl šių smulkmenų menkai tesijaudino.

Atrodė, kad viskam vadovauja jį užregistravęs Marijus, šiaip ar taip, iš vyresniųjų Skeisas nieko daugiau nematė. Ne tokias svarbias pareigas ėjo kiti darbuotojai, įskaitant ir Fredį, senyvą luošį, kuris visą naktį prasnūduriuodavo fotelyje ir kurio darbas buvo įleisti svečius, grįžtančius po pusės pirmos. Nuolatinių viešbučio klientų daugumą sudarė keliaujantys prekeiviai. Su kai kuriais iš jų Marijus elgėsi labai draugiškai, vilkėdamas baltą švarką prisėsdavo prie jų stalo ir leisdavosi į ilgas užstalės diskusijas. Greičiausiai juos vienijo lažybos. Jie aptarinėjo vakarinių laikraščių sąrašus ir lošė iš pinigų. Bet dauguma prekeivių buvo ispanai, taigi su savaitiniu rytiniu traukiniu viešbutis atgydavo. Netikėtai atgydavo ir Marijus, staiga ir kalba, ir judesiais virsdamas ispanu, o priimamasis sausakimšai prisipildydavo bagažo ir tarškančių turistų; liftas paprastai sulūždavo, o kalė Kava drebėdavo iš susijaudinimo.

Skeiso tikslams viešbutis tiko idealiai. Niekas juo nesidomėjo, niekam jis nerūpėjo. „Kasablankos" viešbučio gyventojas atkreipdavo į save dėmesį tik iš anksto nesumokėdamas savaitinės sąskaitos grynaisiais. O jei jam prireikdavo su kuo nors pasišnekėti, jei geidė išgirsti žmogaus balsą, besikreipiantį į jį asmeniškai, galėjo kiek paplepėti su akląja mergaite. Skeisas sužinojo, kad ji vardu Violeta Hedli, našlaitė, kad mokėsi vietinėje aklųjų mokykloje, o dabar su našlaujančia teta gyvena Voksholo gatvės komunaliniame bute. Pats apie save Skeisas nedaug tepapasakojo, tik tiek, kad jo žmona ir vaikas mirę. Skeisas jautė, kad ji vienintelis žmogus, su kuriuo galima kalbėtis saugiai. Žinojo, kad visos jo paslaptys, jo praeitis ir ateities planai, netgi jo bjaurumas ir kančios saugūs, nes jų netyrinės nereginčios mergaitės akys.

Penktadienį, rugpjūčio dvidešimt penktosios rytą, Skeisas per naująją aikštę nusekė ponią Palfri į smilkalais saldžiai kvepiančią didingą Vestminsterio katedrą. Pastebėjo, kad ji nesuvilgė pirštų švęstu vandeniu ir greičiausiai ne melstis atėjo. Čia ji apsilankė tik ketindama prastumti laiką. Neįkyriai prisigretinęs prie prancūzų turistų,

Skeisas nusekė paskui, moteris tuo tarpu klajojo tarp didelių marmuro kolonų, stabtelėdavo apžiūrėti kiekvienos šoninės koplytėlės, su atstumiančiu susižavėjimu palinko virš sidabruoto šv. Jono Sautvorto, mažutyčio tarytum vaikas stikliniame karste.

Skeisas dar niekada nebuvo buvęs katedroje, o bizantiškoji raudonų plytų jos išorė neparengė jo tam stebuklui, kurį išvydo už vakarinių durų. Grubių neapdailintų plytų siena kilo virš milžiniškų žalio, geltono, raudono ir pilko glotnaus marmuro kolonų, atsiremdama į juodų raižytų skliautų begalybę. Ši iš tamsos ir chaoso išaugusi tikrovė įgavusi formą pakibo viršum Skeiso, ir jis pasijuto kaip krabas, ropinėjantis po savo gyvenimo menkystę. Tačiau puikioji Dievo Motinos koplyčia, žaižaruojanti žaviomis sentimentaliomis auksinėmis mozaikomis, nepadarė jam įspūdžio. Netgi nuosaikus marmurinių piliorių grožis tebuvo sukurtas akims nukreipti raižytų lubų stebuklo link. Skeisas nė nesitikėjo, kad koks nors pastatas gali jį šitaip sujaudinti. Kai visa, ką privalo, atliks, būtinai čia sugrįš. Žvelgdamas į tą tamsią gelmę ras nusiraminimą, kurio jam negali suteikti nei degančios žvakės, nei vitražai. Turbūt yra ir kitų pastatų, vertų tyrinėti, netgi kitų miestų. Turbūt yra gyvenimas, kad ir koks atsiskyrėliškas, nepanašus į niekingą egzistavimą. Bet dabar, stebėdamasis šiuo grožiu, juto tik sąžinės graužatį. Prisiminė žvirblio nagelių įbrėžimus delne. Tą akimirką irgi buvo beveik pajutęs džiaugsmą. Bet džiaugtis, kol Meri Dakton tebėra gyva, reiškė išduoti mirtį. Jis jautė, kad rutina traukia jį į pasitenkinimo letargą. Lauks dar savaitę. Jei moteris per tą laiką nenuves jo pas žudikę, jei mergaitė Filipa nepasirodys Kaldekoto terasoje, jis turės sugalvoti planą, kad ir beviltišką, kaip apgauti ponią Palfri, kad ši išduotų jų buvimo vietą.

9

Kai tos dešimt laisvės dienų, kurias pačios sau buvo pažadėjusios, prabėgo ir atėjo laikas ieškotis darbo, jos nusprendė ne kreiptis į Lison Grouvo gatvėje esančią valstybinę darbo biržą, bauginančią oficialumu, bet ieškoti ko tinkamo vakariniuose laikraščiuose ir skelbimų lentose. Šiaurinėje Edžvero gatvės dalyje ant raštinės reikmenų parduotuvės sienos jos rado skelbimą, jog „Sido plekšnėms" Aukštutinio Kilberno gatvėje reikalingos padavėjos. Skelbime dar buvo šiokių tokių nuorodų: „Važiuokite 16-uoju autobusu ir išlipkite Kembridžo prospekte. Užmokestis – vienas svaras už valandą ir maistas". Jiedvi suskaičiavo, kad dirbdamos penkias dienas po šešias valandas nesunkiai padengtų savo išlaidas. Kaip priedą dar gautų po vieną žuvies patiekalą per dieną.

Sido užeiga, susidedanti iš žuvies ir traškučių parduotuvės ir kavinukės, atrodė bei kvepėjo gana gaiviai. Pats Sidas, kurį Filipa įsivaizdavo esant tamsaus gymio žemaūgį storulį, buvo šviesiaplaukis raudonveidis boksininkas mėgėjas. Jis pats stovėjo prie prekystalio, tuo pat metu vadovaudamas visai savo įstaigai, trupindamas žuvį surakinusius ledus, gramzdindamas vielines traškučių pintines į šnypščiančius riebalus, juokaudamas su pirkėjais ir į nelaidų

riebalams popierių bei laikraščius vyniodamas jų pageidaujamas prekes, rėkaudamas nurodymus virtuvės personalui, net dėliodamas žuvį ir traškučius į lėkštes padavėjoms, nuolatos įkišančioms galvas pro langelį ir riktelinčioms užsakymus. Nuolatinis siaubingas triukšmas nei Sido, nei užeigos personalo netrikdė. Filipa nusprendė, kad klientai, pietaujantys Sido užeigoje, tikriausiai yra stiprių nervų, nors nebūtinai sveiko skrandžio.

Sido merginos pasiūlė joms palūkėti prie stalo. Jei lėkščių paėmimą nuo langelio ir padėjimą ant stalelių klientams galima vadinti aptarnavimu, tai jos buvo padavėjos. Šis darbas už darbą plovykloje geresnis buvo tuo, kad galėjai gauti arbatpinigių. Sidas paaiškino, kad dauguma klientų ką nors palieka, taigi visada galėjai tikėtis netikėto jų dosnumo, ypač iš neseniai atvykusio imigranto, nedaug tenusimanančio apie angliškų pinigų vertę. Lanksčiai naudodamas moterų darbą Sidas išvengė išlaidų, kurių prireiktų dviejų kategorijų darbuotojams, visa tai jis aiškino kaip „stumdymąsi drauge lyg vienoje didelėje ir laimingoje šeimoje“.

Filipą ir jos motiną jis priėmė linksmai ir guviai, jei ir stebėjosi, kad dvi – sprendžiant iš išvaizdos – išsilavinusios moterys ieško darbo jo parduotuvėje, to neparodė. Filipa pati sau pagalvojo, kad čia dirbant tikrai negresia susidurti su kuo nors iš ankstesnio gyvenimo, taigi ir klausimų jai niekas neuždavinės. Bet ji klydo: bendradarbės nuolat klausinėjo, bet niekam išties nerūpėjo, ar atsakymai teisingi.

Vakarinėje pamainoje dirbo dar trys indų plovėjos: Juodoji Širl, Marlena ir Debi. Ryškiai oranžine spalva dažyti Marlenos plaukai atrodė tarytum nukirpti avikirpėmis. Du skaisčiai raudoni obuoliukai puošė žandus, bet Filipa spėjo pamatyti, kad pradurtuose ausų speneliuose puikuojasi maži gydomieji auskarėliai. Marlenos dilbį puošė tatuiruotės: dvi strėle pervertos širdys, apipintos rožių girlianda, ir šešioliktojo amžiaus galeonas, iškėlęs visas bures. Debi tai žavėjo, ji mielai plovė Marlenos nešiojamas lėkštes visą vakarą, kad matytų, kaip ši panardina jas į dezinfekavimo skystį ir vėl ištraukia.

– Skandink jas, Marlena! Skandink! – prašė Debi. Marlena panardindavo rankas į putas ir laiviūkštis nugrimzdavo į burbulus.

Drėgnoje ir prastokai įrengtoje virtuvėje už kavinukės buvo dvi plovyklos ir merginos dirbo poromis. Jos be perstojo kalbėjo, paprastai apie praėjusio vakaro televizijos programas, savo vaikinus, pirkinius. Dirbdavo pasiduodamos ypatingiems nuotaikos svyravimams ir gąsdinančio pykčio pliūpsniams. Jos išeidavo patetiškai ir baisiai neatsargiai demonstruodamos tariamą nepriklausomybę, bet po kelių dienų sugrįždavo. Skųsdavosi Sidu tik jam už akių, o akyse virsdavo arba paniurėlėmis, arba šiurkštokomis koketėmis. Jos ilgai ir išsamiai aptarinėdavo tariamą seksualinį Sido nepajėgumą, nors Filipai buvo visiškai aišku, kad visą savo energiją Sidas eikvoja verslui, retkarčiais vykstantiems boksininkų mėgėjų susirėmimams, lakstymams su kurtu ir ponios Sid džiaugsmui. Ši nežmoniškai puošniai ir vulgariai atrodanti dama kavinėje trumpai pasirodydavo kasdien, turbūt kad Sidui primintų, o kitus įspėtų apie savo egzistavimą. Vargšas Sidas, pagalvojo Filipa. Greičiausiai išsigąstų savo vergių, jei joms užtektų proto susivienyti prieš jį. Tačiau mergaitės kariavo alindamos suktybėmis – ir joms beveik sekėsi. Jos nuolat pavogdavo šiek tiek maisto: duonos, sviesto, cukraus ir arbatos, ir jis tatai žinojo. Tikriausiai abi pusės tai laikė pašalinėmis pajamomis; bet Filipa pastebėjo, kad dėl kasos Sidas nerimauja ir todėl labai ją saugo.

Debi, panaši į benamį vaiką, atrodė išblyškusi, tarytum gyvybė norėtų ištekėti lauk. Jos nosis ir pirštų galai buvo nuolat paraudę, raudonos buvo ir neramios akys, ir netgi šiurkštūs, tarytum apkramsnoti ausų kraštеliai atrodė taip, lyg tuoj tuoj ims kraujuoti. Ji kalbėjo pašnibždomis ir šliužinėjo po virtuvę be perstojo visiems tuštokai ir saldžiai šypsodamasi. Bet kaip tik Debi labiausiai įsiusdavo. Kartą, mazgodama indus vienoje kriauklėje su Filipa, Juodoji Širl tarė:

– Būdama dvylikos ji dūrė peiliu savo motinai.

– Kalbi apie nužudymą?

– Velniškai arti tiesos. Ji stebima. Bet dabar jaučiasi gerai, kol neprisileidžia per arti savo draugužio.

– Manai, ji nudurtų jį?

Juodoji Širl pratrūko juoktis:

– Ne. Ji išdulkintų jį. Ji tiesiog baisi. Dieve, kokia baisi ši mergiotė, tikra pabaisa!

Mechaniškai imdama lėkštę po lėkštės iš Širl rankų, Filipa pagalvojo, kad jei tėvui anuomet būtų pasitaikiusi Debi, o ne Julija Skeis, dabar būtų gyvas. Nebūtų buvę nei išprievartavimo, nei nužudymo, nei įvaikinimo. Būtų turėjęs vienintelę problemą, kaip ja atsikratyti, kaip išvengti kito apsilankymo, bet su dešimt šilingų ir saldainių krepšeliu, ko gero, būtų pasiekęs tikslą. Savo nelaimei, jis sutiko Juliją Skeis, pavojingą nekaltybės ir kvailumo derinį.

Visos trys mergaitės su Filipos motina elgėsi atsargiai ir pagarbiai, galbūt todėl, kad ji buvo vyresnė, o gal stabdė kažką slepiantis šios moters šaltakraujiškumas. Motinos nejaudino neprotingo įsiūčio proveržiai, ko anaiptol negalima pasakyti apie Filipą. Kartą, kai Debi, ką tik plovusi peilį, staiga prikišo jį Marlenai prie gerklės, motinai sausu: „Atiduok jį man, Debi“, pasisekė įtikinti mergaitę. Bet merginoms ji rūpėjo. Vieną vakarą, kai motina dirbo padavėja, o Marlena su Filipa – plovykloje, Marlena paklausė:

– Tavo mama yra buvusi beprotnamy, ar ne? Na, psichiatrijos ligoninėje.

– Taip. Kodėl klausi?

– Galima pajusti. Mano tetulei taip buvo. Visada galima atspėti iš akių. Ar dabar viskas gerai?

– Žinoma. Daktaras patarė vengti įtampos. Todėl mes ir pasirinkome šį darbą. Jis, tiesa, ne per daug įkvepiantis, bet eidama namo gali jį paprasčiausiai užmiršti.

Tatai buvo išklausyta tylint. Jos pasijuto pažemintos, kad dirba pas Sidą. Juodoji Širl, gretimoje kriauklėje plakdama putas, paklausė įtariai ir karingai:

– Kodėl kalbi taip iš aukšto?

– Tai ne mano kaltė. Po tėvo mirties mane prižiūrėjo dėdė. Ir jis, ir tetulė buvo smulkmeniški. Todėl aš pabėgau. Ir todėl, kad dėdė taikėsi įlįsti į mano lovą.

Marlena tarė:

– Mano dėdė irgi taip darė. Bet aš nekreipiau dėmesio. Jis buvo neblogas. Pasiimdavo mane į Vest Endą šeštadienio vakarais.

Juodoji Širl paklausė:

– Vadinasi, ėjai į prestižinę mokyklą, ar ne?

– Aš ir iš ten pabėgau.

– Turite kur gyventi? Tu ir tavo mama?

– Taip, kambarėlį. Bet mudvi čia neužsibūsime. Mano vaikinas ketina mums nupirkti butą.

– Kuo vardu tavo draugas?

– Ernestas. Ernestas Hemingvėjus.

Vardas nuaidėjo niekinamoje tyloje.

– Neišvarytum manęs iš namų su vaikinu, kurio vardas Ernestas. Mano senelis buvo Ernestas, – pasakė Marlena.

– Kas jis per žmogus? – pasiteiravo Juodoji Širl.

– Jis tikras klajoklis. Šaudo, medžioja. Mėgsta bulius. Tiesą sakant, jis man gerokai įkyrėjo.

Filipai patiko kurti istorijas, o merginos buvo be galo patiklios. Joms arba niekas neatrodė neįtikima, arba paprasčiausiai nerūpėjo. Jų pačių gyvenimus pakenčiamus darė vaizduotė; jos nebuvo smulkmeniškos ir nepavydėjo. Iš tikrųjų jas, be abejonės, ir Sidą sujaudino tai, kad Filipa ir jos motina paprašė užantspauduoti Valstybinio draudimo korteles. Visos kavinukėje dirbančios merginos gaudavo bedarbio pašalpą. Šitoks griežtas nustatytų taisyklių laikymasis kėlė joms neaiškią grėsmę. Filipa jautė pareigą paaiškinti:

– Kaltas bandomojo laikotarpio prižiūrėtojas. Jis žino, kad dirbu, ir aš čia nieko negaliu pakeisti.

Merginos žiūrėjo į ją užjaučiamai. Bandomojo laikotarpio prižiūrėtojai buvo, matyt, kur kas mažiau patiklūs nei vietinės valdžios socialiniai darbuotojai, bet šis neprotingas paklusnumas žemino ją jų akyse. Tokios naivuolės neišgyvena miesto džiunglėse. Ji dažnai nusišypsodavo prisiminusi, kad Gabrielis tikėjo, bet jau tvirtino tikįs, kad silpni, ligoti neišmanėliai apgaudinėja stipriuosius, sveikuosius ir išprususiuosius. Aiškių įrodymų galėjai rasti Sido kavi-

nėje. Bet Filipa su skaudama nugara ir garų prisisunkusia oda palinko virš kriauklės mintyse pasakiusi sau, kad Gabrielio pasaulis kuo puikiausiai atlaikytų graudžius Marlenos, Debi ir Juodosios Širl išpuolius.

Du ryškūs kontrastiški vaizdai dažnai ateidavo jai į galvą: Gabrielis, atvažiavęs pas ją vieną šviesų šeštadienio rytą vasaros semestre, vikriai iššokantis iš savo lagondos ir bėgantis 68-ojo namo laipteliais, ant pečių užsimetęs kašmyro megztinį; ir Juodoji Širl, į virtuvės kampą ant kupros tempianti milžinišką ryšulį skalbinių, kuriuos grįždama namo vežimėliu nusiveš į savitarnos skalbyklą ir išskalbs savo penkiems vaikučiams. Tikriausiai ir Moriso atmintyje mirguliavo panašūs vaizdai, savo kontrastais pavertę jį socialistu ir netgi dabar palaikantys, nors jau puikiai žinojo, kad remiantis jo pažiūromis galima nebent lagondą perleisti kitam, tiek pat (tegul ir ne tiek pat) privilegijuotam asmeniui ir kad nėra šiam pasauly tokios ekonominės sistemos, kuri padalytų visa po lygiai, niekada lagonda neatiteks Juodajai Širl, o skalbimas ir penki vaikai – Gabrieliui.

Kartą, einant į naktinį autobusą, motina paklausė:

– Ar tau neatrodo, kad išnaudojame jas?

– Kaip? Turint galvoje, kad mes savo plautuvėje išplauname dvigubai daugiau indų nei jos savojoje, galima būtų pykti, kad jos išnaudoja mus.

– Kalbu apie tai, kad apsimetame esančios draugiškos ir netgi tokios kaip jos, o grįždamos namo juokiamės iš jų ir aptarinėjame tarytum kokius įdomius egzempliorius, ir tiek.

– Bet jos ir yra įdomūs egzemplioriai, kur kas juokingesni ir įdomesni, nei būtume sutikusios kokioje tipiškoje įstaigoje. Kam rūpi, ką mudvi apie jas kalbame?

– Joms turbūt ne. Turėtų rūpėti mums. – Patylėjusi kelias minutes ji paklausė: – Ar ruošiesi apie jas rašyti?

– Man net į galvą neatėjo. Mes ne dėl to įsidarbinome. Manau, turėsiu jas omenyje, kol prireiks.

Ji beveik tikėjosi, jog motina paklaus: „Ar ir mane ten laikysi?“ Bet ji nieko nesakė ir kurį laiką abi ėjo tylėdamos.

Autobuse motina paklausė:

– Kaip manai, kiek laiko mudviem derėtų likti pas Sidą?

– Kol nusibos žuvys ir traškučiai. Prisipažįstu, kartais man įdomu, ar tik „L'Ecu de France“ neturi laisvų vietų indų plovėjoms.

– Ten, kur anksčiau pietaudavai?

– Tik ypatingais atvejais. Ten, dar „Linksmajame husare“ ir „Mon Plaisir“, ten Morisui labiausiai patiko. Kasdien eidavome pas Bertorelį. Kartais čia pietaudavau ir su Morisu. Man patiko pas Bertorelį.

Jai netikėtai parūpo anas pasaulis, susimąstė, ar Morisas vis dar valgo ten ir ar ponas Bertorelis teiraujasi, kur pasidėjo Filipa. Motina nedrąsiai prašneko:

– Jei nesijauti labai pavargusi ir jei tau neįkyrėjo, galėtume pas Sidą likti dar savaitę. O žuvis man netgi patinka.

– Man nė kiek neįkyrėjo. Bet mes galime keisti darbą, kada tik panorėsime. Turime gražiai antspauduotas korteles ir, manau, Sidas duotų mums rekomendacijas, jei jį prispirtume. Ar pastebėjai, jis išrašo nedaug sąskaitų? Du trečdaliai biznio varomi grynaisiais, kad nereikėtų mokėti mokesčių. Tereikia šnipštelėti – ir jis mielai sumokės mums už metus.

– Nemanau, kad turėtume šitaip daryti. Jis elgėsi su mumis padoriai.

– Šiaip ar taip, galime išeiti, kadą norime. Čia slypi visas malonumas. Tik pasakyk man, kai tau nusibos tos žuvys.

10

Jųdviejų laisvė išties atrodė begalinė, koncentriniais ratais besidriekianti nuo tų trijų mažų kambarėlių virš Mončio vaisių ir daržovių parduotuvės ir apimanti visut visą Londoną. Miesto laisvė su guobų šešėlių nuklota žole Sent Džeimso parke, kur jiedvi tarp išsikėtojusių turistų ir jų kuprinių ieškodavo laisvo žolės plotelio, kad atsigulusios ant nugarų galėtų stebėti akinamą žalių ir sidabrinių lapelių mirgėjimą ir klausytis orkestro atliekamo vidudienio koncerto. Apie estradą buvo ratu sustatytų kėdžių, bet jas iš anksto buvo užsiėmę nuolatiniai klausytojai: stambios priemiesčių ir provincijos moterys su savo sumuštiniais, skrybėlėmis nuo saulės, riebiais žieduotais pirštais saugančios ant kelių pūpsančias rankines. Vos pradėjus lašnoti, pasiraususios savo krepšiuose jos tuoj pat išsitraukdavo lietpalčius ir užsitiesdavo kelius, išlankstyta polietileno armonika užsidengdavo skrybėles. Jei jau sumokėti pinigai už vietą, angliškos vasaros kaprizai neatims keturiasdešimt minučių trunkančio varinių pučiamųjų gausmo, raudonai galionuotų uniformų ir gyvo dirigavimo.

Bet, nepaisant šių kone kasdieninių iškylų, Filipos ir jos motinos bendro gyvenimo šerdis buvo Delani ir Melo gatvės. Filipa pati sau

prisipažino, kad nė neįsivaizdavo Londono dalies, kurioje jiedvi būtų buvusios mažiau pastebimos. Šis rajonas turėjo savo gyvenimą, bet jame bendrumo jausmas apsiribojo pažintimi iš matymo, o ne kišimusi į svetimus reikalus. Delani gatvė buvo tylus akligatvis, kuriame virš savo šeimyninių parduotuvėlių daugiausia gyveno vidutinio ar senyvo amžiaus žmonės. Ji panėšėjo į savimi patenkintą, senovinį miegūstą kaimelį, buvo tarsi stovinčio vandens telkinys tarp kunkuliuojančių upių – Merilbouno ir Edžvero gatvių. Dauguma šios gatvės gyventojų, kaip ponas ir ponia Tuksai iš makulatūros supirktuvės arba dvi ekscentriškos panelės Pegs, kurios daugiausia laiko vaikštinėdavo Melo gatve, lydimos virtinės mažutyčių bailių šunyčių, gimė ir augo šioje gatvėje, kaip ir jų tėvai. Čia susiformavo rinktinė slapta bendruomenė, tarytum nuo šalčio ar negandų susispietusi į krūvą, jos nariai suprasdavo vienas kitą be žodžių, į atsitiktinius praeivius ir naujus gyventojus žiūrėdavo atsainiais, linksmais bei ironiškais žvilgsniais, kaip senbuviai žiūri į naują bangą patiklių, bet greit prarasiančių iliuzijas kolonizatorių. Pagrindinis jų užsiėmimas buvo apkalbos bei grasinimai vietinei valdžiai, pasiruošusiai nušluoti jų pasaulėlį nuo žemės paviršiaus. Į gofruota tvora aptvertą dykynę šie žmonės žvelgė rūsčiomis, bet neramiomis akimis.

Visada smalsiai Filipai nedaug tepavyko apie tuos žmones sužinoti iš retų taktiškų klausimų Džordžui. Gal būtų sužinojusi daugiau, jei abi su motina būtų apsilankiusios „Aklojo elgetos" užeigoje, bet jiedvi apdairiai nusprendė nuo tokių vietų laikytis kuo atokiau; nuolatinis užeigos lankytojas praranda anonimiškumą ir pats. Bet gatvės gyventojų jiedvi jautėsi priimtos. Kaimynai visada buvo mandagūs, kartais netgi draugiški. Jie stebėjo jas, šypsojosi, bet neklausinėjo.

Šeštadienis Melo gatvėje buvo turgaus diena. Devintą valandą atvažiuodavo policijos furgonas ir atsivežtomis užtvaromis sustabdydavo gatvės eismą. Susikurdavo mažas, intymus, judrus, kosmopolitiškas, bet ir labai angliškas turgus. Žmonės derėdavosi su humoru ir geranoriškai, kartais mokėdavo senais pinigais. Ankstų rytą

dėvėtų kilimėlių ir kilimų pardavėjas, įvairavęs medinį vežimaitį su prekystaliu, tuoj nuklojo gatvę savo prekėmis. Nei priekaištaudami, nei susidomėję prekeiviai lipo tiesiai per juos. Jau pats susibūrimas kėlė nuotaiką. Vėliau prekyvietės atmosfera pasidarė šiek tiek rytietiška, mat žvangindamas puodus atvyko žalvario prekeivis ir pakistanietis, savo prekystalį pavertęs pigių medinių karolių užuolaida. Audinių prekystalis buvo nuklotas margaspalviais rietimais. Vaisių ir daržovių, žuvies, mėsos, virtuvės reikmenų pardavėjai – visi šūkalojo reklamuodami savo prekes, ore sklandė šleikštus dešrainių kvapas, o pačiame gatvės kamputyje liesas švelnių bruožų berniukas, prisisegęs transparantą „Jėzus mane myli", nedėkingai miniai kantriai dalijo brošiūras. Ant medinių pastolių užšokdavo katės ir rąžydavosi dėvėtų drabužių krūvose, tuo tarpu kiek atokiau nuo prekyvietės iš susijaudinimo drebėjo nuo saulės prisimerkę guvių akių šunys. Filipa su motina rausėsi nertų vilnonių, kartais visai sunešiotų, drabužių krūvoje. Motina vėliau išardys ir išskalbs vilną. Vonioje be perstojo džius siūlų tumulai. Šalia prekystalių savo turtus siūlė įvairių likučių ir niekučių kupinos dėžės, kur jiedvi rado rankomis siuvinėtą lininę staltiesę; parsinešusios ją namo kiek pataisė, išskalbė, iškrakmolijo ir ceremoningai pasitiesdavo šeštadienio popietėmis gerdamos arbatą.

Už prekystalių driekėsi mažos parduotuvėlės: senovinių audinių, kur vis dar galėjai nusipirkti vilnonių apatinių bei liemenių su rankovėmis ir kur lange kabojo rausvas nėrinių korsetas su karančiais raiščiais; graikiškų gardumynų, kvepianti sirupu ir aitriu Viduržemio jūros vynu; mažutytė maisto parduotuvėlė, švari, saldžiai kvepianti, nuolat skendinti tamsoje, su skambalėliu virš durų, kur senoji ponia Deivis įkrypuodavo kaip šešėlis parduoti pieno, sviesto, arbatos; daugiau nei pustuzinis užgriozdintų sendaikčių krautuvėlių, kurias perėjęs patenki į galinį kiemą su senoviniais baldais, moliniais indais, keptuvėmis, prikaistuviais bei paveikslais, laukiančiais, kad kas juos imtų ir surastų. Būtent čia jiedvi rado du visiškai sveikus puodelius, vieną ankstyvojo Vusterio, kitą Stafordšyro, su sutrūkinėjusiomis, bet vis dar tinkamomis lėkštelėmis, taip

pat gražios formos priskretusį dubenį, kuris nušveistas pasirodė esąs mėlynos ir baltos spalvos septynioliktojo amžiaus Svonsio keraminis dirbinys. Jos tarsi žaidė namus, bandė atgaivinti nekaltą vaikišką žaidimą, kurio nė viena anksčiau nemokėjo.

Filipa vis dar beveik nieko nežinojo apie motinos praeitį. Kartais jos trumpai šnekteldavo apie gyvenimą kalėjime, bet nieko nekalbėjo apie nusikaltimą ir metus iki jo. Filipa neklausinėjo. Ji nusprendė, kad L. P. Hartlis buvo teisus, sakydamas, kad praeitis yra visai kita valstybė, žmonės turi nuspręsti, ar verta į ją keliauti. Motina į ten nesiveržė, o Filipa neturėjo teisės jos versti eiti tuo skausmingu akmenuotu keliu. Ji gavo nužudymo ataskaitą ir nusprendė, kad kurį laiką to turėtų pakakti. Kad pelnytų pasitikėjimą, o tai nebuvo taip lengva, Filipa negalėjo pasinaudoti tuo, kad drauge nuomoja butą, kad bendrauja ir ginasi nuo naujo triukšmingo pasaulio. Nė viena nebuvo įsipareigojusi. Bet Filipa pastebėjo, kad vis sunkiau ir sunkiau įsivaizduoti, kad ateityje jiedvi galėtų gyventi visiškai atskirai. Iš tikrųjų ji įkalbėjo savo motiną drauge gyventi tik todėl, kad norėjo suprasti save pačią. Tai daryti jai sekėsi visai ne taip, kaip tikėjosi ir planavo. Motinos asmenybę perprasti – visai kas kita, tai galėjo palaukti. Nebuvo jokio reikalo skubėti prisiminti praeitį, gana įdomu buvo gyventi dabartimi, be to, priešaky jųdviejų dar laukė visas gyvenimas.

11

Po dešimties dienų jas aplankė bandomojo laikotarpio prižiūrėtojas. Filipa žinojo, kad vizito nepavyks išvengti, motina buvo paleista su šia sąlyga, vis dėlto ji jau iš anksto jo nemėgo. Jis pranešė, kada ketina atvažiuoti, ir Filipa susiruošė nugabenti į skalbyklą paklodes, tariamai tam, kad motina ir prižiūrėtojas galėtų netrukdomi pasišnekėti, o iš tikrųjų ji tikėjosi išvengti susitikimo. Bet grįžusi, rakindama duris, išgirdo aiškų, paprastą, net gyvą savo motinos balsą. Prižiūrėtojas virtuvėje iš didelio puodelio gėrė arbatą. Po minutės ji jau spaudė ranką jaunam drūčkiui švelniomis akimis, ruda garbanota barzda ir plinkančia galva. Jis mūvėjo mėlynais džinsais ir vilkėjo gelsvai rudais marškiniais. Avėjo nuostabiai švariais sandalais. Visa, kas susiję su juo, buvo nepaprastai švaru. Kai kurie Moriso draugai, demonstruodami solidarumą su studentais, rengėsi būtent šitaip. Filipa pajuto, kad šis žmogus tesistengia įtikti pats sau. Motina juodu supažindino, bet jos žodžiai praslydo Filipai pro ausis. Nieko apie šį žmogų nenorėjo žinoti, netgi jo vardo.

Jis atvežė afrikietišką žibutę, kurią pats išaugino iš atžalos. Stebėdama, kaip prižiūrėtojo padedama motina persodina augalą, Filipa tyliai piktinosi ir juo, ir motinos romumu, paklusnumu švelniai,

bet žeminamai priežiūrai, piktinosi šio žmogaus įsibrovimu į jųdviejų asmeninį gyvenimą. Be to, ji pavydėjo. Ji pati rūpinosi savo motina. Jos abi viena kita rūpinosi. Jodviem nebuvo reikalingas biurokratinis, atseikėtas valstybės rūpestis. Vėliau, kai motina su svečiu aptarinėjo gėles, augančias ant palangės, o paskui trumpam išėjo pieštuko užrašyti keletui pavadinimų, Filipa tarė:

– Ar nemanote, kad praėjus dešimčiai metų visuomenė galėtų palikti mano motiną ramybėje? Ji niekam nepavojinga, turėtumėte tai žinoti.

Jis mandagiai atsakė:

– Visi iš kalėjimo paleidžiami vienodai. Įstatymai negali būti šališki.

– Bet ką gi gero tikitės nuveikti? Nekalbu apie savo motiną, čia atsakymą jau žinau. Ką gero galite padaryti įprastesniems savo klientams? Juk taip juos vadinate, ar ne? Jūs, emocijų banko makleris?

Vizituotojas ignoravo antrąjį klausimą, bet atsakė į pirmąjį:

– Nedaug. Stengiesi pats nekenkti jiems ir kad jie nekenktų patys sau.

– Bet ką konkrečiai jūs darote?

– Įstatuose liepiama patarti, padėti ir būti draugiškiems.

– Bet jūs negalite tapti kieno nors draugu remdamasis Parlamento įstatais. Kažin ar patį didžiausią vargetą patenkintų ar suviliotų tokia suklastota antrarūšė draugystė?

– Žmonės dažniausiai tegauna antrarūšius dalykus. Jie tenkinasi mažais kiekiais: ir draugystės, ir pinigų. Patikėkit, aš jiems duodu daugiau nei jie man. Jūsų petražolės auga puikiai, man niekaip nepavyksta jų užsiauginti. Ar auginate jas iš sėklų?

– Ne, išauginome jas iš šaknų, kurias pirkome sveiko maisto parduotuvėje Beikerio gatvėje.

Filipa priskynė jam nedidelę petražolių puokštelę džiaugdamasi, kad gali atsilyginti už žibutę. Jodviem nereiks jaustis įsipareigojusioms. Lankytojas paėmė petražoles ir po karšto vandens srove išskalbtą nosinę perliejo šaltu vandeniu, paskui į ją rūpestingai įvyniojo petražoles. Rankos buvo didelės, trumpapirštės. Ir visa jis darė

ramiai, nesinervindamas. Kai pasilenkė virš kriauklės, jo marškiniai kiek atsismaukė, atidengdami keletą colių tamsios odos, šlakuotos tarsi kiaušinis. Staiga Filipa pajuto norą palytėti ją ir nustebo, pagavusi save besvarstančią, koks jis turėtų būti lovoje. Gabrielis mylėdavosi tarytum koks baleto šokėjas, narciziškai įsigilinęs į savo kūną, kontroliuodavo kiekvieną savo judesį. Jis visa atlikdavo tarytum kalbėdamas: „Tai būtinas, neestetiškas reikalas, betgi tik pažvelk, kaip aš įsigudrinu suteikti jam gracijos". Šis vyras turėjo būti kitoks: švelnus, bet tiesus, neapsimetinėjantis ir nekaltas. Suvyniojęs petražoles jis tarė:

– Mara apsidžiaugs jomis. Ačiū.

Filipa pagalvojo, kad Mara – jo žmona, o gal draugė. Žinojo, kad jei ji paklaustų, jis atsakytų, bet pats niekad nesiūlys informacijos. Atrodė, kad save ir savo pasaulį jis įsivaizduoja kaip atskirybę bendruomenėje, gerumą priimdamas už gryną pinigą, į klausimus atsakinėjo paprastai, tarytum nė nepastebėdamas nenuoširdžių jų kėlimo motyvų. Tikriausiai darbas reikalavo žmones priimti tokius, kokie jie yra. Jis nerodė akivaizdaus priešiškumo, tačiau ir neatrodė, kad ypatingai tvardytųsi. Ji pagalvojo, kad jo nusistatymą galima būtų apibendrinti taip: „Mes visi to paties kraujo, mes visi tame pačiame sudužusiame laive. Kaltinimai, aiškinimaisi, panika – viskas tėra laiko švaistymas. Saugumas tereikalauja, kad žiūrėtume vienas į kitą su meile".

Filipa apsidžiaugė, kai vizitui artėjant prie pabaigos jis tarė motinai:

– Pasimatysime maždaug po mėnesio. Galėtumėte paprasčiausiai užeiti į įstaigą. Daugiausia laiko praleidžiu vizituodamas arba teisme, bet antradieniais ir penktadieniais nuo devintos iki dvyliktos mane rasite.

Filipa džiaugėsi, kad jis neketina grįžti, kad pagaliau butas vėl priklausys tik joms. Be Džordžo, padėjusio jai įnešti kai kuriuos baldus, ir trumpo Džois Bangeld apsilankymo, jis buvo vienintelis prašalaitis, įkėlęs čia koją. Filipa jautėsi dar nepasirengusi su kuo nors artimiau bendrauti, kad ir koks intriguojantis ar puikus tas žmogus būtų.

12

Savaitgalių vakarais arba pirmadieniais, kai nereikėdavo dirbti, iš miegamųjų atsinešusios pintas kėdes virtuvėje žiūrėdavo televizorių. Tai Filipai buvo naujiena. O ir A lygio pažymiai Kembridžo stipendijai gauti atimdavo visą jos laiką, taigi televizorius Kaldekoto terasoje retai tebūdavo jungiamas. Morisas, kaip ir daugybė kitų mėgstančių pasipuikuoti išminčių, apsimesdavo niekinąs visa, išskyrus kelias nuobodžias laidas. Dabar ir Filipa, ir jos motina, švelniai tariant, priprato prie juokingų ir kvailų šeimos dramų, kurių veikėjai, išsigydę ankstesnio epizodo fizines bei moralines traumas, sveikutėliai prisikeldavo vien tam, kad ką tik sušukuoti vėl pultų į kruviną fizinį bei emocinį mūšį. Toks vertingas sugebėjimas gyventi šia minute nesuvokiant jos prasmės, praeitį paliekant kur nuošalumoje galėjo jas daug ko išmokyti. Filipa net galvojo, jog turėtų būti koks žodis, nusakantis tyrą džiaugsmą, sukeliamą raminamų antrarūšių laidų. Bet kartą, įjungusios televizorių per anksti, jiedvi nugriebė dešimtį minučių Moriso pokalbio su vyskupu.

Vieną koją nerūpestingai persimetęs per kitą, atsainiai besisupąs agresyviai modernioje chromo ir juodos odos kėdėje, Morisas atrodė atsipalaidavęs ir puikiai besijaučiąs jam įprastoje aplinkoje. Fi-

lipa atpažino kojinių raštą, strėliukę, žyminčią kulkšnį, rankų darbo odinių batų blizgesį. Jis ypač rūpinosi savo drabužiais. Vyskupas, tiesus ir sustingęs savo kėdėje, jautėsi, atrodo, kur kas nepatogiau. Jis buvo didelis, o sidabrinis kryželis ant jo drabužių atrodė visiškai mažutytis. Filipa nekentė tokios nedrąsios ištikimybės. Talismanas, jei jau jį turi, turi būti sunkus, gražus ir nešiojamas su pasididžiavimu. Tikriausiai Morisas vyskupą buvo įtraukęs į kovą, kurioje šis nesijautė stiprus, taigi sutrikęs vangus jo veidas taikiai šypsojosi puse lūpų, tarsi žmogaus, kuris žino, kad slysta nuokalnėn, bet tikisi, kad, be jo, to niekas nepastebės.

Morisas jautėsi puikiai. Filipa iš anksto galėjo numatyti visas įsimintinas jo manieras: staigų kairiojo peties trūktelėjimą, galvos pasukimą tolyn nuo pašnekovo, netikėtą dešinės kojos kelio apkabinimą kaulėtais pirštais ir galvos įtraukimą į pečius, tarsi lenktųsi prie pačios savo minties esmės. Tačiau visos šios manieros neturėjo nieko bendro su nervingumu. Tai tebuvo ekstravertiška pantomima, iliustruojanti jo minties ir kūno sąveiką; minties ir kūno, gyvų ir neįkalinamų nei plieno ir odos kėdėje, nei tarp kartoninių sienų su rūpestingai išvedžiotu užrašu: „Prieštarauk". Jis plerpė pedantišku balsu.

– Puiku, imkime dabar ir reziumuokime, kuo jūs mus kviečiate tikėti. Tasai Dievas, kuris, kaip sakote, yra dvasia, o aš manau, kad tai visa ko jungtis, – argi jūsų religija neteigia: be pavidalo, formos ir aistros? – tasai Dievas žmogų sukūrė pagal savo atvaizdą. Žmogus nusidėjo. Nebegrįžkime prie tų pasakų apie dangiškąjį Rojų ir uždraustąjį vaisių, kalbėkime savais žodžiais, – žmogus nusidėjo Dievui. Nuo to laiko kiekvienas kūdikis į pasaulį atsineša nuodėmės užkratą, nors jo paties kaltės čia nėra jokios. Šis Dievas, užuot iš žmogaus pareikalavęs savo veiksmų atpirkimo, į pasaulį siunčia savo vienatinį Sūnų, kad šį mirtinai nukankintų pačiu žiauriausiu būdu, taip patenkindamas savo keršto troškulį ir sutaikydamas žmogų su jo Kūrėju. Beje, sūnų jam pagimdė nekalta mergelė. Kaip tik praeitą savaitę kalbėjote, kad seksas yra šventas, nes Dievo duotas, taigi turiu prisipažinti, jog man atrodo juokinga, kad šįsyk Kūrėjas

paniekino tą ortodoksinį dauginimosi būdą, kurį pats siūlė kaip patikimą. Mes kviečiami tikėti, kad šis iš stebuklo gimęs Dievo Sūnus gyveno ir mirė be nuodėmių, kad išpirktų pirmąjį žmogaus nusižengimą. Maža teturime istorinių žinių apie Jėzaus iš Nazareto gyvenimą, bet gana daug žinome apie baisias Romos bausmes. Nei jūs, nei aš, laimei, niekada nebuvome nukryžiavimo liudytojai, bet sutikite, kad ši egzekucija yra kankinanti, žeminanti, lėta, kruvina ir žvėriška. Tiesą sakant, jei jūs ar aš pamatytume auką, iškeltą ant kryžiaus, ir galėtume ją nuimti – žinoma, jeigu įsikišdami niekuo nerizikuotume, – nemanau, kad susilaikytume nepabandę jos gelbėti. Bet Meilės Dievą tatai, kas vyko, greičiausiai patenkino, iš tikrųjų jis troško, kad tai įvyktų, kad šitaip atsitiktų būtent jo Sūnui. Negalite priversti mūsų patikėti tuo Meilės Dievu, kuris elgiasi negailestingiau už bet kurį savo kūrinį. Aš jau nebeturiu sūnaus, bet vargu ar tokia yra tėviška meilė.

Filipos motina pakilo ir be žodžių užsuko garsą. Ji paklausė:

– Ką jis turėjo galvoje sakydamas, kad jau nebeturi sūnaus?

– Kadaise turėjo, bet Orlandas su savo motina žuvo avarijoje. Todėl Morisas ir Hilda pasiėmė mane.

Tai buvo pirmas sykis, kai buvo paminėti Filipos įtėviai, ir mergaitė susidomėjusi laukė, ar tik tai nebus tas momentas, kuris sunaikins tvyrančią tylą, ir motina paklaus apie pastaruosius dešimtį metų, paklaus, ar Filipa buvo laiminga Kaldekoto terasoje, paklaus, kur lankė mokyklą, kaip gyveno. Bet motina tepratarė:

– Taigi jie tave užaugino ateiste?

– Na, kai man buvo kokie devyneri, Morisas pareiškė, kad religija yra nesąmonė ir kad ja tiki tik kvailiai, o paskui patikslino, kad aš pati turiu susigalvoti principus ir susidaryti savo nuomonę. Nemanau, kad jis kada nors buvo tikintis.

– Na, dabar, rodos, jis tiki, antraip argi šitaip nekęstų Dievo? Jis taip nesmarkautų net tuo atveju, jei vyskupas jį stengtųsi įtikinti, kad egzistuoja fėjos. Vargšas vyskupas! Jis tik laimėtų prisipažindamas, kad girdėdamas tokius dalykus jaučiasi pernelyg sutrikęs, kad prieštarautų; tai pateisintų ir BBC, ir žiūrovai, ypač krikščionys.

– Kokius dalykus? – nustebo Filipa. – Ar tu tiki?

Motina atsakė:

– O taip, tikiu. – Ji žvilgtelėjo į ekraną, kur nutildytas Morisas vis dar žiopčiojo ir juokingai keitė pozas. – Vyskupas nėra visiškai įsitikinęs, bet myli tai, kuo tiki. Tavo tėvas žino ir nekenčia to, ką žino. Aš tikiu, bet jau nebegaliu mylėti. Ir tavo tėvas, ir aš – nelaimėliai.

Filipa norėjo paklausti: „Kuo tu tiki? Koks skirtumas?" Ją kankino jaudulys, smalsumas ir nuogąstavimas, lyg bandytų žengti neištirta pavojinga žeme. Ji tarė:

– Bet tu negali tikėti pragaru.

– Sykį jame pabuvusi, tikiu.

– Bet aš maniau, kad viskas yra atleidžiama. Čia ir yra požiūrio esmė, tiesa? Jūs negalite pabėgti nuo Dievo gailestingumo. Visada maniau, kad krikščionims tereikia paprašyti.

– Turi tikėti.

– Tu tiki, ką tik pati sakei. Tai tau tik į naudą. Aš netikiu.

– Privalai atgailauti.

– Tai kas gi čia sudėtingo? Apgailestauti. Manyčiau, tai lengviausias dalykas.

– Turi gailėtis ne todėl, kad ką nors padarei ir rezultatai dabar tau nemalonūs. Neužtenka vien norėti, kad nebūtum to padariusi. Tai lengva. Atgailauti – tai sakyti: „Aš tai padariau. Aš už tai atsakau".

– Bet ar tai sunku? Manau, kad tai visiškai neblogas sandėris, kai mainais nori gauti atleidimą ir amžinąjį gyvenimą.

– Argi aš galėčiau? Dešimtį metų praleidau aiškindama pati sau, kad nesu atsakinga, kad negalėjau sutrukdyti to, kas įvyko, o dabar, kai esu laisva, tokia laisva kaip niekada anksčiau, kai visuomenė mano jau pakankamai mane nubaudusi, kai pagaliau niekam nesu įdomi, taigi dabar aš negaliu nuspręsti, kad būtų malonu gauti dar ir Dievo atleidimą.

– Ir kodėl gi ne? Prisimink paskutinius Heinės žodžius: „Dieu me pardonnera, c'est son mètier"*.

* Dieve, atleisk man, nes esu tavo sūnus *(pranc.)*.

Motina nieko neatsakė. Jos veidas įgavo uždaro, atsitraukti pasiryžusio žmogaus, kuriam pokalbis atrodo ir skausmingas, ir nemalonus, išraišką. Filipa vėl paklausė:

– Kodėl tave erzina kalbos apie religiją?

– Iki šiol puikiai verteisi ir be jos. – Ji pažvelgė į televizorių, paskui staiga pakilusi išjungė jį. Nepiktas, sutrikęs vyskupo veidas tirpo vis mažėjančiame šviesos kvadrate. Tuomet kita, kur kas asmeniškesnė mintis atėjo Filipai į galvą. Ji pasiteiravo:

– Ar aš krikštyta?

– Taip.

– Niekad man nesakei.

– Niekad anksčiau neklausei.

– Kaip pavadinote mane?

– Rouze, tavo tėvo motinos vardu. Tavo tėvas vadino tave Rozi. Bet juk žinai, kad tavo vardas Rouzė. Jis įrašytas į tavo gimimo liudijimą. Prieš įvaikinimą tu buvai Rouzė Dakton.

– Išvirsiu kavos.

Motina lyg ir norėjo dar kalbėti, bet apsigalvojo. Iš virtuvės ji nuėjo į savo kambarį. Filipa paėmė du nemažus puodelius. Jos rankos drebėjo. Padėjusi puodelius ant stalo bandė pripilti virdulį. Juk žinojo, kad jos vardas Rouzė, žinojo nuo tada, kai atplėšė tą nekaltai atrodantį tarnybinį voką ir išėmė savo gimimo liudijimą. Bet tuomet tai tebuvo dar viena etiketė. Ji sunkiai apsiprato su tuo vardu, tik pastebėjo, kad Morisas, net ir nelaikydamas to svarbiu dalyku, vis dėlto neleido jai pasilikti nieko iš praeities. Virdulys, atsitrenkęs į čiaupą, subarškėjo. Filipa pastatė jį ir apsikabino šaltą kriauklės kampą, tarytum jai būtų pasidarę bloga. Rouzė Dakton. Rozi Dakton. Filipa Rouzė Palfri. Eilė knygų su Rouzės Dakton pavarde ant nugarėlių. Tai tebuvo šifras, neturintis nieko bendro su ja pačia. Krikštiju tave vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Vanduo, varvantis per kaktą. Kažin ar tai būtų buvę išties svarbu, jei Morisas nebūtų viso to nubraukęs vienu brūkštelėjimu. Kur ją krikštijo? Toje pačioje Seven Kingso priemiesčio bažnyčioje po bokšto smailės parodija? Rouzė. Šis vardas netgi netinka jai. Tai

vardas iš katalogo: *Peace, Scarlet Wonder, Albertine.* Turėjo jau anksčiau suprasti, kad visa, kas siejasi su ja, nėra tikra. Netgi vardas. Tai kas gi ją dabar taip sukrėtė?

Susitvardžiusi Filipa atsargiai kaip vaikas, kuriam patikėta nepaprasta užduotis, pripylė virdulį. Rouzė. Keista, kad motina nė karto jos nepavadino tuo vardu, nė karto jis neišsprūdo jai netyčia, vardas, kurį ji juk pati išrinko savo kūdikiui, bent jau sutiko taip pavadinti, vardas, kurį aštuonetą metų vartojo, vardas, kurį turėjo kartoti dešimt vienatvės metų mintyse. Jeigu ji tikėjo Dievą – šį keistą ekscentriškumą ji, Filipa, – ji, Rouzė, – dar turės patyrinėti, – šį vardą turėjo kartoti maldose, jei tik meldėsi. Telaimina Dievas Rozi. Jai reikėjo sudrausti save, turėjo kainuoti nemažai pastangų nuo pirmojo susitikimo vadinti ją Filipa. Kiekvieną sykį, tardama Moriso dovanotąjį vardą, ji vaidino, nebuvo visiškai atvira. Ne, tai nebuvo baimė. Ir kvaila viską taip sureikšminti. Ką gi jis reiškia? Bet Filipa norėjo, kad motina bent sykį būtų užsimiršusi ir pašaukusi ją tikruoju vardu.

13

Tuoj po pusryčių užplūdusi vienatvė buvo tokia nuobodi ir varginanti kaip fizinė našta. Dar labiau ji trikdė tuo, kad užplūdo netikėtai. Po Meivis mirties prie vienatvės jis buvo pripratęs, nė nebesitikėjo daugiau jos patirti kaip konkrečios emocijos, taigi nesitikėjo sulaukti ir jos padarinių – nuovargio ir nuobodulio. Vienuoliktą valandą ponia Palfri dar nebuvo pasirodžiusi ir nebuvo panašu, kad pasirodys. Buvo sekmadienis. Galbūt jie kartu išvažiavo mašina, ligi jos nuėję takeliu nuo terasos, kur, kaip Skeisas jau buvo ištyrinėjęs, buvo visa eilė garažų. Negalėdamas sekti ponios Palfri vargu ar nusimes tą nuobodulio naštą. Gyvenimas pasidarė taip priklausomas nuo josios kasdieninių pasivaikščiojimų rutinos, kad Skeisas pasijuto tarytum atstumtas, kai ji nepasirodė.

Viešbutis buvo pilnas; šeštadienio vakarą atvyko naujų prekiautojų iš Ispanijos, todėl kiti svečiai buvo aptarnaujami atmestinai. Valgomasis buvo pilnas susijaudinusių balsų tauškesio, o vestibiulis užverstas bagažu. Marijus plepėjo, gestikuliavo, iš priimamojo lakstė į valgomąjį ir atgal. Laimingas ištrūkęs iš spūsties, Skeisas jau ankstyvą rytą įsikūrė prie miegamojo lango su žiūronais, nukreiptais į 68-ąjį namą, bet nedaug teturėjo vilties ją išvysti. Tai

lijo, tai švietė saulė. Staigūs nuožmios vėtros gūsiai čaižė langą, paskui staiga visa nurimdavo; debesys išsisklaidydavo ir ryškiai bei karštai saulei ilgėliau pašvietus imdavo garuoti grindinys. Apie pusę dvyliktos nerimas taip nebekamavo ir Skeisas nulipo į apačią ketindamas pasiieškoti kavos. Violeta kaip visada buvo prie komutatoriaus, šuo prie jos kojų. Trokšdamas išgirsti žmogaus balsą Skeisas kažką pasakė apie malonumą regėti saulę, bet staiga nutilo išsigandęs savo netakto. Turėjo kalbėti apie malonumą jausti saulę. Ji šypsojosi, neregėmis akimis tarsi gaudydama jo balsą. Paskui, savo paties nuostabai, jis tarė:

– Šią popietę ketinau eiti į Regento parką pasižiūrėti rožių. Sekmadieniais po vidudienio jūs laisva, ar ne? Ar eitumėte drauge su Kava?

– Būtų puiku. Ačiū. Mums abiem tai patiktų.

Jos ranka susirado šuns galvą ir spustelėjo. Gyvūnas sujudėjo ir pastatė ausis, šviesiomis akimis įsistebeilydamas į mergaitės veidą.

– O gal norėtumėte iš pradžių papietauti? Turiu galvoje priešpiečius.

Ji nuraudo ir linktelėjo. Atrodė patenkinta. Skeisas matė, kad po šviesiai rudu vilnoniu megztuku ji dėvi kažką panašaus į naują vasarinę suknelę, pasiūtą iš mėlynos medvilnės. Po Skeiso kalbos ji abiem rankomis švelniai sugloste sijoną ir nusišypsojo, tarytum džiaugdamasi, kad šitaip apsirengė. Skeisas tarė pats sau, kad padaręs vieną kvailystę ėmėsi kitos. Bet trauktis buvo jau per vėlu, be to, iš tikrųjų jis to nė nenorėjo. Paskui susirūpino, kur galėtų ją nusivesti priešpiečių. Viktorijos gatvėje buvo nedidelė užkandinė, kur ne kartą buvo lankęsis šiokiadieniais, bet jis nežinojo, ar ji dirba sekmadieniais. Ji buvo labai švari, bet anaiptol ne ištaiginga. Paskui jis prisiminė, kad mergaitė vis tiek nepamatys nutriušusių sustumiamų pertvarų, ir tuoj pat susigėdo dėl tokių savo minčių. Negražu buvo apgaudinėti ją vien todėl, kad yra akla. Jis turėjo pagalvoti apie būtent jai tinkamą aplinką. Juk ji jam duoda kur kas daugiau, nei numano. Be Meivis, ji bus pirmoji moteris, kurią jis po

savo vedybų kur nors kviečia. Sakykime, ji akla. Bet, antra vertus, jei ji nebūtų akla, nepriimtų kvietimo. Skeisas prisiminė italų restoraną netoli stoties. Tikriausiai jis dirbs sekmadienį. Kava neturėtų kelti problemų. Nors kas žino, vaikai paprastai įleidžiami, o šunų niekas nė nemini.

Diena jam nušvito. Jis pasiėmė poilsio dieną, kad galėtų pasivaikščioti ir pasikalbėti su kitu žmogumi. Susitaręs, kad ateis Violetos prieš dvyliktą, Skeisas grįžo į kambarį. Rakinant duris į galvą jam šovė mintis, kad vargu ar derėtų tokį rytą pasiimti kuprinę ir žudymo reikmenis, tik suabejojo, ar saugu būtų palikti visa kad ir užrakintame kambaryje. Betgi kuprinė buvo kone suaugusi su juo. Jam net nepatogu būtų buvę eiti, nejaučiant įprasto jos svorio ant dešiniojo peties. Ir kodėl gi nepasiėmus? Impulso pastūmėtas išsirinko labiausiai savo kompanijai tinkamą žmogų. Violeta nepasidomės, ką jis nešiojasi kuprinėje. Nepaklaus. O po nužudymo, jei reikalai pakryptų į bloga ir policija imtų ieškoti jo „Kasablankoje“, ji būtų vienintelė, kurios jie neprašytų jį atpažinti.

14

Rugpjūčio dvidešimt septintąją, antrąjį jųdviejų sekmadienį, po pusryčių motina nelauktai paklausė:

– O jei nueitume į bažnyčią?

Priblokšta Filipa teįstengė atsakyti „taip“, tarytum klausimas būtų buvęs pats kasdieniškiausias. Ji buvo išgyvenusi pamaldų lankymo fazę, taigi jautėsi pakankamai nusimananti, kad galėtų rekomenduoti bažnyčią atsižvelgdama ne tik į architektūrą, bet ir į muziką bei pamaldas. Ji pasiteiravo, ką jos motina turi galvoje: Merilbouno parapijos bažnyčios tvarkingą ceremonialą ir harmoningai skambantį chorą? Iškilmingas anglikonų mišias tarp mirguliuojančių mozaikų, paauksuotų šventųjų bei vitražų Visų Šventųjų bažnyčioje Margaretės gatvėje? Barokinį Šv. Pauliaus katedros puošnumą? Motina atsakė, kad pasirinktų ramesnę ir uždaresnę vietą, taigi jos nuėjo į ramią, papuošimais neperkrautą Šv. Kipro bažnyčią išklausyti vienuoliktos valandos padėkos giesmių. Vyrų choras iš balkono lygiais aiškiais balsais giedojo liturgiją, o kunigas švelniu balsu sakė bekompromisį katalikišką pamokslą. Viršum aukšto altoriaus tvenkėsi aitrokai saldūs smilkalų debesys. Filipa išsėdėjo visas pamaldas kiek palenkusi galvą, juk ji pati sutiko čia būti, o mandagu-

mas reikalavo prisitaikyti. Niekas jos nevertė, tai kam gi įžeidžiamai demonstruoti netikėjimą, kai nei tikėjimas, nei netikėjimas nė nebuvo svarbūs. Pagaliau nebuvo sunku klausytis ir Kranmerio prozos, bent jau tiek jos, kiek išliko po taisymų. Džeinei Ostin, mirties patale priimančiai sakramentą iš brolio rankų, šis pompastiškas neskambus ritmas suteikė paguodos. Vien šio fakto pakako, kad išlaikytum pagarbią rimtį. Stebėdama nulenktą motinos galvą ir maldai sudėtas rankas Filipa mąstė, ką ji galėtų kalbėti savajam Dievui. „Gal ji meldžiasi už mane“, – pagalvojo ir ši mintis ją netikėtai nudžiugino. Be to, Filipai patiko giedoti. Aukštyn kylantis jos pačios balsas visada ją stebino. Giedodavo neatpažįstamai sodriu kontraltu, žemesniu balsu nei kalbėjo. Atrodydavo, jog prasiveržia nesulaikomoji ir nenuspėjamoji jos esybės dalis, drausminama tik eilių ritmo ir nostalgiškų mokyklinių melodijų.

Kai skambant paskutinei giesmei ištikimiesiems atėjo laikas valgyti Dievo kūną ir gerti jo kraują, motina nepriėjo prie altoriaus, o tyliai išslinko laukan. Filipa iš paskos. Taip jodviem pavyko išvengti artimesnės pažinties su kunigu ir kongregacijos nariais. Kad ir ką šis keistas religinis gyvenimas reikštų jos motinai, į jį neįėjo kavos gėrimas drauge su parapijiečiais arba jaukus pasiliežuvavimas prieangyje atsisveikinant, ir už tai Filipa jai buvo dėkinga. Užvėrusios paskui save bažnyčios duris ir besiklausydamos paskutinių giesmės akordų, jiedvi nusprendė nesivarginti ir negaminti pietų, kuo ilgiau pasilikti lauke, kadangi oras buvo puikus. Kokios pigios užkandos galėjo susirasti ir Beikerio gatvėje, o popietę praleisti Regento parke.

Nors gyveno netoliese, į parką išsiruošė pirmąkart. Ankstaus ryto lietus liovėsi ir nedideli saulės nušviesti debesėliai vos vos yrėsi dangaus mėliu, kuris virš medžių, stūksančių anapus ežero, neryškiai įraudo. Snapučiai ir gebenės, susodinti abipus geležinio tilto, linko prie vandens, ir žmonės, besiirstantys valtelėmis, juokėsi šakoms palytėjus veidus. Po lietaus parkas atgijo. Po medžiais nuo lietaus suslėptos kėdės vėl buvo pastatytos vejoje ir nedidelės šeimų grupelės sėdėjo, į šlapią žolę nugramzdinusios kojas, ir žiūrėjo į

rožes bei netoliese išsidėsčiusias kavines. Orūs sekmadienio vaikštinėtojai tarp levandų ir pentinių už pasaitėlių vedžiojo savo šunis, o prie kavinukės nusidriekė eilė. Karalienės Marijos rožių sodelyje gležnas, nuo lietaus apsunkusias galvutes kėlė rausvos 'Harrinny', ryškiai geltonos 'Summer Sunshine', 'Ena Harkness' ir 'Peace'.

Motina vaikštinėjo tarp krūmų, tuo tarpu Filipa, iš rankinės išsitraukusi kišeninį Dono eilių rinkinėlį, kurį turgaus kioskelyje buvo nusipirkusi už dešimtį pensų, atsisėdo ant suoliuko po nulinkusia mažutyčių baltų rožių šaka. Rožės švelniai suposi Filipai virš galvos, skleisdamos saldžius kvapus ir kartais apipildamos baltų žiedlapių ir auksinių žiedadulkių lietumi. Šilta saulė glamonėjo veidą keldama malonų mieguistumą. Filipa negalėjo atsiminti, kada paskutinį sykį lankėsi karalienės Marijos rožių sodelyje. Gal niekada? Morisui labiau patiko statiniai nei gamta, netgi tokia sutvarkyta kaip Regento parkas. Ji tegalėjo atsiminti vieną rožyną, bet šis buvo Peningtone, ir įsivaizduojamas tėtis ėjo jos link iš visa apimančios žalumos. Tasai iki skausmo ryškus vaizdas, įsirėžęs į atmintį su kvapais, šiluma ir blyškia popietės šviesa, pasirodo, tebuvo vaikiškos fantazijos. Bet šis sodas buvo visiškai tikras, ir Morisas buvo teisus, sakydamas, kad gamtai reikia kontrasto – akmens ir plytų tvarkos. Ir Džono Nešo terasos kolonos, ir keistas zoologijos sodo kontūras, netgi iš už gyvatvorių besistiebiantis techniškasis pašto rūmų bokštas prisidėjo prie parko grožio, visi tie statiniai apibrėžė ir nustatė ribas. Būtų tiesiog nedovanotina garbinti šį begalinį ištvirkusį rojaus sodą.

Nuo besisupančių rožių Filipa žvilgsnį nukreipė į motiną. Ji nuolat stebėdavo savo motiną, taigi šiai teko vieną priežiūrą pakeisti kita, ir tiek. Švelniai ranka apglėbusi žiedą, motina uostė oranžinę rožę. Dauguma rožių garbintojų užsimerkia, kad geriau jaustų kvapą, o motina buvo atsimerkusi kuo plačiausiai. Ji atrodė nepaprastai susikaupusi, veidas įsitempęs, tarytum skausmo surakintas. Stovėjo kiek tolėliau, nejudėdama, užmiršusi viską, išskyrus rožę savo delne.

Tuomet Filipa pamatė vyrą. Jis ėjo takeliu nuo ežero, mažutis, akiniuotas, žilas, rūpestingai lydėdamas aklą mergaitę su kavos spalvos palydovu šunimi. Žvilgsniu jis užkliuvo už Filipos, jųdviejų akys susitiko ir instinktyviai, gal iš tingaus malonumo ši nusišypsojo. Rezultatas buvo sukrečiantis. Jis sustojo tarsi sukaustytas, išplėstomis akimis, kokią sekundę jį buvo apėmęs siaubas. Tuomet jis staiga apsigręžė ir paėmęs mergaitę už alkūnės kone jėga nustūmė ežero link. Filipa garsiai nusijuokė. Jis buvo paprastas mažas žmogutis, bet ne atstumiantis ir netgi ne toks jau neįdomus, kad jokia moteris iki šiol nebūtų jam spontaniškai nusišypsojusi. Gal jis pagalvojo, kad Filipa ketina jį suvilioti, – vasaros gundytoja, prisidengusi siūbuojančiomis rožėmis. Filipa stebėjo keistąją porą, kol ši dingo jai iš akių, svarstydama, kokie galėtų būti tų dviejų žmonių santykiai, ar jis buvo mergaitės tėvas, ir kaip paaiškinti tokį staigų pasitraukimą. Paskui pagalvojo, kad gal jau matė jį kur anksčiau, bet prisiminti neįstengė. Vargu ar jo veidą pavadintum įsidėmėtinu. Bet jos nesiliovė kankinęs jausmas, kad turėjo jį pažinti. Paskui ji įsikniaubė į knygą ir išmetė jį iš galvos.

15

Violeta Hedli paaštrėjusiu iš susijaudinimo balsu paklausė:

– Kas čia? Kas atsitiko? Ar jums viskas gerai?

Matyt, jis skaudžiai sugriebė ją už alkūnės. O gal ji staiga užuodė susijaudinimą ir siaubą? Žmonės kalba, kad aklieji turi ypatingus pojūčius. Jis sulėtino žingsnį.

– Atsiprašau. Nieko neatsitiko. Paprasčiausiai aš netikėtai pamačiau vyrą, su kuriuo dirbau buhalterijos įstaigoje. Nenorėjau su juo kalbėtis.

Ji tylėjo. Skeisui toptelėjo, kad ji galėjo pamanyti, jog jam gėda vaikščioti su ja, taigi tuoj pat pridūrė:

– Nemėgau jo. Jis visada buvo oficialus, ieškodavo priekabių. Pažįstate tokius. Nenorėjau, kad jis mane pamatytų. Nenorėjau su juo kalbėtis.

Ji švelniai atsakė:

– Jis turėjo padaryti jus labai nelaimingą.

– Ne visai taip. Tik mane sukrėtė susitikimo netikėtumas. Galvojau, kad toji mano gyvenimo atkarpa išnyko amžinai. Šioje klomboje žydi nuostabios geltonos rožės. Tuoj surasiu kortelę ir pasakysiu jums, kaip jos vadinasi.

Ji tarė:

– Jos vadinasi ‘Summer Sunshine’.

Sunku buvo išlaikyti ramų balsą. Iš nusivylimo Skeisui darėsi silpna. Jos čia buvo drauge. Tą akimirką, kai gręžėsi, pamatė žudikę, palinkusią prie rožių krūmo. Pagaliau jis jas rado, o yra bejėgis, surištas, negali sekti. O tai juk ideali galimybė. Galėjo, kaip ir mergaitė, prisėsti ant suolelio ir nekaltai stebėti. Parke radosi vis daugiau žmonių. Kai pagaliau jos būtų nusprendusios keliauti namo, nieko nebūtų buvę lengviau, kaip pasekti; vienas anonimas minioje. Jei reikėtų, jis netgi galėjo pasinaudoti žiūronais. Daugelis turistų juos nešiojasi, nesidrovėdami nukreipti į egzotiškesnį vandens paukštį. Laikas, vieta, proga – visa buvo palanku ir visa reikėjo paleisti vėjais. Minutėlę jį buvo užvaldžiusi mintis palikti Violetą, atsiprašyti pasodinus ant kokio suolelio ir pažadėjus sugrįžti. Bet jis negalėjo šitaip pasielgti, net susigėdo tokios savo minties. Galų gale jis būtų turėjęs grįžti į viešbutį, ji irgi. Ji lauktų kokio pasiaiškinimo dėl netikėto pradingimo. Ir ką gi jis galėtų atsakyti? Bet blogiausia tai, kad jį matė Filipa Palfri, netgi nusišypsojo ir, ko gero, prisimins jo veidą, jei dar kada pamatys.

Šypsena pribloškė jį savo spontaniškumu, atvirumu ir nuoširdžiu draugiškumu. Tai buvo pernelyg panašu į kvietimą pasidalyti džiaugsmu dėl šiltos dienos ir rožių kvapų persmelkto oro, fiziniu paties gyvenimo džiaugsmu; jis atstūmė tą žmogiškumo, gerumo pasireiškimą, – argi galėjo iš jos priimti? Bet ar viskas taip paprasta? Jiedviem su Violeta tylomis grįžtant namo, Skeisas stengėsi prisiminti, nuo ko instinktyviai su siaubu nusisuko. Žinoma, jis negalėjo suklysti. Tai tebuvo spontaniška maloni šypsena, nieko daugiau. Ji negalėjo žinoti, kas jis, negalėjo numanyti jo tikslų. Kvaila buvo bent akimirką patikėti, kad tai buvo bendrininkės, besidalijančios žinojimu, šypsena.

Bet viena buvo tikra. Tai sugadino dieną Violetai Hedli. Dieną, kuri taip puikiai prasidėjo. Jai patiko pietūs, juodu buvo laimingi parke. Jis pastebėjo, kad kalbasi su ja be įtampos. Bet visa išnyko.

Kava bėgo šalia nuliūdusi, nuleidusi uodegą. O jis suprato: nuo šiol privalės išmokti pakęsti savo vienatvę. Pasitraukimas – kad ir koks atsargus – į paprastą draugiškumo, patiklumo pasaulį gali baigtis lemtingai. Jis buvo visiškai vienas, taip ir turėjo būti. Užduotį atlikti įstengs tik ničniekuo savęs neapsunkinęs.

16

Ir pagaliau rugpjūčio trisdešimt pirmąją, ketvirtadienį, ji nuvedė jį pas jas. Diena, kaip ir bet kuri kita, prasidėjo prie lango, su žiūronais, nukreiptais į 68-ojo namo duris. Ponas Palfris kaip visada išėjo ketvirtis po devynių. Skeisas dirstelėjo į savo rankinį laikrodį. Tai nebuvo svarbu, bet jis buvo pripratęs įsidėmėti kiekvieno įvykio laiką, tarytum būtų koks literatūroje aprašytas seklys. Po trijų minučių pamatė ir moterį. Jam iš karto pasirodė, kad ji kažkokia kitokia: šįryt ji nesinešė pinto pirkinių krepšio, nestūmė ir vežimėlio. Visa, ką ji turėjo, buvo didelė nemadinga rankinė. Vietoj megztinio ji vilkėjo neišmoningai pasiūtą šviesiai rudą paltą, kiek per ilgą šiuolaikinei madai. Kone visą veidą slėpė milžiniškas mėlynai ir baltai išmargintas šalis. Vos vos pūtė švelnus vėjelis ir diena nebuvo šalta; gal ji nenorėjo, kad išsidraikytų plaukai? Dar keisčiau, kad mūvėjo šviesiai rudomis pirštinėmis. Toks oficialumo proveržis tik sustiprino įspūdį, kad šis pasivaikščiojimas visiškai kitoks, kad buvo stengtasi atrodyti puošniai.

Skeisas stvėrė savo kuprinę ir puolė iš paskos. Ji buvo nuėjusi maždaug penkiasdešimt jardų ir skubėjo Viktorijos link. Sekdamas iš paskos per Eklestono tiltą ir traukdamas stoties link Skeisas su-

nerimo, kad tik ji neatsistotų į eilę prie taksi, bet lengviau atsikvėpė, kai ponia Palfri pasuko prie metro. Įmetusi trisdešimt penkis pensus gavo bilietą iš automato. Skeisas susigriebė, kad neturi penkių pensų monetos, o čia dar turistės su kuprinėmis užlindo priešais jį ir jau įkišusios į automatą dešimt pensų ieškojo smulkių. Bet jis turėjo dvi monetas po dešimtį pensų. Greit įmetęs jas į kitą automatą po minutės jau sekė ją atsilikęs vos keletą jardų ir sėkmingai įveikęs barjerą patraukė Viktorijos linijos link.

Leisdamasis eskalatoriumi Skeisas spraudėsi prie jos taip arti, kaip tik drįso; bet išgirdęs nudundantį traukinį atsikvėpė su palengvėjimu, kad abu į jį nespėjo. Kitas traukinys atvyko greitai ir vagonas nebuvo pilnas. Skeisas atsisėdo kiek atokiau nuo moters, bet netoli durų. Ji sėdėjo labai ramiai, kojas suglaudusi, akis įsmeigusi į priešais esančią reklamą. Atrodė susikaupusi ir įsitempusi. Vargu ar vien vaizduotė Skeisui diktavo, kad jos laukia sunkus išmėginimas, toks baisus kaip pasmerktojo kelionė į medicinos tyrimų laboratoriją ar lemiamas pokalbis.

Oksfordo žiede ji persėdo ir Skeisas nusekė iš paskos į šiaurinę Beikerlo liniją. Ji nė karto neatsisuko. Išlipo Merilbouno stotelėje, Skeisas vėl nusekė, bet kildamas eskalatoriumi ir gniaužḋamas delne penkiasdešimties pensų monetą staiga sunerimo, kad konduktorius gali neturėti grąžos. Bet visa ėjosi puikiai: trisdešimt penki pensai buvo spauste įspausti jam į delną ir jis praėjo pro barjerą jai dar nė neįsimaišius į stoties minią. Ir vėl lengviau atsikvėpė, kai ji nepasuko prie trijų ar keturių žmonių, eilėje laukiančių taksi, o nužingsniavo šiaurės kryptimi Merilbouno gatvės link.

Tuomet jis leido sau kiek atsilikti. Įsižiebė raudona šviesa ir iš abiejų pusių pradėjo plaukti mašinų srautai. Turėjo praeiti kiek laiko, kol šviesos persijungs, o Skeisas nenorėjo, kad juodu vienas šalia kito stovėtų ir lauktų. Bet svarbu buvo gatvę pereiti drauge. Jei jis nespėtų, prarastų kelias minutes, per kurias galėtų ją pamesti gatvių atšakose. Bet ir vėl viskas puikiai susiklostė. Perėjo gatvę atsilikdamas vos per kelis jardus. Bet ji, atrodė, nė nepastebi jo. Ji pasuko į Seimuro aikštę.

Čia ji priėjo savo kelionės tikslą, įspūdingą akmeninį statinį su prašmatniu herbu virš karnizo. Lentelėje galėjai perskaityti, kad tai yra Centrinis Londono paauglių teismas. Ponia Palfri pradingo už dvigubų žalių durų, pro kurias skverbėsi toks aštrus ir ausį rėžiantis vaikiškų balsų klegesys, kokį galėjai išgirsti tik mokyklos žaidimų aikštelėje. Skeisas tebežingsniavo mąstydamas, ką toliau daryti. Akivaizdu, kad ji nei nusikaltėlė, nei kokio nusikaltėlio motina. Taip pat žinojo, kad ji čia nedirba. Taigi ji tegalėjo būti arba liudytoja, arba paauglių teisėja. Pastarasis atvejis jam atrodė neįtikėtinas, bet, šiaip ar taip, jis negali tiksliai žinoti, kada ji pasirodys. Pagaliau jis ryžtingai žengė vidun ir pasiteiravo budinčio policininko, ar negalėtų stebėti teismo posėdžio. Policininkas mandagiai atsakė, jog ne: publika neįleidžiama į paauglių teismo procesus. Skeisas tarė:

– Mano draugė ponia Jeland yra viena iš liudytojų. Užmiršau bylos pavadinimą, bet žadėjau ją čia pasitikti po svarstymo. Kada maždaug galėtų baigtis?

– Priklauso nuo sąrašo, pone. Be to, svarstoma ne viena byla. Jei ji yra ginamoji, gali užtrukti ilgokai. Bet visi turi čia būti iki vėlyvos popietės.

Skeisas grįžo į Merilbouno gatvę. Autobusų stotelėje stovėjo suolelis, kur jis ir atsisėdo apsvarstyti kito savo žingsnio. Kaip prastumti laiką iki vakaro, kol pasirodys ponia Palfri? Kiek pagalvojęs Skeisas nusprendė, kad tiek ir tegali daryti. Pagaliau jei tai, kuo jis tiki, yra tiesa, ir mergaitė su žudike gyvena kur nors netoliese, kur nors prie Regento parko, ponia Palfri pirmąkart nuo to laiko, kai jis ją seka, atsidūrė taip netoli jų. Taigi yra šiokia tokia tikimybė, kad grįždama namo ji jas aplankys. Geriausia bus, jei sugrįžęs vėlyvą popietę palūkės jos išeinant. Nebus lengva lūkuriuoti prie durų. Priešais nėra jokio knygyno, kur galėtų patogiai tūnoti. Privalės grįžti laiku, o tada lėtai vaikštinėti po Seimuro aikštę neišleisdamas iš akių teismo durų ir pernelyg nepriartėdamas, kad nesukeltų įtarimo. Visų akivaizdoje lėtai vaikštinėti be perstojo žvalgantis – sunki užduotis, bet įtarimo galima būtų ir išvengti. Juk tai ne kaimo gat-

velė su spoksančiomis akimis už užuolaidų. Kol jis lėtai vaikštinėjo, kartais, degant žaliai, kryžkelėje pereidamas gatvę, nepanašu, kad jo pasitraukimus ir grįžimus kas galėjo pastebėti. O kas, jei ir pastebėtų? Skeisas pats sau prisipažino, kad yra pernelyg atsargus. Tėra trys žmonės, nuo kurių jis norėtų pasislėpti, ir vienas iš jų šiuo metu yra tame pastate. Tuo tarpu kelias valandas jis nusprendė praleisti vėsioje Merilbouno bibliotekoje – mergaitė buvo iš tų, kurios perka knygas, taigi galėjo užsukti ir ten, – paskui kiek pasivaikščios Regento parke ir aplankys rožių sodelį. Beikerio gatvėje, žinoma, turėjo būti vieta, kur galima nusipirkti sumuštinį ir kavos priešpiečiams. Jis pažvelgė į rankinį laikrodį: buvo beveik dešimta valanda. Tvirtėliau užsimetęs kuprinę ant peties pasuko Beikerio gatvės link.

17

Ji tikrai niekada netroško atsidurti tarp paauglių teisėjų, bet Morisas jai tai įpiršo kaip „interesus už virtuvės ribų“, o vieno jo kolegos žmona, pati būdama teisėja, pasiūlė paauglių teismą. Morisas tarė:

– Turėtum ten būti naudinga. Teisme vien bukapročiai aukštesniosios klasės atstovai, įsitvirtinę amžiams. Reikėtų, kad kas sukrėstų kai kurias klaidingas jų nuostatas. Dauguma nė neįsivaizduoja, kaip gyvena jų klientai. O tavo patirtis visiškai kitokia.

Žinojo, ką Morisas turi galvoje. Ji turėjo perduoti vaikystės patirtį, kai gyveno skurdžiausiame Riuslipo kvartale, mažyčiame namelyje su terasa, mokėsi bendrojo lavinimo mokykloje, patirtį to gyvenimo, kur ji buvo vienintelė darbininkų šeimos atžala, šeimos, kuri užuolaidas kabino gerąja puse į išorę, nes jų gerovės supratimas rėmėsi tuo, ką pagalvos kaimynai, šeimos, kurios didžiausias troškimas buvo padaryti ją banko tarnautoja ir kuri iš taupumo kasmet atostogaudavo tame pačiame Braitono pensione.

Sėdėdama pirmininko kairėje po karališkuoju herbu Hilda matė, kad nė vienas čia nėra tikrai tinkamas šiam darbui. Ledi Dorotė, su kuria paprastai sėdėdavo greta, gyveno Ytono aikštėje, savaitgalius

leido Norfolke, perstatytoje septynioliktojo amžiaus klebonijoje. Vis dėlto ledi Dorotė, kad ir neturėdama savo klientų ir jų tėvų gyvenimo patirties, nesunkiai pasidalydavo jų neviltimi, liūdesiu ir baime, gyviau ir jausmingiau, nei galėjai tikėtis iš vilnoniais drabužiais aptempto kūno ir šiurkštoko arogantiško balso. Analizuodama tardymo ataskaitą, kur užsimenama apie dažnai kalėjiman patenkantį vyrą, daugybę vaikų ir nepriteklių, ji, persilenkusi per turėklą, klausinėdavo berniuko motinos:

– Matau, kad šiuo metu jūsų vyro nėra namie. Jums sunku vienai su keturiais berniukais. Ir valytojos darbas Holborne... Jums toli važiuoti. Kaip jūs važiuojate? Centrine linija?

Ir moteris, instinktyviai pajutusi susidomėjimą bei atjautą, kurių, žinoma, Hilda niekada nebūtų įstengusi parodyti, su įkarščiu palinkdavo į priekį ir tarytum ištuštėjus rūmams ir telikus jodviem su ledi Dorote išliedavo viską: kad sunku, kad Veinas namie buvo geras vaikas, tik labai jau ilgėjosi tėčio, dėl to ir susidėjo su Bilo gauja, per tuos peštukus nenueidavo į mokyklą, nors ji pati stengdavosi jį palydėti, bet tai reiškė prarasti valandos uždarbį, nes darbą reikėjo pradėti aštuntą valandą. Šiaip ar taip, jis dingdavo vos jai nusisukus, o kelionė į darbą nebloga, nors ir reikia persėsti Oksfordo žiede, bet brangi, net metro bilietų kainos pakilo, o autobusais važiuoti neįmanoma, nes rytais jie visi vėluoja.

Ledi Dorotė tik linkčiodavo, tarytum visą gyvenimą būtų persėdinėjusi Oksfordo žiede, važiuodama valyti įstaigos į Holborną. Bet tarp jų užsimegzdavo ryšys. Impulsyvi užuojauta, net jei ir neišsakyta, buvo suprantama ir vertinama. Moteris pasijuto geriau, Hildos manymu, tik ledi Dorotės dėka. Hilda prisiminė nugirdusi vienos teisėjos žodžius:

– Ji elgiasi su jomis taip, lyg šios būtų jos tėvo arklininko žmonos, bet, regis, tai padeda.

Bet iš tikrųjų ilgus teismo posėdžius pragaru paversdavo ne tai, kad ji netiko šiam darbui, – prie to ji jau buvo pripratusi, – o baimė parausti. Vienomis dienomis būdavo geriau, kitomis blogiau, bet visiškai to siaubo išvengti neįstengdavo. Kuriuo nors proceso metu,

anksčiau ar vėliau, tai vis vien nutikdavo, ji žinojo iš anksto, kad niekas, – jokios valios pastangos, jokios maldos, jokie graudulingi išsisukinėjimai – to nesustabdys ir nepaslėps: tarytum giliai susimąsčius ar įnikus į popierius prie kaktos kyla ranka, skruostus apkrinta plaukai, apsimeta, kad užėjo kosulio priepuolis, ir prie veido kelia nosinę, – viskas veltui. Pirmiausia siaubas, fiziškai jaučiamas skausmas, suspausdavo jai širdį, o paskui prasidėdavo: deginantis raudonis užliedavo kaklą, raudonomis gėdos dėmėmis išmargindavo veidą ir kaktą. Ji jautė, kad visų akys teismo rūmuose nukreiptos į ją: vaiko, nerimstančio savo kėdėje, tėvų, sekretoriaus, lyg tyčia pakėlusio galvą nuo popierių, socialinių darbuotojų, žvelgiančių su profesionalia užuojauta, teismo pirmininko, nutraukusio darbą, kad žvilgtelėtų ir sutrikęs nusuktų akis į šalį, policininkų, įsistebeilijusių akmeniniais veidais. O paskui raudona tvinkčiojanti banga staiga atslūgdavo palikdama veidą plyną ir šaltą tarytum nuskalautą paplūdimį.

Šįsyk per rytinį posėdį jai pavyko išvengti nemalonių pojūčių. Posėdis baigėsi pirmą valandą. Trys teisėjai buvo įpratę drauge pietauti nedideliame italų restoranėlyje Kraufordo gatvėje. Taigi ir šįsyk Hilda ėjo su grupės vadovu Karteriu ir panele Beling. Karteris buvo žilas nelankstus pedantas, kurio senamadišką mandagumą bei pagarbumą Hilda neretai palaikydavo gerumu. Panelė Beling, tiesmuka moteris veriančiomis akimis, besislepiančiomis už milžiniškų akinių raginiais rėmeliais, buvo vienos atokesnės Londono bendrojo lavinimo mokyklos vyresnioji mokytoja. Ji vertė Hildą jaustis ne itin stropia ketvirtoke, bet kadangi šis požiūris visiškai sutapo su pačios Hildos savęs vertinimu, ji neįsižeisdavo. Nė vienas Hildos pernelyg netrikdė ir ji šauniai būtų besimėgavus lazanija ir raudonu prancūzišku vynu, jei nebūtų bijojusi, kad grupės vadovas, visada pedantiškai klausinėjantis apie šeimą, tuoj gali pasiteirauti, ką veikia Filipa.

Bet tepraėjus dvidešimčiai minučių nuo popietinio posėdžio pradžios Hildos širdis suspurdėjo ir raudonis akimirksniu užliejo ir kaklą, ir veidą. Nuo kelių ji pakėlė nosinę prie burnos apsimesda-

ma, kad bando užgniaužti erzinantį kosulio priepuolį. Per pirmąjį posėdį ir pietų pertrauką neramios Hildos rankos nosinę buvo pavertusios drėgnu skuduru, taigi dabar šis gniutulas šleikščiai atsidavė prakaitu, padažu ir vynu. Socialinis darbuotojas Hildai nenatūraliai užsikosėjus kiek palūkuriavo ir apsidairęs toliau tęsė kalbą, o panelė Beling neatsigręždama Hildai stumtelėjo grafiną. Drebančiomis rankomis Hilda paėmė stiklinę. Bet gerdama išsivadėjusį drungną vandenį jau žinojo, kad blogiausia praėjo. Tai tebuvo švelnus priepuolis. Raudonis slūgo. Dabar bus gerai iki posėdžio pabaigos, iki kito karto.

Gniauždama nosinę Hilda pakėlė akis ir susidūrė su išgąstingu žvilgsniu. Iš pradžių ji pamanė, kad netoliese sėdinti vieniša paauglė – kaltinamoji. Paskui prisiminė. Buvo svarstoma globos byla dėl netinkamo elgesio su vaiku, o mergaitė buvo kūdikio motina. Tai buvo išblyškusi liesa paauglė su šviesiais išsidraikiusiais plaukais, aštria siaura nosele, su lenkta viršutine lūpa ir glebia, kone bekrauje apatine. Šiaip jau ji nebuvo išsidažiusi, tik juodu pieštuku pasiryškinusi akis. Šios buvo nuostabios: didelės, pilkos, išraiškingos. Jos žvelgė į Hildą kažko maldaudamos.

Pirmąsyk Hilda pastebėjo, kaip netinkamai mergina apsirengusi. Turbūt kas nors jai patarė einant į teismą užsidėti skrybėlę. Galbūt ši plačiakraštė šiaudinė skrybėlė su vyšnių keke ir išblukusių suglamžytų lapų pyne, svyrančia nuo krašto žemyn, buvo pirkta jos vestuvėms. Vilkėjo ji išblukusia šviesiai rusva aukštu kaklu palaidine, ant kurios buvo užrašytas bebaigiąs nusiplauti šūkis, ir trumpu juodu sijonu. Į palaidinę buvo įsisegusi metalinę roželę. Segė tempė žemyn ploną medvilnę. Kojos buvo plikos, keliai nudaužyti ir gumbuoti kaip vaiko. Avėjo storo kamštinio pado sandalus su plastmasiniais dirželiais, juosiančiais kulkšnis. Prie krūtinės, tarytum bijodama, kad kuris teisėjas atsistos ir atims, ji spaudė nebemadingą didžiulę išsipūtusią rankinę. Išplėtusi akis mergaitė tebespoksojo į Hildą. Žvilgsnis be žodžių maldavo padėti, bet Hilda pajuto ir sudėtingesnį, asmeniškesnį dalyką – skausmingą gailestį. Ji troško persisverti per suolą, pašokti iš vietos ir apkabinti tą sustingusį kū-

ną. Galbūt šis neįmanomas apsikabinimas abi būtų nuraminęs. Ji taip pat buvo nubausta, oficialiai netiko turėti vaikų. Hildos lūpas iškreipė šypsnys. Į jį nebuvo atsiliepta. Mergaitė – visai dar vaikas – buvo pernelyg suglumusi, kad įstengtų atsiliepti net į tokį drovų daugiškumą.

Atrodė, ji net nesiklauso socialinio darbuotojo kaltinimų. Kūdikis, dešimties savaičių berniukas, dabar buvo globos namuose, ir vietinė valdžia reikalavo paskirti laikiną globos terminą, kol bus paruošti dokumentai. Svarstymo pabaigoje panelė Beling, pasisukusi į grupės vadovą Karterį, paskui į Hildą, sušnabždėjo:

– Mes pratęsime globos sutartį dar dvidešimt aštuonias dienas, kad vietinės valdžios atstovai galėtų paruošti bylą.

Hilda nieko neatsakė. Panelė Beling kalbėjo toliau:

– Tuomet pateiksime laikinos globos įsakymą.

Hilda nė nepajuto sakanti:

– Manau, turėtume apie tai pasikalbėti.

Nerodydama susierzinimo panelė Beling informavo teismą, kad teisėjai pasišalina tartis. Visi nustebę pakilo, o panelė Beling išsivedė kolegas.

Hilda žinojo, kad neturi pasakyti nieko, kas galėtų pakeisti padėtį, ir kad šis užuojautos proveržis bergždžias. Jie privalėjo apsaugoti kūdikį. Neklystamo ir didingo teisingumo mechanizmas jau buvo paleistas, o Hilda neturėjo ką pasakyti, kad jį sustabdytų. Ir net jei šis mechanizmas būtų sutrikdytas, kūdikis tikriausiai vėl nukentėtų, gal netgi mirtų. Plikame uždarame poilsio kambarėlyje teisėjai kantriai laukė. Juk anksčiau ji niekad nesukeldavo rūpesčių. Grupės vadovas Karteris mėgino paaiškinti, ką visi jau žinojo:

– Mes tik pratęsiame laikiną globą. Be trijų, keturių savaičių vietinė valdžia neparengs dokumentų. Šiuo metu privalome stengtis apsaugoti kūdikį. Tik vėliau teismas priims sprendimą.

– Betgi jie atėmė iš jos kūdikį prieš šešias savaites! Dabar teks laukti dar keturias. O kas, jei ir tada negrąžins?

Panelė Beling prabilo nuostabiai švelniai:

– Teismas tai nuspręs. Mes, ne kokie anonimai. Kūdikį privalome apsaugoti pagal įstatymą. Terminas baigiasi rytoj. Nemanau, kad

turime ignoruoti vietinės valdžios prašymą jį pratęsti. Jei dabar grąžintume kūdikį namo, pernelyg rizikuotume. Jūs girdėjote medicinos išvadas dėl apvalių nudegimų, lyg būtų gesintos cigaretės, dėl sulaužyto šonkaulio, mėlynių ant sėdmenų. Visa tai negalėjo atsirasti netyčia.

– Bet socialinis darbuotojas sakė, kad vyras iš namų išėjo, paliko šeimą. Jei jis vienas dėl visų tų dalykų kaltas, viskas turėtų būti gerai.

– Bet mes nežinome, ar tik jis buvo kaltas. Nežinome, kuris kankino kūdikį. Ne mūsų darbas tuos dalykus nustatyti. Mes neteisiame paauglių. Turime pasirūpinti kūdikio gerove, saugumu, kol byla bus išspręsta.

– Bet tuomet ji visiškai praras kūdikį, žinau, kad taip ir bus. Jis tėra dešimties savaičių ir šešias savaites juodu buvo atskirti. Ir kas ruošiasi su ja pasikalbėti?

Panelė Beling tarė:

– Šių bylų sprendimas mane irgi jaudina. Kol vyriausybė remiasi 1975 metais priimto Vaikų globos įstatymo 64-uoju paragrafu, šioje situacijoje motina negali tikėtis, kad bus atsižvelgta į jos interesus. Kūdikis gauna advokatą, ne tėvai. Tiesiog skandalas, kad 64-asis paragrafas buvo priimtas. Turėtų būti kokia nors procedūra, kaip dirstelėti į Parlamento įstatymus, kurie arba nebuvo patvirtinti, arba kurių priėmimas atidėliojamas tiek pat, kiek ir šio. Bet tai mums neturi rūpėti. Mes čia nieko negalime padaryti, tik nuspręsti, ar yra pakankamas pagrindas pratęsti kūdikio globos terminą. Nemanau, kad turėtume kitokį pasirinkimą. Negi galėtume sulaikyti tėvą, jei šis sugalvotų grįžti namo; turbūt ir mergaitė norėtų, kad jis grįžtų. Netgi jei ji pati ir nekankino kūdikio, akivaizdu, kad neįstengs sustabdyti vyro.

Hilda sušnabždėjo:

– Norėčiau ją ir kūdikį pasiimti į savo namus.

Ji pagalvojo apie Filipos kambarį, tokį švarų ir tokį tuščią. Filipa nenorėjo, atsisakė, bet mergaitė ten galėtų jaustis saugi ir laiminga. Prie pietinio lango, kur daug saulės, jos galėtų pastatyti vaiko love-

lę. Neatrodė, kad mergaitė gerai maitinasi; kaip puiku bus gaminti valgį tam, kuris iš tikrųjų alkanas. Ji išgirdo panelę Beling sakant:

– Pasistenkite prisiminti, ką jums kalbėjo rengdami šiam darbui. Paauglių teismas nėra socialinės rūpybos skyrius. Kūdikiu turi pasirūpinti vietinė valdžia. O mes tegalime elgtis pagal sveiką protą, įstatymus ir taisykles.

Kai jie vėl susėdo į savo vietas ir panelė Beling trumpai paskelbė sprendimą, Hilda nebesusitiko mergaitės akių. Ji tik pastebėjo, kad liesa figūrėlė spausdama prie savęs rankinę vieną minutę stovėjo kaip teisiamoji, laukianti nuosprendžio, o kitą jau buvo išnykusi. Likusią popietės dalį Hilda prisivertė kuo dėmesingiausiai išklausyti kiekvieną bylą. Pro ją plaukė liūdna procesija nepritapėlių, nusikaltėlių, benamių. Ji skaitė kiekvieną apklausos protokolą, visus tuos kataloguotus skurdo, neatsakingumo, nevilties ir netekties atvejus, ir vis labiau jautėsi savo netinkamumo ir bejėgiškumo slegiama. Kai posėdis pasibaigė ir pagaliau ji viena atsidūrė saulės nutviekstame teismo kieme, staiga pajuto begalinį norą susirasti Filipą, kad įsitikintų, jog jai viskas gerai. Hilda troško su ja pasikalbėti. Žinojo, kad tai neįmanoma. Filipa visiškai aiškiai leido suprasti, kad išsiskyrimo, nors ir laikino, niekas neturi pertraukti. Bet Hilda žinojo, kur jiedvi gyvena, o Delani gatvė buvo taip arti. Kas gi atsitiks, jei ji bent žvilgtelės į tą namą?

Ji ėjo nudūrusi žemėn akis kaip visada, vengdama užminti linijas tarp šaligatvio plytelių. Nuo ankstyvos vaikystės žinojo, kad užminti liniją reiškė nesėkmę. Kažin ar ne rizikinga dabar eiti Delani gatve? Jei jos abi dirba, o tikriausiai taip ir yra, maždaug tokiu laiku gali grįžti namo. Baisu būtų, jei su jomis susidurtų. Filipa pagalvotų, kad Hilda šnipinėja. Ji taip atkakliai troško būti nepriklausoma. Niekam nepranešė, kur esančios, niekam nebuvo galima užeiti. Filipa pasakė adresą tik tam, kad Hilda persiųstų laiškus ir kad galėtų susisiekti kokiu nenumatytu atveju. Koks gi tatai galėtų būti atvejis, stebėjosi Hilda. Kaip labai turėtų susirgti Morisas, kad galėtum tai pavadinti nenumatytu atveju? Hilda nemanė, kad jos pačios sveikata čia ką reikštų. „Dieve, padaryk, kad ji manęs nepa-

matytų", – meldėsi ji. Gyvenimas buvo kupinas tokių desperatiškų neprotingų maldavimų. „Dieve, padaryk, kad *crème brûlée* pavyktų". „Dieve, padėk man suprasti Filipą". „Dieve, leisk neraudonuoti šį posėdį". „Dieve, padaryk, kad Morisas vėl mane mylėtų". *Crème brûlée* visada pavykdavo, bet ji pati dėl to stengdavosi. Kitos maldos, ekstravagantiški meilės reikalavimai, pro vieną ausį Dievui įeidavo, pro kitą išeidavo. Tai nestebino. Po vestuvių ji nustojo lankytis bažnyčioje, todėl vargu ar galėjo tikėtis, kad jos maldos bus išklausytos, juolab kad buvo visiškai akivaizdu, jog Moriso ji bijojo kur kas labiau nei Dievo.

Merilbouno gatve ji patraukė nė neatkreipusi dėmesio į tylų stebėtoją, kuris už dvidešimties jardų staiga puolė per gatvę, kad suspėtų drauge su ja, o paskui išlaikydamas saugų atstumą pro Merilbouno stotį, per Lison Grouvą nusekė ją Melo gatve.

18

Taigi pagaliau jis jas rado. Ramiai mirkčiodamas pro akinius, jis stovėjo ir žvelgė į Delani gatvę, besidriekiančią priešais, mielai būtų iškėlęs rankas ir klykęs iš džiaugsmo. Dalis jo, tasai praeitin nugrimzdęs berniukas, klūpodavęs Braitono metodistų bažnyčioje, norėjo pulti ant kelių ir pajusti grindinį. Jis buvo teisus – jos gyveno Londone. Jos buvo čia, už poros jardų, butelyje virš daržovių parduotuvės, pažymėtos dvyliktuoju numeriu. Kone dešimtį minučių jis stebėjo ponią Palfri, slampinėjančią, žiūrinėjančią, tai pagreitinančią žingsnį pro parduotuvę, tai vėl grįžtančią, besižvalgančią atgal. Net būdamą mokama agentė, turinti atvesti seklį pas auką, nebūtų savo darbo atlikusi geriau. Pavaikščiojusi taip kokias dvi minutes ji nusipirko porą apelsinų, vis dar žvilgčiodama į buto langus, lyg laukdama ko pasirodant. Skeisą nustebino jos nervingumas. Turbūt mergaitė reikalavo nesikišti. Kokie iš tikrųjų buvo mergaitės santykiai su įtėviais, jei tik šie ją buvo įvaikinę? Bet, žinoma, ji buvo įvaikinta. Be abejonės, toji mergaitė, dabar vadinama Palfri, yra žudikės duktė. Greičiausiai įtėviai nenorėjo, kad mergaitė išeitų iš namų. Skeisą užliejo netikėtos nuostabos banga, kai atėjo į galvą mintis, kad šis ponios Palfri apsilankymas ir buvo pirmasis

bandymas susitaikyti. Jei mergaitė grįžtų į Kaldekoto terasą ir paliktų žudikę gyventi čia vieną, užduotis palengvėtų.

Nusipirkusi apelsinų ponia Palfri greičiau, nei buvo pratusi, nuskubėjo Melo gatve Edžvero gatvės link ir sustojo prie žmonių, laukiančių dvidešimt šeštojo autobuso, važiuojančio į Viktoriją. Ji rengėsi grįžti namo. Sekti nebereikėjo. Skeisas kone bėgte sugrįžo į Delani gatvę išsigandęs, kad gali išleisti jas iš akių, negauti patvirtinimo, kad jos išties čia gyvena. Bet sustojęs gatvės gale ir žvelgdamas į tą nuobodoką priešais besidriekiančią gatvę jis jau neabejojo. Pažinojo šiuos svaiginamus triumfo ir baimės jausmus. Jį ir vėl apėmė jaudulys ano dešimtmečio berniuko, stovinčio po Braitono tiltu jūros ošimui sprogdinant ausis ir delnelyje gniaužiančio paskutinės vagystės grobį. Nei tada, nei dabar jis nesijautė kaltas. Nuostabiausia buvo tai, kad metų metus gyvendamas nekaltai visąlaik jautė kaltės naštą; ir tik kai pavirto vagimi, ši našta palengvėjo. Taip pat ir su Julijos mirtimi. Žinojo, kad tik įsmeigęs peilį į Meri Dakton gerklę visiems laikams atsikratys kaltės. Nežinojo, ar būtų galėjęs išlaisvinti Meivis sielą, žinojo tik, kaip išlaisvinti savąją.

Ir tuomet jiedvi pasirodė. Šisai susitikimas nebuvo toks traumuojantis kaip Regento parke, ir Skeisas įstengė kontroliuoti savo elgesį. Mergaitė kažką sakydama motinai uždarė laukujes duris, ir jiedvi patraukė Melo gatve. Jos buvo nerūpestingai apsivilkusios, abi su kelnėmis ir švarkais, mergaitė per petį buvo persimetusi kelionės krepšį. Skeisas tuoj pat pasuko į dešinę tikėdamasis, kad jiedvi nueis Beikerio gatve Vest Endo link, bet žvilgtelėjęs atgal pamatė, kad jiedvi eina ta pačia gatve, kaip ir jis, ir atsilieka tik kokius keturiasdešimt jardų. Jis greit įsuko į šoninę gatvelę ir ėmė lūkuriuoti, kol jos praeis.

Sugrįžęs jis pradėjo tyrinėti Delani gatvę kaip strategas. Turėjo laiko, nes žinojo, kad jiedvi nemato. Reikėjo išsiaiškinti, iš kur nepatraukdamas aplinkinių dėmesio galės saugiai stebėti. Aludė „Aklasis elgeta“, kuri iš pradžių atrodė pati ta, netiko. Mažoje Londono alinėje visi vienas kitą pažinojo, taigi naują lankytoją būtų įsidėmėję. Niekas, žinoma, nebūtų stengęsis įsiminti, vis dėlto atradus kū-

ną toks lankytojas atsidurtų tarp įtariamųjų. Jei tik jis žudys čia, žudikės namuose, policija tuoj atskubės su fotografais ir klausimais. Ir atsižvelgiant į tai, kiek aludės savininkas ir jo klientai jausis jai įsipareigoję, anksčiau ar vėliau kas nors prašneks. Be to, jam, kaip labai mažai geriančiam, kėlė pasibjaurėjimą perspektyva sėdėti tabako ir alaus tvaike varstomam žvilgsnių smalsių nuolatinių klientų, geriančių dar vieną – paskutinį – bokalą. Iš tikrųjų tai nebuvo pati tinkamiausia vieta. Kaip ir iš visų kitų Viktorijos laikų aludžių, iš šios irgi maža ką būtum galėjęs įžiūrėti pašokdamas ant kojų ir dairydamasis pro įmantrius vitražus.

Knygynas, esantis už aludės, ir sendaikčių supirktuvė daržovių parduotuvės pašonėje teikė kur kas daugiau galimybių slampinėti ir raustis. Bet ir čia, jei tik pasidarys pernelyg dažnas lankytojas, jį pastebės ir įsidėmės. Ko gero, galima kirsti lažybų, kad skalbykla tinka labiausiai. Jo anaiptol nedžiugino perspektyva apsunkinti save dažnu ir visiškai nereikalingu pakaitinių drabužių skalbimu, bet čia susigriebė, kad visiškai nieko neprivalo skalbti. Kadangi skalbykloje nuolat kas nors skalbė, jam, kaip ir kitiems, tereikėjo kantriai sėdėti su plastikiniu skalbinių krepšiu ir laikraščiu apsimetant, kad skalbiniai arba sugrūsti į skalbimo mašiną, arba sukasi džiovintuve. Kai sirgo Meivis, jis buvo nunešęs į vietinę skalbyklą paklodes. Žinojo, kad žmonės ateina ir išeina, vaikščioja po parduotuves arba sėdi aludėje laukdami gatavų skalbinių. Bet ir čia derėjo elgtis atsargiai. Kad policija domėsis ir skalbykla, buvo mažiau tikėtina, bet ir čia jis negalėjo sėdėti kiekvieną dieną. Beje, tai buvo vieta, kur toji moteris arba jos duktė galėjo ateiti. Tikriausiai jos naudojasi taip patogiai netoliese esančios skalbyklos paslaugomis.

Vis labiau Skeisui ėmė atrodyti, kad privalo sugalvoti, kaip patekti į butą. Lėtai, bet tikslingai jis patraukė ta pačia gatvės puse ir pastebėjo užraktą. Tai buvo paprastas cilindrinis užraktas, vienas iš lengviausiai sulaužomų. Akivaizdu, kad daržovių parduotuvė užėmė anksčiau buvusį namo prieangį. Parduotuvės šone Skeisas pastebėjo lygiai taip pat užrakinamas duris. Jos turėjo vesti į apatinio aukšto holą.

Perėjęs gatvę Skeisas pasuko į knygų supirktuvę ir ėmė dairytis po brošiūrų lentynas. Staiga nustebo, kodėl nenusekė žudikės su dukterimi. Su savimi juk turėjo peilį. Kas gi jį sulaikė? Kodėl nesekė? Kodėl nenusitvėrė tokios galimybės? Visa jau būtų buvę atlikta. Nesyk teko skaityti laikraščiuose, kaip tiesiog minioje, kūnų kamšatyje prie užpakalinių metro durų tylus užpuolikas įsmeigdavo kam į pašonę peilį ir dingdavo greičiau, nei sutrikę, paskui apstulbę, dar vėliau pasibaisėję liudytojai suvokdavo, kas atsitiko. Bet, jo manymu, visa įvyko pernelyg staiga, pernelyg netikėtai. Jis dar psichologiškai nebuvo pasirengęs žudyti. Visos mintys iki šiol buvo nukreiptos viena linkme – kaip jas susekti; apie kitokius veiksmus dar nespėjo nė pagalvoti. Bet kažkas visoje toje sumaištyje buvo dar svarbiau; toks nužudymas neatrodė taip, kaip turėjo atrodyti: niekšiškas gatvės kriminalas, žiūrovai, skubantys, nevikrūs, gal net gadinantys visą reikalą. Ne taip jis visa įsivaizdavo. Vaizduotėje regėjo, kad jis ir žudikė vieni du. Ji miega lovoje, kaklas atviras, pulsas plaka. Egzekucija, peilio įsmeigimas į jos gerklę, turėjo vykti lėtai, ceremoningai tarsi teisingumo ir atpildo ritualas.

Knygynas slampinėti kuo puikiausiai tiko. Nedidelė lango dalis, nuo patalpos skiriama vitrinos, virto veidrodžiu. Pakėlęs akis nuo apsitrynusio „Atsisveikinimo su ginklais“ egzemplioriaus, kurį apsimetė skaitinėjąs, Skeisas matė, kad daržovių pardavėjas ruošiasi uždaryti savo parduotuvę, dėžes su svogūnais ir bulvėmis tempia į galinę patalpą, į dėžes deda ir pomidorus, ir salotas, ardo taip rūpestingai statytas apelsinų ir obuolių piramides, o nuo prekystalio nuvynioja dirbtinę žolę. Skeisas padėjo knygą ir lėtai perėjęs gatvę pasuko į sendaikčių parduotuvę. Pusė šaligatvio buvo nukrauta pigiomis prekėmis. Čia kėpsojo rašomasis stalas su mediniu viršumi ir kažin kur pradingusiais stalčiais, dvi kėdės su apsilaupiusiomis ir skylėtomis nendrinėmis sėdynėmis, alavinė vonia, pilna apdaužytų fajanso indų, o ant suolo stovėjo kartoninė dėžutė, kone iki kraštų prikrauta senų akinių. Skeisas įniko raustis šioje akinių krūvoje, ištraukęs vienus ar kitus vartė prieš akis, tarytum tikrindamas regėjimą. Pro akinius jis matė kiek iškreiptą vaizdą: daržovių par-

davėjas nusivilko savo rusvai gelsvą darbinį chalatą ir nusikabinęs nuo kablio parduotuvės gilumoje užsimetė mėlyną džinsinį švarką. Paskui jis minutę dingo, atsinešė kartį su gale įtaisytu kabliu ir nuleido žemyn metalinę parduotuvės uždangą. Dar po kelių sekundžių jis išėjo pro priekines duris, gerai jas užšovė ir nužingsniavo Delani gatve. Taigi virš parduotuvės jis negyvena. Bet Skeisui prireiks priekinių durų rakto, nes vargu ar kokiu kitu būdu jis galės įsigauti į prieškambarį. Greičiausiai pardavėjas raktą laiko prie savęs, švarko kišenėje, galbūt su kitais suvėręs ant žiedo. Jis mūvėjo aptemptais džinsais su dviem prigludusiomis kišenėmis ant sėdynės. Raktų jose nebuvo. Kone automatiškai Skeisas pakėlė dar dvejus akinius, pavartė juos rankose. Gal reikėtų kokią porą ne per daug stiprių nusipirkti? Pasikeisdamas akinius pakeistų ir savo išvaizdą. Anksčiau apie maskavimąsi nebuvo nė pagalvojęs, nes manė, kad šis menas pranoksta jo galimybes. Bet vieną sugebėjimą Skeisas žinojo turįs. Tiesa, jis tai praktikavo prieš daugelį metų, bet suvokė nepraradęs jo, bent jau nemanė, kad būtų praradęs. Jis mokėjo tuštinti kišenes.

Džiaugsmingas žinojimas, kad pagaliau jas rado, taip svaigino, kad jis vos beįstengė palikti Delani gatvę. Betgi dvyliktojo namo durys buvo užrakintos, pasislėpti nebuvo kur, todėl reikėjo grįžti į saugų savo mansardos anonimiškumą, reikėjo pailsėti ir sugalvoti planą. Prieš pasišalindamas jis paskutinį sykį leidosi gatve tyrinėdamas galimybes. Būtent tuomet jis pastebėjo siaurą takelį, vedantį nuo „Aklojo elgetos“ ir besislepiantį už suodinos kokių septynių pėdų aukščio plytų tvoros, juosiančios akrą piktžolėmis apžėlusios dykvietės. Jis dar pastebėjo, kad paneliai rūdija, betono atramos viršuje jau netvirtos, kai kuriose vietose tiek prasiskyrusios, kad pro susidariusius plyšius galima buvo kuo puikiausiai stebėti Delani gatvę. Visa problema tebuvo, kaip patekti į dykvietę, dar, beje, reikėjo pasitikrinti, ar aplinkinių namų langai nėra išsidėstę tiek aukštai, kad pro juos seklį galima būtų pastebėti.

Skubiai apsižvalgęs Skeisas žengė takeliu. Aptiktas būtų atsiprašęs ir pasiaiškinęs, kad ieško tualeto. Greitai pastebėjo, kad sugal-

votas pasiaiškinimas buvo kur kas įtikinamesnis, nei iš karto atrodė. Takelis vedė į nedidelį kiemelį, labai dvokiantį alumi ir šlapimu ir kur kas mažiau atsiduodantį akmens anglies dulkėmis. Dešinėje jis pamatė užpakalines aludės duris, priešais – nenaudojamą akmens anglies sandėliuką ir medines, apačioje ir viršuje nurėžtas duris su negrabiu užrašu: „Vyrams".

Skeisas įnėrė į tualetą ir užsikabino. Pro viršutinę angą jis matė dulkėtą langą užtrauktomis užuolaidomis aludės viršuje, galėjo patyrinėti tvorą. Iš čia ji atrodė dar labiau išklibusi nei iš išorinės pusės, o plyšys, jo manymu, buvo gana platus prasmukti plonam žmogeliui. Greičiausiai tamsoje visa tai galima būtų nesunkiai atlikti, nepaisant senovinės lempos, pritaisytos prie sienos kampo konsolės. Bet tebebuvo vėlyva vasara, tiesa, kiek vėsoka, ir vakarais ilgokai būdavo šviesu. Nors daugiau langų, žvelgiančių į dykynę, Skeisas nematė, stebėjimus derėjo atidėti tamsesniam paros metui.

Milžiniška medinė sėdynė kone prarijo jį. Matyt, ji čia buvo nuo aludės atidarymo. Skeisas prigludo sėdmenimis prie pat kraštelio, budrus ir įsitempęs tarsi užspeistas žvėris. Iš namo balsai neatsklisdavo. Iš Delani gatvės nesigirdėjo nei žingsnių, nei riksmo, ir net transporto dundesys, sklindantis iš Melo gatvės, buvo duslus. Dezinfekcijos priemonių tvaikas buvo aitrus kaip dujos. Dulksnojo, kylantis vėjas įpūsdavo miglą pro durų išpjovą, aprasojo akiniai. Skeisas išsiėmė nosinę akinių stiklams nuvalyti ir pastebėjo, kad rankos dreba. Keista, kad būdamas ypač saugus, užsidaręs nuo visų ir visko, gali jaustis šitaip sukrėstas. Greičiausiai tai tebuvo pavėluota reakcija į tą šoką, kurį patyrė pagaliau jas suradęs.

Buvo laikas eiti. Apsisprendęs jis tuoj pat paliko savo prieglobstį ir petimi įsirėmė į netvirčiausią tvoros statinį. Šis pasidavė lengvai. Rankomis stumtelėjo kitą statinį pirmyn, nors aštrus metalinis galas smigo į ranką. Plyšys praplatėjo. Jis išsmuko lauk.

Tarytum būtų įžengęs į sodą. Žvilgtelėjęs į šešėlį ant sienos pamatė, kad piktžolės beveik siekia liemenį. Su savo mažyčiais rausvais žiedeliais jos atrodė tokios gležnos, nors joms buvo pavykę užkariauti visą šią nedraugišką žemę, įveikti net betoną. Ten, kur

piktžolės buvo itin aukštos, Skeisas sustodavo patyrinėti laukymės. Jo tikslams ji tiko netgi labiau, nei galėjo tikėtis. Čia tebuvo vieni vartai, išeinantys į Delani gatvę, ir Skeisas matė, kad jie uždaryti ir užrakinti. Anksčiau čia stovėjo visa eilė namų, paskui juos nugriovė, gal kad perstatytų, o priešaky stūksojo juoda belangė siena, tad kaimyninis namas buvo tarytum atriektas. Belangė buvo ir šoninė „Aklojo elgetos" siena, dar iš kitos pusės dykvietė ribojosi su stiklo ir betono namu, panašiu į mokyklą. Iš šio namo viršutinių langų jį tikriausiai galėjo matyti, bet vakarais mokykla būna tuščia, jei tik, žinoma, joje nėra vakarinės pamainos. Bet galgi ne vasarą? Reikėtų išsiaiškinti.

Paskui suvokė, kad net to neprireiks daryti. Jam sekėsi. Dvi senos važiuoklės, aplamdytas furgonas ir automobilio šasi be ratų su kadaruojančiomis durelėmis kairėje pusėje, riogsojo vos per kelis jardus nuo Delani gatvės ribos. Šie griozdai pridengs jį nuo kiekvienos smalsios akies iš mokyklos, jei tik lūženos riogso tinkamoje vietoje, tai yra priešais sieną su išklibusiais statiniais. Bet net ir šiuo atveju regėjimo laukas bus ribotas. Būtų idealu, jei jis atsidurtų tiesiai priešais dvyliktojo namo duris. Skeisas, vis dar glausdamasis prie metalinės sienos, tarytum ši savo gruoblėtu paviršiumi būtų galėjusi paslėpti jį nuo stebėtojų, patraukė lūženų link.

Priartėjęs prie furgono, pirmo iš apleistų automobilių, Skeisas paspartino žingsnį stengdamasis nepasiduoti pagundai bėgti ir patogiai pasislėpti. Prigludęs nugara prie sienos ir tankiai gaudydamas orą pagaliau su palengvėjimu užsimerkė. Po kelių sekundžių prisivertė atsimerkti ir pasižvalgyti po dykvietę. Ši dabar atrodė dar labiau apleista, nes dulksna virto įžambiai kertančiu lietumi ir piktžolių kuokštai vargo nuo įnoringai besikaitaliojančio vėjo. Tuomet Skeisas atsisuko į sieną. Ši atrodė taip, kaip jis ir tikėjosi: kiek žemėliau akių lygio žiojėjo plyšys. Jis nebuvo tiesiai priešais daržovių parduotuvę, bet ši buvo visiškai netoliese, o ir pats plyšys buvo gana platus, kad galima būtų matyti neiškreiptą vaizdą.

Kiek pritūpęs, iškėlęs rankas, pirštais laikydamasis už geležies išlinkimų Skeisas įsispoksojo į dvyliktojo namo duris ir laukė. Lie-

tus be perstojo merkė pečius, upeliukais tekėjo už švarko apykaklės. Jis pabandė nušluostyti apvarvėjusius akinių stiklus, bet nosinė išsyk permirko. Delani gatvės gale įsižiebė žibintas, ant šlapio šaligatvio metantis virpantį šviesos pluoštą. Kažkur bažnyčios laikrodis išmušė ketvirtį, paskui pusę, paskui skambiai devynias, dešimt, vienuolika. Melo gatve mašinos praūždavo vis rečiau. Iš alinės sklindantis triukšmas stiprėjo, darėsi vis griausmingesnis, paskui visa nutilo drauge su nueinančių kojų dundesiu ir paskutiniais atsisveikinimo šūksniais. O jos vis nesirodė. Kartais jis išsitiesdavo, kad atslūgtų nepakenčiamas pečių ir kojų maudulys, bet vos išgirdęs žingsnius tuoj pasilenkdavo prie plyšio. Buvo jau pusė dvyliktos, kai jos grįžo namo. Kai mergaitė rankinėje ėmė ieškoti raktų, Skeisas pamatė, kad jos kone svyrinėja iš nuovargio. Rakindamos duris apie kažką nerūpestingai šnekučiavosi. Paskui įėjo į vidų ir užsidarė. Po kelių sekundžių antrame aukšte įsižiebė du pailgi langai. Tik tuomet, taip sustiręs, kad vos beįstengė judėti, pajutęs alkį, su prilipusiu prie nugaros šlapiu marškinių ir švarko kompresu jis dar kartą prasispraudė pro sienos plyšį ir pradėjo savo skausmingą kelionę į Beikerio gatvės stotį, iš kurios Žiedo linija nuvažiavo į Viktoriją.

19

Kai Morisas vėlyvą popietę grįžo namo, virtuvėje buvo tuščia, nors degė šviesa. Hildą jis rado sode. Ji stovėjo prie plieninio stalelio tvarkydama rožes stiklinėje vazoje. Tai buvo paprasta negili vaza ir Morisas tik po kelių sekundžių prisiminė, kaip juodu ją įsigijo. Vaza buvo Hildos tėvų vestuvinė dovana. Morisas galėjo tik įsivaizduoti, kaip juodu ginčijosi palinkę virš jos, nes ji kainavo kur kas daugiau, nei jie galėjo išleisti. Jis taip pat prisiminė, kad ir jo motina turėjo panašią vazą. Mažajam Morisui nepatikėdavo jos plauti. Kartais šioje vazoje Hilda darydavo tortą prie sekmadienio arbatėlės, susluoksniuodavo pirktinį biskvitą ir želė, viršų papuošdavo tirštu sintetiniu kremu. Dabar vazoje skendo sulankstytos vielos gniutulas, laikantis rožes. Kadangi Hilda raizgė kiekvieną stiebą, viela erzinamai brūžinosi į stiklą. Rožės buvo per vėlai suskintos ir per ilgai laikytos rankose. Paprastai Filipa, ruošdavusi gėles valgomajam, anksti iš ryto jas nupjaudavo ir pamerkusi į vandenį laikydavo šaltoje vietoje. O šios stovėjo suglebusios, apvytusiais stiebais ir nusvirusiais žiedais. Morisas netikėtai nusprendė, kad nemėgsta rožių. Keistoka buvo būtent dabar tai suvokti. Šios visų išgirtos gėlės greit nuvysdavo, o jų grožis priklausė nuo kvapo ir poetinių aso-

ciacijų. Vienas išpuoselėtas žiedas, pamerktas į tinkamą vazą lygios sienos fone, gali žavėti ir savo forma, ir spalva, bet gėles derėtų vertinti pagal tai, kaip jos auga. Spygliuotų, kone belapių, įnoringų krūmų gėlynas niekada neatrodo tvarkingai. O koks trumpas jų žydėjimo laikas!.. Paskui gėlių žiedlapiai nubąla, vėjas išbarsto juos ant žemės. O ir jų kvapas šleikštus lyg pigių kvepalų. Kodėl jis kažkada įsivaizdavo, kad jos teikia džiaugsmo?

Hilda, nepatenkinta savo darbu, vėl ir vėl ištraukdavo stiebus, paskui kišdavo juos atgal, pagaliau įsidūrė. Kraujo lašelis pakibo ant jos nykščio: „Mirti nuo rožės kvapniame skausme“. Brauningas ar Tenisonas? Filipa turėtų žinoti. Kol mintimis jis ieškojo citatos šaltinio, Hilda irzliai pratarė:

– Man trūksta Filipos. Vienai per sunku ir valgį gaminti, ir stalą puošti.

– Taip, Filipa turėjo gana mielą grožio pajautimą. Ar šios gėlės vakarui?

Sunerimusi ir pasiruošusi gintis Hilda tuoj pat atsigręžė:

– Ar netiks?

– Ar puokštė ne per didelė? Žmonės turėtų matyti vienas kitą. Negali kalbėti su tuo, kurio nematai.

– O, kalbos!..

– Kalboms ir skirtos vakarienės. Ir kvepia per stipriai. Norėsime užuosti maisto ir vyno kvapus, rožės vakarieniaujant tik erzins uoslę.

Niūrus Hildos balso agresyvumas Morisą ypač erzino, beje, šios gaidelės Filipai išėjus būdavo girdėti vis dažniau.

– Atrodo, aš jau niekuo negaliu įtikti.

– Įtikti? Įtikti kam?

– Įtikti tau. Nežinau, kodėl mane vedei.

Vos prasižiojusi ji įsistebeilijo į Morisą išgąstingu žvilgsniu, bent jau jam taip atrodė, tarytum šiuos žodžius tegalima buvo ištarti mintyse, nes ištrūkę į laisvę jie gali būti lemtingi. Morisas pakėlė vieną rožę. Žiedas įkrito jam į delną. Prašneko klausydamasis šalto savo balso:

– Vedžiau tave, nes man patikai, ir tikėjausi, kad mudu būsime laimingi drauge. Jei nesijauti laiminga, turi pabandyti man papasakoti, kas tau kelia nerimą.

Paradoksalu, kad tiesa gali skambėti taip apsimestinai, kad gali šitaip nuvertėti. Jei jis būtų pakankamai ją mylėjęs, būtų prisivertęs sumeluoti: „Nes mylėjau tave". Bet jei tiek ją mylėtų, išvis nebūtų reikėję meluoti. Ji sumurmėjo:

– Tau nebūtina kalbėti su manimi taip, lyg būčiau viena iš tavo studenčių. Žinau, manai, jog esu kvaila, bet neprivalai manęs globoti.

Jis neatsakė, tik žiūrėjo, kaip net nudrėksdama ji kiša rožės stiebą į vielos raizgalynę. Bet puokštė buvo pernelyg sunki, taigi vielos gniutulas apsivertė pažerdamas ant stalo žiedlapius, žiedadulkes ir vandens purslus. Tyliai atsidususi Hilda nosine ėmė šluostyti vandenį. Ji tarė:

– Kaltini, kad Filipa išėjo. Žinau, ką galvoji. Negalėjau tau dovanoti mudviejų kūdikio ir net neįstengiau sulaikyti įvaikinto.

– Tai juokinga, pati turėtum žinoti. Galėjau sutrukdyti Filipai išeiti, bet nebuvau pasirengęs tokiai aukai. Filipa pati turės susiieškoti kelią į tikrovę.

Ji atsakė taip tyliai, kad jis labiau nujautė nei išgirdo:

– Viskas būtų buvę kitaip, jei pati būčiau galėjusi turėti kūdikį.

Jos žodžiuose Morisas išgirdo skausmo, jau slūgstančio, bet gana stipraus, kad išmuštų iš vėžių, gaideles. Jis išgirdo save sakant:

– Tai primena man, kad privalau tau kai ką pasakyti. Praeitą savaitę lankiausi pas daktarą Petersoną. Ne, nieko bloga, tai tebuvo patikrinimas. Bet jis peržiūrėjo kortelę ir patvirtino tai, ką aš beveik įtariau jau tada, kai prieš dvylika metų abu lankėmės pas specialistą. Tik aš nevaisingas. Tu čia niekuo dėta.

Ji spoksojo į jį laikydama rožę rankoje:

– Bet tu turėjai Orlandą!

Moriso balsas nuskambėjo aštrokai:

– Orlandas čia niekuo dėtas. Tai nutiko jau po jo gimimo. Daktaras aiškina, kad tai kiaulytės pasekmė. Susirgau, kai Orlandas jau

buvo šešių savaičių. Su Orlandu tai visiškai nesusiję. Jau nieko negalima pakeisti.

Ji tebespoksojo į jį, tas išplėstų akių žvilgsnis pakirto kojas. Jis norėjo nusigręžti, nevaisingumo prisipažinimą baigti nereikšmingu pečių truktelėjimu ar kreivokai šyptelėti dėl likimo įgeidžių. Bet jį kaustyte prikaustė nebylios, nemirksinčios akys. Prakeikė savo kvailumą. Išsiplepėjo per tas paikas nuvytusias rožes, per tą tuščią gailestį. Ne visą teisybę, – nė neįsivaizduoja, kad galėtų papasakoti visą, – tik dalį, bet esminę. Paslaptis, kurią dvylika metų laikė savyje, kuri pasidarė jo dalis, kurią netgi pamėgo, kaip pamėgstamas blogą reputaciją turintis draugas, ši paslaptis daugiau jam nepriklausė. Su savo ypatingąja paslaptimi jis pasielgė lygiai taip, kaip dauguma pasielgia su savosiomis. Ilgai jis buvo net pamiršęs ją, ne dėl sąmoningų valios pastangų, bet dėl to, kad paslaptis sudarė tokią pat jo esybės dalį kaip virškinimas, kuris nė nepastebimas, kol nesukelia rūpesčių. Retkarčiais prisiminęs jis mąstydavo apie ją kaip apie įdomų intriguojantį dalyką, komplikuojantį jo paties esybę, taip pat abejingai, lyg mąstytų apie studentų gyvenimo ypatumus. Kartais jam tai netgi patikdavo. Paslaptis, kokia ji bebūtų, visada lieka paslaptimi, kiek tapačia nekaltam vaikiškam slapukavimui. Kartais, bet vis rečiau ir rečiau, šios mintys įsibraudavo į sąmonę kaip nemalonus nerimas, netgi sielvartas, priversdamos tankiau kvėpuoti, o tai būtų galėjęs laikyti kaltės ir gėdos simptomais, jei išvis kada panašius žodžius savo kalboje būtų vartojęs. O dabar visa tai jau nebebuvo jo vieno. Nešė tą naštą dvylika metų, o dabar dar turės prisiimti atsakomybę už jos priekaištus ir naują nusivylimo bangą. Jį įveikė gailestis sau. Ir ko ji dabar spokso į jį tomis netikinčiomis, iš nuostabos išpūstomis akimis? Tik jam vienam leista suprasti. Tai jis suluošintas, o ne ji. Hilda tarė:

– Tu visada žinojai, ar ne? Netiesa, kad lankeisi pas daktarą Petersoną. Žinojai jau tuomet, kai pirmąsyk atlikome tyrimus ir sakei, kad nebenori to tęsti, nes žinai pakankamai. Tu leidai galvoti, kad

neturime vaiko dėl mano kaltės. Visus tuos metus leidai man galvoti, kad visa tai tik per mane.

– Tai niekieno kaltė. Kalbame ne apie kaltę.

Negi bent vieną minutę galėjo lyg beprotis patikėti, kad vienintelis dalykas, kurio jiedviem trūko, buvo tiesa. Jo vedybos buvo tragiškos – tik tragedija pernelyg didingas žodis tokiai banaliai nesėkmei apibūdinti – ne todėl, kad ji visada klaidingai suprasdavo jo reikmes; ji išvis nesugebėjo teisingai reaguoti, neturėjo tokių vidinių galių. Jos balsas kaltino:

– Jei nebūčiau už tavęs ištekėjusi, būčiau galėjusi turėti savo vaiką.

– Tu galėjai. Jei būtum už ko nors kito ištekėjusi, jei jis būtų norėjęs vaiko, jei abu būtumėte galėję tapti tėvais.

Pagaliau ji nuleido akis ir nevikriai rankiodama gėles niūriai sumurmėjo:

– Buvo ir kitų vyrų, kuriems aš patikau. Džordžas Bokokas mėgo mane.

Kas, dėl Dievo, buvo tasai Džordžas Bokokas? Vardas sukėlė prisiminimus. Žinoma, tasai spuoguotas jaunuolis, dirbęs universiteto priėmimo komisijos sekretoriumi. Taigi kadaise jam teko varžytis su Džordžu Bokoku. Jei jau net tai nežeidžia jo savigarbos, nesužeis niekas.

Per pietus ji buvo dar labiau užsidariusi nei visada, tik šįsyk ne tiek iš įprasto savo drovumo, kiek dėl ją užvaldžiusių minčių. Jie turėjo svečių ir tik likę vieni du miegamajame galėjo pasikalbėti. Tuomet ji, tarytum būtų laukusi pasipriešinimo, tėškė jam karingai pakeltu balsu:

– Noriu palikti nepilnamečių teismą.

– Atsisakai savo pareigų? Bet kodėl?

– Aš joms visiškai netinku. Aš niekam nepadedu. Ir man visa tai nepatinka. Liksiu dar tris mėnesius, bet ne ilgiau.

– Jei taip jautiesi, tikrai nebėra jokio reikalo tęsti. Turėtum parašyti lordui kancleriui. Bet geriau sugalvok ne tokį vaikišką pasiaiškinimą.

– Nesugebėjimas niekam padėti nėra vaikiškas pasiaiškinimas.

– Ką veiksi su tiek laisvo laiko? Ar nenorėtum, kad pakalbėčiau su Gvenu Maršalu apie galimybę dirbti mokyklų rūpybos darbą? Jie nuolat ieško tinkamų žmonių.

– Kodėl manai, kad tam labiau tiksiu? Aš rasiu kuo užsiimti.

Kiek palūkėjusi ji tarė:

– Noriu šuns.

– Londone? Argi tai protinga? Ne taip jau lengva bus jį dresuoti.

– Yra vietų Krantinės soduose, Sent Džeimso parke.

– Manau, kad jau užtenka šunų, teršiančių viešuosius parkus. Bet jei jau apsisprendei, turėtum pagalvoti ir apie veislę, ir ieškosime veisyklų. Galėtume tai atlikti šį savaitgalį.

Jo kilniaširdiškumas nustebino jį patį. O gal tai ne tokia jau neprotinga mintis. Jiedvi su Filipa niekada nebuvo artimos, bet be Filipos namai visiškai ištuštėjo. Tinkamai išdresuotas šuo netrukdys. Į šunides jie nuvažiuos savaitgalį, bus lyg ir kokia ekskursija.

– Man nerūpi veislė. Norėčiau paimti kokį paklydėlį iš šunų prieglaudos, – tarė Hilda.

Morisas suirzo:

– Hilda, jei jau ryžaisi turėti šunį, įsigyk gražų gyvūną.

– Man nesvarbu, kaip jis atrodys. Tau ir Filipai rūpėtų, man ne. Noriu benamio, niekam nereikalingo, visų užmiršto šuns.

Atsisukusi nuo tualetinio stalelio ji pirmą sykį prakalbo gyvai, beveik maldaujamai:

– Jis nepridergs sode. Žinau, kaip jaudiniesi dėl rožių. Žiūrėsiu, kad nelakstytų po gėlių lysves. Aš jį dresuosiu. Galės gyventi pintinėje, virtuvėje. Ir nepridarys daug išlaidų. Išmetame daugybę maisto, kurį jis galėtų suėsti, o ir ponas Pentlis palepins kaulais. Aš jo nuolatinė pirkėja.

Morisas prašneko, tarsi maldytų įnoringą vaiką:

– Visa bus puiku tol, kol tu juo rūpinsies.

– O taip. Aš padarysiu viską. Turbūt tik tai ir moku, – atsakė ji liūdnai.

– Jei paklausytum manęs ir pasirinktum ne itin didelį ir ne per daug kiauksintį padarą, vėliau tik padėkotum.

Hilda jau žinojo, kad viskas bus gerai. Atsiminė, kaip Filipa kadaise sakė, kad jei Morisas ima kalbėti kaip Džeinės Ostin romanų personažas, žinok, jo nuotaika kuo puikiausia. Literatūrinės aliuzijos nieko Hildai nereiškė, bet ji išmoko atpažinti tą toną. Ji galės turėti savo šunį. Įsivaizdavo jį giedru žvilgsniu visur ją sekiojantį, vizginantį uodegą. Neprotinga jau dabar duoti vardą. Reikia pirma pamatyti, kaip jis atrodys. Bet taip magėjo pavadinti jį Nenaudėliu. Morisas su Filipa, žinoma, pasakytų, kad tai pernelyg įprastas, neįdomus vardas, bet būtent tokio šuns ji ir norėjo. Viena gulėdama lovoje, kur ją taip retai lankydavo Morisas, ji netikėtai įgavo pasitikėjimo, pajuto kone jėgų antplūdį. Vis dėlto ji nėra nevaisinga. Tai jo kaltė, ne jos. Jai nebūtina visą savo gyvenimą atsiprašinėti už tai, kas su ja neturi nieko bendra. O po trijų mėnesių nebereikės sėdėti ir teismo rūmuose.

Trečia dalis

SMURTO AKTAS

1

Ir nuo tada iš nusistovėjusios Pimliko rutinos pakiliai susijaudinęs jis įžengė į naują pasaulį, jųdviejų pasaulį. Ir pats aktas jau nebesislėpė ateities nežinioje; savo fizines ir dvasines jėgas jis turėjo sutelkti į būsimą poelgį. Suprato ir pats pasikeitęs. Sekdamas ponia Palfri jis, persekiotojas, nė sykio nepasijuto valdomas. Ji vedė, jis sekė, bet vadeles Skeisas visada laikė savo rankose. Atrodė, kad seka ją tarsi kupinas švelnios euforijos, lyg ir nerūpestingai, iš anksto žinodamas, kad vienąsyk ji nuves pas būsimą auką. Ponios Palfri vienišumas, liūdna jos gyvenimo beprasmybė, neišvengiama išdavystė žadino jo gailestį ir draugiškumą.

O dabar visa pasikeitė; jis įžengė į priešo žemę. Dabar jam teks sekti nebe vieną, o dvi moteris, be to, mergaitė jį buvo mačiusi ir gali atpažinti. Susitikimą rožių sodelyje ir dabar prisimindavo su siaubu ir gėda. Mergaitė buvo ir kur kas jaunesnė už jį, ir įžvalgesnė, vikresnė, galbūt labiau išprususi. Taigi jo užduotis pasidarė nepalyginamai sunkesnė, o ir rizika būti demaskuotam išaugo. Jis privalo sulaukti tinkamo laiko ir elgtis klastingiau. Pirmoji užduotis bus stebėti iš slaptavietės dykvietėje ir perprasti jų kasdienybės rutiną.

Visą savaitę jis aiškinosi, kur jiedvi išeina penktą valandą vakaro. Tris dienas išlaikydamas atstumą jis sekė jas Melo gatve, o paskui žiūrėdavo pro vaistinės durų plyšį, kaip jos įlipa į šešioliktąjį autobusą, važiuojantį į Edžvero gatvę. Kitą dieną jis lūkuriavo artėliau autobusų stotelės, paskui įlipo į autobusą paskui jas. Jiedvi atsisėdo apačioje, taigi Skeisas tuoj pat užlipo į viršų. Norėdamas išvengti visokių nesusipratimų jis nusipirko bilietą į galutinę stotelę, o paskui vis žiūrėjo, kur jos išlips. Kai pagaliau po dvidešimties minučių išvydo jas išlipant Kriklovudo Brodvėjuje, tuoj pat nusileido laipteliais žemyn ir iššoko vos užsižiebus raudonai šviesoforo šviesai. Bet pavėlavo, jau niekur jų nesimatė.

Kitą vakarą Skeisas vėl paskui jas įšoko į autobusą ir nuskubėjo į viršų, tik šį sykį jau buvo pasirengęs išlipti ir jų iš akių nepaleido. Jodviem žengiant į Sido restoraną jis buvo atsilikęs per trisdešimt jardų. Praėjęs restoraną Skeisas atsistojo tarp žmonių autobusų stotelėje lūkuriuodamas, ar jiedvi pasirodys. Po kokių dešimties minučių jis vėl praėjo gatve stebeilydamas pro langą į stalų eiles. Jų niekur nebuvo matyti. Tai jo nenustebino; vargu ar galėjai manyti, kad jos tokią tolybę keliautų vien vakarieniauti. Taigi čia jiedvi dirba. Iš pradžių Skeisą nustebino pasirinkimas, bet paskui jis suprato. Jodviem reikėjo susirasti darbą, kur dukrai negrėstų pavojus susitikti pažįstamų ir kur niekas jųdviejų nieko neklausinėtų.

Ištyręs šį reikalą Skeisas galėjo nuo penktos iki vienuoliktos ilsėtis. Negalės užmušti jos nei autobuse, nei darbe. O vėlyvas jųdviejų grįžimas Melo gatve? Skeisas įsivaizdavo save lūkuriuojantį už durų su ištrauktu peiliu. Tuomet duria į gerklę, ištaria vienintelį žodį „Julija“, tokiu žemu balsu, kad tik ji viena išgirstų, dar kelissyk piktai pasuka ir ištraukia peilį – ir kūnas guli nejautrus, o jo paties žingsniai aidi Delani gatve, kol ras užuovėją – kur? Taip nebus; tai skamba neįtikinamai. Netgi jei pavyktų įdurti, raumenyse pasisukęs peilis gali įsmigti į kaulą. Prireiktų laiko jam ištraukti. Negalėtų peilio palikti žaizdoje. Jei ji mirs, kraujas tikriausiai tekės gausiai. O ir mergaitė būtų šalia, jaunesnė, stipresnė ir vikresnė už jį. Kokia tikimybė pasprukti?

Per visą pirmąją sekimo savaitę jam nė sykio neteko pamatyti jų atskirai. Jiedvi drauge praleisdavo visą dieną ir – tai daug svarbiau – visą naktį. Atmetęs idėją užpulti žudikę gatvėje, jis privalėjo sužinoti, kada mergaitė palieka ją vieną. Tereikėtų rasti dingstį, juoba kad viskas vyks sutemus, bet tai neturėtų būti itin sunku. Jis pasakytų, kad Filipai Palfri turi perduoti svarbią žinią iš Kaldekoto terasos. Tas faktas, kad jis žino mergaitės vardą ir ankstesnį adresą, turėtų įtikinti žudikę jį įsileisti. O jam tik to ir reikėtų. Aišku, būtų geriau užmušti ją miegančią, visa atrodytų švariau, tikriau, ne taip baisiai, gal net padoriau. Bet jam reikia vieno dalyko – likti kambaryje akis į akį su žudike.

Skeisas sekiojo jas ir kasdieninių išvykų metu. Ne tikėdamasis rasti progą nužudyti, bet todėl, kad nematydamas jų jautėsi neramus. Buvo nesunku sekti jas metro. Paprastai jos išvykdavo iš Merilbouno, artimiausios stoties. Įtarė, jog per pirmąją kelionę iš Kings Kroso mergaitė Žiedo linijoje pasirinko Beikerio arba Edžvero gatvę – tikėjosi nepersėsdama sutaupyti laiko ir išvengti rūpesčių. Eidavo paskui saugiu atstumu, uždelsdavo prie įėjimo, kol jos stovėdavo perone, įlipdavo į gretimą vagoną ir nuo durų per visą kelionę žiūrėdavo, kada jos išlips. Vėliau darydavosi sunkiau. Kartais apdairumo sumetimais jis kiek atsilikdavo ir pamesdavo jas iš akių. Esant progai jiedvi vaikščiodavo nuošaliomis upės pakrantėmis, toliausiomis Jurgio epochos aikštėmis Izlingtone ar Sityje, kur kiekvienas seklys būtų kuo aiškiausiai matomas. Tuomet Skeisas stebėdavo jas pro žiūronus užsikvempęs ant tilto turėklų, kartais nejudėdamas stūksodavo bažnyčios prieangyje ar parduotuvės tarpduryje, kol dvi auksaplaukės galvos išnyks jam iš akių.

Jam pasidarė ne tiek svarbu jas sekti ir nuolat matyti, kiek patirti jų gyvenimą, išbandyti jų pomėgius bei malonumus. Atsiskyręs jautėsi tarsi apsėstas, apnikdavo nerimo niežulys; nepaisant akivaizdžiai pastovaus jų gyvenimo būdo, jį apimdavo siaubas, kad vieną rytą atvažiavęs į Delani gatvę nieko neberas. Įkyrų nerimą kėlė ir tai, kad būtent mergaitė visu kuo rūpinosi: organizuodavo priešpiečius išvykoje, iš savo permestos per petį rankinės išsitraukdavo pail-

gą plastikinę kelioninę dėželę ir atidariusi paduodavo motinai; mergaitė pirkdavo bilietus, nešdavosi žemėlapį. Jis jau nebemokėjo apie jas galvoti atskirai ir tai nedavė ramybės. Vieną naktį Skeisas susapnavo košmarą, kad užmuša būtent mergaitę. Ji gulėjo jo lovoje „Kasablankoje“ nuoga, o žaizda gerklėje jau buvo užsitraukusi, tačiau žiojėjo lyg drėgnos praviros lūpos. Išsigandęs klaidos jis atsitraukė su varvančiu peiliu rankoje ir tarpduryje išvydo savo motiną ir žudikę, apsikabinusias viena kitą ir springstančias juokais. Išgyventas siaubas neišnyko visą dieną, ir pirmąsyk nuo to laiko, kai jas rado, turėjo prievartauti save palikti viešbučio užuovėją.

Kerštas jį buvo pririšęs prie tų dviejų moterų, bet laikė ir pavydas. Niekad nematė jųdviejų susiliečiant, jos kalbėjosi nedaug, šypsodavosi spontaniška šypsena žmonių, kurie juokiasi iš to paties dalyko. Jos atrodė kaip draugės, primygtinai nedemonstruojančios savo draugiškumo, tiesiog leidžiančios laiką drauge, nes šiuo metu pasaulyje nėra kito žmogaus, su kuriuo joms būtų geriau. Ir jis būtų galėjęs taip vaikščioti su savo dukra ir šypsotis.

Šitaip jis galėjo ištisas savaites visą dieną sekioti paskui, paskui į viešbutį parvykti vakarienės ir vėl lūkuriuoti už geležinės tvoros, kol pagaliau išgirsdavo jas grįžtant; paskui dvyliktojo namo durys užsiverdavo ir įsižiebdavo du pailgi šviečiantys langai. Ir pats nežinojo, ko siekia gūždamasis tamsoje. Vargu ar mergaitė paliktų motiną vieną bute tokią vėlyvą naktį. Bet kol šviesa neužgesdavo, jis neįstengdavo atsitraukti. O štai vieną šeštadienio rytą, rugsėjo devintąją, visa pasikeitė.

Jos, kaip ir kitais šeštadieniais, išėjo apsipirkti į Melo gatvę. O jis, kaip visada nepastebimas padrikai judančioje minioje, sekė jas iš senienų parduotuvės slėpdamasis už visokiu šlamštu apkrautų prekystalių, ir jei tik jų galvos pasisukdavo į jį, Skeisas išnykdavo už pakabų su siūbuojančiais medvilniniais marškiniais, vasarinėmis suknelėmis ir ilgais raštuotais indiškais sijonais. Išsisklaidžius ankstyvai miglai stojo šviesus šiltas rytas ir Melo gatve plaukė minios žmonių. Stovėdamas prie prekystalio, kur viena pietietė pirko mango vaisius ir didžiules kekes pusžalių bananų, ir klausydama-

sis pardavėjos ir pirkėjos greitakalbės Skeisas stebėjo kitoje gatvės pusėje žudikę ir jos dukterį, besirausiančias kartoninėse dėžėse su dėvėtais baltiniais. Greičiausiai jos ieškojo nėrinių. Ant prekystalio suposi plačiakraštė, riestašonė Australijos pabėgusių kalinių skrybėlė. Staiga mergaitė stvėrė ją ir užtupdė sau ant galvos. Palaidi plaukai plaikstėsi kaip auksinė užuolaida. Skrybėlės dirželis kabojo po smakru. Ant užkulnių pasisukusi į motiną ji lengvu ir tarsi provokuojamu judesiu pakreipė skrybėlę, o paskui per petį permestoje rankinėje ėmė ieškoti pinigų.

Ji ją nusipirko, tą dabitišką juokingą skrybėlę. O žudikė juokėsi! Per visą gatvę, permušdamas sodrius Vest Indijos gyventojų balsus, net gatvės muzikantų rėkimą ir isterišką šunų lojimą, nuaidėjo džiaugsmingo, spontaniško juoko gūsis.

Ji juokėsi. Julija buvo negyva, negyva Meivis, o ši moteris juokėsi. Skeisą sukrėtė ne pyktis, kurį jis būtų galėjęs iškęsti, bet siaubingas sielvartas. Julija pūva kape. Jos gyvenimas buvo užsmaugtas beveik nė neprasidėjęs. O ši moteris juokėsi visa gerkle vidury šviesios dienos. Jis jau neturėjo savo vaiko. O jos duktė gyva, sveika ir pribloškiamai graži lyg vampyrė, mintanti Julijos krauju. Jiedvi vaikštinėja sau laisvos. O jis šliūkina iš paskos tarytum valkataujantis šuo. Jiedvi savo bute šypsosi, kalba, klausosi muzikos. O jis kasnakt vienišas gūžiasi šaltyje, stebeilydamas pro tvoros plyšį tarytum koksai seksualinis maniakas. Jis vėl išgirdo savo tetos Gledis, dabar jau irgi mirusios, kaip ir motina, kaip Meivis ir Julija, žodžius. Ji net mirusi kalbėjo jam: „Šis vaikas varo mane iš proto. Jis šliaužioja aplinkui tarytum koks šliužas". Ar jis koks nuolankus šuo, kad turi šitaip elgtis? Juk lygiai taip pat galėtų spirti koja į prieglaudos, palikto automobilio, duris ir atsikratyti nevisavertiškumo ir pasibjaurėjimo savimi. Tuomet išgirdo mamos balsą taip aiškiai, tarytum šie žodžiai jau būtų buvę kadaise ištarti: „Žudikas? Tu! Nejuokink manęs".

Pravirko be garso, be žodžių, nenumaldomai. Lyg sūrus lietus ašaros tekėjo veidu, veržėsi į drebančią burną, tiško ant rankų. Nieko nematydamas brovėsi per minią. Jau nebeturėjo kur eiti ir kur pasi-

slėpti. Nebuvo tokios vietos visame Londone, kur žmogus galėtum ramiai išsiverkti. Galvojo apie Juliją, susirūpinusias akis slėpusią už plieninių Nacionalinės sveikatos akinių rėmelių, metalinę plokštelę, tiesinusią dantis, visą siaurą metalu šarvuotą jos veidelį. Taip retai jis leisdavo sau prisiminti tą padūmavusį veidelį. Siaubingiausia, kad žmogžudystė išniekina patį mirties atminimą. Jei Julija būtų mirusi nuo ligos ar žuvusi avarijoje, dabar būtų galėjęs apie ją galvoti liūdnai, bet iš dalies suprasdamas mirtį ir susitaikydamas su ja. O dabar dukters atminimas išniekintas pykčio, gašlumo sukelto siaubo ir neapykantos. Visus atsiminimus apie ją vaikystėje užgožė ir iškraipė siaubas ir žeminanti, baisi baigtis. Žudikė atėmė iš jo netgi įprastą duoklę, kurią visuomenė moka savo mirusiesiems. Jis tai retai prisimindavo, nes tai prisiminti buvo itin skaudu. Jei juos abu būtų pakorę, ar būtų tai išlaisvinę jo mintis, ar mirties baimę būtų perkėlę į aukštesnį lygmenį?

Skeisas tik dabar suvokė, jog perėjęs visą Melo gatvę stovi pačiame šaligatvio pakraštyje, mašinų srautui šalimais plaukiant Edžvero gatve. Ilgėjosi to, ką dabar vadino savo namais, to nediduko kambariūkščio aukštomis lubomis „Kasablankoje". Bet jis apsisprendė. Užteks sekioti paskui jas kaip šuneliui už pavadėlio. Jei jau niekas negali jųdviejų išskirti, jis turės kaip nors patekti į butą. Turės įslinkti naktį, kai žudikė miegos savo kambaryje viena. Vadinasi, laikas pavogti raktus.

Tylomis sutikusios, kad ne laikas kalbėtis apie prarastus išsiskyrimo metus, jiedvi daug kalbėdavosi apie knygas. Kai praeitis už įstatymo ribų, o ateitis neaiški, gali be jokios gėdos ir varžymosi diskutuoti apie anglų literatūrą – neutraliausią dalyką, kuris domino abi. Juo ironiškiau, kad įprastas pasiplepėjimas apie literatūrą per pusryčius rugsėjo penkioliktąją, penktadienį, nuvedė jas prie Gabrielio Lomo.

– Ką ten būdama skaitei, be Šekspyro? – paklausė Filipa.

– Daugiausia Viktorijos laikų romanistus. Biblioteka ten geresnė, nei gali įsivaizduoti. Literatūros kūriniams kalėjime keliami du pagrindiniai reikalavimai: kuo didesnė apimtis bei rašytojo gebėjimas sukurti ryškų išgalvoto pasaulio vaizdą. Tarp kalėjimo gyventojų garsėjau kaip skaičiusi trijų tomų romaną apie inteligentišką, į mazochizmą linkusią moterį, tai tyčia tekančią už netinkamo vyro, tai visiškai vyrų atsisakančią; tu žinosi: „Moters portretas“, „Midlmarčas“, „Namelis Alingtone“.

– Ar tavęs nekankino tai, kad skaitei šitas knygas kalėjime? – paklausė Filipa.

– Ne, nes skaitydama jas nebūdavau kalėjime. „Midlmarčas“ palaikė mane šešias savaites. Ten yra aštuoniasdešimt šeši skyriai, aš leisdavau sau per dieną praryti du.

„Midlmarčas“ pirmąsyk buvo išleistas 1871 metais. Tuo metu jos motiną būtų pakorę, bet ne viešai. Viešos egzekucijos buvo uždraustos jau prieš trejus metus. Morisas turėtų žinoti. Ji tarė:

– Nemanau, kad būčiau turėjusi šitiek savitvardos. „Midlmarčas“ – puikus romanas.

– Taip, bet jis būtų dar puikesnis, jei sekso papročiai būtų leidę Džordžui Eliotui rašyti atviriau. Visas romanas subyra, jei pagrindinė tema vedybos, o mums net nepasakoma, ar jos pavykusios. Ar nemanai, kad Kasaubonas buvo impotentas?

– Taip, žinoma. Tai akivaizdu.

– Bet skaitydama realistinį romaną visiškai nenoriu įsivaizduoti faktų iš to, kas akivaizdu. Noriu, kad man paaiškintų. Žinau, kad Viktorijos laikais atvirai rašyti nebuvo galima, bet tokiems droviems tikrai nederėjo būti.

Filipa tarė:

– Drovus. Šį apibūdinimą mažiausiai siečiau su Džordžu Eliotu. Bet jei kritiškai žiūri į Viktorijos laikų rašytojus, kodėl gi nepasimėgavus Viktorijos laikų daile? Argi nebūtų puiku, jei šįryt nueitume į Karališkąją meno akademiją pažiūrėti geriausių tapybos darbų ekspozicijos? Manau, kad ji baigiasi septynioliktaisiais. Paskui, jei dar nebūsime persisotinusios dailės, galėsime, kaip ketinome, patraukti į Kartoldo institutą.

– Nemanau, kad dabar galėčiau ko nors persisotinti, juo labiau malonumų.

Ir čia pagaliau jos susitiko kai ką iš Filipos praeities. Tai nebuvo savaime reikšminga. Filipa visada žinojo, kad nepavyks to išvengti. Svarbu buvo tai, kad susitiko jiedvi Gabrielį Lomą.

Jis tylomis atsistojo už jų, vidinėje galerijoje sustojusių ties Alma Tademos „Karakalos maudynėmis“ ir studijuojančių katalogo pastabas. Keista, kad Lomas buvo vienas, bet dar keisčiau, kad jis apskritai čia buvo. Nebuvo kaip išvengti supažindinimo, bet Filipa nė neketino išsisukinėti. Palytėdama motinos ranką ji tarė:

– Tai mano draugas Gabrielis Lomas. Gabrieli, čia mano motina. Ji dabar Londone ir mes drauge leidžiame laiką.

Nuostabą Gabrielis paslėpė puikiai. Sekundę – ne ilgiau – arogantiškas judrus jo veidas sustingo, o rankos suspaudė katalogą. Paskui jis kuo žvaliausiai prakalbo:

– Džiaugiuosi dėl jūsų. Bet kodėl gi neatsiplėšus nuo šitų blizgančių kukulakių ir nepasistiprinus priešpiečiais „Fortnum and Mason"? Paskui žadu eiti į Teito galeriją. Henrio Muro paroda jau baigėsi, bet dar niekas nesigailėjo apsilankęs šioje galerijoje.

Jo lūpos šypsojosi, o ir balse galėjai išgirsti tinkamą susidomėjimo ir malonumo gaidelę, bet akys, kad ir vengdamos pernelyg įkyriai tyrinėti motiną, buvo tikro inkvizitoriaus akys. Nenukreipdama žvilgsnio nuo jo veido Filipa tarė:

– Ne, Gabrieli, dėkui. Mes susiruošėme į Kortoldo galeriją ir valgysime vėliau. Mes jau susiplanavome dieną.

Filipa žinojo, kad jis pernelyg gerai išauklėtas ir išdidus, kad primestų jodviem savo draugiją. Jis tarė:

– Prieš kelias savaites skambinau tavo įmotei. Pasakė, kad iškeliavai į žemyną. Ji man pasirodė intriguojamai paslaptinga.

– Neturėjo taip sakyti. Ar ji nepaaiškino, kad aš tris mėnesius Londone ketinu pagyventi atskirai? Stengiuosi išsiaiškinti, ar galėsiu verstis pati, be visų tų dalykų, prie kurių Morisas mane pripratino. Ir kaupiu patirtį knygai.

Antrasis paaiškinimas nuskambėjo pretenzingai, verčiau jau nebūtų išsprūdęs. Bet jis atrodė tikroviškesnis nei pirmasis. Tikriausiai pusė garbingų šešiasdešimtmečių vis dar kaupia patirtį savo pirmajam romanui, tarytum patirtis kaip kokie pakratai patogiausiai sau gulėtų ant žemės.

Gabrielis paklausė:

– O kaipgi Paryžius, Roma, Ravena? Prisimenu, kad sakei taupanti didžiajai kelionei laivu prieš Kembridžą.

– Ne tokiai jau didelei. Ravenos mozaikos palūkės. Niekur jos nedings. O šis eksperimentas tegali vykti dabar arba niekada.

– Kodėl gi kurį vakarą nenutraukus šio eksperimento ir nenuėjus visiems drauge į baletą?

Tiriamos jo akys linksmai ir smalsiai sublykčiojo į motiną. Ši tarė:

– Ne, Gabrieli, dėkui. Aš niekur nesilankau. Visa praranda žavesį, kai matau žmones bendraujant, o pati esu vieniša. Arba vos pasijutusi nejaukiai išeinu namo.

– Neatrodo, jog dabar jaučiatės itin gerai. Antra vertus, akivaizdu, jog nesate vieniša.

Kad atsiskirtų nuo jų, Filipos motina kiek pasitraukė į šalį tariamai gilindamasi į katalogą. Gabrielis žvilgtelėjo, šį kartą atvirai susidomėjęs ir lyg niekinamai.

– Iki Kembridžo? – tarė jis.

– Iki Kembridžo.

– Gal galėčiau pas tave atvažiuoti?

– O Gabrieli, nežinau! Visa dar taip toli. Greičiausiai pati tave susirasiu.

– O taip, *abiit, excessit, evasit, erupit**. Perduok mano meilę Sislėjui.

– Kokiam Sislėjui?

– „Sniegui Luvesjene". Žinoma, jei išties ten susiruošei. Ir sėkmingai paeksperimentuoti.

Gabrielis kilstelėjo antakius ir nutaisė liūdną miną, kuri galbūt turėjo reikšti apgailestavimą, bet Filipa čia įžiūrėjo ir užuominą apie suokalbišką bendrininkavimą. Tuomet Gabrielis pasisuko į motiną, nusilenkė ir nuėjo. Filipa priėjo prie mamos.

– Gailiuosi dėl to. Maniau, kad jis išvykęs iš Londono. Mažų mažiausiai tikėjausi jį čia sutikti, be to, vieną. Jis dedasi niekinantis Viktorijos laikų dailę. Bet anksčiau ar vėliau vis tiek būtume su kuo nors iš mano pažįstamų susidūrusios. Aš nekreipiu į tai dėmesio, jei ir tu nekreipsi.

– Bet tu jautiesi negalinti pasikviesti jų namo.

Pasikviesti namo. Šiuose žodžiuose Filipa išgirdo maldavimą priekiniame kambaryje suruošti arbatėlę su paplotėliais, žuvies sumuš-

* Pagedusioji, nepaprastoji, išsisukinėjanti, vulkaninė *(lot.)*.

tiniais ir tokiu geru patarnavimu, kad jai nebūtų gėda dėl šeimos prieš šį nepažįstamą, bet pageidaujamą jaunuolį. Argi ne keista, kad niekad nedalyvavusi panašiose arbatėlėse, ji puikiai žinojo, kaip visa vyksta.

– Bet aš nenoriu, – tarė Filipa. – Mes puikiai jaučiamės ir dviese. Kembridže dar matysiu Gabrielį trejus metus. O gal tau nuobodu?

– Ne. Niekuomet.

– Ką tu apie jį manai?

– Jis puikiai atrodo, argi ne? Puikiai atrodo ir pasitiki savimi.

– O taip, jis tai moka. Niekas neįstengtų jo išmušti iš orbitos.

Bet nutiko vienas mažas dalykėlis. Filipa staiga sunerimo. Ar jis išties į tą seksualinį pralaimėjimą reagavo filosofiškai? Ar jis ne iš tų vyrų, kurie nori bent šiek tiek atkeršyti? Tarytum atsiliepdama į jos mintis, motina tarė:

– Manau, jis galėtų būti pavojingas.

– Jis būtų pamalonintas išgirdęs tokius tavo žodžius; bet jis ne daugiau pavojingas kaip bet kuris kitas jaunas vyriškosios lyties gyvis, o mudviem jis nė tiek nepavojingas. Niekas negalėtų mudviem kelti pavojaus.

Ji prisiminė Dono žodžius, bet neištarė jų garsiai: „Kai esi tiek saugus, kiek mudu, niekieno išdavystė nėra svarbi, išskyrus vieno iš mudviejų“.

Kažin ar motina skaitė Doną.

– Užmirškime jį, – tarė Filipa. – Juk jis nesugadino mums dienos, tiesa?

– Ne, jis negalėtų to padaryti. Niekas negalėtų. – Ji kiek patylėjo, tarytum abejodama, ar verta kalbėti toliau, paskui pridūrė: – Ar tau jis patinka?

– Atrodo, mes negalime ilgai būti vienas be kito. Bet nemanau, kad tai, kas mus sieja, panašu į simpatiją. Užmiršk Gabrielį. Verčiau eime į kavinę, kol dar ji neperpildyta, o paskui patrauksime į rūmus. Noriu parodyti tau keletą tikrų paveikslų.

3

Tą vakarą, kiek vėliau nei pusę septynių, skardus telefono skambutis privertė krūptelėti Hildos širdį. Ji nenorėjo atsakinėti į skambučius, bet dieną telefonas retai tesuskambėdavo, Morisui kolegos dažniausiai skambindavo į universitetą, o jei skambindavo namo, atsiliepdavo Morisas arba Filipa, taigi Hilda pagalvojo, kad skambina ne jai. Bet nuo tada, kai Filipa išvyko, tie įkyrūs trumpi pypčiojimai pradėjo Hildai kelti baimę. Ji vos nesusigundė laikyti ragelį nukeltą, bet juk galėjo paskambinti iš teismo dėl posėdžio arba Morisas, norėdamas pranešti, kad vėluos arba parsives kolegą vakarienės. Vargu ar būtų pavykę deramai pasiaiškinti, kodėl telefonas nuolat užimtas.

Sunku būtų buvę užmiršti, kad namie yra telefonas. Namas atrodė tiesiog užkrėstas tais aparatais. Vienas stovėjo ant stalelio prieškambaryje, kitas šalia lovos. Morisas netgi ketino vieną pritaisyti virtuvėje prie sienos. Kartais Hilda leisdavo jam skambėti be atsako, o pati stovėdavo sustingusi, vos drįsdama kvėpuoti, tarytum aparatas gyventų savo slaptą grėsmingą gyvenimą ir galėtų išduoti ją čia esant. Bet nuaidėjus paskutiniam skambučiui tvyrodavo tokia kaltinanti tyla, o dėl savo bejėgiškumo graužiančią kaltę būdavo

dar sunkiau iškęsti nei baimę išgirsti ką nors baisaus. Ji net nežinojo, ko taip labai bijo. Tik nujautė, kad ateityje laukia kažkokia katastrofa ir kad apie ją bus pranešta tokiu įsakmiu skambučiu.

Šįsyk nusišluostė į prijuostę rankas ir nukėlusi ragelį išgirdo krintančią monetą. Delnas prakaitavo ir ragelis slydo pro pirštus. Hilda sulaikė jį kita ranka ir atsiliepė. Su palengvėjimu įsiklausė į pažįstamą balsą.

– Ponia Palfri? Tai aš, Gabrielis Lomas.

Tarytum ji būtų pažinojusi tuziną Gabrielių. Hilda visada jo kiek prisibijojo. Jis pernelyg rūpinosi ja ir tik glumino savo žavesiu. Kartais nejučia ji sutikdavo jo besišaipantį žvilgsnį, tarytum slapta kalbantį jai: „Jūs, mano brangioji, malonioji, kvailoji ponia Palfri, puikiai žinote, kad neverta į jus kreipti jokio dėmesio, tiesa?“ Bet pagaliau tai buvo pažįstamas, gyvas balsas, o ne koks nors pykčiu alsuojantis anonimas. Ji paklausė:

– Kaip laikotės, Gabrieli?

– Puikiai. Klausykite, aš mačiau Filipą ir jos motiną. Sutikau jas Meno tarybos parodoje, Karališkojoje meno akademijoje, prie Viktorijos laikų paveikslų. Jiedvi buvo įsistebeilijusios į Abrahamo Solomono drobes „Laukiant nuosprendžio“ ir „Išteisinimas“. Tiesa, man nedera stebėtis, kad ten sutikau Filipą. Ji visada žavėjosi Viktorijos laikų drobėmis. Turiu prisipažinti, kad ir man patinka ypatingas tų paveikslų kvailumas. Kiekvienas paveikslas papasakoja istoriją. Ir dar kokią! Tiesiog dekadentinė spalvų šventė, mano brangioji. Imperatoriškas pasitikėjimas, patosas, Viktorijos laikų erotiškumas ir perspėjimai, koks siaubingas likimas laukia neištikimų žmonų. Ar jūs matėte parodą?

– Ne, dar nemačiau.

Jis turėjo žinoti, kad Hilda nesilanko parodose. Jei Morisas norėdavo ką pamatyti, nueidavo ten per pietų pertrauką arba pakeliui į namus. Filipa eidavo viena arba su draugais. Kartais su Gabrieliu. Tik sykį, ketindama sudominti menu, buvo nusivedusi Hildą į Prado muziejaus parodą. Jodviem nepasisekė. Aplinkui stumdėsi minia. Paveikslai Hildai pasirodė per tamsūs. Ji teįstengė atsiminti

pailgus niūrius ispaniškus veidus bei tamsias sunkias mantijas. Sunku buvo vaidinti susidomėjusią. Nė vienas paveikslas su ja ar su jos gyvenimu neturėjo nieko bendra. Iš paskutinių jėgų ji stengėsi išgirsti Gabrielių, kurio balsas buvo staiga pranykęs. Paskui ji vėl jį išgirdo:

– Tai atima jėgas. Turiu galvoje paveikslus, ne susitikimą. Bet ir jis kažkaip sunervino.

– Kaip ji atrodė, Gabrieli? Ar laiminga?

– Filipa? Kas galėtų pasakyti? Niekas nemoka taip slėpti emocijų, kaip ji. Ji norėjo pasikalbėti, bet teturėjome gal kokias penkias sekundes. Motina taktiškai pasitraukė į šalį; maniau, kad ji taip elgiasi leisdama mudviem kiek šnektelėti, bet dabar nesu tuo tikras. Gal ji gėdijosi. Šiaip ar taip, ji pasitraukė prie kitos sienos ir ėmė pabrėžiamai atidžiai studijuoti Fordo Medokso Brauno „Anglijos žlugimą". Manau, kad išsirinko mažiausiai dėmesio vertą paveikslą. Ypatinga situacija, tiesa? Turiu galvoje Filipą ir jos motiną.

Sumišusi ir susipainiojusi Hilda paklausė:

– Ar Filipa tau papasakojo?

– Taip, tik pačią esmę. Mes teturėjome sekundėlę laiko. Nori, kad ketvirtadienį aplankyčiau. Turbūt motina išvyksta. Filipa sakė, kad norėtų apie kažką pasikalbėti.

Hildai nusmelkė širdį, kad Filipa taip nerūpestingai patikėjo paslaptį Gabrieliui, ir dar po tokių tikslių ir primygtinių savo nurodymų niekam jokiomis aplinkybėmis neprasitarti. Niekam. Bet Gabrielis turbūt ypatingas, bent jau kartais Hilda jautė, kad galėtų toks būti. Bet kiek ji papasakojo? Ir apie kokį nuosprendį ir išteisinimą jis kalbėjo anksčiau? Ji paklausė:

– Apie ką? Ar jai viskas gerai?

– Ji neserga, jei tai turėjote galvoje. Šiek tiek įsitempusi, bet tai greičiausiai Alma Tademos poveikis. Jiedvi jau ketino išeiti, kai susitikome. Kaip jau sakiau, neturėjome laiko konfidencialiems dalykams aptarti, išskyrus vieną, svarbiausią, – kur jos motina buvo visus šiuos metus.

Taigi ji pasakė jam ir jis žino. Sutrikusi Hilda pasiteiravo:

– Ji tau tai pasakė?

– Šiaip ar taip, aš ir pats numaniau. Tam tikras akių atsargumas išduoda. Mečiau vieną žvilgsnį ir pagalvojau – arba ligoninė, arba kalėjimas. Nesu tikras, kad vedžiojama žiūrėti vertingiausio Viktorijos laikų meno ji prisitaikys prie šiuolaikinio Londono. Bandžiau nusivilioti jas į „Teitą“, bet susidariau įspūdį, kad jos motina mano kompanijos ne per daug pageidauja.

– Kaip jiedvi tau atrodė? Ar esi tikras, kad Filipai gerai?

– Nesu įsitikinęs, kad eksperimentas vyksta kaip reikia, jei tai turite galvoje. Temačiau tai, ką ji norėjo man rodyti.

– Gabrieli, įtikink ją pareiti namo. Ne visam laikui, jei ji nenori. Tiesiog tegu užeina ir pasišneka su mumis.

– Tai ir ketinu daryti. Kvaila šitaip visa nukirsti. Ji pajuto tai, ką vadiname biologiniu ryšiu. Tai visiškai neprotinga. Jūs jos tikroji motina visomis šio žodžio reikšmėmis.

Jis tuo netikėjo. Ji pati tuo netikėjo. Ir tai netgi nebuvo svarbu. Kodėl jam prireikė meluoti? Kodėl jie visi jai meluoja? Kodėl meluoja akivaizdžiai, banaliai, vaikiškai? Kodėl net nepasistengia sumeluoti įtikinamai? Bet juk jis matė Filipą. Pagaliau ji gaus šiokių tokių žinių. Tuomet ji vėl išgirdo jo balsą.

– Turiu užeiti pas jas kitą ketvirtadienį šeštą valandą. Visa bėda, kad pamečiau adresą. Aš jį užsirašiau ant katalogo viršelio, bet nė neįsivaizduoju, kur nukišau. Taip pat ir pavardę.

– Dakton. Jos pavardė Dakton. Gyvena Delani gatvės dvyliktajame name. Šiaurės vakaruose, už Melo gatvės.

– Prisimenu Melo gatvę ir namo numerį. Ir, žinoma, ji pristatė motiną kaip Dakton. Negalėjau atsiminti tik Delani gatvės. Gal jai ką perduoti nuo jūsų?

– Tik linkėjimų. Perduok, kad myliu ją. Ko gero, verčiau nė neminėti, kad mes kalbėjomės, bet, Gabrieli, pasistenk įtikinti ją, kad grįžtų namo.

– Nesijaudinkite. Ji grįš namo ir viskas bus gerai.

Hilda padėjo ragelį atlėgusia širdimi. Jautė kažką labai panašaus į laimę. Šiaip ar taip, reikalai nėra tokie jau prasti, jei jiedvi lankosi

parodose. Vargu ar galėtų drauge žiūrėti į paveikslus, jei gyvenimas būtų nepakenčiamas. Ir pagaliau Filipa ėmė bendrauti su draugu, savo bendraamžiu. Gabrielis jai vėl paskambins ir pasakys naujienų. Morisui ji nepasakos, kad Gabrielis skambino. Ji žino, kad jis nerimauja dėl Filipos, bet žino ir tai, kad apie savo nerimą neketina kalbėti. Bet po ketvirtadienio ji jau šį tą žinos. Galbūt Filipa ruošiasi grįžti. Ir gal viskas bus gerai.

Nusiplovusi ir nusišluosčiusi rankas Hilda grįžo pjaustyti svogūnų, tik kiek nusistebėjo, kad Gabrielis skambino jai iš automato.

4

Jo planas buvo visiškai paprastas, vis dėlto jis žinojo, kad prireiks fokusininko miklumo. Iš Mončio kišenės jis ištrauks raktus ir tuo pačiu kyštelėjimu įmes ten panašių raktų ryšulį. Montis jaus jų svorį ir dzingsėjimą į šlaunis. Tiesiog pavogti juos reikštų iš karto išsiduoti. Vos gavęs raktus Skeisas kuo greičiausiai turės pasidaryti kopijas, būtų gerai tai atlikti kuo arčiau, bet tokioje vietoje, kur daugybė klientų ir niekas neįsidėmi veidų. Paskui reikės grąžinti tikruosius raktus į vietą ir pasiimti pakaitalus. Vadinasi, dusyk per gana trumpą laiką reikės pasirodyti parduotuvėje. Čia gali būti ir kitų pirkėjų, reikės nutaikyti tinkamą momentą. Bet pirmiausia reikia žvilgtelėti į raktų ryšulį, kad galima būtų išrinkti panašaus svorio ir dydžio.

Pirmadienį, rugsėjo vienuoliktąją, su paruoštais žiūronais jis nukako į stebėjimo postą dykvietėje be penkiolikos devintą. Daržovių prekeivis atvažiavo dviračiu trys minutės po devynių ir išsitraukęs raktus iš prigludusios švarko kišenės atrakino duris. Bet jis visąlaik buvo nusisukęs, taigi Skeisui į raktus taip ir neteko akies užmesti. Po kelių minučių su triukšmu atidengęs parduotuvės langus Montis ėmė iš parduotuvės gilumos tampyti dėžes su vaisiais ir daržovėmis

ir krauti į vitriną. Mėlynąjį švarką jis buvo pakeitęs į gelsvai rudą apšepusį darbinį chalatą, kurį dėvėjo nesusagstytą. Abiejuose šonuose buvo po didelę kišenę, kairioji kiek išsipūtusi. Durys iš parduotuvės į pirmąjį namo aukštą buvo atdaros.

Dešimt minučių po devynių prie parduotuvės sustojo nedidelis furgonas, iš kabinos išsiropštė vairuotojas ir vaikinukas ir ant šaligatvio ėmė krauti daržovių ir vaisių dėžes. Laukujės durys buvo uždaros. Montis įkišo ranką į kairiąją kišenę, paskui kažką įspraudė vaikinukui į delną. Tada jau jis pats padėjo vairuotojui iškrauti prekes, vaikinukas tuo tarpu atrakino duris, parėmė ispaniškų svogūnų pyne ir šviežių daržovių dėžes ėmė tempti į vidų. Kelias sekundes raktas buvo paliktas duryse, buvo matyti šviesaus metalo žiedas ir kiti karuliuojantys raktai, bet vaizdą užstojo vairuotojas, nešantis į parduotuvę dėžę su obuoliais. Paskui vaikinukas raktus ištraukė ir mestelėjo Mončiui. Skeisas tepamatė sužybsint metalą ir griebiančią Mončio ranką.

Ta pati rutina tęsėsi tris dienas. Ankstyvą rytą pasistiprinęs sumuštiniais Skeisas visą dieną prastovėdavo poste, bet taip ir nepavyko iš arti žvilgtelėti į raktus. Montis dirbo vienas. Vidurdienį jis pereidavo gatvę ir iš „Aklojo elgetos" parsinešdavo bokalą putojančio alaus, tuomet iš parduotuvės galo atsinešdavo dėžę, apversdavo ir atsisėdęs prie prekystalio gurkšnodavo alų užsikąsdamas milžinišku sumuštiniu su sūriu ir pomidorais. Progai pasitaikius jis nueidavo į aludę, tuomet jo prekes prižiūrėdavo nedidukas raukšlėtas senukas iš senienų parduotuvės. Skeisas spėjo juodu susitarus, kad vienam nuėjus į aludę prekystalį prižiūrės kitas. Visas tris dienas parduotuvę ir namą jungiančios durys buvo paliktos atdaros, tik baigęs darbą Montis jas sandariai uždarydavo. Šiaip ar taip, sureguliavęs žiūronus pro sienos plyšį Skeisas pastebėjo, kad ir šiose duryse buvo įtaisytas toks pat užraktas, kurį, jo manymu, Montis kuo skrupulingiausiai užrakina prieš išvykdamas.

Penktadienio rytą jis jau žinojo, kad norėdamas pamatyti, kaip rakinamos durys, turi prieiti arčiau. Nebuvo jokios priežasties šalintis tos vietos; bet kas gali būti pirmasis pirkėjas. Bet tai jau

reiškė, kad jį pastebės, gal netgi įsidėmės. Nebuvo pasirinkimo. Visu tuo jis pasirūpins vėliau, kai ateis laikas sugalvoti pasiteisinimui. Dabar visos jo mintys buvo nukreiptos į raktų ryšulį ir galimybę jį gauti.

Pasirinkti laiką buvo keblu. Montis visada atvykdavo tarp 9.00 ir 9.05. Žudikė su dukra išeidavo tarp 9.15 ir 9.20 val. Jei Montis nevėluos, o žudikė su dukra neskubės, jis suspėtų. Bet jis negali šiaip sau slampinėti Delani gatve prieš devynias. Nei senienų parduotuvės, nei knygyno neatidarys anksčiau nei pusę dešimtos, taigi iš dvyliktojo namo lango jį, be tikslo slankiojantį tuščia gatve, tikrai galėjo pamatyti.

Tą vakarą Skeisas Vulvorto parduotuvėje Edžvero gatvėje nusipirko storos drobės pirkinių krepšį ir kitą rytą, prieš devintą, iš lėto ėmė eiti Melo gatve sankryžos su Delani gatve link. Dvi minutės po devynių iš Lison Grouvo į Delani gatvę įsuko Montis su dviračiu. Skeisas paspartino žingsnį ir pasitiko jį dar nenušokusį ant žemės.

– Labas rytas. Ar jūs iš karto atidarysite? – tarė jis.

– Taip, tuoj. Duokite man tris minutes. Gal skubate?

– Nelabai. Aš tik už kampo, stoties kioske, nusipirksiu laikraštį ir grįšiu.

Montis, viena ranka vis dar laikydamas dviratį, raktą įkišo į spyną. O Skeisas akių neatitraukė nuo raktų ryšulio, įsiminė jų dydį, galimą svorį, formą, pavidalą. Ant nemažo žiedo buvo suverti du paprasti raktai, vienas mažas plokščias buto, panašus į mašinos raktelį, ir vienas sunkesnis, apvalus, maždaug dviejų colių ilgio.

Merilbouno stotyje Skeisas nusipirko laikraštį ir iki pusės dešimtos, slėpdamas už jo veidą, skaitė laukiamojoje salėje. Paskui, kai žudikė su dukra jau turėjo būti išvykusios iš Delani gatvės, jis sugrįžo pas Montį ir nusipirko keturis apelsinus, svarą obuolių ir vynuogių kekę. Nešulį pamažu lengvins visą dieną valgydamas vaisius. Tuomet jis nuėjo į „Vulvorto" parduotuvę ir nusipirko didelį žiedą raktams. Žiedas turėjo ornamentuotą kilpelę, bet ją Skeisas be vargo pašalino.

Likusią dalį ryto Skeisas praleido Melo ir Bažnyčios gatvių senienų parduotuvėse ieškodamas tinkamų raktų. Iš pradžių rado pakaitalą mažiausiajam rakteliui – kuo puikiausiai tiko sulankstytos arbatos dėželės rakčiukas. Automatinės spynos raktą rado tabako dėžėje su įvairiais varžteliais ir pypkių valikliais. Nelengva buvo rasti pakaitalą sunkiajam raktui, taigi Skeisas buvo priverstas pavogti svoriu ir dydžiu panašų iš senos komodos, stovinčios vienoje parduotuvėje, viršutinio stalčiaus. Maloniai nuteikė tai, kad pirštai tebedirbo greitai ir sumaniai. Antrąjį automatinės spynos raktą jis rado šalia senienų parduotuvės Delani gatvėje; po stalu, skardinėje dėželėje, jis gulėjo tarp vinučių, varžtelių, akinių bei sulūžusio elektrinio degiklio. Kone įdienojus jam pavyko sumauti visus radinius ant žiedo ir raktų ryšulys išvaizda ir svoriu nedaug tesiskyrė nuo Mončio ryšulio.

Kitą dienos dalį jis praleido vaikystės gatvių prisiminimuose, pakilios nuotaikos, nešamas susijaudinimo ir baimės bangų, beveik malonių, visiškai pažįstamų. Požeminė betoninė Edžvero gatvės perėja aidėjo lyg tolima jūra. Jam tereikėjo užsimerkti priešais saulę, kad pajustų tarp pirštų gurgždantį smėlį ir pamatytų šviesos užlietą krantą. Kimūs nuošalių gatvelių vaikų balsai gildė jam širdį, primindami pusiau užmirštą žaidimų aikštelių grėsmę, o po netikėtos vasaros audros šaligatvis išties pakvipo jūra. Dabar, kaip ir anąsyk, jis tiksliai žinojo, ką turi daryti, jautė ir veiksmo būtinybę, ir neišvengiamybę. Dabar, kaip ir anąsyk, jį draskė troškimas kuo greičiau visa baigti ir drauge beveik gėdinga viltis, kad vis dar galima rinktis, kad nusprendęs, jog rizika per didelė, dar galėtų liautis. Apimtas optimizmo, apsvaigintas sėkmės, jis jau beveik norėjo grįžti į parduotuvę su įsigytu raktų ryšuliu ir išbandyti savo laimę, bet žinojo, kad tai gali baigtis fatališkai. Privalėjo įsitikinti, kad senieji įgūdžiai dar tebėra išlikę.

Visą sekmadienį ir visą pirmadienį jis treniravosi. Užsirakino kambaryje ir ant kėdės atlošo pakabino švarką. Ant mažojo kairės rankos piršto užmaudavo žiedą su raktais. Į kišenę šmukštelėjusios rankos nykštys švelniai sugriebdavo savo raktus, kartu nuo piršto

nuleisdamas suklastotuosius. Jis kartojo ir kartojo procedūrą, kartais nykščiu, kartais viduriniu pirštu, stebėdamas menkiausią kišenės išsipūtimą, skaičiuodamas sekundes. Greitis reiškė saugumą. Pajutęs, jog jau moka, ėmė dirbti dešine ranka. Abi rankos turėjo būti vienodai įgudusios. Atėjus momentui priglusti prie Mončio, turės būti tikras, kad sugebės tai atlikti bet kuria ranka, nes nežinojo, kurioje kišenėje tuomet bus raktai. Dvi dienas jis beveik nebuvo išėjęs iš kambario, tik nusipirkti sumuštinių. Per laukiamąjį skubėdavo išsiblaškęs, beveik nepastebėdavo Violetos, negirdėdavo sveikinimų pažįstamiems jo žingsniams, nematydavo jo ieškančių negyvų akių. O rugsėjo aštuonioliktosios rytą, pirmadienį, pasijuto jau pasirengęs.

5

Kitą dieną į plastikinį krepšelį susidėjo dvi poras apatinių ir porą marškinių. Atvažiavęs vos po devynių, pirmiausia nuėjo į Delani gatvės skalbyklą. Skalbiniams jau besisukant mašinoje kėdę prisitraukė artėliau durų, kad galėtų stebėti dvyliktąjį namą. Tik vienas dalykas kėlė nerimą: o jei šįryt ir žudikė su dukra nutars skalbtis? Vis dėlto rizika susidurti nebuvo didelė. Jei jos iš namų išeitų su krepšiu, jis paprasčiausiai pasitrauktų iš skalbyklos jodviem dar čia nepasirodžius ir tik vėliau sugrįžtų pasiimti skalbinių.

Bet visa sekėsi puikiai. Matė jas išeinant kaip paprastai, be penkiolikos dešimtą, vien su rankinėmis. Skeisas pasitraukė nuo lango, bet jos perėjo į kitą gatvės pusę į jį nė nežvilgtelėjusios. Vienas ar keli pensininkai, ankstyviausi kaip visuomet, jau buvo spėję apsilankyti pas Montį, bet prekyba dar buvo sustingusi, gatvė dar nebuvo atgijusi. Kai trečioji pirkėja, senyva moteris, išėjo su bulvių ryšeliu, Skeisas nusprendė, kad jau laikas. Pasiėmęs tuščią krepšį jis perėjo gatvę ir patraukė parduotuvės link. Giliai švarko kišenėje dešinė ranka glėbė suklastotąjį raktų ryšulį. Nuo prakaituotų pirštų metalas įkaito. Skeisą kiek nervino, kad rankos prakaituoja iš baimės, bet prisiminė, kad šlapi raktai lengviau nuslys nuo piršto. Pa-

galiau gi jo rankos nedrebėjo. Net vaikystėje darydamos nusikaltimą jo rankos nesudrebėdavo.

Laikinai neturėdamas klientų, Montis rankove blizgino oranžinius pepinus ir rikiavo juos į eilę prekystalio priekyje. Apsimesdamas susidomėjęs avokado vaisiais, Skeisas praėjo pro Montį kaire ranka trumpai spustelėdamas dešinę jo kišenę. Ranka užčiuopė kažką minkšto; kažkas kišenėje buvo, gal nosinė, gal pašluostė. Bet nieko sunkaus ar metalinio jis neaptiko. Taigi raktai, jei Montis išvis juos nešiojosi, buvo kairėje kišenėje. Skeisas atsitraukė nuo prekystalio ir tiesdamas krepšį paprašė keturių apelsinų. Montis išrinko juos ir įmetė į krepšį. Paskui Skeisas pareikalavo keturių oranžinių pepinų. Gavo ir juos. Pagaliau jis paprašė poros bananų, ne per daug nunokusių, ir parodė du iš kekės, kabančios ant tolimiausio skersinio. Tai buvo sunkiausiai pasiekiama kekė, ir Montis turėjo išsitempti, kad ją pasiektų, ir pasilaikyti kaire ranka už skersinio. Skeisas priėjo artėliau, akis nukreipęs į bananus mažąjį pirštelį įkišo į suklastotų raktų žiedą, sugniaužė kumštį, įšliaužė į Mončio kišenę ir triumfuodamas pajuto susiraizgiusių raktų kietumą ir šaltį. Kiek įtempęs vidurinį pirštą Skeisas paėmė ryšulėlį, kartu švelniai numetė netikrąjį. Po kelių dienų treniruočių ir netrukdant kišenės atvartui ši gudrybė atrodė nuostabiai lengva. Jo manymu, prireikė mažiau nei trijų sekundžių. Kai Montis skynė išrinktuosius bananus ir metė į svarstyklių lėkštę, Skeisas jau kuo ramiausiai stovėjo šalia plačiai atvėręs savo pirkinių krepšį.

Jis prisivertė neskubėdamas pereiti Delani gatvę, bet vos užsukęs už Melo gatvės kampo žingsnius pagreitino. Jo laimei, prie Merilbouno stoties laukė du taksi. Nuvažiavęs į „Selfridges" nuskubėjo į raktų dirbtuvėlę rūsyje. Net tokią ankstyvą valandą prieš jį stovėjo du žmonės, bet eilėje Skeisui teko palūkuriuoti tik kelias minutes, kol du nuo žiedo nukabintus automatinių spynų raktus galėjo atiduoti raktininkui. Jis paprašė padaryti po dvi kopijas, nes žinojo, kad kartais jos blogai rakina. Išėjęs pro priekines duris, kaip ir tikėjosi, vėl be jokio vargo pasigavo taksi. Veždami turistus apsipirkti, taksi traukė į čia nesibaigiančiu srautu. Paprašė nuvežti iki

Merilbouno stoties ir užmokėjęs iš karto ištirpo minioje, kad nekristų vairuotojui į akį. Po dviejų minučių jis jau vėl buvo Delani gatvėje. Pagal planą turėjo išsiimti iš skalbimo mašinos skalbinius ir pro langą tol stebėti daržovių parduotuvėlę, kol pasitaikys palankus momentas vėl sukeisti raktus. Bet vos pasiekus prekystalį, Skeisui apmirė širdis. Montis nebedėvėjo savo rudai gelsvo darbinio chalato. Įdienojus oras visai atšilo, o ir darbo buvo daugiau, taigi Montis temūvėjo džinsus ir vilkėjo marškinėlius be rankovių. Chalato niekur nebuvo matyti.

Palikęs Delani gatvę Skeisas nužingsniavo į Merilbouno stotį, kad galėtų pasėdėti ant suolo ir palaukti dvyliktos, kai Montis, kaip buvo įpratęs, į „Akląjį elgetą" eis alaus. Pusė valandos, atrodė, niekada nesibaigs. Jį buvo apėmusi nerimo ir nekantros karštligė, verčianti žingsniuoti minioje pirmyn ir atgal. Nepanašu, kad Mončiui prireiktų raktų iki parduotuvės uždarymo vakare. Netgi tuomet neprireiks; kadangi užraktai automatiniai, tereikės užtrenkti duris paskui save. Jis gali nepastebėti, kad nešiojasi pakaitalą, iki pat kito ryto, kai pabandys duris atrakinti. Bet po šios nakties jau nebebus galimybės sukeisti raktus. Tai jis privalo padaryti dabar.

Be aštuonių minučių dvyliktą Skeisas sugrįžo į Delani gatvę ir apsimetė susidomėjęs knygyno leidiniais. Dvyliktą Montis trumpam užsuko pas kaimyną, o po kelių sekundžių išėjo iš parduotuvės pro užpakalines duris vilkėdamas geruoju švarku. Patraukė į „Akląjį elgetą". Pagyvenęs senienų prekeivis atsisėdo ant apverstos dėžės, kurį laiką pasišildė saulėje, paskui išskleidė laikraštį. Tai reikia daryti dabar. Visa turi užtrukti kelias minutes, gal net mažiau, kol Montis nepasirodė su savo alumi. Sėkmė priklauso nuo narsumo. Skeisas gyvai perėjo gatvę ir taip veržliai nužingsniavo į parduotuvę, kad senukui vos beužteko laiko pakelti akims jam praeinant. Visa vyko gerai. Darbinis chalatas kabojo ant vinies tarp dviejų į sieną atremtų bulvių maišų. Kai pirštai apčiuopė lygų raktų metalą, Skeiso širdis džiugiai suspurdėjo.

Senienų pardavėjas stovėjo tarp sienos ir prekystalio. Dar jam neprasižiojus Skeisas tarė:

– Kažkur palikau savo krepšį. Tebuvau čia, knygyne kitoje gatvės pusėje ir Melo gatvės pieninėje. Niekur jo nėra. Gal Montis jį rado ir pakabino kur kampe?

Mažutės skvarbios akelės žiūrėjo nepatikliai. Bet prie kasos Skeisas nebuvo prisiartinęs. Atrodo, prie nieko neprisilietė, o ir parduotuvėje nebuvo taip ilgai, kad ką pavogtų. Ir ką čia, taip atokiai nuo prekių, galėjai pavogti? Senukas irzliai teištarė:

– Montis? Jis ne Montis. Dvidešimt metų jau, kai Montis miręs. Šis Džordžas. Ir jis man nieko panašaus neminėjo.

– Čia jo nėra. Ir nematau, kur būtų galėjęs mano krepšį padėti. Ko gero, aš palikau jį skalbykloje, o ten kas nors jį pasiėmė. Dėkui.

Skeisas vikriai pasitraukė, perėjo gatvę ir nužingsniavo šaligatviu kaip tik tuo metu, kai pasirodė Montis, – nelengva buvo apie jį galvoti kaip apie Džordžą, – abiejose rankose laikydamas po putojantį bokalą.

Palengvėjimas, jaudulys ir egzaltacija buvo kur kas didesni nei vaikystėje po kur kas nekaltesnių nusižengimų. Širdis kažkam giedojo padėkos giesmes. Raktus mielai būtų išskleidęs vėduokle, mėtęs aukštyn kaip kokį žaisliuką. Bet džiaugsmas jo veide neatsispindėjo. Praeidamas nusišypsojo Džordžui. Jo šypsena turėjo atrodyti keistokai. Pasukdamas į Melo gatvę prisiminė apstulbusį Džordžo veidą.

6

Sukomplektuotus raktus suvėrė ant skirtingo ilgio virvelių. Vienu komplektu atrakins priekines duris, kitu – duris iš parduotuvės į prieškambarį. Neįkišęs į spyną negalėjo žinoti, kurie kuriam užraktui tinka. Tikėjosi, kad sėkmė neapleis ir jam pavyks iš pirmojo karto. Kuo ilgiau gaiš grabaliodamasis apie duris, tuo didesnė tikimybė, kad jį pamatys. Savo dykvietės slėptuvėje palūkėjo, kol žudikė su dukra išeis į darbą, tuomet dar kokias keturiasdešimt minučių, jei jos ką pamiršusios grįžtų. Pro siaurą geležinės sienos plyšį tematė labai ribotą Delani gatvės plotą, bet priglaudęs ausį girdėjo, kada žingsniai nutilo. Tuomet, kaip jau daug kartų buvo daręs, perbėgęs dykynę išsmuko pro tvorą. Delani gatvė buvo tuščia. Virš uždarytų parduotuvėlių švietė langai, kur jis įsivaizdavo žmones, vakarieniaujančius arbą žiūrinčius televizorių. Skalbyklos langai kairėje dar ryškiai švietė, bet čia tebuvo viena klientė, pagyvenusi moteris, atsivežusi krepšį su ratukais. Iš skalbimo mašinos ji traukė susiraizgiusius skalbinius.

Iš kišenės išsiėmė vieną komplektą, sugniaužė delne, paskui greitai, bet atsargiai perėjęs gatvę raktą įkišo į spyną. Jis nepasisuko. Skeiso lūpos sujudėjo. Tyliai pats sau pasakė: švelniai, švelniai,

švelniai. Išsitraukė antrąjį komplektą, šįsyk raktas rakino be vargo, ir jis įžengė į prieškambarį už savęs uždarydamas duris.

Tą akimirką jį užklupo atavistinis siaubas. Vos įėjus namas sudrebėjo. Skeisas stovėjo pervertas baimės, sulaikęs kvapą. Po kiek laiko atsipalaidavo. Vibraciją buvo sukėlęs metropoliteno dundesys, greičiausiai tunelyje tarp Merilbouno ir Edžvero gatvių. Triukšmas nutilo ir name įsivyravo ramybė. Uždaręs duris Skeisas sustojo nejudėdamas, klausydamasis tylos. Prieškambaryje tvyrojo sunkokas žemės ir bulvių kvapas, sumišęs su kiek lengvesniu obuolių dvelksmu. Koridoriaus gale tarytum lengva migla bolavo nepermatomo stiklo durys, vedančios į sodą ar užpakalinį kiemą. Užsižiebęs žibintuvėlį Skeisas patraukė koridoriumi. Durys buvo užsklęstos ir viršuje, ir apačioje. Vadinasi, kiemelyje pasislėpti negalima. Žudikė su dukra, prieš eidamos miegoti, būtinai patikrintų, ar jos užsklęstos.

Nukreipęs žibintuvėlį į laiptus Skeisas ėmė lipti aukštyn; prieš atsistodamas visu svoriu koja patikrindavo kiekvieną laiptelį. Pusiaukelėje buvo lyg ir nedidukė laiptų aikštelė. Kiek pastovėjęs joje lipo toliau. Jų durys buvo kairėje. Nukreipęs į jas šviesą išvydo dar vieną užraktą.

Nusivylimas kilo gerkle iš pat gelmių lyg pykinimas. Iš nevilties jis nepuolė daužyti durų, tik stengdamasis įveikti šleikštulį valandėlę prigludo prie jų kakta. Tuomet sukilo pyktis, Skeisas jautėsi pats save išdavęs. Kaip kvaila, kad jis net nepagalvojo, jog durys gali būti užrakintos. Bet šį namą jis įsivaizdavo kaip tuos, kuriuose yra buvęs, su vienu pagrindiniu įėjimu ir vienu užraktu. O šių durų ir užraktas buvo sudėtingesnis. Nepavogęs raktų – o kaip jam tai pavyktų? – į vidų patekti tegalėtų jas išlauždamas.

Ketino nuodugniai ištyrinėti butą, surasti žudikės miegamąjį, kad nedvejodamas eitų ten, kur reikia, o po visko sprukdamas nepultų aklai klaidžioti. Dabar tai buvo neįmanoma. Privalėjo keisti planą. Bet buvo dalykų, kuriuos galėjo nuveikti, šį bei tą galėjo parengti. Galėjo susipažinti su namu. Žinojo, kad moterys negrįš iki vidurnakčio, vis dėlto vaikščiojo pirštų galais, kairės rankos delnu pri-

dengęs žibintuvėlio šviesos pluoštą, įsiklausydamas į menkiausią garsą. Labai švelniai ir tyliai stumtelėjo vonios duris, o pats atsistojo šone, tarytum tikėdamasis, kad ši bus užimta. Viršutinis langelis buvo plačiai atidarytas ir kedendama užuolaidas plūstelėjo stipri šalto oro srovė. Užuolaidos buvo atitrauktos, ir Skeisas nedrįso užžiebti žibintuvėlio; ryškiai raudonai nusidažiusio Londono dangaus prietemoje išvydo dujinio katilo kontūrus, kiek išlinkusį laidą su lempute, didelę baltą vonią. Čia nebuvo jokios spintos, jokios užuolaidomis uždengtos nišos, nieko, kur jis būtų galėjęs pasislėpti.

Dar penkias minutes Skeisas laipiojo laiptais tikrindamas, ar girgžda. Penktasis ir devintasis laipteliai ypač girgždėjo; turės tai atsiminti ir ant jų nestoti. Kiti irgi truputį dejavo, bet prisispaudus prie sienos buvo įmanoma išvengti net menkiausio garso.

Galiausiai išsiėmęs antrąjį raktų komplektą atidarė duris, jungiančias su parduotuve. Vos jas stumtelėjus aštrus žemės tvaikas su pikantišku apelsinų ir citrinų prieskoniu taip tvoskė į nosį, kad užgniaužė kvapą. Buvo visiškai tamsu. Pro metalines langines neprasiskverbė nė menkiausias šviesos pluoštelis; jei užpakalinėje parduotuvės dalyje ir buvo koks langas, jis irgi turėjo būti su langinėmis. Užuolaidos nebūtų šitaip slėpusios nakties šviesos. Spoksodamas į tamsą Skeisas atsišliejo į duris ir pirmąsyk po to, kai įžengė į namą, lengviau atsikvėpė. Net jei moterys ir anksčiau grįžtų, šių durų rakto jos neturės. Čia jis bus saugus. Įsidrąsinęs Skeisas įžiebė žibintuvėlį, apšvietė vieną, paskui kitą parduotuvės kampą; šviesa užkabino bulvių ir vaisių krūvas, sulankstomąjį pastolį, į ritinį susuktą dirbtinės žolės kilimėlį, dėžes su pomidorais, ryto laukiančias salotas bei obuolius, į sieną atremtus svogūnų tinkliukus. Parduotuvės gilumoje, po langu, uždarytu langinėmis, stovėjo sena porcelianinė praustuvė, vieno čiaupo išvis nebuvo, iš kito be perstojo lašėjo vanduo. Kilo noras užsukti čiaupą ir sustabdyti tą nepertraukiamą lašnojimą. Kiek toleliau žibintuvėlis apšvietė medinį stalą su dujine viryklėle, virdulį bei rudą nešvarų arbatinuką. Po stalu, šonu paverstoje apelsinų dėžėje, stovėjo du puodukai mėlynais krašteliais, skardinėlė su užrašu „Cukrus“ ir arba-

tos dėžutė su paveikslėliu, vaizduojančiu karaliaus Jurgio V ir karalienės Marijos karūnavimą.

Tuomet jis išjungė žibintuvėlį. Paskui, įžiebęs vienų vieną spindulį, apsivilko savo ilgąjį neperšlampamą apsiaustą, užsimovė pirštines ir užtraukė jas net ant rankovių. Pagaliau iš kuprinės dugno išsitraukė peilį. Kelius prispaudęs prie smakro susirietė po mediniu prekystaliu, liesais sėdmenimis skaudžiai remdamasis į kietas grindis, peilį, įkištą į makštį, laikė rankoje. Tai atsitiks ne šiąnakt. Tai jis tiksliai žinojo, nors nebūtų galėjęs paaiškinti kodėl. Bet apsivilkęs apsiaustą ir užsimovęs pirštines jautėsi saugus, nepaliks Mončiui pėdsakų, be to, taip, nors ir formaliai, jis jau rengė save užduočiai, ypač jei įvyktų stebuklas ir žudikė sugrįžtų viena. Baltus pirštinėtus delnus suglaudęs priešais save tarytum kunigas, lūkuriavo tamsoje skaičiuodamas iš čiaupo varvančius lašus, uosdamas plastikinio apsiausto šilumą, parduotuvę persmelkusį derlingos dirvos kvapą.

Jos sugrįžo kaip tik prieš vidurnaktį, jis išgirdo užsitrenkiant laukujes duris. Lyg ir girdėjo žemų balsų murmesį bei laiptų girgždesį, bet nebuvo tuo tikras. Paskui jos užlipo į viršų. Namas nebuvo statomas kaip du butai, taigi juos teskyrė sijos ir medinės grindys. Rąstai po jų kojomis garsiai girgždėjo, o kartais medis pokšteldavo kaip šūvis. Skeiso širdis suspurdėdavo ir suakmenėjęs jis įsistebeilydavo į lubas, tarytum tikėdamasis išvysti pro jas įlūžtančią koją. Girdėjo kiekvieną judesį. Atrodė neįmanoma, kad jo buvimas čia, jo kvapas, iškvepiamo oro šiluma nepasiekia jų. Jis netgi ėmė skirti žingsnius: vieni buvo tylesni. Tikriausiai žudikės, nes mergaitė buvo už motiną aukštesnė ir vaikščiojo labiau savimi pasitikėdama. Paskui žingsniai išsiskyrė; dabar juos girdėjo skirtinguose kambariuose. Tyliuosius girdėjo namo priešakyje; taigi žudikės miegamojo langai turėtų žiūrėti į gatvę. Po kokių penkių minučių vėl išgirdo ją pereinant kambarį, dar po kelių minučių tualete sušniokštė nuleidžiamas vanduo, paskui slopiai suburzgė garo katilas. Taigi žudikė buvo vonioje. Tai galėtų būti jo šansas, jei visa kita žlugtų. Bet reikia žinoti, ar ji užsikabina, jei namie tėra tik dar viena moteris,

ar durys į butą vienai kuriai einant į vonią uždaromos, ar lieka atdaros. Gal jos instinktyviai uždarydavo abejas duris. Turėtų išsiaiškinti šiuos faktus, jei pagaliau ryžtųsi žudyti ją vonioje.

Apie pusę pirmos nurimo paskutiniai garsai, bet Skeisas tebetupėjo stuburu jausdamas prekystalio medį. Priemolio ir neseniai suartos dirvos kvapus iš bulvių maišų jautė dar smarkiau. Pagavo save besistengiantį prisiminti panašių kvapų. Bet jam nesisekė. Staiga išvydo save ir Meivis, stovinčius prie raudonos žemės kauburio, Julijos kapo kojūgalyje, rytinių Londono kapinių plynumoje, o mažytis baltas karstelis trūkčiodamas leidosi vis žemyn į tamsą. Tebuvo du gedėtojai – juodu; Meivis reikalavo uždarų laidotuvių. Juodu visada laikėsi vienas kito, kodėl gi dabar turėtų savo skausmą kelti į viešumą? Kodėl dabar turėtų save išstatyti godžioms bei gašlioms kaimynų akims? Jų dvasininkas sirgo, o jaunas jo pavaduotojas avėjo neišblizgintais batais. Jam sakant pamokslą Meivis nenuleido akių nuo tų batų. Vėliau, klausydamasis jos skundų, Skeisas kalbėjo:

– Bet, manau, jis visa atliko tinkamai, kalbėjo labai gražiai.

Atkakliu, nepatenkintu balsu, kuris Skeisui jau buvo pasidaręs toks artimas, Meivis pasakė:

– Geriau būtų nusišveitęs batus.

Skeiso mintys vėl nukrypo į žudikę, miegančią viršuje. Po kelių dienų ji jau bus mirusi. Galbūt mergaitė ir jis pats irgi bus negyvi. Šią akimirką tai jam pasirodė ne per daug svarbu. Taip galėjo atsitikti iš anksto nenumatytomis aplinkybėmis, kurių, išmušus lemtingajai valandai, nepavyks išvengti. Būtų neabejotinai teisinga, jei jie visi trys mirtų drauge: tai viską užbaigtų ir užkirstų kelią visokioms ateityje jo laukiančioms komplikacijoms. Mirties jis bijojo mažiau nei įkalinimo. Tikriausiai dėl to, kad pirmąsyk iš arti pažvelgė į savo paties galimą mirtį, mintys vėl jį nunešė praeitin. Į galvą ateidavo ryškūs padriki vaizdiniai, tarytum kadrai, mirgantys ekrane. Pro atviras duris žiburiuojanti Kalėdų eglutė ant baro; ant tilto polių kyburiuojantys jūrų dumbliai, per potvynį grakščiai judantys jų čiuptuvėliai; smėlio drėgmė užkasant pavogtą piniginę; ponas Miklraitas, pirštais griebiantis šachmatų žirgą ir stumiantis jį

lenta berniuko link; Julija su nauja mergaičių vadovės uniforma; Magentos soduose, vežimėlyje po obelimi, mieganti Julija; vakarinės prancūzų kalbos pamokos vidurinėje mokykloje, kur pirmąsyk sutiko Meivis; ji, žvelgianti į jį nuo lentos. Kodėl juodu pasirinko prancūzų kalbą? Nė vienas iš jų Prancūzijoje nėra buvęs, niekados neturėjo nė tokių norų. Bet tai buvo pradžia. Niekas, kas vėliau jiedviem nutiko, neįtikino jo, jog buvo mylimas; tik tasai pasirinkimo stebuklas ir vienas kito atradimas.

Retkarčiais jis prisnūsdavo, paskui pabudęs pramankštindavo sustingusias kojas. Tik prieš aušrą atsistojo, nusimovė pirštines, nusivilko apsiaustą ir sudėjo visa drauge į kuprinę, taip pat peilį makštyse. Budėjimo naktis baigėsi, aušo kita diena. Šį vakarą negrįš čia, kitą naktį nakvos „Kasablankoje“, kad netrūktų miego, kad būtų žvalus ir budrus. Sugrįš ketvirtadienį ir kitomis naktimis, kol sulauks savojo šanso. Optimizmas atgijo. Žinojo, kad nereikės ilgai laukti.

Be galo atsargiai jis uždarė parduotuvės duris, tuomet nusėlino koridoriumi. Tereikėjo užtrenkti laukujes duris, bet jis nesibaimino, kad lengvas spragtelėjimas prižadins miegančiąsias. Netgi jei žudikė guli nemiegodama arba ką tik prabudo per sapną, vargu ar toks menkas garsas galėtų ją sutrikdyti. Tai buvo senas namas, o seni namai pilni paslaptingų nakties garsų. Kol ji užsidegs šviesą, kol nueis prie lango, jis jau bus dingęs iš akių. Durys užsivėrė ir jis patraukė į Beikerio gatvės stotį ketindamas laukti pirmojo Žiedo linijos traukinio.

7

Rugsėjo dvidešimt pirmąją, vėlyvą ketvirtadienio popietę, Filipa sėdėjo pintoje kėdėje prie atviro lango. Su motina ką tik buvo grįžusios iš Bromptono koplytėlės, kur apžiūrėjo Mazuolio marmuro skulptūrų kolekcijas, ir turėjo laisvą valandą iki darbo pradžios. Motina pasišovė išvirti arbatos. Iš virtuvės girdėjosi nedidelis triukšmelis, lyg paslaptingų naminių gyvūnėlių krebždėjimas, švelnus skimbčiojimas, reti žingsniai. Tie garsai aidėjo ypač mielai. Durys į motinos kambarį buvo praviros, bet ketvirtadienis ėjo į pabaigą, gatvėje jau nieko nebuvo girdėti. Pro jos pačios langą vidun patekdavo tik tokie tolimi garsai, kad atrodė panašūs į džiaugsmingus šūksnius, ataidinčius iš kito pasaulio. Diena buvo karšta ir tvanki, grasinusi griausmais, bet prieš pusvalandį dangus nusigiedrijo, pripildydamas kambarį švelnios prietemos.

Filipa sėdėjo nurimusi ir nutilusi, apimta keisto, virpulį keliančio malonumo. Visi daiktai kambaryje, netgi oras spinduliavo džiaugsmu. Ji įsižiūrėjo į snaputį ant palangės. Kodėl niekad anksčiau nebuvo pastebėjusi nepaprasto jo grožio? Šimtąsyk ji matė snapučius, neskoningai pasodintus miesto parkuose, sukrautus ant politikų pakylų, šimtąsyk regėjo šias naudingas kambarines gėles

namie, nes jos vešėdavo ir taip menkai prižiūrimos. Betgi šis augalas – tikras grožio stebuklas. Kiekvienas žiedelis raitėsi kaip miniatiūrinis rožės pumpuras ant savo gležno pūkuoto stiebelio. Žiedai buvo pasisukę į šviesą nepastebimai, bet lygiai taip pat neišvengiamai, kaip neišvengiamas buvo ir jos pačios kvėpavimas. Aiškaus, kone perregimo rausvumo žiedlapiai su geltonais ruoželiais, vėduoklės formos lapai, – kokių painių gyslelių jie buvo išraizgyti, kokio įvairaus žalumo, kiekvienas vis kitokio atspalvio. Prisiminė iš seno taip gerai žinomus, bet dabar naujai skambančius Viljamo Bleiko žodžius: „Visa, kas gyva, – šventa. Gyvybė gėrisi pati savimi". Netgi josios kraujo tekėjimas, kurį jautė kaip švelnią, beveik kontroliuojamą tėkmę, nebuvo tik varginantis ir nemalonus mėnesinis kūno atliekų pašalinimas. Nieko čia nebuvo nereikalingo. Kiekviena gyvybė buvo dalis visumos. Kvėpuoti jau reiškė gėrėtis. Norėjo mokėti melstis, norėjo, kad būtų kam pasakyti: „Ačiū už šią džiaugsmo akimirką. Padėk man jai suteikti laimės". Prisiminė kitus žodžius, girdėtus, bet nežinia iš kur atklydusius: „Kuriame gyvename ir turime savo būtį".

Motina kvietė iš priešakinio kambario. Kvepėjo ką tik supjaustyta citrina ir ką tik užplikyta kiniška arbata; arbatinukas, jųdviejų pamėgti Vorčesterio ir Stafordšyro puodeliai, *papier maché* padėkliukas ant miegamojo stalelio. Motina šypsodamasi ištiesė jai ryšulėlį:

– Čia tau.

Filipa išvyniojo šviesiai rudų ir gelsvų atspalvių megztinį su dviem obuolio žalumo ovalais dešinėje krūtinės pusėje ir nugaroje. Megztinis buvo sukombinuotas iš įvairių raštų, ypač tarp tų ovalų; subtilus spalvų derinys, nors ir visiškai paprastas, buvo toks savitas, kad Filipa, maudamasi jį per galvą, šūkčiojo iš malonumo:

– Jis puikus! Nuostabus! Tu geniali, bet kada spėjai jį numegzti?

– Savo kambaryje, vėlyvomis naktimis. Nenorėjau, kad jį pamatytum nebaigtą. Jis visai paprastas, tikrai. Rankovės – tik du pailgi gabalai, prikabinti prie nukarusių pečių. Dabar, žinoma, per šilta juo vilkėti, bet rudenį Kembridže jis tau pravers.

– Jau dabar juo džiaugiuosi. Visada džiaugsiuosi. Jis toks gražus. Visi stebėsis, kur galėjau tokį nusipirkti. Mielai atsakysiu, kad jį man numezgė mama.

Jiedvi žvelgė viena į kitą, du iš džiaugsmo pasikeitę veidai. „Mielai atsakysiu, kad jį man numezgė mama“. Šiuos žodžius ji ištarė spontaniškai, nesidrovėdama. Nepamena, kad kada nors per visą savo sąmoningą, išgalvotą gyvenimą būtų galėjusi taip paprastai, iš širdies kalbėti. Papurtė ištrauktus iš po apykaklės plaukus. Plačiai išskėtusi rankas patenkinta sukiojosi. Ovaliame veidrodyje, kurį buvo pakabinusi tarp langų, matė besisukiojantį savo atvaizdą, auksiniais, gelsvais, rudais ir žaliais atspalviais mirguliuojantį, o už jos paraudusi stovi motina, švytinčiomis akimis, gyva.

Jųdviejų džiaugsmą nutraukė aštrus ir valdingas durų skambutis. Filipa liovėsi sukiotis ir jiedvi nustebusios ir sunerimusios sužiuro viena į kitą. Po bandomojo laikotarpio prižiūrėtojo niekas joms į duris neskambino. Motina tarė:

– Tikriausiai Džordžas ką užmiršo ir nepasiėmė raktų.

Filipa nuėjo prie durų tepasakiusi:

– Lik čia. Aš nueisiu.

Belipant skambutis dar sykį sudžeržgė. Šįsyk Filipa jau žinojo, kad jis skelbia nelaimę. Ji atidarė duris.

– Panelė Palfri? Aš Teris Briuveris.

Balsas buvo atsargus, kone atsiprašantis. Jis ištiesė kortelę, ištrauktą jai dar leidžiantis laiptais. Ji nė nežvilgtelėjo. Policininkai taip pat turi korteles. Ši kortelė tiko bet kuriam atvejui. Tai galėjo būti įgaliojimas, valdininko pažymėjimas, asmens liudijimas, vairuotojo pažymėjimas, nemokamas bilietas. Ji skelbė: „Įsileiskite mane. Aš egzistuoju. Esu įgaliotas, nepavojingas, gerbtinas“. Filipai nereikėjo kortelės, kad sužinotų, kokiu reikalu jis čia atėjo. Ji žvelgė jam į akis.

– Ko jums reikia?

Jis buvo labai jaunas, neką vyresnis už ją pačią, su žemai ant kaktos užkritusia garbana, širdies formos veidu, švariai nugremžtu smakru, atsikišusiais skruostikauliais ir švelnia drėgna burna. Akys

buvo didelės ir šviesios, rudos su žaliais ruoželiais. Filipa žiūrėjo tiesiai į jas.

– Norėčiau su jumis šnektelėti. Esu neetatinis žurnalistas, apybraižininkas. Turiu parašyti straipsnį *Clarion* laikraščiui apie paleistuosius ir jų prisitaikymą gyventi laisvėje. Nieko sensacingo. Žinote *Clarion*. Jis liguistai nesivaiko sensacijų. Mane atvedė tik žmogiškas susidomėjimas, kaip sužinojote, kas buvo jūsų motina, ką reiškia po šitiek metų vėl gyventi drauge, kaip ji išgyveno kalėjimo metus. Norėčiau jūsų abiejų interviu. Žinoma, vardus pakeisime. Neminėsiu Dakton.

Kadangi koją jis jau buvo pastatęs tarpduryje, buvo beviltiška bandyti tiesiai prieš nosį užtrenkti duris. Ji tarė:

– Nežinau, apie ką čia kalbate ir nenoriu jūsų matyti.

– O, bet nemanau, kad turite iš ko rinktis, tiesa? Geriau jau aš nei tuzinas kitų. Vienas interviu, ir paliksiu jus ramybėje. Nespausdinsiu nei adreso, nei vardų. Kiti gali būti ne tokie sukalbami. Turbūt nereikia net aiškinti.

Jis melavo, kad rašo apybraižas. Filipa net abejojo, ar jis yra reporteris. Panašu, kad jaunuolis tebuvo praktikantas ir laikraštyje *Clarion* turėjo šiokio tokio darbelio, o čia užuodė pirmą rimtą progą. Bet kažkas turėjo jam papasakoti, o tai tegalėjo būti vienintelis asmuo. Filipa paklausė:

– Kaip mus radote?

– Turiu draugų.

– Ypač vieną draugą, Gabrielį Lomą?

Vaikinas neatsakė, bet Filipa iššyk suprato spėjusi teisingai. Jo veido raumenys buvo pernelyg paslankūs apsimetinėti. Greičiausiai Gabrielis skambino į Kaldekoto terasą ir, aišku, pasirinko laiką, kai namie tebuvo Hilda. Morisas būtų užuodęs grėsmę ir nutraukęs pokalbį, bet Hildai, kvailutei naivuolei Hildai, buvo iš anksto lemta tapti auka. Įdomu, kokią apgaulę pasitelkęs Gabrielis sugebėjo ištraukti iš jos tiesą ir kiek jis sužinojo. Turbūt primelavo apie susitikimą, negalėjo susilaikyti nemelavęs, net jei to ir nereikėjo. Paskui Gabrielis kiek patyrinėjo. Juk jis turėjo studijuoti istoriją

Kembridže ir išmoko pedantiškai remtis faktais. Šis atvejis nė nebuvo labai sunkus. Ne tiek jau daug nusikaltimų, už kuriuos moteris kalėjime praleistų kone dešimtį metų. Tereikėjo pastudijuoti 1968–1969 metų laikraščių iškarpas. Keista, kad ištisą savaitę aiškinosi, kas buvo jos mama. Bet gal jo galvoje kilo ir didesnių užmačių? Gal ši mažutė išdavystė dar ne pati didžiausia?

Stebėdama grobuonišką, pataikaujamą Briuverio šypseną Filipa jau žinojo, kodėl Gabrielis jį pasirinko. Veido keistumas visada jį traukė. Dėl ko gi dar jis nedavė jai ramybės? Žmones jis rinkosi kaip retenybes iš senų daiktų šlamšto, išdėlioto ant gatvės prekystalio. Vakarėliuose Filipa stebėdavosi, kaip greitai Lomą pakerėdavo netikėtas sąmojo blyksnis, apšviestas skruostas, išdidžiai atmesta galva. Bet žmonių jis galėjo taip pat lengvai atsikratyti kaip per apsirikimą įsigyto šlamšto. Vaikino veidas jį suintrigavo. Niūrus žvilgsnis, lyg ištvirkęs ir pavojingas, tariamas pažeidžiamumas. Vaikinas dėjosi esąs nekenksmingas, bet Filipa tiesiog užuodė jo jaudulį. Apsirengęs buvo pernelyg rūpestingai, bet drabužiai nelabai derėjo. Tai turbūt buvo jo geriausias kostiumas, kuriuo vilkėdavo per vestuves, imdamas interviu, bandydamas suvedžioti, šantažuodamas. Jis buvo kiek per gerai pasiūtas, per plačiais atvartais, daugiau sintetinis nei vilnonis, jau susiraukšlėjęs. Keista, kad Gabrielis nepasirūpino vaikino drabužiais. Tačiau jis laikėsi puikiai, šis mažas savimi patenkintas pederastas su apsimestine pataikūno šypsena.

– Geriau jau mane įsileistumėte ir visa baigtume. Antraip aš vėl sugrįšiu. Beje, nenorėčiau diskutuoti tarpduryje. Nenorėčiau ir šūkauti. Juk mus gali kas išgirsti. Tikiuosi, kaimynai tavo motiną vadina Palfri. Gal verčiau taip tegu ir lieka.

Laiptų viršuje pasirodė motina. Ji sušnabždėjo:

– Įleisk jį.

Filipa pasitraukė į šoną ir vaikinas smuko vidun. Motina stovėjo prie atdarų buto durų, o vaikinas taip pasitikėdamas savimi įžingsniavo į priešakinį kambarį, tarytum jau būtų čia kada buvęs. Moterys sekė paskui ir sustojo tarpduryje žvelgdamos į jį. Kaip nekan-

triai jis užšuoliavo siaurais palaikiais laipteliais! Dabar jis atvirai tyrinėjo kambarį tarytum koks kreditorius, skvarbiu žvilgsniu vertindamas kiekvieną daiktą, kol galiausiai įsižiūrėjo į Henrį Voltoną. Paveikslas, kuris net Filipai pasirodė bekabąs ne vietoje, akimirksnį sutrikdė vaikiną.

Filipą staiga užtvindė pykčio banga. Šlykštu, kad šis niekšelis čia atsidūrė. Pagauta įniršio, ji veikė neatsilikdama nuo savo minčių.

– Palūkėk, – tepratarė. – Palūkėk.

Nubėgusi į virtuvę iš spintelės po kriaukle Filipa išsitraukė įrankių dėžę. Nutvėrusi patį didžiausią ir stipriausią kirstuką perėjo kambarį, vos teužmetusi akį į ištįsusį ir sukvailėjusį iš nuostabos Briuverio veidą, ir išėjo užtrenkdama paskui save duris. Įspraudusi kirstuką į siaurą tarpą tarp durų ir staktos įniko lupti spyną. Neturėjo kada susimąstyti, kas vyksta buto viduje; visos jos jėgos, visos mintys buvo sutelktos į rankas. Užraktas nelūžo. Jis buvo taip įstatytas, kad atlaikytų tokius šiurkščius išpuolius. Deja, durys pasirodė silpnesnės. Jos čia stovėjo jau daugiau nei aštuoniasdešimt metų. Filipa darbavosi iš paskutiniųjų ir pagaliau išgirdo girgždesį, išvydo pirmąsias atplaišas. Po kokių dviejų minučių, paskutinį sykį sudejavusios, durys išlūžo. Uždususi, su kirstuku rankoje ji atsidūrė priešakiniame kambaryje. Prašneko jau visiškai ramiu balsu:

– Gerai. Dabar nešdinkis. Jei parašysi bent žodį, pasiskųsiu ir tavo laikraščiui, ir Spaudos tarybai, kad įsilaužei, sugadinai duris ir grasinai apskelbti visiems kaimynams, kas esame, kad tik papasakotume tau išskirtinę istorijėlę.

Teris Briuveris, stebeilydamasis į kirstuką, atsirėmė į sieną. Kimiu, drebančiu balsu jis sušnabždėjo:

– Tu pakvaišusi kalė! Kas tavimi patikės?

– Daugiau žmonių, nei patikėtų tavimi. Pabandyk rizikuoti. Atmink, esu labai padori. O tu? Manai, kad geras laikraštis norėtų tokio viešumo? Galbūt mano mama ir neverta gailesčio, bet ne aš. Esu pareiginga duktė, savo ateitimi rizikuojanti, kad tik jai padėčiau. Užpakalinėje kišenėje turiu Kembridžo pažymėjimą. „Ji ma-

no motina“, – sako Meri Dakton dukra. Štai tas emocinis mėšlas, kuris būtų tave patenkinęs, argi ne? Aš turiu teisę reikalauti pasigailėjimo. Negi tu iš tikrųjų galvoji, jog kas nors patikės, kad pati išlaužiau tas duris?

– Bet tai ne mano kirtiklis. Kodėl turėjau ateiti čia su kirtikliu?

– Išties kodėl? Manau, tik tam, kad priverstum atidaryti duris. Tai pats paprasčiausias kirtiklis. Kaip matai, naujas. Jokių ypatingų žymių. Jei gali, įrodyk, kad jis ne tavo. Ir prisimink – mes dvi, tu vienas. Atrodo, žinai, kas yra mano motina, ką ji padarė. Gal manai, kad melas įstrigs jai gerklėje? Ne, jei tik to reikės tavo karjerai baigti, tikrai neįstrigs.

Su tam tikra nuostaba jis pratarė:

– Dieve, tikiu, kad tu tai padarysi!

– Esu jos dukra. Jei tavęs neįtikinau, pamatysi, ar ilgai leisiu tam tęstis.

Neliko jokių abejonių – vaikiną apėmė siaubas. Filipa galėjo jį užuosti, gaižų tarytum vėmalai. Briuveris traukėsi atatupstas durų link, kai ji pradėjo artintis su kirtikliu, nukreiptu jam į gerklę. Paskui jiedvi išgirdo tik skubrių žingsnių dundesį laiptinėje.

Filipos motina slinko pasieniu, ištiestomis rankomis čiuopdama sieną tarytum akla. Filipa palydėjo ją iki lovos. Jiedvi atsisėdo ir susiglaudė pečiais.

– Tu jį išgąsdinai, – sušnabždėjo motina.

– Tikra tiesa, argi ne? Jis nieko neparašys, o jie nieko neišspausdins. Bent jau ne dabar. Netgi jei jis papasakotų, pirmiausia jie pasitartų su savo advokatais.

– Ar mes negalėtume kur išvažiuoti? Neilgam, gal kelioms dienoms, kad jis pagalvotų, jog ir mes išsigandom. Galėtume išvykti į Ventnorą Vaito saloje. Būdama devynerių lankiau ten tikybos pamokas sekmadieniais. Ten tėra uolos ir smėlis, ir spalvingi Viktorijos laikų nameliai. Jei jis pagalvos, kad mes išvykom, daugiau negrįš.

– Jis negrįš. Neišdrįs. Žinojo, kad neapsimetu. *Clarion* visų mažiausiai būtų norėjęs spausdinti tą sentimentalų šlamštą, kurį jis

turėjo galvoje. Net jei išspausdintų pačią istoriją, nesietų jos su mumis ir tikrai nerašytų adreso. Jie privalo išsaugoti savo sąžinę. Taigi jiems nėra reikalo tave medžioti. Pagaliau nuteistieji kalėti iki gyvos galvos ir išleisti į laisvę yra, jų manymu, ypač globojama žmonių padermė.

Filipa nustebo, kad motina buvo taip sukrėsta. Tik išėjusi iš kalėjimo ji atrodė tokia stipri. Bet galbūt tada jai nedaug kas terūpėjo. Galbūt tik anąsyk, prietemoje stovėdama ant kanalo kranto ir stebėdama, kaip palaikis lagaminas lėtai nyksta iš akių, ji atsivėrė gyvenimo skausmui. Filipa pasislinko arčiau ir ranka apglėbė drebančius pečius. Skruostu prisiglaudė prie atšalusio motinos skruosto. Pabučiavo. Tai buvo taip lengva, taip gražiai paprasta. Kodėl jai prireikė tiek daug laiko įsisąmoninti, kad nėra ko bijoti meilės?

– Viskas bus gerai, – tarė Filipa. – Neatsitiks nieko baisaus. Esame kartu ir niekas negalės mūsų įskaudinti.

– Bet įsivaizduok, kad jis nueis į kitą laikraštį.

– Jis to nepadarys, jei jau dirba laikraštyje *Clarion.* Arba sugadintų savo karjerą. Tau tereikės patvirtinti tai, ką sakysiu. Net jei atrodytum išsigandusi – tiek to, tai natūralu. Tereikia mokėti meluoti.

– Nemanau, kad daug esu šioje srityje pasiekusi.

– Nesuprantu, kodėl tave tai jaudina. Tiesa ne visada padeda. Betgi tau nė nereikės meluoti. Sakau, jis nebegrįš.

– Durys. Kaip dabar jas užrakinsim?

– Rytoj nupirksiu skląstį. Užsisklęsime juo naktį, kol rasim tinkamą spyną. Betgi tai nesvarbu, tai turėtų mudviem mažiausiai rūpėti. Jis nesugrįš, o namie nėra nieko vertingo, ką galima būtų pavogti, išskyrus paveikslą. Profesionalūs vagys nesidomi tokiomis vietomis. Profesionalas neimtų Henrio Voltono. Kartą buvome apiplėšti Kaldekoto terasoje. Jie tepasiglemžė smulkias brangenybes. Čia nėra nieko, į ką kas nors gvieštųsi.

Filipa stebėjo viena kitą gniaužančias motinos rankas. Matė tarytum savo pačios pirštus, ilgus, kaulėtus, su siaurais stipriais nagais, bet... motinos. Grąžomos rankos. To įspūdžio neįmanoma aprašyti

banaliais, nuvalkiotais žodžiais; to judesio, ritmiško delnų suspaudimo, nė negalėjai gręžymu pavadinti. Rankos tarsi guodė viena kitą. O ji pati stebeilijosi priešais, greičiausiai nė nejausdama, kad tai daro. Galbūt ji prisiminė jūros nuskalauto akmens, gulinčio tarp delnų, glotnumą, galbūt atminty regėjo nurimusią begalinę jūrą, purslotas bangas, ištykštančias palei nuogas kojas. Paskui jos akys vėl atsimerkė dabarčiai. Ji paklausė:

– Kaip jis sužinojo?

– Jam pasakė Gabrielis Lomas. Gabrielis uoste užuodžia skandalus, paslaptis, baimę; šito talento iš jo neatimsi. Jis neatsispyrė neišpasakojęs. Galiu tai suprasti. Jam tai nebuvo pernelyg svarbu. Kaip man nėščia žmona. Galų gale visi tik apie save galvoja.

– Kokia nėščia žmona?

– Tu nepažįsti. Aš ją įskaudinau. Jai buvo reikalingas šis butas.

– Keista, kad jis Gabrielio Lomo draugas. Klasių skirtumai...

– O, Gabrielio esybė panaši į šešiakampį. Tereikia priglusti prie vienos kraštinės, kad pajustum artumo iliuziją. Užmiršk jį. Gal ir nebloga mintis trumpam išvykti iš Londono. Ventnoras puiki vieta, kaip ir bet kuri kita, bet nesitikėk jį rasti nepasikeitusį. Nė viena vieta ilgai tokia pat neišlieka. Beje, mums reikės pinigų. Šiek tiek pasilikau banke, bet nuomos laikui pasibaigus mums jų prireiks. Nebus lengva susirasti darbą saloje, bent jau ne dabar, baigiantis sezonui.

Motina žvelgė į ją maldaujančio vaiko akimis.

– Esu tikra, kad ir tau patiks. Betgi mums nereikės ten ilgai būti.

Filipa pratarė:

– Žinai, kad gali pasikeisti vardą. Tai palengvintų padėtį.

Motina papurtė galvą.

– Ne, negalėčiau to padaryti. Tai reikštų pralaimėjimą. Privalau žinoti, kas esu.

Filipa pakilo nuo lovos:

– Išvyksime rytoj, kai tik sutaisysime duris ir parinksiu naują spyną. Bet pirmiausia turiu nueiti į Kaldekoto terasą. Užtruksiu ne ilgiau nei valandą. Ar gerai jautiesi?

Motina linktelėjo. Ji net pasistengė nusišypsoti:

– Gailiuosi, kad elgiausi taip kvailai. Nesirūpink. Man nieko neatsitiks.

Persimetusi rankinės diržą per petį, Filipa pasuko prie durų. Staiga motina ją pašaukė:

– Rouze! Neturėtum imti to, kas ne tavo.

– Nesirūpink, – atsakė ši. – Neimsiu nieko, ko jie nėra mums skolingi.

8

Ketino paimti sidabrinius arbatos šaukštelius. Jie buvo nedideli, lengvi, o sidabro kaina pakilo. Moriso kolekcijoje jų buvo daugiau nei šimtas. Gal pusė gulėjo sieniniame jo miegamojo seife, o kiti buvo išdėlioti parodai aštuonioliktojo amžiaus įstiklintoje palisandro spintelėje. Ją paprastai rakindavo, raktai buvo laikomi seife, bet Filipa žinojo dvi kombinacijas. Kartais Morisas atnaujindavo ekspoziciją, bet išdėliotais ant purpurinio aksomo šaukšteliais retai grožėjosi. Būdama mažesnė, Filipa mielai padėdavo Morisui juos dėlioti, jai patiko glotnūs šaukštelių išlinkimai, patiko jų pusiausvyra tarp pirštų. Morisas išmokė Filipą nustatyti jų vertę: išėmęs šaukštelį iš dėžutės prašydavo atspėti metus ir sidabrakalio pavardę. Taip, tai teisinga, kad ji pasiims šaukštelius. Ir tai nebus sunku. Jei Morisas nepakeitė seifo kombinacijų, – o greičiausiai taip ir yra, – net nereikės sulaužyti užrakto. Spintelė buvo graži. Gadintų ją tik būtinybės spiriama. Niekada anksčiau neplanavo įsilaužti. Pasiims tiek šaukštelių, kad pardavusios juos galėtų su motina pragyventi nedirbdamos kokį mėnesį. Morisas supras, kad tai ji pasiėmė šaukštelius, ir vieną dieną ji jam paaiškins kodėl. Filipa žinojo, kurie rečiausi ir dėl to vertingiausi. Net ir visai paprasti sidabriniai

šaukšteliai Bažnyčios gatvės turguje kainavo apie trisdešimt svarų. Tereikėtų dvidešimties geriausiųjų jų problemoms išspręsti. Nebus sunku juos po vieną parduoti tinkamose parduotuvėse. Žinoma, negaus tiek, kiek jie iš tikrųjų verti, bet gaus pakankamai.

Kadangi Filipa skubėjo kuo greičiausiai visa atlikusi grįžti pas motiną, ryžosi tokiai prabangai kaip taksi, į kurį įsėdo Merilbouno stotyje. Taksi ji paleido dar prieš Kaldekoto terasą, bet jau jam nuvažiuojant suprato, kad šis instinktyvus atsargumas yra kvailas ir nereikalingas. Pusrūsio virtuvė buvo tamsi, kaip ir tikėjosi. Ketvirtadieniais Hilda būdavo teisme. Bet atrakinusi duris Filipa nepaprastai tyliai jas paskui save uždarė, tarytum bijodama švara kvepiančiame prieškambaryje pažadinti aidą: dabar ji čia buvo svetima ir, atrodo, namas tai žinojo. Tuomet ji tyliai užbėgo laiptais į viršų. Nuspaudusi miegamojo durų rankeną, instinktyviai pajuto esanti name ne viena. Apmirusi sustojo tarpduryje.

Juodu buvo lovoje, Morisas ir mergaitė, sustingę pusiau gulėdami, išsigandę jos žingsnių aido. Jau buvo pasimylėję. Tai galima buvo suprasti iš suglamžytos paklodės, ištiesto rankšluosčio, be to, Filipa neklysdama užuodė besisklaidantį sekso kvapą. Morisas mūvėjo trumpikėmis, mergaitė buvo nuoga. Ji nerangiai išsirito iš lovos ir sukukčiojusi nuo kėdės ėmė rinkti drabužius. Filipa stovėjo tarpduryje sutrikdyta nesigėdinčio, ironiško Moriso žvilgsnio, tuo tarpu mergaitė, visa raudona iš gėdos, pažeminta, stengdamasi prisidengti sijonu ir graibydama palovy batus, negražiai atkišo užpakalį. Filipa žinojo, kad jau buvo ją sutikusi, bet kurį laiką neįstengė prisiminti kur ir kada. Atmintį trikdė atgrasus mergaitės nuogumas. Paradoksalu, kad jis ir atskleidė, ir žemino asmenybę. Filipa atidžiai įsižiūrėjo į mergaitės veidą ir prisiminė. Ji buvo Moriso studentė. Tuoj pat prisiminė ir vardą. Šeila. Šeila Mening. Prieš aštuoniolika mėnesių ji čia pietavo; tą vakarą buvo pakviestas ir Gabrielis. Ji nebuvo maloni viešnia, be perstojo nervingai ir piktai plepėjo, ir remdamasi paskutinėmis Moriso paskaitomis juos visus vertino pagal nesuderinamumo teoriją. Gabrielis įsipainiojo su ja į ginčus, bet, susilaikydamas nuo pagundos pademonstruoti sąmojį ar sar-

kazmą, nuo marksizmo dogmų pokalbį bandė nukreipti į tokias neutralias temas kaip valgis ar atostogos. Filipos nuomone, jis tai darė ne iš gerumo. Kaip ir daugelis vyrų, gerumą jis tausodavo toms sėkmės lydimoms gražuolėms, kurios jo ir taip gaudavo iš aplinkos pakankamai. Arba jis norėjo su ja bjauriai pasielgti, arba pakluso dar vaikystėje įgytoms manieroms, kurios iš svečio reikalavo gelbėti kad ir labiausiai nevykusį vakarėlį nuo socialinių nemalonumų. Mergaitė, kas jau ir tada buvo skaudžiai akivaizdu, mylėjo Morisą. Ar jai išties prireikė aštuoniolikos mėnesių įsirangyti į jo lovą?

Praleisdama mergaitę Filipa pasitraukė į šoną. Drabužius ši buvo susiglemžusi prie krūtinės. Susidūrusi su niekinamu Filipos žvilgsniu ji išmetė batus; dar labiau išraudusi pasilenkė prie jų, bet tuomet iš rankų išleido drabužių gniutulą. Filipos akims atsidengė tvirtas kūnas su keistai neproporcingu plonu kaklu ir siauru veidu. Jos krūtys buvo tokios didelės kaip maitinančios motinos, su speneliais, stirksančiais kaip miniatiūriniai rudi tešmenys. Kaip jis ryžosi paimti šiuos spenius į burną? Filipa su pasitenkinimu pagalvojo apie savo aukštą krūtinę, švelnius, vos išsišovusius spenelius. Ji džiaugėsi savo kūnu net dabar, nelaukusi ir nesitikėjusi džiaugsmo.

Įėjusi į kambarį Filipa uždarė duris ir tarė:

– Maniau, kad turi daugiau išdidumo, bet atsivesti ją čia ir dulkintis savo paties lovoje...

– Kieno gi lova, tavo manymu, tiktų labiau? Nebūk tokia nuspėjama, Filipa. Ar privalai elgtis kaip antrarūšės muilo operos veikėja?

– Betgi padėtis labai panaši. Nuvalkiota. Banali. – Kaip ir šis pokalbis, mintyse pridūrė. Jis, kaip ir visa, ką jie kada nors vienas kitam pasakė, buvo dirbtinis.

Atsisėdęs ant lovos jis bandė užsirišti kaklaraištį. Filipa nustebo, kad jis nepuolė pirmiausia mautis kelnių. Būti be kelnių reiškė būti pažeidžiamam ir juokingam, tai reiškė būti miegamojo farso pajuokos objektu. Jo apatinukės buvo labai trumpos, baltos, su smulkiais mėlynais dryželiais. Filipa gana dažnai matydavo Hildą jas traukiant iš skalbimo mašinos drauge su kitais susiraizgiu-

siais vyriškais skalbiniais. Jis buvo įnoringas. Visa būdavo švaru kasdien. Jis tarė:

– Tai galbūt atrodo juokinga ir banalu, bet ar tau neatėjo į galvą, kad ji man gali patikti, gal net myliu ją?

– Ne. Tu toks kaip aš. Mudu neįsimylime.

Kartą ji jau buvo išsigandusi, kad niekada to neišmoks, bet dabar visa pasikeitė. Ji stebėjo jį besirengiantį. Kiek laiko visa tai tęsiasi? Savaites, mėnesius, metus? Gal visa prasidėjo nuo Hildos paskyrimo į teismą? Tai turėjo būti ideali proga – tris mėnesius tą pačią savaitės dieną visiškai tušti namai. Kiek mergaičių? Po vieną kiekvienais mokslo metais? Turbūt jie vengdavo važiuoti drauge, bet tatai neturėjo būti sunku. Jis, matyt, grįždavo pro užpakalines duris iš sodo, tuomet, jai paskambinus, atidarydavo pagrindines duris. Popietėmis gatvė itin tyli, bet jei kas ir būtų ją pamatęs, nenustebtų. Galų gale jis buvo dėstytojas ir privalėjo rūpintis studentais. Filipa paklausė:

– Kur ji dabar?

– Net neįsivaizduoju. Manau, vonioje.

– Kad tik ji ten nenusiskandintų. Tuomet tau reikėtų aiškintis.

– Nemanau, kad ji būtų linkusi į savižudybę. Tiesa, ji gal kiek per audringų emocijų, bet ne savižudė. Betgi nueik ir susirask ją, jei rūpiniesi.

– Tu už ją atsakai, ne aš. Ji gana nevykusi, ar ne? Nemaniau, kad tai tavo tipas. Ar tai tikrai geriausia, ką galėjai rasti?

– Nenuvertink jos.

– Sunkoka, jei spręsime iš jos kalbų per anuos pietus. Ji tokias kvailystes tauškė apie nuosavybę ir vagystę. Antrarūšis žargonas ir trečiarūšės idėjos. Pavargau belaukdama, kol pasakys kokią originalesnę ar šmaikštesnę pastabą. Nenuostabu, kad tau kilo noras ją išdulkinti. Niekas negalėtų taip varginti, kaip jos kalbos.

Morisas buvo baigęs rengtis, ketino vilktis švarką ir rūpestingai nuo stalelio rankiojo visokius daiktus ir dėjosi į kišenes. Jis tarė:

– Gana keista, kad kaip tik tą vakarą mudu tapome meilužiais. Man jos pagailo. Man tai visada kelia pavojų.

– Ar ne dėl to ir Hildą vedei?

Vos ištarusi šiuos žodžius Filipa ėmė gailėtis. Bet jis tepasakė:

– Ne, ją vedžiau, nes ji pagailėjo manęs.

Filipa laukė paaiškinimo, bet jis daugiau nieko nepasakė. Ir staiga ji prisiminė Orlandą. Niekada neminėjo Morisui jo vardo, bet dabar buvo kupina švelnumo, kurį privalėjo išreikšti. Ji tarė:

– Buvau užmiršusi Orlandą. Visada pamirštu. Gal todėl, kad niekad apie jį nepasakojai, nerodei nuotraukų. O aš niekad nesakiau tau, kad man gaila, jog jis mirė. Iki dabar net nebuvau tikra, kad man gaila. Jei jis nebūtų miręs, ir manęs čia nebūtų. Niekad jo nepažinojau, jei kas nors išvis gali pažinti vaiką. Bet tu jį praradai visiškai, o mano motinai niekad rimtai nė nebuvo iškilusi tokia grėsmė. Pagaliau ji žinojo, kad aš kažkur esu gyva.

Morisas nieko neatsakė, bet jo rankos nustojo kimšti daiktus į kišenes. Filipa žiūrėjo į jo veidą. Akimirką jis taip ištuštėjo kaip išsieikvojusio aktoriaus atokvėpio valandėlę, visos emocijos, net bruožai išsilygino. Paskui skausmas, išsižadėjimas ir žlugdantis pralaimėjimo įsisąmoninimas šmėstelėjo jo veide taip greitai, kad Filipa vos spėjo pamatyti. Kartą jau buvo mačiusi tokį žvilgsnį. Atmintyje kaip gyvas iškilo paveikslas, nutapytas kraujo spalva. Žviegiančios padangos, trenksmas, panašus į sprogimą. Jaunas motociklininkas be šalmo, gulintis Oksfordo ir Čering Kroso gatvių sankryžoje. Ore besisukantis motociklo ratas. Sekundę tvyrojo visiška tyla, niekas net nekvėpavo. Paskui balsų, šūksnių proveržis. Moteris į kiaulės taukinę panašiu veidu, nertinis, aptempęs jos krūtų pagalves, pykčio ir skausmo kupinas klyksmas:

– Jis per greit važiavo! Po perkūnais, kaip greit jis lėkė! O Dieve, kad kur prasmegtų tos mašinos!

Jis čia gulėjo, mirštantis visų akivaizdoje, ir tie keiksmai buvo paskutiniai žodžiai, jo girdėti šioje žemėje. Nejučia ji žengė vaikino link, jųdviejų akys susitiko. Jo akyse ji ir pamatė tą žvilgsnį, žudantį susitaikymą su tikrove. Tuoj po įvykio Filipa nuskubėjo namo, kad visa užrašytų, pratintųsi prisiminti skausmą. Parašė ir suplėšė. Visada plėšo tokius savo bandymus. Jos gyvenimas ir taip gana su-

jauktas, tarp tikrovės ir vaizduotės – pernelyg gili praraja. Nenorėjo dabar to žvilgsnio prisiminti. Ši akimirka – jos mažytis triumfas, laikas planuoti ir veikti. Nederėjo dabar galvoti apie mirtį.

Juodu drauge pajuto įėjusią Šeilą Mening. Ji buvo apsirengusi, rankoje laikė švarką ir sunkią, iš mados išėjusią rankinę. Ignoruodama Filipą ji prabilo tiesiai Morisui:

– Žadėjai, kad būsiu saugi. Sakei, namie nieko nebus.

Iš paskutiniųjų stengėsi išlaikyti orumą, bet balse nuskambėjo ir klausimas, ir priekaištas. Buvo panaši į Hildą, kai Morisas pavėluodavo grįžti vakarienės. Vargu ar Morisui patiko tas aikštingas jo kaltės priminimas. Tebuvo vienas būdas sėkmingai išgyventi šią *débâcle**, su humoru ir *panache***, bet tokiais dalykais ši mergaitė nebuvo ginkluota. Ką ji bebūtų sakiusi, visa tereiškė pabaigą. Ji buvo tokia pažeidžiama kaip vaikas, sugautas pirmąsyk eksperimentuojantis su savo kūnu. Šį kambarį, šį momentą, o labiausiai šį vyrą ji tegalės prisiminti kaip pažeminimą. Filipa suprato, kad ji, ramiai sėdėdama prie Moriso ir turėdama jį kur kas patikimiau, prisideda prie to pažeminimo.

– Atsiprašau. Aš netyčia, – tarė ji.

Netgi jai pačiai šie žodžiai nuskambėjo nenuoširdžiai. Būtų niekinusi kiekvieną, ja patikėjusį, bet mergaitė ir nepatikėjo.

– Tai nesvarbu. Padarei, ką norėjai.

Mergaitė nusisuko, atrodė, tuoj pravirks. Morisas pakilo nuo lovos ir priėjo prie jos. Apkabinęs ją per pečius prabilo švelniu balsu:

– Įsivaizduoju, kaip tau tai siaubinga. Labai labai atsiprašau. Nesijaudink. Tai nėra taip svarbu, tu gi žinai. Po kelių savaičių nusijuoksi tai prisiminusi.

– Tau tai niekada nebuvo svarbu. Jau nebegrįšiu.

Grasinimais ji tikriausiai tikėjosi išprovokuoti kokį patetišką jo atsaką: skausmą, pyktį, priekaištus. Bet išgirdo tik pedantiško šeimininko balsą:

* Suirutė, sąmyšis, katastrofa *(pranc.)*.

** Išorinis blizgesys, elegancija *(pranc.)*.

– Palydėsiu tave. Ar esi tikra, kad viską susirinkai?

Ji linktelėjo. Juodu išėjo drauge, jis vis dar apkabinęs ją per pečius, o po valandėlės Filipa išgirdo užsitrenkiant lauko duris. Ji tebelaukė Moriso miegamajame, sėdėdama ant sujauktos lovos. Kurį laiką jis stovėjo tarpduryje tylomis žiūrėdamas į ją, paskui ėmė žingsniuoti po kambarį. Jis tarė:

– Atrodai graži ir laiminga. Esi patenkinta?

– Taip. Taip, esu. Manau, kad pirmąsyk gyvenime jaučiuosi išties svarbi kitam žmogui.

– Norėjai pasakyti, būtina? Niekas taip neapsvaigina *ego*, kaip žinojimas, kad gali dovanoti džiaugsmą. Tai visų sėkmingų vedybų pagrindas. Kitas asmuo, žinoma, turi sugebėti priimti laimę, o šie sugebėjimai yra kur kas retesni, nei visi įsivaizduoja. Matyt, tavo motina tai sugeba?

– Taip, dažniausiai.

– Manau, būna akimirkų, kai ji suabejoja turinti teisę gyventi.

Filipa tarė:

– Kodėl gi turėtų? Pasaulyje daug žmonių, nužudžiusių vaiką: karo bombardavimai, kulka Belfaste, kliudžiusi ne tą taikinį, nekantriai nuspaustas mašinos akceleratorius. O dar išgėrę vairuotojai, nekompetentingi gydytojai. Jie nesvarsto dienų dienomis, ar turi teisę gyventi. O ji kone dešimtį metų ištvėrė kalėjime. Jei kas ir turi teisę gyventi, tai ji.

– O kaip judvi leidžiate laiką? Įsivaizduoju, kaip tau patinka ją globoti, teikti įgytas žinias.

Filipa pagalvojo: „Turėtum tai suprasti. Tau irgi patiko mane mokyti“. Bet ištarė:

– Mes žiūrinėjame paveikslus. Be to, rodau jai Londoną.

– Argi ji nepažįsta Londono? Ji su Daktonu gyveno visai netoliese.

– Aš nežinau. Niekada nekalbame apie praeitį. Ji nenori.

– Tai išmintinga. Bet kokie vėjai tave atpūtė namo? Na, pasirinkai ne patį tinkamiausią momentą, bet tikiuosi, šis *démarche* nebuvo suplanuotas.

– Atėjau pasiimti kiek pinigų. Spauda sužinojo, kur mes esame. Turime išvykti, bent jau kuriam laikui. Nemanau, kad jie sugrįžtų, bet mano motina taip prislėgta, kad negali likti Delani gatvėje. Ruošiamės keliauti į Vaito salą.

– Taigi bėgimas prasidėjo ir ji tempiasi tave kartu.

– Nesitempia. Ne. Vykstu, nes noriu būti su ja.

– Bet kodėl gi į Vaito salą, dėl Dievo?

– Manome, mums ji patiks. Kadaise, dar būdama mergaitė, ji ten lankė tikybos pamokas sekmadieniais.

– Yra ir pigesnių slaptaviečių. Manau, tikėjaisi įsigauti į seifą. Tai, ką laikau čia, kada nors atiteks tau.

– Čia yra ir kitų dalykų, kuriuos galėčiau pasiimti ir parduoti. Aš prisiminiau sidabrinius šaukštelius. Mums reikia pinigų tik savaitei ar dviem. Paskui abi galėtume įsidarbinti. Tai nesunku, net ir sezono pabaigoje. Nesame pernelyg išrankios.

– Kaip jus rado spauda?

– Karališkosios meno akademijos parodoje susitikome Gabrielį Lomą. Manau, kad jis atsiuntė savo draugą. Bet pirmiausia, matyt, paskambino Hildai ir iškvotė adresą. Gabrieliui tai, aišku, nebuvo sunku.

– To ir tegalėjai laukti iš to nusmukusio torio su savo karštomis kalbomis ir niekinga dorove. Tiek to, pagaliau įsitikinai, kad išdavystė nėra kraštutinių kairiųjų privilegija.

– Niekada taip ir nemaniau.

– Taigi dabar turi rinktis šantažą arba vagystę. Beje, kodėl neparduodi Henrio Voltono? Tu jį gavai. Jis tavo.

– Mums jis patinka. Mudvi pasiimsime paveikslą su savimi. Be to, esi mums kai ką skolingas.

– Jau nebe. Tau aštuoniolika, esi pilnametė. Įvaikinęs privalėjau suteikti tau namus, maistą, mokslą, normalią, tinkamą priežiūrą. Turėjau sąžiningai globoti. Daugiau neturiu ko duoti. Nemanau, kad dar ko nors nepaminėjau.

– Galvoju ne apie save, o apie savo motiną. Esi skolingas jai už mane kaip už pirkinį. Tau nereikėjo manęs įvaikinti. Galėjai mane

auklėti, tapti legaliu globėju. Galėjai suteikti man namus ir išsimokslinimą, neatimdamas manęs iš jos amžinai. Eksperimentas būtų vykęs taip pat arba bent jau beveik taip pat. Tu vis tiek būtum galėjęs girtis: „Žiūrėkite, ką aš padariau. Ką sukūriau iš šito vienišo, sudėtingo, nekomunikabilaus vaiko, prievartautojo ir žudikės dukters". Tai ne tas pat, kaip rūpintis tokiomis abstrakcijomis kaip teisingumas ar atpildas. Ir ne tas pat, kaip rūpintis tuo, ką ji padarė. Niekada nebuvai geros nuomonės apie baudžiamąją teisę, tiesa? Magistratų teismas, Karališkasis teismas – formali sistema, užtikrinanti, kad neturtingieji ir nekompetentingieji žinotų savo vietą, kad beteisiai patrauktų savo purvinas rankas nuo grobio. Menkas vagišius patenka į kalėjimą, finansininkas, susikrovęs sau turtą iš valiutinių operacijų, patenka į Lordų rūmus. Tai ir iš tavęs ne sykį girdėjau. Jeigu visuomenę padalytume į dvi dalis – tu netgi žinai, kaip socialiniu ir ekonominiu požiūriu tai padaryti tiksliai, – elitas sėdi po karališkuoju herbu teisėjų vietose, o apačios atsiduria kaltinamųjų suoluose. Turtingieji – rūmuose, vargšai – prie vartų, įstatymas vienus iškelia, kitus nužemina ir kiekvienam nurodo jo luomą. Tai kodėl gi ji nesulaukia iš tavęs gailestingumo? Juk yra neturtinga, nuskriausta, neišsimokslinusi? Visi dalykai, kuriuos tu propaguoji, atleidžia nusikaltimą. Tai kodėl gi neatleidus jai?

Morisas ramiai atsakė:

– Nesu pratęs menko recidyvo suplakti su žmogžudyste ir išprievartavimu.

– Bet tu nieko apie ją nežinai! Nežinai, kokia įtampa pastūmėjo žudyti vaiką. Nepasistengei to išsiaiškinti. Težinojai, kad ji turi tai, ko tau reikia, – eksperimentinę medžiagą – mane. Retą eksperimentinę medžiagą, ne, unikalią. Vaiką, tarytum tyčia pradėtą tavo tikslui – patvirtinti, kad žmogus yra jį supančios aplinkos vaisius. O kur dar kiti privalumai, vaiku besirūpinanti žmona, kai tu dulkindavai savo studentes. Be jokių abejonių, privalėjai mane priglobti. Bet kaipgi mano motina? Jeigu ją būtų pakorę, jei tai būtų įvykę prieš mirties bausmės panaikinimą, visa atrodytų teisingiau. Pagaliau jai būtų kažką palikę. O tu ketinai mane iš jos atimti amži-

nai. Ji būtų išėjusi iš kalėjimo, o mes net nebūtume susitikusios, nieko viena apie kitą nežinotume. Kokia teise remdamasis šitaip su manimi pasielgei? O paskui sakai, kad nesi jai skolingas!

– Ar ji tau tai sakė?

– Ne. Šiuos dalykus išsiaiškinau pati.

Morisas priėjo prie Filipos, bet neprisėdo ant lovos šalia. Stovėjo ir iš viršaus žvelgė į ją. Prašneko griežtesniu balsu:

– Ar tu išties taip jauteisi pastaruosius dešimt metų? Jauteisi esanti eksperimentinė medžiaga? Ne, neatsakyk skubotai. Pagalvok. Sąžiningai. Tavo karta gerbia atvirumą. Kuo jis skaudesnis kitiems, tuo atkakliau jo ieškote. Rydama puikiai paruoštą Hildos maistą ar išties jauteisi eksperimentinis gyvūnas, maitinamas puikiai apskaičiuotais daviniais, kupinais vitaminų, mineralų, baltymų?

– Hilda kitokia. Norėčiau mylėti Hildą.

Jis tarė:

– Drįsčiau sakyti, kad mudu abu norėtume ją mylėti. – Paskui pridūrė: – Ji pasiilgo tavęs.

Filipa norėjo šaukti: „O tu? Ar tu manęs pasiilgai?“

– Deja, nesiruošiu grįžti, – tepasakė.

– O kaip Kembridžas?

– Pradedu manyti, kad Kembridžas ne toks svarbus, kaip anksčiau įsivaizdavau.

– Ar ketini atidėti studijas metams?

– Gal net visai jų atsisakyti. Šiaip ar taip, ketinu būti rašytoja. Rašytojams universitetai nėra būtini. Jie kartais netgi kenkia. Galima ir geriau praleisti tuos trejus metus.

– Su ja?

– Taip, – atsakė ji paprastai. – Su ja.

Morisas priėjo prie lango, pastovėjo čia valandėlę, praskyręs užuolaidas pažvelgė į gatvę. Ką jis norėjo išvysti, parūpo Filipai. Kokio įkvėpimo tikėjosi pasisemti iš šviesiai dažytų priešais stūksančio namo durų, elegantiškų žibintų, žalvarinės sienelės ir gėlių lovelių? Akis nudūręs žemyn jis vėl ėmė žingsniuoti. Abu tylėjo. Paskui jis prašneko:

– Turiu tau kai ką pasakyti. Tu nežinai visos tiesos, gal ir neturėčiau tau to aiškinti. Ir iki šio vakaro nė neketinau. Bet pats laikas iš fantazijų pasaulio sugrįžti į realybę.

Ji pagalvojo: „Apsimeta, jog kalba nenoromis, stengiasi atrodyti susirūpinęs, bet iš tikrųjų tejaučia susijaudinimą, netgi triumfą". Ir ją apėmė jaudulys, sukaustė baimė. Bet ši baimė tuoj praėjo. Jis negalėjo pasakyti nieko, kas galėtų ją ar jos motiną įžeisti. Žvilgsniu sekė jo atsargų žingsniavimą pirmyn atgal. Dar niekada nebuvo taip stipriai pajutusi fizinio jo buvimo šalia, kiekvieno kvėptelėjimo, galvos ir rankų kaulų, kiekvieno raumenėlio; oras tarp jųdviejų virpėjo nuo jo širdies dūžių. Toks intensyvus jo esybės pajautimas rodė, kad yra dar kažkas, ko ji neįstengė paaiškinti. Tai, kuo jis galbūt bandys įžeisti, Šeilos Mening neliečia. Kaip lengvai jis susitaikė su pažeminimu! Jis pasikeitė tik tada, kai ji prasitarė apie gailestį dėl Orlando mirties. Tas momentas palietė ne tik jį ir ją, bet ir Orlandą. Filipa laukė, kol Morisas prašneks. Jei jis apsimes susigėdęs ar nenorįs kalbėti, ji nepadės jam, nekamantinės. Morisas tarė:

– Tu įsivaizduoji, kad Hilda ir aš įvaikinome tave po nužudymo, kai nuteista tavo motina kito pasirinkimo neturėjo. Maniau, kad judviem apsigyvenus drauge ji pasakys tau tiesą. Iš visko sprendžiant, nepasakė. Įvaikinimo įsakymas įsigaliojo dvi savaitės prieš Julijos Skeis nužudymą, kai mes jau globojome tave šešis mėnesius. Tiesa paprasta: motina atsisakė tavęs.

Filipa troško, kad jis liautųsi žingsniavęs, kad prieitų, atsisėstų šalia, pažiūrėtų į akis, tik nepaliestų. Bet jis tik metė į ją tokį skubrų žvilgsnį, kad ji net suabejojo, ar išties jį matė. Kažkas, greičiausiai kokia dulkelė, erzino jo kairiąją akį. Iš švarko kišenės išsitraukęs nosinę išsikrapštė ją, kiek pastovėjo, pamirkčiojo, liko patenkintas ir vėl ėmė žingsniuoti. Kalbėjo:

– Tiksliai nežinau, kas buvo blogai. Ji ištekėjo nėščia, gal tai. Man pasakojo, kad po komplikuoto nėštumo ji ilgai ir sunkiai dirbo. Iš dalies tai paaiškina, kodėl vaikas pasidarė našta. Šiaip ar taip, motinos ir vaiko ryšiai buvo nutrūkę. Žinau, kad jai su tavimi nebu-

vo lengva. Nereaguodavai, prastai valgei, nuolat verkei. Pirmuosius dvejus metus ji beveik nemiegodavo naktimis.

Jis nutilo, bet Filipa neprašneko. Pasakojo tokiu ramiu balsu, tarytum studentams skaitydamas savo disertacijos įžangą, tiek daug sykių kartotą, žinomą atmintinai:

– Reikalai nesitaisė. Klykiantis kūdikis išaugo į nemylimą vaiką. Judviejų temperamentai buvo laukiniai, bet tu, žinoma, buvai per maža, kad būtum galėjusi ją kaip nors sužeisti, nebent psichologiškai. Nelaimei, ji galėjo kur kas smarkiau pakenkti. Kartą ji tau trenkė ir paakyje liko mėlynė. Tai ją išgąsdino. Nusprendusi, kad netinka motinystei, grįžo į darbą, o tave palikdavo globėjams. Susitarimas galiojo tik darbo dienomis, o savaitgaliais grįždavai namo. Tavo buvimą ji teištverdavo dvi dienas.

Filipa tyliai ištarė:

– Aš atsimenu. Atsimenu tetą Mei.

– Buvo daugybė tinkamų ir netinkamų tetų, kurių atsakomybės jausmas irgi buvo įvairiopas. 1968 metų birželį viena iš jų, manydama, kad tau bus malonu dieną praleisti kaime, atsivežė tave į Peningtoną. Tai atsitiko kaip tik prieš parduodant namą; toji moteris lankėsi pas seserį, Peningtone tuo metu dirbusią konditerininke. Dabar ji, žinoma, pensininkė. Ir senųjų tarnų nebeliko. Aš į Peningtoną nuvykau pasiimti kelių Helenos daiktų, mudu su Hilda tavo globėją susitikome sode. Hilda šnektelėjo su ja. Jai, manau, tai buvo tikras atokvėpis po pokalbių su Peningtono šeimininkais. Taip išgirdome apie tave. Bedouz, ją vadino Gledis Bedouz. Ji nenorėjo ilgiau tavęs globoti, – nebuvai klusniausias vaikas žemėje, – bet jaudinosi ir dėl to, kad tau teks grįžti visam laikui pas tikruosius tėvus. Ji nebuvo kuo nors ypatinga ir netgi nemėgo tavęs, bet jautėsi įsipareigojusi.

Šio susitikimo negalėjau pamiršti. Mintys apie tave dirgino mane be perstojo kaip kažkas, ko verčiau jau nežinotum, nes paskui neįstengsi pamiršti. Nenorėjau į šį reikalą įsipainioti. Nuolat sau kartojau, kad tavo likimas – ne mano reikalas. Niekada nė negalvojau apie kūdikio įvaikinimą. Hilda buvo užsiminusi, bet man ši idėja

neatrodė patraukli. Tikrai neieškojau vaiko. Pats save įtikinau, kad nieko blogo neatsitiks, jei pasidomėsiu tavo likimu. Ponią Bedouz lengvai susiradau per jos seserį. Ši man pasakė, kad sugrįžai pas motiną ir ištisomis dienomis būni su ja. Ketinau visa taip ir palikti. Bet gyvenau kaimynystėje, kas čia blogo, maniau, jei aplankysiu. Aš netgi nesugalvojau pasiteisinimo, kas man tikrai nebūdinga. Paprastai naujoms situacijoms ruošiuosi. Vakarėjo, ir tavo motina ką tik buvo grįžusi iš darbo. Tavęs nebuvo. Prieš dvi dienas buvai paguldyta į Karaliaus Jurgio V ligoninę Ilforde dėl spėjamo kaukolės lūžio. Ir tai buvo paskutinis ir pavojingiausias atvejis, kai tavo motina prarado savitvardą.

Ištinusiomis lūpomis, negalvodama, kokį laiką vartoja, Filipa pratarė:

– Ar dėl to vaikas negali prisiminti, kas buvo iki tol, kol suėjo aštuoneri?

– Iš dalies amnezija buvo sužalojimo padarinys, iš dalies. Bet aš įsivaizduoju isterišką, natūralų proto nenorą prisiminti to, ko neįmanoma ištverti. Nei Hilda, nei aš niekada nė nesistengėme sugrąžinti tau atminties. Kam?

– O kas tuomet atsitiko jai?

– Tavo tėvai sutiko, kad, išėjusią iš ligoninės, mes tave paglobotume, o jei viskas seksis gerai, įvaikintume. Tai nebuvo teismo nuosprendis. Atrodo, medikus patenkino motinos paaiškinimas, kad tu nusiritai nuo laiptų ir trenkeisi galva į slenkstį. Tai atsitiko dar prieš Marijos Kolvel bylą ir valdžia dar nelabai galėjo įtarti, kad tai – tyčinis sumušimas. Bet ji man pasakė tiesą, ji viską man papasakojo tą birželio vakarą. Manau, jai reikėjo su kokiu pašaliečiu išsikalbėti. Pas mus atvažiavai tiesiai iš ligoninės ir po šešių mėnesių mes tave įvaikinome. Abu tavo tėvai davė sutikimą be jokios, sakyčiau, pastebimos sąžinės graužaties. Ir dėl tokios motinos tu ketini atsisakyti Kembridžo, apsivogti ir dievai žino kiek dar metų su ja valkiotis iš vienos vietos į kitą. Skeisų mergaitės nužudymas, žinoma, tau nerūpi. Tavęs ji, šiaip ar taip, nenužudė, vis dėlto drįstu priminti, kad reikalai klostėsi ta linkme.

Filipa neverkė, nešaukė protestuodama, kad visa tai melas. Melu Morisas pridengdavo tik svarbius dalykus ir tik būdamas tikras, kad jo melo niekas neatskleis. O tai jam nebuvo svarbu, be to, tiesą nesunku buvo patikrinti. Bet jai ir nereikėjo tikrinti. Žinojo, kad tai tiesa. Jautėsi be galo sušalusi. Veidas, kojos, pirštai – visa buvo suledėję. Jis turėjo matyti, kad ji dreba. Kodėl gi nenutraukia antklodės nuo Hildos lovos ir neapsupa jos? Šaltis sukaustė netgi jos lūpas, jautė jas aptirpusias, tarytum po injekcijos stomatologo kabinete. Sunku buvo kalbėti, ir jos balsas, pagaliau prasiveržęs, skambėjo neaiškiai.

– Kodėl man nepapasakojai?

– Norėčiau tikėti, kad dėl to, jog nenorėjau tavęs skaudinti. Gal taip ir buvo. Esama žiaurumų, apie kuriuos kalbėti reikia drąsos. Manoji ne pati didžiausia. Stengiausi tave įspėti. Įkalbinėjau susirasti straipsnių apie žmogžudystę, išsiaiškinti faktus. Būtum sužinojusi tikslią nužudymo datą. Žinojai, kada buvai įvaikinta. Tave turbūt būtų sukrėtę ir tai, kad spauda visiškai nieko neužsimena apie jų vaiką. Bet faktų tau nereikėjo, nenorėjai ir su mumis apie tai kalbėti, atrodė, jog nori likti akla. Keista, kad susidūrusi su tikrai svarbiais dalykais, nustoji vadovautis protu, tu, visada garbinusi protą ir gyvenusi vien savo galva.

Filipa norėjo sušukti: „Kuo dar aš galėjau pasikliauti? Kas dar man buvo pasiūlyta?“

– Ačiū, kad dabar man pasakei, – teištarė.

– Tai nieko nekeičia. Pagaliau neprivalai keisti elgesio, jaustis atsakinga ar dėkinga už rūpinimąsi. Jei tau terūpi kraujo ryšys, ką gi, jis nepažeistas. Bet aš turėjau tave dešimtį metų. Tai, aišku, neduoda teisės reikšti pretenzijų, bet, manyčiau, turiu teisę išsakyti savo požiūrį į tavo ateitį. Ir be kovos neleisiu tau mesti Kembridžo. Ši galimybė daugiau nepasikartos.

Sausokai jis pridūrė:

– Taip pat aš turiu teisę neduoti Jurgio laikų sidabro. Jeigu jai reikia pinigų, parduok Henrį Voltoną.

Kukliai ir nuolankiai kaip tarnaitė Filipa užbaigė pokalbį:

– Ar dar ką norėtum pasakyti prieš man išeinant?

– Tik tiek, kad čia tavo namai, jei to nori. Čia tavo vieta. Kad tai įrodyčiau, turiu įvaikinimo dokumentus. Negi šis legalus teisės tave turėti perdavimas emociškai neatstoja kraujo ryšio? Ar ne per daug jau tavo šeimoje buvo kraujo?

Tarpduryje Filipa atsisuko:

– Bet kodėl tai padarei? Kodėl mane?

– Jau sakiau. Neįstengiau tavęs užmiršti. Be to, bijojau to, kas gali tau atsitikti. Nepakenčiu žiaurumo.

– Bet turėjai ko nors tikėtis: dėkingumo, gyvenimo paįvairinimo, dėmesio, pasitenkinimo globa, draugijos senatvėje ar paprastų dalykų?

– Tada taip neatrodė, bet, manau, tikėjausi. Mano poreikiai visada buvo akiplėšiški. Tikriausiai tai, ko tikėjausi, – meilė.

Po trijų minučių jau žiūrėjo į ją pro langą. Kažkuo ji pasikeitė, neatrodė tokia gyva, tokia plastiška. Gal kad dėl kūprinimosi sumažėjo, lyg būtų pasenusi, o gal keistai atrodė slapukiškas jos pasitraukimas nuo durų, tarytum netyčia būtų įsikišusi į svetimus reikalus. Gatvės gale ji ėmė bėgti ir nušokusi nuo šaligatvio puolė prie taksi. Jis aiktelėjo, širdis sustojo. Kai pagaliau atsimerkė, pamatė, kad Filipa saugi. Netgi per tokį atstumą girdėjo cypiančius stabdžius, plūdimo šūksnius. Paskui nė neatsisukusi ji paknopstomis dingo iš akių.

Nesigailėjo jai pasakęs, nesirūpino tuo. Ištvėrusi pirmuosius septynerius savo gyvenimo metus, pakels ir tai. Ir, galų gale, ji nori tapti rašytoja. Kažkas – negalėjo prisiminti, kas – yra pasakęs, kad menininkas nuo pat gimimo turi be perstojo kentėti ir nepalūžti. Ji nepalūš. Kiti palūš, bet ne ji. Šią atšiaurią širdį patikimiau už spygliuotą vielą visada saugos kūnas ir skarmalai. Bet jį vedė įkyrus nerimas, kurį tikriausiai bus sunku nugalėti proto argumentais ir kuris erzino dar ir dėl to, kad, kaip ir kiti jo rūpesčiai, siejosi su kalte. Įdomu, ką ji pasakys savo motinai? Kad ir koks būtų jųdviejų ryšys, Morisas neįsivaizdavo, kad Filipos meilė motinai yra būtent tas jausmas, kurį jis šiuo visa apimančiu žodžiu vadina. Pagaliau

drauge jiedvi tegyveno penkias savaites. Su juo ir Hilda ji gyveno kone dešimtį metų, regis, netrikdoma jokio poreikio mylėti. Įdomu, ką ji būtų pasakiusi, kaip būtų žiūrėjusi, jei jis, išsisėmęs po meilės žaidimų, pasakytų bent dalį tiesos apie Šeilą Mening:

– Pasinaudojau ja iš savimeilės, nuobodulio, smalsumo, seksualinio išpuikimo, gailesčio, netgi susijaudinimo. Bet ji tik pakaitalas. Jos visos tėra pakaitalas. Kai laikau ją savo glėbyje, įsivaizduoju, kad tai tu.

Pastebėjęs, kad lovos užtiesalas sujauktas, ištiesino jį. Tai buvo viena iš tų detalių, kurias Hilda, pareiginga šeimininkė, būtų pastebėjusi. Paskui, nuėjęs į vonios kambarį, patikrino, ar Šeila nepaliko ten kokių pėdsakų. Jis nesirūpino, kad miegamajame galėjo dvelkti jos kvepalais. Dar prieš parsivesdamas ją į Kaldekoto terasą pirmą kartą Morisas įspėjo nesikvepinti. Ji atsakė:

– Niekada nesikvepinu.

Atsimena jos veidą, taip nuraudusį iš gėdos ir skausmo, kad sunku buvo nepastebėti. Įspėjimas, jau ir taip rodantis nenorą rizikuoti, gimęs iš ankstesnių aikštėn iškilusių nemalonumų, jos akyse sumenkino jųdviejų meilę, nužemino tą pirmąjį buvimo drauge kartą iki banalios, niekingos intrigos. Taip nebuvo, bet jam tatai reiškė nieką daugiau. Stebėjosi, kodėl įsitraukdavo į tuos menkai geidulingus žaidimus. Iš monotonijos? Iš vyriškos menopauzės nuobodulio? Gal taip kompensuodavo savo nevaisingumą? Gal šitaip įtikindavo save, kad vis dar yra vyriškas ir patrauklus jaunesnėms moterims? Ieškodamas – nors iš anksto žinojo, kad tatai beprasmiška, – prarastos meilės žavesio?

Ir fiziškai, ir emociškai jautėsi išsekęs. Privalėjo save palepinti. Pasiėmęs taurę, „Niersteiner“ butelį ir kibirėlį su ledu, nuėjo į sodą. Oras buvo sunkus ir slegiantis it prakaito prisisunkusios paklodės, regis, jis galėjo net užuosti tolimą metalinį griaustinio kvapą. Troško, kad dangus pagaliau praplyštų ir pasipiltų lietus, o jis, atlošęs galvą, oda jaustų šaltas, kiaurai merkiančias lietaus čiurkšles. Stebėjosi, kad Hilda taip vėluoja, paskui prisiminė, kad per pusryčius ji minėjo eisianti apsipirkti į Oksfordo gatvę. Greičiausiai tai reiškė, kad jiems reikės valgyti šaltą vakarienę.

Dėl Šeilos Mening jis nesielvartavo. Po dviejų savaičių Hilda nebedirbs paauglių teisme, ir Morisas, tuo prisidengdamas, ketino nutraukti santykius. Šio vakaro fiasko išgelbėjo jį nuo varginamo vilkinimo, priekaištų, iškalbinėjimų, kurie paprastai lydi geidulių baigtį. Visa bėda, kad gviešdamasis moters, sukėlusios gailestį, rizikuoji turėti problemų, kai norisi santykius nutraukti viskam pasibaigus. Jis norėjo būti panašus į kai kuriuos savo kolegas ir turėti daugybę neįpareigojančių santykių su linksmomis, jaunomis, bet patyrusiomis, geidulingomis moterimis, nereikalaujančiomis daugiau nei gera vakarienė esant progai bei trumpas apsikeitimas malonumais.

Morisas manė, kad vis dėlto turi pasakyti Hildai apie Filipos apsilankymą. Jis papasakos tiesą, Šeilos Mening paprasčiausiai neminėdamas. Buvo tikras, kad Filipa niekada jai neprasitars, pagaliau jam ne taip jau labai visa tai rūpėjo. Filipa grįš namo, o tai pamalonins Hildą. Toliau tęsis toks pat gyvenimas kaip anksčiau. Rodos, tik to ir tenorėjo. Išvadavęs mintis iš rūpesčių ir kaltės, Morisas užmerkė akis. Ir šį visiško susitaikymo su savimi momentą jis užuodė vyną ir rožes ir tuoj pat mintimis nuklydo į Peningtoną, į tą aukštomis tvoromis aptvertą apvalų rožių darželį, kur vieną birželio dieną prieš dešimtį metų pirmąsyk savo gyvenime išvydo Filipą.

9

Niekad nebuvo matęs į ją panašaus vaiko. Ji stovėjo visiškai tyli kiek atokiau nuo savo irzlios globėjos, nevikrios, apkūnios moters, ir iš po lenktų antakių niūriai žvelgė į jį neįprastai šviesiomis žaliomis akimis. Nuo gyvatvorės krito šešėliai ant vakaro šviesą sugėrusios jos odos, taigi jis ją matė tarytum pro vandenį. Jos nunokusių kviečių spalvos plaukai buvo perskirti per vidurį ir senamadiškai supinti lyg subrendusios moters, kas didino kontrastą tarp šešiolikto amžiaus renesanso stiliumi išdidžiai atmestos galvos ir vaikiško kūnelio. Morisas spėjo, kad jai kokie septyneri. Ji segėjo pernelyg sunkiu vasarai klostuotu sijonu, kone siekiančiu blauzdas, galybė segtukų tempė jį į vieną pusę. Jos blyškios, liesos, saulėje spinduliuojančios rankos buvo sunertos ant trapios tarsi paukščio krūtinėlės. Pro ploną palaidinukę buvo matyti speneliai, du švelnūs rausvi iškilimai.

Hilda užkalbino moteriškę; sužinojo, kad ši vardu Gledis Bedouz, kad į Peningtoną atvažiavo aplankyti sesers. O jis prakalbino mergaitę:

– Ar tau čia nenuobodu? Ką tu čia paprastai veiki?

– Ar turite kokių knygų?

– Galybę. Bibliotekoje. Ar norėtum jas pamatyti?

Ji linktelėjo, ir jie abu nuėjo veja, moterys sekė iš paskos. Ji ėjo šalia jo, bet atokiau, delnus juokingai ceremoningai, nevaikiškai sunėrusi priešais save. Per kelis jardus nuo jų atsilikusi ponia Bedouz Hildai skundėsi ištikusiais sunkumais. Tokio tipo moterys paprastai šitaip elgiasi. Šiaip jau nekomunikabili ir nelabai mokanti elgtis Hilda kažkodėl skatindavo kitų atvirumą, o gal stokojo įžūlumo ir negailestingumo juos atstumti. Nesyk yra savo virtuvėje radęs kokią moteriškę, geriančią kavą su Hilda, šios galva būdavo paklusniai nulenkta besiliejančių skundų srautui. Dabar šiltu, rožėmis kvepiančiu oru verkšlenimų banga plaukė jų link visai aiškiai.

– Nepasakyčiau, kad jie daug moka. O su manimi ji būna visą dieną. Kartais, beje, ir naktimis. Ji – sunkaus būdo vaikas. Niekad iš jos nesulauksi padėkos. O jau būdas! Nuolat niršta, cypia. Naktimis ją kankina košmarai. Nėra ko stebėtis, kad motina neištvėrė. Beje, ir gražuole jos nepavadinsi, tiesa? Keistai atrodo vaikas. Protinga, negali sakyti. Amžinai galvą įkišusi į knygą. Aštri! Tokia aštri, kad kurią dieną, žiūrėk, pati save paskers.

Jis pažvelgė į mergaitę. Ji turėjo girdėti. Kaip ji galėjo tverti tas kalbas? Bet ji neišsidavė. Ėjo nevaikiškai oriai, bet atsargiai, tarytum tarp suspaustų delnų būtų nešusi šventenybę.

Moteris sakė tiesą. Ji nebuvo graži. Bet puiki veido kaulų struktūra, žalios akys žadėjo įspūdingą, net ekscentrišką grožį. Be to, ji buvo protinga, drąsi ir išdidi. Šias savybes jis gerbė. Iš tokio vaiko galėjai išugdyti kažką gero. Jis norėjo jai pasakyti: „Aš nemanau, kad esi paprasta. Man patinka protingi vaikai. Niekada nesigėdyk savo proto“. Bet dar sykį žvilgtelėjęs į jos sustingusį veidelį nepasakė nieko. Šiai išmintingai, į save įsigilinusiai mergaitei užuojauta būtų nuskambėjusi akiplėšiškai.

Priešais juos spindulingoje giedroje nusidriekė pietinis Peningtono fligelis, ir šviesoje mirguliuojanti didžioji oranžerija aptemdė jam akis. Šį vaizdą jis pirmiausia išvydo į Peningtoną atvykęs su Helena. Tai irgi atsitiko vasarą; bet anuomet jis buvo įsimylėjęs, apsvaigęs nuo rožių ir leukonijų kvapų, nuo vyno, išgerto išvykoje,

nuo laimės, išloštos gyvenimo loterijoje. Juodu su Helena į Penningtoną atvyko drauge, ketindami pranešti apie būsimas vestuves. Dabar, žingsniuodamas ta pačia veja, vaiko šešėliui lyg vaiduokliui judant šalia, jis beveik abejingai, su tiek pat gailesčio kiek ir paniekos galėjo pažvelgti į tą vargšą apgautą kvailį, džiūgaujantį jau amžinai praėjusią vasarą, sugėrusią, rodos, visų vasarų saldybę, nenugalimai išdidų dėl savo didžiausio meilės atgimimo. Taip juodu ėjo per pievą kartu: vaikas su savo kančia, jis – su savąja.

Išėjusiems iš spinduliuojančios šviesos biblioteka atrodė tamsi ir vėsi. Knygos buvo parduodamos atskirai nuo namo ir archyvarai su darbininkais rūšiavo ir pakavo tomus. Jam turėjo būti malonu, kad jau kitas aristokratas perims atsakomybę, kad šis milžiniškas namas jau nebebus šeimos lizdas, iš kartos į kartą atitenkantis pirmagimiui, kad taip jis bus nuvertintas. Bet žvelgdamas į puikias, lipdiniais puoštas lubas ir į knygų spintas su įmantriais Grinlingo Gibonso raižiniais, jautė švelnią melancholišką nostalgiją. Jei šis kambarys būtų jam priklausęs, niekad nebūtų išleidęs jo iš rankų.

Mergaitė stovėjo šalia, abu žiūrėjo tylėdami. Jis nulydėjo ją prie stalo su žemėlapiu, kur gulėjo Helenai priklausiusios knygos, atrinktos jam.

Jis paklausė:

– Kiek tau metų? Ar moki skaityti?

Atsakymas nuskambėjo priekaištingai:

– Man aštuoneri. Nė nesulaukusi ketverių mokėjau skaityti.

– Na, tai pasižiūrėkime, kaip tu tai darai.

Jis paėmė Šekspyrą, atvertė ir įdavė jai. Neturėjo jokių ypatingų ketinimų, bet elgėsi kaip pedantas. Buvo karšta popietė, jis nuobodžiavo, o vaikas jį sudomino. Vos išlaikydama knygą rankose ėmė skaityti. Jis buvo atvertęs karaliaus Džono žodžius:

Skausmas dėl nesamo mano kūdikio pripildo kambarį,
Miega jo lovoje, lydi mane koja kojon,
Atkartoja mieliausius jo žvilgsnius, jo žodžius,
Neleidžia užmiršti nė vieno grakštaus kūno linkio,
Tuštumos pilnus jo drabužius apsivelka.

Ji nepriekaištingai perskaitė kalbą iki galo. Žinoma, tai nenuskambėjo kaip baltosios eilės. Bet ji žinojo, kad tai eilės, ir rūpestingai perskaitė jas vaikiškai lygiu balsu, atsargiau ištardama nežinomus žodžius. Tai nuskambėjo netgi gyviau. Jis pajuto akyse tvenkiantis ašaras, pirmąsyk nuo to laiko, kai sužinojo, kad Orlandas nebuvo jo sūnus.

Taip visa prasidėjo. Jam pasirodė, kad tik tie du momentai, taip keistai Orlando atminimo susieti, – pirmasis, kai jis išvydo pravirkusią Hildą, ir antrasis, kai tyras vaiko balsas išspaudė ašaras jo paties akyse, – vieninteliai jo gyvenime nebuvo egoistiški. Vienas baigėsi jo antrosiomis vedybomis, kitas – Filipos įvaikinimu. Neklausė dabar savęs, ar neteko nusivilti. Nepamena, ar ko nors tikėjosi. Vilčių nebuvimas tik išgrynino tas akimirkas, priartino prie to, ką kai kurie žmonės vadina dieviškumu, sielvartą jis buvo jau kone užmiršęs. Dabar jis sugrįžo, ne toks veriamas, bet labiau visa apimantis: nostalgišką melancholiją dėl Orlando mirties, dėl negimusio kūdikio, kurio jau nebus lemta pradėti, dėl išdraskytos Peningtono bibliotekos ir dėl mergaitės, su juokingu sijonu žingsniuojančios su juo per veją sodrią birželio popietę prieš dešimtį metų.

10

Kelionė iš Kaldekoto terasos į Delani gatvę Filipai visiškai išsitrynė iš atminties, tarytum protas būtų buvęs anestezuotas, o kūnas tevykdytų kažkokią programą. Vėliau ji tegalės prisiminti epizodą, kai bėgdama į Viktorijos stotelę slystelėjo ant bėgių, išgąsčio akimirką ir kažką, pagavusį ją už pažastų ir pastačiusį ant platformos. Delani gatvėje buvo labai tylu. Pradėjo lyti, apie žibintus sūkuriavo sidabrinės čiurkšlės, raudonos ir žalios švieselės mirgėjo pro nuplautus „Aklojo elgetos“ langus. Atrakino apatines duris, įėjusi tyliai vėl užvėrė ir nejungdama šviesos ėmė lipti laiptais. Tamsoje delnu pajutusi medžio atplaišas stumtelėjo duris. Motina pašaukė ją iš virtuvės. Tikriausiai ji gamino vakarienę, maišė salotas, nes ore tvyrojo aštrus acto kvapas. Tokį pat kvapą ji anąsyk, sugrįžusi iš Seven Kingso, užuodė Kaldekoto terasoje; abu momentai susilydė į vieną, įsisenėjusį skausmą paaštrino naujas. Motinos balsas skambėjo linksmai, pakiliai. Tikriausiai jos baimė buvo bepraeinanti. Galbūt ji net nusprendė, kad išvažiuoti nereikia. Filipa įėjo į virtuvę. Motina šypsodamasi atsisuko pasisveikinti. Paskui šypsena užgeso, ir Filipa matė, kaip veidas, toks panašus į josios ir vis dėlto toks svetimas, pradėjo blykšti.

– Kas gi? Kas atsitiko? Kas atsitiko, Filipa? – sušnabždėjo motina.

Filipa paklausė:

– Kodėl nevadini manęs Rouze? Šįvakar sykį pavadinai mane Rouze. Kadaise pakrikštijai mane Rouze. Rouze mane vadino, kai tąsyk vos neužmušei manęs. Mane vadino Rouze ir tąsyk, kai nusprendei, jog aš tau nereikalinga. Mane vadino Rouze ir tada, kai atidavei.

Minutę buvo tylu. Motina susmuko į kėdę. Tuomet pasakė:

– Maniau, kad tu žinai. Kai pirmąsyk atvažiavai į Melkomb Greindžą, paklausiau, ar žinai apie įvaikinimą. Atsakei, kad žinai.

– Pagalvojau, kad klausi, ar žinau apie nužudymą. Maniau, kad tik primeni, kodėl turėjai mane atiduoti. Privalėjai suprasti, kad taip pagalvojau.

Motina kalbėjo toliau, tarytum Filipa nė nebūtų įsiterpusi:

– O vėliau, kadangi buvau čia tokia laiminga, nieko nebepasakojau. Pasakiau sau, kad praeitis nebuvo mūsų praeitis. Tarsi skirtingų žmonių iš skirtingų istorijų. Maniau, kad galiu leisti sau taip pragyventi tuos du mėnesius. Kas bebūtų nutikę paskui, visada būčiau turėjusi ką vertingo prisiminti. Bet aš ruošiausi. Būčiau pasakiusi galų gale.

– Kai būtum įsitikinusi, jog pripratau turėti motiną. Kai nebenorėčiau išleisti. Dieve, kokia tu gudri! Morisas perspėjo mane, kad esi tokia. Pagaliau kai ką apie save sužinojau – iš kur gavau tą savo analitinį mąstymą. O kaipgi tėvas? Ar ir jis manęs nekentė? O gal jis nesugebėjo tavęs sustabdyti, buvo per drovus kam nors kitam, nebent mergaitei išžaginti? Ką tu jam padarei, kad šitaip turėjo įrodyti savo vyriškumą?

Motina pažvelgė į ją, lyg čia reikėtų ką paaiškinti, lyg būtų kas nors paaiškinamo:

– Tu negali kaltinti savo tėvo. Jis norėjo pasilikti tave. Aš įtikinau jį tavęs atsisakyti. Aš viena maniau, kad taip būtų geriau tau. Ir tau *BUVO* geriau. Kurgi būtum dabar, jei būtum likusi su mumis?

– Ar aš taip jau labai įkyrėjau, tiek rūpesčių pridariau? Ar neįstengei dar kiek ilgėliau pakentėti? Dangau, kam gi aš tave susiradau?!

– Aš bandžiau. Norėjau mylėti tave. Norėjau, kad tu mane mylėtum. Bet tu niekuomet neatsakydavai meile. Be perstojo verkei. Niekuo negalėjau tau įtikti. Net nesileisdavai maitinama.

Filipa išrėkė:

– Nori pasakyti, kad tai aš atstūmiau tave?

– Ne, tik man taip atrodė.

– Kaipgi aš galėjau, kūdikis? Neturėjau pasirinkimo. Turėjau mylėti, kad išgyvenčiau.

Nuolankiai, kas Filipai pasirodė nepakeliama, motina paklausė:

– Ar nori, kad išsyk išvykčiau?

– Ne, išvyksiu aš. Aš rasiu kur. Man lengviau. Neprivalau grįžti į Kaldekoto terasą. Londone turiu draugų. Gali gyventi čia, kol baigsis nuomos sutartis. Turėsi laiko susirasti kitą vietą. Aš atsiųsiu paveikslo. Visa kita gali pasilikti.

Vėl išgirdo motinos balsą. Ji kalbėjo taip švelniai, kad Filipa vos beįstengė suprasti.

– Ar tai, ką padariau tau, sunkiau atleisti nei tai, ką padariau tam vaikui?

Filipa neatsakė. Pastvėrusi rankinę nuėjo prie durų. Paskui atsisuko ir paskutinįsyk prašneko į motiną:

– Nenoriu daugiau tavęs matyti. Geriau jau būtų tave pakorę prieš dešimtį metų. Geriau jau būtum mirusi.

11

Perėjusi Delani gatvę nustojo verkti. Tuomet ją pervėrė nepakeliamas skausmas. Išsidraikiusiais plaukais lėkė per lietų rankinei daužantis į šoną. Instinktyviai pasuko į Lison Grouvą prie kanalo kranto ieškodama tamsos ir vienatvės. Bet vartai jau seniai buvo užrakinti nakčiai. Filipa užgulė juos, nors iš anksto žinojo, kad šie nepasiduos. Vėl bėgo, veidu žliaugė lietus ir ašaros. Nieko nematė, nežinojo, kur bėga, ko nekaukė iš skausmo. Staiga nudiegė šoną, tarytum kas būtų smogęs peiliu. Žiopčiojo godžiai traukdama orą lyg skenduolė. Įsikibusi į turėklus laukė, kol skausmas praeis. Už turėklų lingavo aukšti medžiai, net per lietų galėjai užuosti kanalą. Susitvardžiusi įsiklausė. Naktis buvo kupina paslaptingų garsų. Tuomet ji išgirdo kauksmą, vienišą ir nykų, garsesnį ir klaikesnį už jos pačios nelaimę, skausmu atsiliepiantį į josios skausmą. Kaukė žvėris, vadinasi, ji buvo netoli Regento parko zoologijos sodo.

Dabar buvo jau ramiau. Ašaros, tiesa, vis dar tekėjo tylia, nesibaigiančia srove. Išėjo į naktį. Miestas, regis, kraujavo šviesa. Mašinų žibintai akino, o tamsiai raudonos šviesoforų dėmės telkšojo ant grindinio tarsi kraujo klanai. Lietus pylė kaip iš kibiro,

veidą ir akis užlipdydamas plaukais. Galėjo jį lyžtelėti, sūrų kaip jūros vandenį.

Mintys virte virė, kunkuliavo kaip kokiame juodame požeminiame kalėjime, kovojo, stūmė viena kitą ir skandino, piktos mintys, besiraitančios dvokiančioje tamsoje. Ir pro visą šią maišatį iš pasąmonės pasigirdo skausmingas vaiko verksmas. Jis nepriminė parduotuvėse ne sykį girdėtų aikštingų virkavimų; taip skambėjo neviltinga, siaubą kelianti kančia, kurios nenumaldysi saldainių pakeliu. Pati sau įsakė nepanikuoti; panika galėjo išvesti iš proto. Privalėjo valdyti savo mintis, sutvarkyti chaosą. Bet pirmiausia – nuslopinti tą siaubingą verksmą. Rankomis sugniaužė kaklą, kad jį uždusintų; atleidusi rankas verksmo jau nebegirdėjo.

Per visas tas kartu praleistas savaites jiedvi nekalbėjo apie mirusią mergaitę. Nesikalbėjo apie mergaitės tėvus. Kaip smarkiai jie kentėjo? Kaip ilgai? Galbūt jie jau turi kitų vaikų, ir ana seniai mirusi išžaginta mergaitė teliko skausmingoje, gal išsižadėtoje praeityje. Skausmas dėl nesamo mano vaiko pripildo kambarį... Mirusio vaiko. Tas faktas jai atrodė mažiau svarbus už motinos sugebėjimą palaikyti švarą virtuvėje. Motina nužudė vaiką. Įkišusi ranką į vežimėlį spaudė vis greičiau ir greičiau. Bet tai buvo kitas vaikas, kita vieta. Ji užmušė ir to vaiko tėvą. Gražus kaip dievas jis ėjo veja rožyno link, kur juodu susitikdavo. Peningtone. Dabar jau irgi miręs. Ji buvo palaidojusi jį drėgnose miško sąnašose. Bet jis buvo kažkieno kito tėvas. O josios ilsisi kalėjimo kieme, po negesintomis kalkėmis. O gal šitaip laidojami tik nuteisti mirti? Kas atsitinka nusikaltėlių, mirusių kalėjime, kūnams? Gal paslapčia naktį įdedami į pigų karstą, įnešami į artimiausią krematoriumą ir be žodžių atiduodami krosnies pragaro liepsnoms? O pelenai? Tvarkingai supakuotą likutį reikia kur nors palaidoti. Jai niekada nekilo mintis paklausti, o motina nepasakė. Tėvą ji buvo visiškai praradusi, bet savo vaizduotėje galėjo jį regėti didelį ir nepaprastą.

Staiga priešais ją įsižiebė spindintis Vorviko aveniu metro stoties ženklas. Plati itališkų namų ir tinkuotų vilų gatvė nusidriekė lyg šlapių šviesų eilė. Filipa tai bėgo, tai žingsniavo tuščiu šaligatviu, o

prie jo augančių sodų krūmai liejo ant jos baltų šlapių žiedlapių dušą, plaukai braukė lapus. Pagaliau priėjo kanalą ir sustojo ant elegantiško plieninio tilto, jungiančio vandens tako krantus. Tilto kampuose aukšti devyniolikto amžiaus žibintai su cokoliais savo virpančią šviesą metė ant vandens, žalumoje skendinčios salos, dažytų valčių, prigludusių prie kanalo sienos, ir nudriekė ilgus medžių šešėlius. Arčiausiai lempų augantys platanai liepsnojo žaliai apačioje, kur nuo dengtos valties stogo tiško spinduliuojančio vandens srovės, blizgėjo glazūruotas ąsotis, pilnas audros išblaškytų astrų.

Už nugaros taškydamos balas ir purslų fontanais aptėkšdamos net tilto turėklus nesiliovė švilpusios mašinos. Nebuvo matyti nė vieno pėsčiojo, abipus kanalo gatvės taip pat buvo tuščios. Pro įstiklintus balkonus plieskė šviesa, uždeganti platanus ir mirguliuojančiais takais nugulanti tingų kanalo vandenį.

Filipa tebevilkėjo motinos dovanotą megztinį. Jis buvo apsunkęs nuo lietaus ir aukšta apykaklė šaldė kaklą. Nusitraukė jį per galvą, persisvėrusi per turėklus kiek galėdama atkišo į priekį ir paleido iš rankų. Minutę trapus ir permatomas lyg voratinklis jis gulėjo vandens paviršiuje. Į abi puses išsidriekusios rankovės priminė skęstantį vaiką. Beveik nepastebimai iš lėto grimzdamas jis plaukė iš apšviesto ploto, kol jos užtinusios akys galėjo tik įsivaizduoti reginčios vandenyje margą dėmę.

Nuskendus megztiniui ji fiziškai pajuto palengvėjimą. Dabar tevilkėjo plona medvilnės palaidine, mūvėjo kelnėmis. Lietus palaidinukę buvo taip permerkęs, kad ji prilipo kaip antroji oda. Nusimetusi naštą, ji ėjo po didžiulėmis Vestvėjaus arkomis į pietus, Kensingtono link. Nežinojo, kiek laiko einanti ir kur, jai tereikėjo nesustoti. Nepastebėjo, kad lietus, kurį laiką dar dulkęs, visiškai liovėsi, kad triukšmingi autobusai pajudėjo aikštelių link.

Bet pagaliau jėgos išseko. Tai atsitiko taip staiga, lyg būtų kas partrenkęs. Kojos sulinko, ir ji, nusvirduliavusi iki šaligatvio krašto, įsikibo į geležinius pinučius, juosiančius plačią aikštę. Bet nuovargis, surakindamas kūną, išvadavo mintis; šios vėl plaukė tvar-

kingai bei nuosekliai. Galva prisišliejo prie geležinių virbų ir pajuto įkaitusią geležį, deginančią jai kaktą. Už pinučių auganti ligustrų gyvatvorė braižė skruostus, aitriu žalumu gniaužė kvapą. Išsekimo banga nuslūgo palikdama lengvą, beveik malonų nuovargį.

Kurį laiką prarado sąmonę. Į tikrovę ją grąžino ausį rėžiantys šūksniai. Naktis aidėjo nuo bėgančių žingsnių ir kimių balsų. Į aikštę iš tolimiausio kampo įpuolė gauja girtutėlių jaunuolių ir svirduliavo per gatvę, vedančią į parką. Du susikibę nedarniai plėšė liūdną dainą. Kiti kimiais balsais šūkaliojo bereikšmį priedainį ir visokius grėsmingus karo šūkius. Išsigandusi, kad vaikinai nepamatytų, kad rankinė ir ji pati netaptų lengvu grobiu, Filipa prigludo prie pinučių. Vyrukai traukė be aiškaus tikslo ar krypties. Jie galėjo ir nepastebėti jos.

Bet balsai vis garsėjo. Jie ėjo jos link. Vienas sviedė tualetinio popieriaus ritinį. Šis, perskridęs jos galvą, įlėkė į parką. Blyški, garbanota uodega, permatoma lyg saulės spindulys, pakilo ir sukosi nuo nakties vėjelio, paskui lengva lyg voratinklis nusileido ant gyvatvorės. Jie vis artėjo, galvos šmėsčiojo virš ligustrų. Filipa pakilo ir, stengdamasi susilieti su pinučiais, ėmė sparčiai eiti. Bet vos pajudėjusią vyrukai ją pastebėjo. Ausį rėžiančiais balsais sustugo triumfuodami.

Filipa leidosi bėgti, būrys paskui ją, kur kas kryptingiau ir vikriau, nei galima buvo tikėtis. Iš baimės Filipa užmiršo nuovargį, bet žinojo, kad ilgai netvers. Metėsi per platų kelią, bėgo aukštų apgriuvusių namų gatve tolyn. Akies krašteliu matė mirgančius pinučius, girdėjo savo žingsnius ir pasiutusiai besidaužančią širdį. Jie vis vijosi, mažiau šūkaliodami, taupydami energiją medžioklei. Filipa netikėtai pribėgo kitą gatvę, sukančią kairėn. Pasuko ja ir lengviau atsikvėpė pamačiusi atdarus vartus. Galvotrūkčiais nulėkė laiptais ir ko neatsitrenkė į tris aplamdytas dvokiančias šiukšlines. Prasispraudusi pro jas Filipa susigūžė po laiptais. Susirietusi dvilinka prispaudė rankas prie krūtinės bandydama sutramdyti širdies plakimą. Kaip toks įkyrus dundesys leistų jiems suklysti ir čia nepasukti? Dar kurį laiką girdėjo sutrikusių persekiotojų žingsnius,

paskui ir šie nutilo. Iš gatvės buvo girdėti tūžmingi šūkaliojimai. Paskui jie vėl ėmė padrikai rėkauti ir uždainavo. Daugiau nebeieškos. Matyt, pagalvojo, kad ji gyvena šioje gatvėje ir saugiai pasiekė namus. Bet greičiausiai jie buvo pernelyg girti, kad aiškiai mąstytų. Kai grobis prasmego, išgaravo ir vaikinų susidomėjimas.

Balsai seniai nutilo, o Filipa vis dar gūžėsi savo nišoje. Ji jautėsi uždaryta į tamsią dvokiančią kamerą, kvėpuojanti dulkėmis ir seniai mirusio, Dievo užmiršto belaisvio iškvėptu oru. Šiukšlinės, kurių formą veikiau įsivaizdavo nei matė, ją saugojo ne prasčiau kaip užsklęstos durys. Šioje tamsoje ją ne apakino sielą gydantis apsireiškimas, bet pervėrė skausmingas savęs supratimas. Visą sąmoningą savo gyvenimą tegalvojo apie save. Ne apie Hildą, kuri, tiesa, maža tegalėjo duoti, betgi ir sau taip mažai tereikalavo, ir to trupučio taip karštai troško. Už tuos sunkius rūpesčių metus Hilda pagrįstai galėjo tikėtis kur kas daugiau nei priešokiais valgomajame pamerkiamų gėlių. Negalvojo ji anksčiau nė apie Morisą, tokį pat arogantišką ir save apgaudinėjantį kaip ji pati, dosniai, jei jau ne iš meilės, padariusį dėl jos viską, ką tik galėjo, kilniadvasiškai saugojusį ją nuo žiauriausios gyvenimo patirties. Negalvojo ji nė apie motiną. Kuo ją laikė, jei ne vien informacijos tiekėja, gyvu savo kūno variantu, savo globėjiškos savimeilės auka? Privalo išmokti nuolankumo. Nebuvo tikra, kad sugebės tai išmokti pati, bet šis smirdantis miegančio miesto apendiksas, į kurį ji įšliaužė kaip kokia atstumtoji, tiko pradėti labiau nei bet kuri kita vieta. Žinojo, kad su motina ją sieja daug stipresni ryšiai nei neapykanta, nusivylimas ar atstūmimo kančia. Be abejonės, tasai poreikis ją matyti, būti jos paguostai ir buvo meilės pradžia; ir kaip ji galėjo tikėtis meilės be skausmo?

Po kurio laiko Filipa išlindo iš savo slėptuvės, įkvėpė nakties vėsos, išvydo žvaigždes. Ėjo apsvaigusi iš nuovargio, žvalgydamasi į gatvių pavadinimus. Iš jų suprato tik tai, kad buvo atsidūrusi vakarinėje miesto dalyje. Paskui pasijuto tyliai gulinti kažkokioje aikštėje po atsivėrusiu dangumi. Miestas, tyli, pusiau apleista begalybė, retsykiais vaiduokliškai apšviečiama mėnulio, atrodė, driekiasi

be galo be krašto. Tai buvo miręs miestas, nusiaubtas maro ir apleistas, buvo pabėgę visi žmonės, išskyrus tą besibastančių storžievių gaują. Ir šie jau buvo nusvirduliavę į kokią bjaurią skylę ir amžinai užmigę. Ji buvo visiškai viena. Už byrančio tinko ir aukštų baliustradų slėpėsi pūvantys lavonai. Iš rūsių ir pusrūsių lyg nuodingi garai kilo pūvančio miesto smarvė.

Tuomet ji pamatė per aikštę greitu, bet grakščiu žingsniu ateinančią moterį. Ji vilkėjo ilga blyškia suknele ir apsiaustu. Šviesūs plaukai buvo susegti viršuje. Visa ji atrodė blyški: ir banguojanti suknelė, ir plaukai, ir nakties išbalinta oda. Prasilenkdama su ja Filipa paklausė:

– Gal malonėtumėte man pasakyti, kur esu. Bandau nusigauti į Merilbouno stotį.

Moteris atsakė maloniu linksmu balsu, kultūringai:

– Esate Moksfordo aikštėje. Kokį šimtą jardų paėjėkite šia gatve, tuomet pasukite pirma gatve į kairę ir pateksite į Ladbrouk Grouvo metro stotį. Manau, kad jau nesuspėjote į paskutinį traukinį, bet ten galėsite įsėsti į naktinį autobusą ar taksi.

– Ačiū, – padėkojo Filipa. – Jei jau pasieksiu Ladbrouk Grouvą, rasiu kelią.

Moteris nusišypsojo ir nuskubėjo per aikštę. Šis susidūrimas buvo toks netikėtas ir drauge toks paprastas, kad Filipa suabejojo, ar tik nebus ta moteris jos pavargusių smegenų išgalvota. Kas buvo ir kur nuėjo ši drąsi nakties keliautoja? Koks draugas ar mylimasis paliko ją čia, vienišą tokią ankstyvą valandą? Iš kokio vakarėlio ji grįžta, o gal pabėgo? Bet moteris teisingai nurodė jai kelią. Po penkių minučių Filipa pasiekė Ladbrouk Grouvo stotį ir nužingsniavo pietų pusėn namo.

Tyli ir tuščia Delani gatvė miegojo ramiai lyg kaimo gatvelė po taikiu dangumi. Oras po lietaus kvepėjo jūra. Visi langai buvo tamsūs, tik už dvyliktojo namo užuolaidų slėpėsi švieselė. Ne sietyno, nes per blyški. Matyt, motina vis dar nemiega, o gal ir miega, tik užmiršo išjungti lempelę prie lovos. Filipa tikėjosi rasti motiną neatsigulusią. Nežinojo, ką jiedvi viena kitai sakys. Žinojo, kad ne-

įstengs atsiprašyti, kol kas ne; dar niekada per visą savo gyvenimą to nedarė. Bet gal dabar bus pirmas kartas, kai pajus tai? Turbūt motina visa supras be žodžių. Filipa išties jai laukujų durų raktą ir pasakys:

– Matyt, tikėjausi grįžti. Neužmiršau atiduoti tau rakto.

Stovės tarpduryje ir to pakaks išsiduoti: „Myliu tave. Esi man reikalinga. Aš sugrįžau“.

12

Prie lovos buvo įžiebta lempa, švelnios šviesos užlieta ant nugaros miegojo motina. Bet kambaryje dar kažkas buvo. Susmukęs palovyje, nuleidęs rankas tarp kelių, sėdėjo vyras, nuo galvos iki kojų apsitaisęs baltai, nuo šviesos net tviskantis. Jis nesujudėjo ir nepakėlė akių Filipai artinantis prie lovos. Motinos veidas buvo tobulai ramus. Bet kažkas keisto buvo nutikę jos kaklui. Už gerklės ją buvo nutvėręs žvėrelis, mažas, baltas žvėrelis, rausvu snukiu įsikirtęs į jos kūną. Kažkas ėdė ją gyvą, rausėsi gilyn, plėšė raumenis, rijo net savo pėdsakus nuo jos baltos odos. Bet ji nejudėjo. Filipa atsisuko į vyrą; šį kartą nukarusiose jo rankose išvydo kruviną peilį. Pamatė ir suprato.

Jis atrodė taip groteskiškai, kad iš pradžių palaikė jį savo nuovargio ir kliedesių padariniu, nakties fantasmagorija. Bet žinojo, kad jis tikras. Jo buvimas čia, prie motinos šono, buvo neišvengiamas kaip ir jos mirtis. Jis vilkėjo ilgu baltu permatomu polietileno lietpalčiu, aptempiančiu kūną lyg plona plėvelė. Ant rankų mūvėjo chirurgo pirštines, prigludusias prie blyškios odos. Tokioms mažoms rankelėms jos buvo per didelės. Pirštų galuose guma buvo

sulipusi, kabėjo blyškiomis pūslelėmis, atrodė, kad pati oda lupasi. Hirosimos rankos.

Filipa prakalbo:

– Nusimaukite pirštines, jos kelia pasibjaurėjimą. Ir jūs man bjaurus.

Jis paklusniai nulupo pirštines nuo rankų. Žiūrėjo į ją kaip patvirtinimo maldaujantis vaikas:

– Ji nekraujuos. Nekraujuos.

Filipa priėjo prie lovos dar arčiau. Motinos akys buvo užmerktos. Nusprendė mirti užmerktomis akimis; bet argi kas gali rinktis? Filipa pabandė prisiminti įsivaizduojamą mirtį. Tai nebuvo sunku; vaizduotėje mirties vaizdų turėjo daugybę. Jos kartos mintys buvo išmargintos mirties įvaizdžiais tarytum vaikų kambario apmušalų raštas; žiaurumas sūpavo jų lopšius. Belseno lavonai, suversti į krūvas tarytum nudirti triušiai, Etiopijos ir Indijos vaikai, išpampusiuose pilvuose nešiojantys alkį lyg išsigimėlišką vaisių; nuogi kareivių kūnai, mirties suversti į gremėzdiškas krūvas, – visi atmerktomis akimis. Graži apgaulė, kad palieki šį pasaulį sapnuodamas. Ilgą laiką ji išties miegojo atmerktomis akimis. Bet motinos akys buvo užmerktos. Ar švelniai ji nugrimzdo į savo miegą? Filipa pasisuko į vyrą ir nuožmiai paklausė:

– Ar jūs ją lietėt?

Jis neatsakė. Tik pajudino nulenktą galvą. Tai galėjo reikšti ir „taip“, ir „ne“. Ant stalelio prie lovos į nedidelį tablečių buteliuką buvo atremtas vokas. Jis nebuvo užklijuotas. Filipa perskaitė:

„Jei Dievas atleido jos mirtį, atleis ir manąją. Tos penkios savaitės atpirko visą dešimtį metų. Dėl nieko nesi kalta. Dėl nieko. Tai man tinkamas kelias, bet ne tau. Galiu mirti laiminga, nes tu gyva ir aš tave myliu. Niekuomet nebijok“.

Padėjusi laišką ant stalo, vėl pažvelgė į vyrą. Šis sėdėjo ant lovos krašto panarinęs galvą, nuleidęs peilį. Filipa peilį iš jo paėmė ir padėjo ant stalo. Rankos buvo mažytės kaip vaiko, su žiurkėno nageliais. Jį ėmė purtyti drebulys, lova drebėjo drauge. Atrodė,

kad motinos kūnas tirta iš juoko. Filipa išsigando, kad netvirtai užmerktos akys gali atsiverti ir reikės pažvelgti į mirtį. Ne pats sielvartas yra baisus, o tai, kad kiekvienas jį vis kitaip įveikia. Keista buvo sužinoti šią tiesą dar nė nepradėjus sielvartauti. Ji pasakė jau švelniau:

– Eikit iš čia. Ji nekraujuos. Mirusieji nekraujuoja. Aš atėjau pas ją anksčiau nei jūs.

Suėmusi jį už peties padėjo atsikelti ir palydėjo prie pintos kėdės. Dviejų sekcijų elektros krosnelė buvo išjungta, tarytum motina būtų prisiminusi, kad jiedvi privalo taupyti elektrą. Įjungė vieną sekciją ir pasuko į vyrą.

– Žinau, kas esate, – prašneko. – Mačiau jus Regento parke ir dar kažkur anksčiau. Ar visada planavote ją nužudyti?

– Mano žmona planavo, nuo tada, kai mirė mūsų duktė. – Paskui pridūrė: – Mudu abu planavome.

Atrodė, kad jaučia poreikį paaiškinti.

– Šį vakarą atėjau vėlai, bet jūs nebuvote išėjusios. Priekiniame kambaryje tebedegė šviesa. Sėdėjau parduotuvėje, klausiausi ir laukiau. Bet jūs neišėjote. Nebuvo girdėti žingsnių, jokių garsų. Vidurnaktį tyliai užkopiau laiptais. Durys buvo išlaužtos ir atdaros. Maniau, kad ji miega. Atrodė taip, lyg miegotų. Kol neįsmeigiau peilio, nepastebėjau, kad jos akys atmerktos. Jos akys buvo plačiai atmerktos ir žvelgė į mane.

Filipa tarė:

– Jums verčiau eiti. Padarėte tai, ko atėjote. Ne jūsų kaltė, kad galų gale ji paspruko. Vieno žmogaus mirtį galima atpirkti, bet tik vienąsyk, tą ji ir padarė. Tai, ką jūs norėjote padaryti, šių rankų jau atlikta.

Jau garsiau, purtydama Skeiso petį Filipa tarė:

– Privalau kviesti policiją. Jei nenorite būti čia, kai policininkai atvyks, privalote išeiti. Jums nėra jokio reikalo būti įpainiotam.

Skeisas nejudėjo, stebeilijosi į elektrinę krosnelę. Kažką sumurmėjo. Ji turėjo pasilenkti, kad išgirstų:

– Nemaniau, kad visa bus taip. Mane pykina.

Filipa palydėjo Skeisą į virtuvę ir laikė jo galvą, kol jis žiaukčiojo virš kriauklės stebėdamasis, kad Filipa gali jį liesti nesibjaurėdama ir rūpinasi juokingai švelniais plaukais, slidinėjančiais ant kaulėtos galvos. Filipai atrodė, kad jos ranka apčiuopia kiekvieną plauką atskirai ir visą švelnią judančią masę. Norėjo pasakyti: „Ji neketino žudyti. Tai buvo pykčio, kurio ji nesugebėjo suvaldyti, proveržis. Ji tavo vaikui nelinkėjo mirties, ne taip kaip mudu, jai to linkėję". Bet kam? Ką tai pakeistų? Jo dukra mirusi. Jos motina irgi. Nei žodžiai, nei paaiškinimai, nei atsiprašymai jau nieko negalėjo pakeisti. Jau nieko naujo negalėjai sugalvoti, nieko naujo pasakyti, nieko, kas būtų galėję viską sugrąžinti.

Virtuvėje visa atrodė taip pat. Skeiso galvai krūpčiojant tarp jos rankų ir aukštyn kylant vėmalų dvokui, Filipa žvelgė į tokius pažįstamus daiktus stebėdamasi, kad jie nepasikeitė. Arbatinukas ir du puodeliai ant apvalaus *papier mâché* padėklėlio, blizgančios kavos pupelės stikliniame inde – kaip erotiškai gražiai jos atrodė, nespraginta kava buvo viena iš jųdviejų ekstravagancijos apraiškų; visa eilė prieskoninių augalų vazonėlių ant palangės. Šiaurėn žvelgiantis langas negalėjo praleisti pakankamai šviesos, bet jie augo. Rytdienos omletui jiedvi ketino nugnybti pirmų česnako laiškų. Ąsotis su padažu, kurį paruošė motina, dar tebestovėjo ant stalo, acto kvapas vis dar nebuvo išsisklaidęs. Tasai kvapas jau turbūt visada primins šią akimirką. Filipa žvelgė į rūpestingai sulankstytus rankšluostėlius, ant vąšių pakabintus arbatos puodelius, išrikiuotus prikaistuvius. Kaip perdėtai jos laikėsi švaros, pastovumą ir tvarką primesdamos savo netvirtam ir sujauktam gyvenimui.

Skeisas vis dar vėmė, bet dabar jau tik tulžimi. Didysis blogumas jau buvo praėjęs. Filipa padavė jam rankšluostį sakydama:

– Vonia yra kiek žemiau, jei jums reikia.

– Taip, aš žinau, – Skeisas nusišluostė veidą ir švelnus jo žvilgsnis sutiko josios. – Ar nepateksite į bėdą? Turiu galvoje policiją.

– Ne. Ji pati nusižudė. Peilio žaizda buvo padaryta jau po mirties. Daktarai tai įrodys. Pats matėte, ji nekraujavo. Nemanau, kad numirėlio sužalojimas jau nusikaltimas. Netgi jei taip būtų, vargu ar mane kaltintų. Visi tenorės paslėpti šio nemalonaus įvykio galus. Pats žinote, niekam ji nerūpėjo. Niekam nerūpės ji ir mirusi. Jos nelaikė žmogumi. Visi mano, kad ją derėjo užmušti prieš devynerius metus. Ją reikėjo pakarti, – taip visi kalbės.

– Bet policija gali pagalvoti, kad jūs nužudėt ją.

– Liko savižudės laiškas, įrodantis, kad ne aš.

– O jei jie pagalvos, kad jį suklastojot?

Nuostabu, kad jis apie tai pagalvojo. Koks aštrus turėjo būti jo protas. Ji pažvelgė į ramias, rūpestingas akis. Už jų mažos gudrios smegenys rezgė intrigas. Jam derėtų rašyti trilerius. Mąstymas kaip sensacingų istorijų rašytojo, apsėstas, persekiojamas kaltės jausmo, užsiėmęs smulkmenomis. Jis per ilgai gyveno mintimis apie mirtį. Ji tarė:

– Galiu įrodyti, kad ji tai parašė. Turiu rankraščio pavyzdį, istoriją, kurią ji parašė kalėjime apie žagintoją ir jo žmoną. Geriau jau jūs eikite. Visai nebūtina, kad policija jus surastų, nebent norėtumėte pamatyti savo veidą visuose laikraščiuose. Kai kam tai patinka. Ar to norėtumėte?

Skeisas papurtė galvą.

– Noriu namo, – teištarė.

– Namo? – paklausė Filipa. Negalvojo apie jį kaip apie žmogų, turintį namus, šį vėmalais prasmirdusį naktinį grobuonį su mažutėmis rankutėmis, galinčiomis padaryti tiek daug žalos. Filipa lyg ir išgirdo minint „Kasablanką“, bet tai jau nuskambėjo kaip visiškas absurdas.

Jis paklausė:

– Ar mudu dar pasimatysime?

– Nemanau. Kam? Mudu siejo tik tai, kad abu troškome jos mirties. Nemanau, kad tai tinkamas pretekstas užmegzti pažinčiai.

– Ar esat tikra, kad jums bus gerai?

– Taip, – ji atsakė. – Viskas bus gerai. Daugybė žmonių norės įtikinti, kad viskas gerai.

Prie durų ant žemės gulėjo Skeiso kuprinė. Filipa jos nebuvo pastebėjusi. Skeisas nusivilko lietpaltį ir suvyniojęs įkišo jį ten. Filipa pagalvojo, kad tai jis buvo daręs daugybę kartų. Bet jam siekiant peilio ji tarė:

– Palikite jį. Palikite jį savo vietoje. Beje, ant jo mano pirštų atspaudai.

Juodu nusileido laiptais, tarytum Skeisas būtų koks užsisėdėjęs svečias, kurio jai pagaliau pavyko atsikratyti. Jis greit nuėjo Delani gatve nė neatsisukdamas, Filipa žvilgsniu jį dar ilgai lydėjo. Paskui grįžo į miegamąjį. Ji negalėjo žiūrėti į motiną, bet prisivertė paimti peilį ir kiek palaikė jį rankose. Tuomet bėgte nubėgo į Merilbouno stotį skambinti Morisui.

Aikštelė priešais įėjimą buvo tuščia, telefono būdelės irgi, tik pačioje tolimiausioje glaudėsi jaunas vyriškis. Gal jis buvo girtas, o gal tik miegojo. Filipa jau anksčiau jį buvo mačiusi Melo gatvėje, praeiviams kantriai dalijantį lankstinukus.

Susieškojusi piniginėje dešimtpensę monetą surinko septynis gerai žinomus skaitmenis ir tuoj išgirdo Morisą kartojant numerį. Jis atsakė išsyk. Betgi telefonas buvo prie jo lovos. Ji tarė:

– Čia Filipa. Prašau ateiti. Mano mama mirė. Norėjau, kad ji nusižudytų, ji taip ir padarė.

Morisas pasiteiravo:

– Ar esi tikra, kad ji mirė?

– Taip.

– Iš kur skambini?

– Iš Merilbouno stoties.

– Ateinu tuojau pat. Lauk ten, kur esi. Su niekuo nesikalbėk. Nieko nedaryk, kol ateisiu.

Šią ramią ankstyvą valandą gatvės buvo kone tuščios, bet jis vis tiek turėjo važiuoti labai greitai, jei vos po kelių minučių ji išgirdo roverį.

Filipa puolė į glėbį. Staiga rankos ją standžiai apsivijo, tereikšdamos savininkišką valdžią, ne guosdamos. Paskui jis lygiai taip pat staiga ją paleido ir Filipa susvyravusi vos neparpuolė. Sugriebęs už peties Morisas nustūmė ją prie mašinos:

– Rodyk kelią.

Roveris sustojo prie dvyliktojo namo durų. Rakindamas mašiną Morisas apsižvalgė ramiai, neskubėdamas, tarytum tai tebūtų draugiškas vizitas, kurio aplinkiniai vis dėlto neturėtų pastebėti. Filipa atrakino duris ir Morisas nusekė ją į viršų. Jų žingsniai aidėjo prieškambaryje. Net jei ir matė, apie išlaužtas duris Morisas nieko nepasakė. Filipa palydėjo jį į motinos kambarį ir sustojo kiek atokiau, Morisas tuo tarpu priėjo prie motinos. Be jokios veido išraiškos perskaitė savižudės laišką. Paėmęs tuščią buteliuką perskaitė etiketę, tuomet apvertė, į delną įsirito užsilikusi balta kulkos formos piliulė. Jis prašneko:

– Analgetikas. Apgalvotai vieną piliulę paliko. Laborantai sutaupys ir laiko, ir jėgų. Įdomu, kur galėjo jų gauti. Vaistai parduodami tik su receptu. Negalėjo jų paprasčiausiai nusipirkti. Kas nors slapta atnešė į kalėjimą, o gal pasivogė ligoninėje arba pati sau išrašė. To mes, matyt, jau niekada nesužinosime. Ji ne pirmoji, neįvertinusi šių vaistų stiprumo. Tabletėse yra paracetamolio; bet jis nepavojingas. Tačiau yra ir opiumo. Per didelė dozė nunuodija greitai. Planavo dar vieną teatrališką vaidinimą, bet apsiriko.

Filipa norėjo prieštarauti: „Ji nieko neplanavo ir neapsiriko. Ji nusižudė, nes to ir norėjo, nes žinojo, kad aš to noriu. Galėtum bent jau pripažinti, kad ji žinojo, ką daro". Bet ji nepasakė nieko. Morisas kiek pasilenkė ir įdėmiai kaip gydytojas ėmė tyrinėti sužalotą gerklę. Paskui susiraukė. Susiraukė taip, tarytum būtų susidūręs su technine problema, su kokia nors netikėta kliūtimi.

– Kas tai padarė? – paklausė.

– Aš. Manau, kad aš.

– Manai, tu?

– Atsimenu, kad norėjau ją nužudyti. Kad nuėjau į virtuvę ir paėmiau peilį. Tai viskas.

– Kalbėdamasi su policija pamiršk pirmą sakinį. Tu jos nenužudei, taigi ir tai, ką ketinai daryti ar tik norėjai, nesvarbu. Ar tu ir duris išlaužei?

Vadinasi, jis pastebėjo. Aišku, turėjo pastebėti.

Ji paaiškino:

– Kai grįžau iš Kaldekoto terasos, mes susikivirčijome. Aš pabėgau iš namų. Neketinau grįžti. Bet grįžau. Mes teturėjome vienus raktus, o aš nebuvau jų pasiėmusi. Beldžiausi, bet manęs neįleido, taigi išlaužiau duris. Turėjau pasiėmusi kirstuką. Pati nežinau kodėl. Galbūt aš grasinau juo prieš išeidama, dabar negaliu prisiminti.

Jis paklausė:

– Jei nebuvai pasiėmusi raktų, kaipgi įėjai pro lauko duris? Argi raktai nebuvo suverti ant vieno žiedo?

Filipa buvo tai užmiršusi.

– Užraktas automatinis. Išeidama neužtrenkiau, – greitai pasakė. – Visuomet taip darydavau, jei trumpam tekdavo išbėgti naktį.

– Kur kirstukas, kuriuo išlaužei duris?

– Padėjau jį atgal į įrankių dėžę.

Apklausa baigėsi. Jis pasitraukė nuo lovos.

– Išeik iš čia. Ar yra kitas kambarys ar kas patogesnio?

– Ne itin patogu. Yra dar mano kambarys ir virtuvė.

Švelniai apkabinęs ją per pečius nusivedė į koridorių. Juodu nuėjo į virtuvę. Morisas tarė:

– Važiuoju į Merilbouno stotį kviesti policijos. Ar norėtum važiuoti kartu, ar čia pasiliksi?

– Eisiu su tavimi.

– Taip bus geriausia. Pasiimk apsiaustą. Šalta.

Liepė palūkėti Filipai mašinoje, kol skambins. Tai neužtruko. Sugrįžęs tarė:

– Jie atvažiuos labai greitai. Pasakok jiems tai, ką ir man sakei. Negali prisiminti nieko, kas įvyko nuo to laiko, kai nuėjai į virtuvę peilio, iki tol, kai išbėgai paskambinti man.

Policija irgi greit pasirodė. Atrodė, kad jų yra gerokai per daug tokiai nereikšmingai mirčiai. Filipai liepė laukti savo kambaryje. Jie uždegė viryklę. Atnešė arbatos. Ji norėjo paaiškinti, kad puodelis ne tas, kad šis puodelis motinos. Čia buvo ir policininkė, šviesiaplaukė, graži, beveik tokia pat jauna kaip Filipa. Su savo tamsiai mėlyna gerai pasiūta uniforma ji atrodė itin patraukli. Jos veidas, pripratęs gailėtis, akylas, atrodė atsargiai neutralus. Filipa pagalvojo: „Ji nežino, ar saugo auką, ar nesikaltėlę. Šiaip ramindama apkabintų mane per pečius, betgi toji įpjova motinos gerklėje..."

Kai detektyvas atėjo apklausti Filipos, su juo buvo Morisas ir dar vienas vyras, kurį ji pažino, Moriso advokatas. Morisas pristatė jį oficialiai:

– Filipa, nemanau, kad esi pažįstama su Čarlzu Kalingfordu. Tai mano duktė.

Ji atsistojo ir paspaudė advokatui ranką. Visa buvo atlikta taip pedantiškai ir taip paprastai, tarytum jie būtų pažindinami Kaldekoto terasos svetainėje. Vyriškis pernelyg atsargiai vengė dairytis po niūrų mažą miegamąjį. Policininkai iš motinos kambario atnešė dvi kėdes. Jie supažindino ją su inspektoriumi, bet Filipa neįsiminė jo pavardės. Jis buvo tamsiaplaukis, irgi labai tinkančia uniforma, tik akyse nebuvo nė lašelio švelnumo. Bet klausinėjo jis švelniai. Morisas stovėjo šalia Filipos.

– Ar dar kas nors buvo čia šį vakarą?

– Ne. Tik mudvi.

– Kas išlaužė duris?

– Aš. Išlaužiau kirstuku, kurį pasiėmiau iš virtuvės stalčiaus.

– Kodėl išeidama iš namų pasiėmėte kirstuką?

– Pagalvojau, kad ji gali manęs neįsileisti.

– Ar jūsų motina kada nors anksčiau buvo taip pasielgusi?

– Ne.

– Kodėl manėte, kad šiąnakt ji jūsų neįsileis?

– Mes barėmės po to, kai tėvas man papasakojo, kad ji buvo manęs atsisakiusi.

– Jūsų tėvas sako, kad išėjusi iš namų vaikštinėjote apie tris valandas. Kas nutiko, kai grįžote?

– Pamačiau, kad durys užrakintos, o ji neatsako. Taigi išlaužiau jas kirstuku.

– Kai ją pamatėte, ar supratote, kad mirusi?

– Manau, kad taip. Negaliu prisiminti, ką jaučiau. Negaliu prisiminti, kas nutiko, kai išlaužiau duris. Manau, kad norėjau ją nužudyti.

– Iš kur jūs paėmėte peilį?

– Iš virtuvės stalčiaus.

– O anksčiau? Juk jis naujas, ar ne?

– Mano motina jį nupirko. Norėjome aštraus peilio. Nežinau, kur rado.

Jie vėl išėjo. Kažkas beldė į duris, garsiai kalbėjo, vaikščiojo tvirtais žingsniais. Jos kambario durys buvo praviros. Policininkė pakilo ir uždarė jas. Dabar žingsniai sulėtėjo, kažkas koridoriumi kone vilko kojas. Jie nešė jos motiną. Tai suvokusi ji pašoko šaukdama, bet policininkė buvo greitesnė. Ji nuostabiai stipriai stvėrė Filipą už peties ir švelniai, bet ryžtingai pasodino atgal į kėdę.

Pro duris sklido neaiškūs balsai, padriki žodžiai: ...aiškiai mirusi, kai ji įsmeigė peilį. Nereikėjo kelti manęs iš lovos, kad tai pasakyčiau. Manau, kad galima pateikti kaltinimą, atitinkantį šį atvejį, bet tai ne žmogžudystė.

Moriso balsas:

– Bjauri vieta. Dievai žino, kaip ji čia gyveno visas šešias savaites. Negalėjau jos sulaikyti... jau suaugusi... mano kaltė. Man nederėjo sakyti, kad motina ją sumušė, o paskui ja atsikratė.

– Visa tai į gera, – pasigirdo jai.

Bet greičiausiai ji tai tik įsivaizdavo. Galbūt apie tai jie visi tik ir galvojo. Paskui šalia atsirado Morisas.

– Mes grįžtame namo, Filipa. Regis, viskas bus gerai.

Betgi viskas ir turi būti gerai. Morisas visada viską sutvarko. Jis atsisakys buto, perleis paskutines dvi nuomos savaites ir atsikratys

visko, kas dar buvo likę iš bendro gyvenimo. Ji jau niekada tų daiktų nepamatys. Henris Voltonas vėl bus pakabintas ant sienos Kaldekoto terasoje, jos kambaryje. Jis pernelyg brangus, kad išmestum. Bet jai jis jau bus sugadintas. Dabar jau kitomis akimis į jį žiūrės, greta elegancijos ir tvarkos matys Greivsendo gremėzdiškus kalėjimo mūrus, gėdos stulpus, viešas kartuves. Bet jautrumas privalo turėti ribas. Iš jos bus tikimasi ir tolesnio gyvenimo su Voltonu. Bet visa kita išnyks. Visa kita bus laikoma šlamštu. Moriso advokatai išvengs viešumo, pasistengs, kad per tardymą su ja būtų elgiamasi švelniai. Bet neatrodo, kad to viešumo ir bus. Morisas pats visur dalyvaus. Visi – policija, koroneris, spauda – ją užjaus. Kai tik prisimins subjaurotą gerklę, gniauždami pasibjaurėjimą prisimins ir tai, kieno ji duktė. Jie jos gailėsis, bet ir prisibijos. Gal šiurkštokas inspektoriaus humoras atsisveikinant buvo tik jos vaizduotės žaismė: „Dabar galite ją pasiimti namo, sere. Ir, dėl Dievo, laikykite atokiau nuo peilių".

Paskui Morisas ją kur nors išsiveš, galbūt į Italiją – vizitai į šią šalį visada sudarydavo jo psichoterapijos dalį. Juodu drauge lankysis miestuose, kuriuos ji kadaise norėjo aplankyti su motina. Kiek prireiks laiko, kol jos akyse jis nustos ieškoti atsakymo, ar ji vis dar tikra savo motinos duktė, kol nustos savęs klausinėti, ar ji neįsmeigė peilio į dar gyvą gerklę. Ši mintis jį turbūt jaudins. Žiaurumas visada jaudina žmones. Kas gi pagaliau yra lytinis aktas, jei ne savanoriškas pasidavimas smurtui, laikina mirtis?

Dabar juodu vieni. Prieš jiedviem išvykstant Filipa nuėjo į savo kambarį ir grįžo su motinos rankraščiu. Padavė jam:

– Noriu, kad paskaitytum. Tai nužudymo ataskaita. Parašė kalėjime daug anksčiau, nei sutiko mane.

– Ji taip sakė? Pasižiūrėk į popieriaus spalvą ir šviesumą. Jauti? Jis tikrai negulėjo kameroje metų metais. Tai buvo neseniai parašyta. Ar tau taip neatrodė?

Jau norėjo mesti jį į židinį, bet susilaikė. Jis nerūkė ir nesinešiojo degtukų. Jai matant nuėjo į virtuvę ir atsinešė dėželę. Iškeltą ran-

kraštį padegė; ugnis šliaužė apimdama vis didesnį rankraščio plotą, paskui tvykstelėjo liepsna. Laikė jį, kol vos nenudegė pirštų, tuomet numetė į židinį.

Staiga Filipa pajuto nuovargį, permirkusią, purviną palaidinę, kelnes, prisigėrusias anglies dulkių tada, kai glaudėsi už tų šiukšlinių. Visas kraujas sutekėjo į kojas. Pažvelgęs į ją Morisas švelniai tarė:

– Nueik į vonią. Aš palauksiu.

Kai po penkių minučių ji sugrįžo, nuo sienos jis jau buvo nukabinęs paveikslą, o rankose laikė nuo lovos nutrauktą antklodę. Apgaubė jai pečius. Nekalbėdami nusileido laiptais ir išėjo iš buto.

Tuščiomis gatvėmis nereikėjo ilgai važiuoti. Niekas nematė jų išeinant. Rytoj Džordžas atidarys parduotuvę ir nustebs, kodėl jų bute taip tylu, gal jos kur išvykusios. Ilgai jų niekas nepasiges.

Kaldekoto terasoje, ir prieškambaryje, ir valgomajame, degė šviesa, bet virtuvėje buvo tamsu. Durys atsivėrė Morisui dar nė neįkišus į spyną rakto. Už jų stovėjo Hilda nerimo kupinomis akimis, su savo dygsniuotu mėlynu chalatu.

– Ji jaučiasi gerai, – ramiai teištarė Morisas. – Nesirūpink. Viskas gerai. Motina mirė. Nusižudė.

Filipa ko neužduso Hildos glėbyje. Girdėjo ją kalbant:

– Tavo kambarys tebelaukia tavęs, brangioji, – tarytum jis būtų galėjęs kur išnykti, kol jos nebuvo. Paskui ji išgirdo lojant šunį ir pamatė švelniai susirūpinusį Hildos veidą. – Tu pažadinai Nenaudėlį. Geriau nusileisiu pas jį.

Laiptų apačioje Morisas antklodę nuo jos nuvyniojo ir numetė į šalį. Kai kitą rytą Filipa nusileido į apačią, jos čia jau nebuvo. Netgi senai Delani gatvės antklodei nebuvo leista užteršti atminties.

Morisas palydėjo ją laiptais; jis lipo tvirtais žingsniais, Filipa svyrinėjo. Jautėsi kaip kalinė, vedama prižiūrėtojo. Bet kambarys, į kurį ją nunešė jos silpnos, bet nedvejojančios kojos, buvo baltas ir taikus, lova atrodė patogi. Ta lova nieko bendro su ja neturi, ji jai nepriklauso. Bet Filipa pagalvojo, kad mergaitė, kuriai lova priklauso, nesupyks, jei ji į ją atsiguls. Nusitraukusi pur-

viną palaidinę ir permirkusias kelnes krito veidu į pagalvę, apglėbė ją abiem rankom, jautė, kaip Morisas užtraukė ant pečių antklodę. Ji buvo nesimaudžiusi; bet nesvarbu, gal toji mergaitė per daug nesupyks. Prieš pat užmigdama prisiminė, kad yra kai kas, ką jai reikia apverkti. Bet ašarų jau nelikę, jai niekada nesisekė verkti. Bet ir tai nesvarbu. Prieš akis dar visas gyvenimas, ji galės išmokti.

EPILOGAS

Baigėsi sekmadienio vakaro pamaldos. Suspausti tikintieji, pagaliau išvaduoti iš pareigos tylėti, visi laisvai ir džiaugsmingai užtraukė pabaigos giesmę. Choro berniukai ramiais, žvakių apšviestais veidais, lyg permatomos gėlės kyšančiais iš rauktų apykaklių, jau užvertė savo giesmynus ir kilo nuo klauptų. Filipa atsistojo nuo žemės, papurtė laisvai krentančius savo plaukus, pasitaisė ant pečių klostytą medvilninį drabužį ir prisidėjo prie mažos grupelės vienodai baltai apsirengusių koledžo studentų, po puošniais skliautais paskui procesiją einančių į šaltą, šviesią koplyčios prieangio didybę.

Pamatė jį išsyk, bet šį nepastebimą žmogelį būtų pažinusi bet kur ir bet kada. Apsivilkęs tvarkingu, išlygintu kostiumu, jis stovėjo pirmos eilės gale, toks mažutytis po aukštais Vestelio skliautais, bet vis dėlto kupinas žmogiško orumo. Jo rankos, kurias ji buvo taip puikiai įsiminusi, ilsėjosi priešais, ant kėdės atlošo. Filipai priartėjus per rankos ilgį jo pirštų sąnariai taip įsitempė, kad buvo panašūs į vandens nugludintus žvilgančius akmenukus. Jųdviejų akys susitiko, jo žvilgsnis tarytum sakė, kad jai nepavyks pabėgti. Bet ji nė nemanė to daryti, juolab netikėjo, jog susidūrė atsitiktinai. Iš-

ėjusi iš koplyčios Filipa lūkuriavo prie pietinio prieangio, kol jis tyliai priėjo. Juodu nepasisveikino, tik, lyg būtų iš anksto susitarę, pasisuko ir nužingsniavo saulės užlietu taku pro Gibso projektuotą pastatą. Filipa tarė:

– Kaip mane radote? Bet aš buvau pamiršusi. Esate tikras seklys.

– Jūsų knyga. Perskaičiau recenzijas, dviejose buvo rašoma, kad studijuojate Karališkajame koledže. Išleidote romaną savo vardu, Filipa Dakton.

– Tik Dakton. Atsisakiau Rouzės. Tas vardas man netinka. Manau, turėjau teisę pati trupučiuką keisti savo tapatybę. Betgi atėjote čia ne tik pasveikinti manęs, išleidusios romaną. Skaitėte jį?

– Pasiėmiau iš bibliotekos.

Filipa nusijuokė; žiūrėdamas į ją Skeisas paraudo:

– Ar to netinka sakyti rašytojai? Matyt, turėjau jį nusipirkti.

– Kam gi? Ir neturėtumėte sveikinti jo pasirodymo. Dakton pavardė jūsų lentynoje, tai bent! Ar jums jis patiko?

Iš veido Filipa matė, kad jis abejoja, ar tik mergaitė jo neerzina. Paskui jis ją nustebino:

– Jis, žinoma, išmintingas. Kai kurie kritikai rašė, kad puikus. Bet aš manau, kad jis šiurkštokas ir šaltas.

– Taip ir yra. Būtent šaltas. Bet turbūt vargote manęs ieškodamas ne vien padiskutuoti apie literatūrą. – Žvelgdama jam į veidą Filipa pridūrė: – Nesistebiu jus matydama. Kai buvome susitikę paskutinį kartą, turėjote tuoj pat išvykti. Be to, jaučiau, kad mudviejų reikalai dar nebaigti. Kartais susimąstydavau, kur jūs, ką veikiate.

Filipa norėjo pridurti: „Ar jaučiatės laimingesnis žinodamas, kad mano motina mirusi“. Bet žvelgdama į jo ramų veidą suprato, kad šito klausti nė nereikia. Matyt, kerštas žmogų išties patenkina.

Skeisas atsakė noromis, lyg būtų džiaugęsis galėdamas jai išsipasakoti:

– Po tardymo dėl jūsų motinos išvažiavau iš Londono ir apie aštuoniolika mėnesių keliavau po Angliją ir Velsą. Vasarą apsistodavau pigiuose pensionuose, o rudeniop keldavausi į brangesnius. Mat

nuo sezono priklauso ir kainos. Laiką leidau žvalgydamasis po vietoves, tyrinėdamas pastatus, mąstydamas apie save. Nebuvau nelaimingas. Prieš šešis mėnesius grįžau į Londoną ir vėl apsistojau „Kasablankoje". Šiame viešbutyje gyvenau ir jūsų ieškodamas. Nežinau, kodėl grįžau, gal kad ten jaučiausi kaip namie. Visa čia atrodė taip pat, net akla telefonininkė, su kuria matėte mane Regento parke. Jos vardas Violeta Hedli. Įpratome kur nors eiti drauge jos laisvomis popietėmis. Ketiname susituokti.

Tai štai dėl ko jis pasirodė. Filipa tarė:

– Ir jūs nežinote, kiek tiesos turėtumėte jai pasakoti?

– Suprantama, ji žino apie Juliją. Be to, sakiau, kad abu Daktonai mirę. Bet nesu tikras, ar derėtų jai pasakoti, ką ketinau daryti. Su niekuo visame pasaulyje negaliu apie tai pasikalbėti. Neturiu su kuo pasitarti. Turėjau jus susirasti.

Filipa tarė:

– Jei ketinate vesti aklą moterį, nepatariu pasakoti, kad kartą brūkštelėjote peiliu kitai moteriai per gerklę. Tai kelia nerimą.

Atrodė, lyg Filipa būtų trenkusi jam per veidą, – taip akivaizdžiai šie žodžiai jį sukrėtė. Buvo matyti net iš fizinės išraiškos. Jis paraudo, paskui labai išblyško, teliko ryškiai raudonas rėžis ant skruosto. Filipa prašneko švelniai:

– Atsiprašau. Nesu maloni. Kartais pasistengiu, bet man dar nelabai sekasi. – Norėjo pridurti: „O žmogus, kuris būtų galėjęs mane to išmokyti, jau miręs", bet pasakė: – Jums nepasisekė, kad kreipėtės į mane kaip į patikėtinę. Bet jau sakiau: neįmanoma taip gerai pažinti kito žmogaus, kad galėtum nuspėti jo reakciją. Nežinau, ką išloštumėte papasakodamas. Kam suteikti jai tiek kančios?

– Bet aš ją myliu. Mes mylime vienas kitą. Argi tai nereiškia, kad turiu būti sąžiningas?

Filipa tarė:

– Mūsų pokalbis irgi bus tiek sąžiningas ir atviras, kiek įstengsiu, tik vargu ar nuo to mudviem pasidarys geriau. Galite atvirai kalbėtis apie visą praėjusį savo gyvenimą. Vienas įvykis nėra taip jau labai reikšmingas.

– Man tai buvo reikšmingas įvykis. Be to, jis mudu suvedė. Nebūčiau atsidūręs „Kasablankoje“ ir sutikęs Violetos, jei nebūčiau bandęs nužudyti jūsų motinos.

Filipa galėjo pasakyti, kad ir jo duktė, ir jos motina – abi būtų buvusios gyvos, jei prieš dvylika su puse metų, vieną ūkanotą sausio naktį, jis nebūtų išleidęs savo dukters iš namų. Bet kokia prasmė prisiminti ilgą priežastingumo grandinę.

– Kaip verčiatės? Turite darbą? – susidomėjo Filipa.

– Pastaruosius dvejus metus paprasčiausiai gyvenau. Pardavęs namą gavau apie dvylika tūkstančių svarų. Jų turėtų pakakti mažam užmiesčio nameliui. O po kelių mėnesių jau gausiu pensiją. Mums turėtų užtekti. Nenorime didelio namo, tiesiog ko nors su sodeliu. Violetai patinka rožių kvapas. Ji apako aštuonerių, maža dar matė, taigi šį bei tą atsimena, ir jei aš išsamiai apibūdinu daiktus – pastatus, dangų, gėles – ji supranta, apie ką kalbu. Dabar į visa privalau žiūrėti visiškai kitaip, kur kas įdėmiau, kad įsiminčiau. Mudu tokie laimingi drauge, net negaliu tuo patikėti.

Filipai parūpo, ar į tą džiaugsmingą gyvenimą įeina bendra lova. Tikriausiai. Jis nėra seksualiai atstumiantis, šis vargšas mažas *manqué** žudikas. Netgi Kripenas turėjo savo Etelę. Pačios įvairiausios poros susirasdavo kelią į šį iracionalų džiaugsmą. Ji prisiminė jo plaukus savo rankose, švelnesnius už savuosius. O ir jo oda atrodė lygi, be trūkumų. Be to, Violeta jo nematys. Tikriausiai keista būti aklai, mylėtis visada užmerktomis akimis. Sugavo šmėstelint paslaptingą šypseną jo veide. Atėjo pas ją susirūpinęs, bet ne tik. Prisiminusi anuomet parke matytą Violetą, Filipa pagalvojo, kad toji mergaitė gana jauna, kad pagimdytų kūdikį. Atsiliepdamas į jos mintis Skeisas tarė:

– Ji daug jaunesnė už mane. Jei turės kūdikį, galėsiu padėti jį prižiūrėti. Nėra nieko, ko mudu drauge neįstengtume įveikti. – Atsigręžė į Filipą. – Ar kada jautėtės taip, lyg būtumėte nenusipelniusi laimės? Anąsyk, kai pirmą kartą išėjau su ja, tądien, kai matėte

* Nenusisekęs, nevykęs *(pranc.)*.

mudu rožių darželyje, išnaudojau ją, pasinaudojau jos aklumu. Buvau vienišas, o ji buvo vienintelis žmogus, su kuriuo jaučiausi saugus. Ji juk negalėjo manęs matyti.

Kaip anksti jis turėjo išmokti pirmykštę nepasitikėjimo džiaugsmu pamoką. Persižegnoji, palieti medį, uždegi žvakę – Dieve, nežinok, kad esu laimingas. Ji norėjo pasakyti: „Savo motina pasinaudojau, kad atkeršyčiau įtėviui. Visi mes naudojamės vieni kitais. Kodėl gi jūs tūrėtumėte būti doresnis nei visi kiti“. Bet tepasakė:

– Argi neišmoktumėte nusileisti sau ir būti laimingas? Užmirškite mano motiną ir mane. Tai praeitis.

– Bet jei Violeta sužinotų? Jai sunku būtų atleisti mano apgavystę arba tai, ką padariau.

– Ko gi ji neturėtų atleisti? Tai buvo ne jos gerklė. Be to, niekada ilgai nepykstame, jei skriauda padaryta ne mums. Argi to dar nežinote? O ir kaip ji galėtų sužinoti? Dėl manęs nesijaudinkite. Niekada nepasakysiu.

– Bet jūs rašytoja. Vieną dieną galite sugalvoti tai panaudoti.

Filipa vos nenusijuokė garsiai. Tai štai kas jį jaudino. Turėjo drebėti iš baimės imdamas iš bibliotekos romaną. Įdomu, ko jis tikėjosi? Kokio nors sukrečiančio gotiško romano, kur patsai atliktų patetišką Eumenidės vaidmenį? Bet tikriausiai ne disertacijos apie kūrybingos vaizduotės prigimtį.

– Kai kurie rašytojai rašo tik iš savo tiesioginės patirties, – tarė Filipa. – Bet aš nesu tokia ir nenoriu būti. Jau sakiau, kad visi mes vienas kitą išnaudojame, bet tikiuosi naudotis žmonėmis kiek subtiliau nei jie.

Skeisas prašneko atsargiai, išdrįsęs paliesti pavojingą temą:

– Ar čia kas nors žino apie jūsų motiną? Jūs gi pasirašote Dakton pavarde.

– Vieni žino, kiti numano. Tai klausimas, kuris kalbant savaime neiškyla.

– Ar tai turi kokią nors reikšmę? Turiu omenyje jus?

– Nebent priverčia šiek tiek manęs prisibijoti. Vienatvę vertinantiems žmonėms tai nėra blogas dalykas.

Juodu priėjo tiltą per Kemą. Filipa sustojo ir įsižiūrėjo į vandenį. Atsistojęs šalia Skeisas mažutėmis savo rankomis įsitvėrė turėklų. Tuomet paklausė:

– Ar ilgitės jos?

Filipa pagalvojo: „Ilgėsiuos jos kiekvieną savo gyvenimo dieną“, bet tepasakė:

– Taip. Nesu tikra, kad išties ją pažinojau. Mudvi drauge tegyvenome penkias savaites. Ji nedaug tepasakė. Bet, būdama su manimi, buvo drauge labiau nei kas nors kitas. Ir aš visada su ja buvau savimi.

Atrodo, jis suprato, apie ką ji kalba. Juodu vėl ėjo tylėdami, tada jis tarė:

– Stebėjausi jumis. Esu jums dėkingas už tai, ką dėl manęs padarėte. Bijojau valdžios, bijojau, kad mane suims. Jei tą naktį būtumėte iškvietusi policiją, jau niekada nebūčiau atsigavęs. Niekada nebūčiau vėl sutikęs Violetos. Daug kartų galvojau, kaip jums sekasi, kas nutiko po to, kai jus palikau, kaip gyvena jūsų motina, turiu galvoje ponią Palfri.

Filipa atsakė:

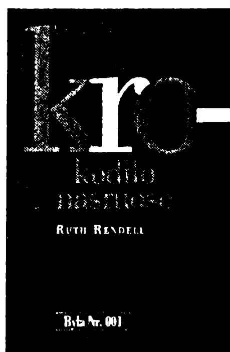
– Ji gyvena puikiai. Dabar turi šunį, vardu Nenaudėlis. O ir man nieko baisaus neatsitiko. Mano įtėvis visa sutvarkė, jis geras organizatorius. Po visko jis ilgam išsivežė mane atostogauti į Italiją. Važiavome pasižiūrėti Ravenos mozaikų.

Ji nepridūrė: „Ravenoje mudu sugulėme“. Įdomu, kaip jis būtų žiūrėjęs, ką būtų sakęs, jei į jo pasitikėjimą būtų atsakiusi šiomis nereikalingomis naujienomis. Bet, šiaip ar taip, tai nebuvo svarbu. Ką gi iš tikrųjų galėjo reikšti toji švelni, meili, nuostabiai natūrali sueitis? Patenkintas smalsumas, sėkmingai išlaikytas egzaminas, ceremoningai nuo kelio pašalinta kliūtis, kad juodu vėl galėtų vaidinti tėvą ir dukterį, susijaudinimas dėl incesto, legalaus ir neužkraunančio kaltės naštos, didesnės už tą, kuri juos jau slėgė. Toji vienintelė jųdviejų naktis su kiparisų dvelksmu pro atvirus langus, toji švelni Italijos naktis jiedviem buvo būtina, neišvengiama, bet dabar jau nebesvarbi. Filipa tarė:

– Kad galėtų susimokėti už mudviejų bendrai nuomojamą butą, mano motina buvo apsidraudusi penkiems šimtams svarų. Draudimo liudijime nebuvo paminėta savižudybė kaip išimtis, – nemanau, kad dėl tokios sumos kas nors vargintųsi, – taigi aš gavau pinigus. Ji turėjo tai padaryti paslapčia, mudviem tik pradėjus gyventi, galbūt kai lankėsi pas bandomojo laikotarpio prižiūrėtoją. Niekas iš tikrųjų nežino, kaip jai pavyko gauti analgetikų, bet tikriausiai tas tabletes saugojo mėnesių mėnesius. Manau, tai rodo, kad apie savižudybę ji galvojo dar prieš išeidama iš kalėjimo ir kad jos mirtis nesusijusi su manimi. Yra tiek gudrybių, tiek būdų, padedančių atsikratyti kaltės. Kada nors ir jūs rasite savąjį.

Jis daugiau nieko nepasakė. Atrodė patenkintas. Staiga sustojo ir ištiesė ranką. Ji paspaudė ją. Tas gestas, matyt, jam atrodė svarbus. Tuomet jis nuėjo vienas pavasario saulės nutviekstu taku, po švelnia kaštonų, bukų ir liepų žaluma, tarp žolėje šviečiančių auksinių ir violetinių krokų. Priėjęs posūkį jis atsigręžė ir pažvelgė, bet turbūt ne į ją, o į bažnyčią, lyg norėdamas, kad ši amžinai liktų jo atmintyje. Filipa žiūrėjo, kol jis visai išnyko iš akių. Jei mes išties save suprantame tik išmokę mylėti, jis jau suprato. Kada nors tai atsitiks ir jai. Linkėjo jam viso ko geriausio. Tikriausiai galėjimas linkėti jam gera, iš visos nepatyrusios širdies sukalbėta mažytė nuoširdi malda už jį ir už jo Violetą jau savaime artino ją prie malonės.

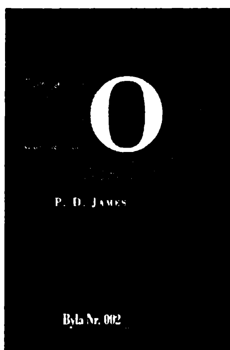
TURINYS

Byla Nr. 001

KROKODILO NASRUOSE – psichologinis trileris. Jo heroję, šešiolikmetę Laizą, XX a. pabaigoje jauna motina užaugino kaip atsiskyrėlę XIX a. dvaro aplinkoje. Ji visiškai nepažįsta pasaulio, net nėra važiavusi autobusu. Ir štai motina ją išstumia iš namų, nes žino, jog pačios atvažiuos suimti policija. Už nužudymą.

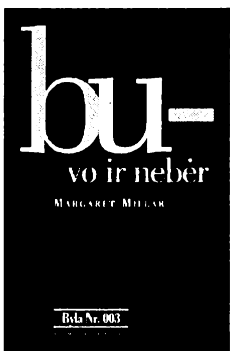
Tačiau Laiza nevyksta motinos nurodytu adresu, o pabėga su slaptu mylimuoju, jaunu dvaro sodininku. Jam ji ir pradeda pasakoti savo keistojo gyvenimo „tūkstančio ir vienos nakties istoriją"...

Byla Nr. 002

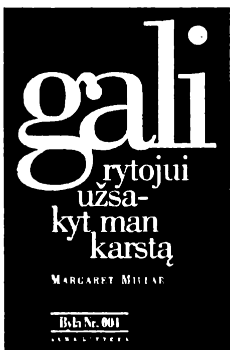
NORAS ŽUDYTI – anglų detektyvų karalienės trečiasis romanas lietuvių kalba. Detektyvas Adamas Dalglišas iš Skotland Jardo ir vėl tiria sudėtingą bylą.

Iš pirmo žvilgsnio Stino psichiatrijos klinika – viena žymiausių Londono klinikų, tikras profesinio meistriškumo ir padorumo pavyzdys. Tiktai tada, kai jos vedėja buvo rasta su kaltu širdyje ir kraupiu mediniu stabu rankose, ėmė aiškėti tiesa: joje gydytojai ir seselės kartais didesni nelaimėliai nei jų pacientai, o vedėjos nužudymas nėra froidiškas atsitiktinumas nusikaltimų labirinte...

Byla Nr. 003

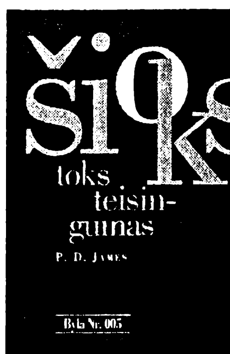
BUVO IR NEBĖR – pirma lietuvių skaitytojų pažintis su M. Millar kūryba. Tai pasakojimas apie vieną keistą žmogžudystę... Virdžinija Barkli, išlepinta turtuolių dukrelė, suimta įtarus nužudymu, bet atsisako ką nors kalbėti. Visi, net advokatas Erikas Mičemas, mano, kad ji galėjo nudurti savo bičiulį Klodą Margolį. Tačiau prisistato toks Loftas, mirtina liga sergantis jaunuolis, ir įrodo padaręs šį nusikaltimą. Nepatiklusis Erikas Mičemas nutaria prisikasti prie tiesos – ir ji pasirodo stulbinanti.

Byla Nr. 004

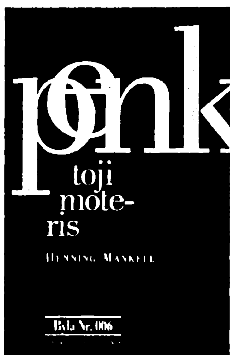
GALI RYTOJUI UŽSAKYT MAN KARSTĄ – labai smagi, intriguojanti istorija apie jauno advokato Tomo Aragono (simpatiškiausio Millar personažo) nuotykius Meksikoje, kur jis ieško klientės dingusio pirmojo vyro. Tomo ieškojimai bergždi: pradėjęs eiti kokio nors reikiamo žmogaus pėdsakais, deja, randa jo lavoną. Paprasta užduotis tampa stulbinamų „sutapimų" virtine ir lenktynėmis su mirtimi. Pasirodo, paslapties rakto reikia ieškoti visai kitur.

Knyga žavi sąmoju ir pikantiškais dialogais.

Byla Nr. 005

ŠIOKS TOKS TEISINGUMAS. Šiurpus nusikaltimas įvykdytas, atrodytų, neįmanomoje vietoje – pačioje D. Britanijos teisingumo citadelėje, Old Beilyje. Advokatų kolegijos kabinete nužudoma garsi advokatė Venišija Oldridž, apgynusi ne vieną nusikaltėlį. Adamas Dalglišas ir jo komanda turi įminti nelengvą mįslę. Kas žudikas, koks šios žmogžudytės motyvas – advokatės profesinė veikla, kerštas, meilė ar praeityje susipynę žmonių likimai? O gal tai atpildas už tėvų nuodėmes? Ir netikėtai lemtinga čia pasirodo šalies teisinė sistema, iš kurios „daugių daugiausia galime tikėtis tik šiokio tokio teisingumo".

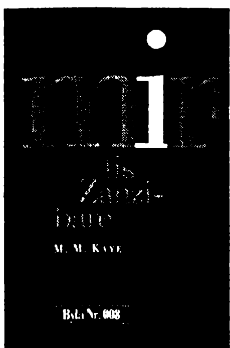

Byla Nr. 006

PENKTOJI MOTERIS. Švedų rašytojo Henningo Mankellio (g. 1948) detektyviniai romanai buvo apdovanoti Švedijos detektyvų akademijos ir Skandinavijos detektyvo draugijos premijomis.

...Išėjęs naktį stebėti paukščių, žiauriai žūva senas žmogus. Miške randamas, pririštas prie medžio, gėlių parduotuvės savininkas. Ežere išplaukia vyriškio lavonas, užrištas maiše. Kas bendra šioms trims mirtims? Komisaras Kurtas Valanderis dar nebuvo susidūręs su tokiu šaltakraujišku žudiku (ar žudike?). Jis supranta, kad reikia išsiaiškinti, kas sieja aukas su žudiku.

Henningo Mankellio knygos apie komisarą Valanderį populiarios daugelyje šalių, ypač Vokietijoje ir Skandinavijoje. Jų parduota per 2 mln. egzempliorių.

Byla Nr. 008

MIRTIS ZANZIBARE – tai kupinas įtampos, paslapčių ir nesusipratimų bei humoro detektyvinis nuotykių romanas, artimas didžiajai detektyvo karalienei A. Kristi. Jauna aukštuomenės debiutantė Denė Ašton pirmąkart gyvenime vyksta į tolimą kelionę – į egzotišką svajonių šalį Zanzibarą, kur gyvena jos motina ir patėvis, garsus rašytojas. Patėvio prašoma, ji turi paimti iš šeimos advokato ir atvežti kažkokį paslaptingą laišką. Bet, matyt, jis baisiai svarbus ir pavojingas, nes advokatas tuoj pat nužudomas, o ir Denei gresia mirtinas pavojus. Prasideda neįtikėtini įvykiai, šiurpūs, keisti ir juokingi. Taigi kokia paslaptis slypi tame dokumente? Kas tie, kurie jį medžioja? Ir kas iš tiesų jaunasis amerikietis leidėjas Lašmeris Holdenas – draugas ar piktadarys? Atsakymas ateina netikėtai...

James, P. D.
Ja 289 Nekaltas kraujas: romanas / P. D. James; iš anglų kalbos vertė Nijolė Kepenienė. – Vilnius: Alma littera, 2003. – 352 p. (Byla Nr. 007)
ISBN 9955-08-288-7

Neįprastas, gilus, detektyvinis ir psichologinis šeimos romanas, kurio herojė – jauna būsimoji Kembridžo studentė Filipa Palfri ieško savo šaknų. Ji įvaikinta, ir laimingai, bet sužinojusi, jog tebėra gyva jos tikroji motina, ryžtasi ją susirasti. Kas iš to išeina, sužinosite, perskaitę šį be galo skaudų ir įdomų romaną, kuris nepaliks nė vieno abejingo čia keliamiems klausimams.

UDK 820-3

P. D. James
NEKALTAS KRAUJAS
Romanas
Iš anglų kalbos vertė
Nijolė Kepenienė

Serijos dailininkas *Jokūbas Jacovskis*
Redaktorė *Rasa Strolytė*
Techninė redaktorė *Birutė Tolvaišienė*
Korektorės *Auksė Žiūkienė* ir *Ona Malinauskienė*
Kompiuteriu maketavo *Ligita Plešanova*

SL 412. Užsakymas 381
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almali.lt
Spaudė spaustuvė AB „Vilspa", Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius

004 Margaret Millar
Gali rytojui užsakyti man karstą

005 P. D. James
Šioks toks teisingumas

006 Henning Mankell
Penktoji moteris

007 P. D. James
Nekaltas kraujas

008 M. M. Kaye
Mirtis Zanzibare

Bylos Nr. 00 ...

Ruth Rendell
Pamergė

Sandra Brown
Alibi

Ian Pears
Lemties ženklas

Elizabeth George
Didysis išsivadavimas

Elizabeth George
Sumokėta krauju

Michel Deon
Violetinis taksi

... Nuostabu... puikus tradicinis romanas ir kartu detektyvo žanro viršūnė ...

THE TIMES

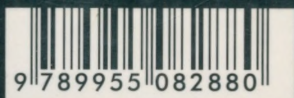
... Negailestingas žvilgsnis į didžiulę tragediją, nepaprastai įdomi psichologinė studija apie kraujo ryšius, kaltę, kerštą ir atpildą ...

SUNDAY TIMES

... Skaitant širdis taip šuoliuoja, lyg būtų čia pat viršukalnė ...

DAILY EXPRESS

nekaltas kraujas išgarsino P. D. James visame pasaulyje ir atvedė ją į literatūrą. Šį romaną kritikai pavadino detektyvinio žanro viršūne, nors jį būtų galima laikyti ir psichologiniu šeimos romanu. Jame keliami klausimai opūs ir skaudūs, neduodantys ramybės ne tik knygos herojei Filipai Palfri. Čia ne tiek svarbu išsiaiškinti, kas ką iš tikrųjų nužudė, kiek perprasti žudiko ir aukos bei visų jiems artimų žmonių gyvenimo lūžius. Viskas turi savo užuomazgą, pradžią ir priežastį, todėl įvaikinta Filipa Palfri, sužinojusi apie tikrąją motiną ir pradėjusi ieškoti savo praeities, patiria netikėtą šoką. Ką ji randa savo praeity, ką suvokia ir kas jos laukia ateityje, sužinosite perskaitę knygą, kurioje iš tiesų susipina gilus gyvenimo ir žmogaus sielos gelmių pažinimas.

ISBN 9955-08-288-7